43

V. Hacınikolov
B. Kalaora

BULGARİSTAN SENDİKALARI TARİHİ
(1878-1974)

KONUK YAYINLARI

BULGARİSTAN SENDİKALARI TARİHİ

BULGARİSTAN SENDİKALARI TARİHİ

KONUK YAYINLARI

Babıali cd. Tasvire Han
Kat: 3, No: 38, Cağaloğlu
TEL: 27 81 51
Yazışma Adresi:
P. K. 749 İSTANBUL

Genel Sıra No: 76
Sosyalizm Kitaplığı: 43
Birinci Basım: Mayıs 1979

Orjinal Adı: **History of the Bulgarian Trade Unions,** Sofia Pres 1977 * Kapak Düzeni: **Mustafa Delioğlu** * Dizgi: **Politika Matbaacılık A.Ş.** * Baskı: **Er-Tu Matbaası** * Kapak Baskı: **Nurel Ofset** * Cilt: **Dostlar Mücellithanesi**

YAYIMA HAZIRLAYANLAR

V. Hacınikolov-B.Kalaora

BÖLÜM YAZARLARI
V. Hacinikolov
D. Mladenov
M. Issussov
S. Vedikov
V. Vassilev
V. Georgiev
D. Shardanov
Y. Grigorov
B. Kalaora

BULGARİSTAN SENDİKALARI TARİHİ (1878-1974)

Çev: Şeref SERDAR

KONUK YAYINLARI

GİRİŞ

Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nde varolan ve faaliyet gösteren sendikalar, tüm mesleklerden ve uğraşılardan işçileri ve memurları saflarında birleştirmektedirler. Üye sayıları üç milyonun üstündedir ve Bulgaristan işçi sınıfının en yığınsal örgütlü gücünü oluştururlar. Bulgaristan Sendikaları, Bulgaristan Komünist Partisi'nin ideolojik ve politik önderliğinde, demokratik merkeziyetçilik ilkeleri temelinde, birleşik bir Merkez Konseyi'nin yönetimi altında birleşmiş olup, ülkenin ekonomik, politik ve kültürel yaşamının tüm alanlarında etkili bir rol oynamaktadırlar.

Bulgaristan sendikaları, üretimin sevk ve idaresi, çalışma normlarının saptanması, sosyal haklarla ilgili mevzuatın geliştirilmesi, sosyalist topluma özgü yaratıcı-yarışmanın örgütlenmesi ve değerlendirilmesi gibi çalışmalara katılmaktadırlar. Bulgaristan sendikaları, işletmelerin, araştırma merkezlerinin, eğitim kurumlarının ve bilim enstitülerinin gereksinimleri üzerine eğilme, sosyalist toplumda kamu malı haline gelmiş zenginliklerin korunması, çalışma disiplininin pekiştirilmesi gibi konularda konferanslar düzenlemektedirler. Sendikaların yardımıyla, sendika üyesi olmayanlar da dahil olmak üzere, geniş halk yığınları, üretime ve kamu yaşamına aktif olarak katılmakta, yeni toplumun güçlü kamu yönetimi okulundan geçmektedirler.

Bulgaristan sendikaları işçilerin ve memurların yaşamsal çıkarlarıyla ilgili --çalışma düzeni, üretim, ücretler, toplumsal güvenlik, kültürel ve kamusal hizmetler, sağlık, eğlence vb.-- tüm konularda, yeni sorunları ortaya koymakta ve çözümlemekte önemli birer rol oynamaktadırlar. Sendikaların --kültür merkezleri ve tiyatrolar, amatör sanat grupları ve toplulukları, kulüpler ve kütüphaneler vb.-- kültür kuruluşları, sendika üyelerinin yurtseverlik, enternasyonalizm ve Bulgar-Sovyet dostluğu zihniyetiyle eğitilmesinde, üyelerinin ideolojik, estetik ve moral alanlarda gelişmelerinde sürekli bir rol oynamaktadırlar.

Bulgaristan sendikaları geniş uluslararası bağlar kurup, bunları sürdürmekte, sosyalist enternasyonalizmin ve proletarya enternasyonalizminin soylu ilkelerinin ışığında enternasyonalizmin gereklerini yerine getirmektedirler. Bulgaristan sendikaları Sovyetler Birliği'ndeki ve diğer sosyalist ülkelerdeki sendikalarla yakın ilişkiler sürdürmekte, birbirlerine işçilerden ve sendikacılardan oluşan heyetler göndermekte, örgütlenme ve üretim alanlarında deneyim alış-verişinde bulunmakta, ilerlemeye en yatkın üretim yöntemlerini, bilimdeki ve teknikteki en son yenilikleri, notları, basılı eserleri vb. birbirleriyle paylaşmaktadırlar.

Bulgaristan sendikaları, Dünya Sendikalar Federasyonu'nun ve onun alt-örgütlerinin çalışmalarına ve faaliyetlerine aktif olarak katılmaktadırlar. Bulgaristan sendikaları, sosyalist ülkelerdekiler dışındaki birçok sendikal konfederasyonla ve sendikayla verimli bağlantılar kurup, sürdürmekte, gerek, tekelci sermayeye ve emperyalist gericiliğe karşı amansız bir savaşım veren ülkelerin, gerekse ulusal ve toplumsal kurtuluşları için, daha ileri bir gelecek için savaşmakta olan ülkelerin ve halkların, işçi sınıflarına ve sendikalarına yardımda bulunmaktadırlar.

Bulgaristan sendikaları toplumsal özleri itibariyle sosyalist karakterdedirler; yakın hedefleri --insanlık tari-

hindeki en büyük düşünürlerin en tatlı düşü olan komünizme adım adım geçiş önkoşullarını hazırlayacak-- ileri sosyalist bir toplumun kurulmasıdır. Bulgaristan sendikalarının resmi ideolojisi, Bulgaristan Halk Cumhuriyetinde yavaş yavaş her yurttaşın yaşam felsefesi haline gelmekte olan Marksçılık-Leninciliktir. Bulgaristan sendikaları, işçi sınıfının en büyük yığınsal örgütü olarak, Bulgaristan Komünist Partisi tarafından, emekçi halkın tümünü etkilemekte kullanılan güçlü bir maniveladır.

Sosyalist tabanlı bir örgüt olan Bulgaristan sendikaları, Sovyet ordusunun yardımlarıyla ve yurt içindeki devrimci güçlerin, faşizme, monarşiyé ve kapitalizme karşı kahramanca savaşımlarıyla olanaklı kılınan, sosyalist devrimin 9 Eylül 1944'deki utkusundan sonra kurulmuştur. Ancak gerçekte, Bulgaristan sendikalarının tarihi bundan çok daha önce, 19. yüzyılın son onyılları içinde başlamaktadır. Bulgaristan sendikalarının tarihi gelişmesinin ta başından beri ekonomik görevleri yanında belirli toplumsal hedeflere de yönelmiş olan, Bulgaristan'daki tüm sendikal hareketin tarihidir.

Bu açıdan, Bulgaristan'daki devrimci sendikal hareket Marks'ın, ekonomik savaşımının işçi sınıfının genel olarak burjuvaziye karşı verdiği savaşım için yalnızca bir okul olduğu yolundaki öğretisine tam anlamıyla bağlı kalmıştır. 1866'da Marks şöyle yazıyordu: "Sendikalar emek ile sermaye arasındaki kıyasıya savaş için ne denli gerekli iseler, bizzat ücretli işçilik sistemine ve sermayenin erkine son vermekte, örgütlü bir güç olarak ondan daha ileri derecede önem taşırlar. (1) İşte bu bağlamda Bulgaristan'daki Devrimci Marksçı Partinin kurucusu ve devrimci sendikal hareketin önderi Dimitır Blagoyef daha 1893'te devrimin utkusundan sonra işçi sendikalarının üstleneceği sosyalist görevlerin neler olduğunu uzgörüyle saptamış ve şöyle yazmıştır: "Toplumsal devrimi izleyen

1) K. Marks ve F. Engels, **Tüm Yapıtları,** (İngilizce basımı), 2nd. ed., Vol. 16, p. 200.

günlerde, sendikalar ve onların konfederasyonu... Gelecekteki sosyalist düzene geçişi kolaylaştıracaklardır. Ve bu en önemli aşamadır." (2)

Bulgaristan devrimci sendikal hareketi, 1944 öncesindeki varlığı ve gelişmesi boyunca kendisini dar bir mesleki çerçeveye bağlamadı; dahası, ülkedeki burjuva-kapitalist egemenliği yıkmak, sosyalist devrimi utkuya ulaştırmak, sosyalizmi kurmak için savaşan güçleri kahramanca destekledi. Bu açıdan Bulgaristan devrimci sendikal hareketi 1944 öncesindeki bile --örgütsel biçimlerinde birçok değişikliklere neden olan ülkedeki somut politik koşulları gözönüne almak zorunda olmasına rağmen-- genel görünümü ve hedefleri itibariyle sosyalist bir harekettir.

O günlerde Bulgaristan'da devrimci sendikal hareketin yanısıra başka sendikal birleşmeler ve merkezler de vardı. Bunlardan sağ sosyal-demokratlar tarafından yönetilen ya da onların etkisi altında bulunan sendikalar nispeten daha halkçı bir karaktere sahiptirler. Bulgaristanda bir de --savaşlara kadar nispeten aktif olan-- anarko-sendikalist örgütler kurma girişimleri vardı. Bunun yanısıra, gerçekte sağ sosyal-demokratların, belirli burjuva ya da küçük burjuva partilerinin ve onların çevrelerinin etkisi altında olan, sözde tarafsız sendikalar da vardı. 1930'lar birtakım faşist sendikalar kurma girişimlerine tanık oldu. İkinci Dünya Savaşının arifesinde, birçok sendika şubelerinden ve yönetimsel alt bölümlerden oluşan hükümete bağlı bir sendika merkezinin kurulduğu görüldü.

Bütün bu sendika merkezleri ve sendikal birleşmeler, nesnel sosyo-ekonomik yasaların Bulgaristan'ın önüne çıkardığı tek sağlıklı ve yaratıcı olanak olarak beliren, son otuz yıl boyunca ülkenin devrimci kabarışıyla kanıtlanmış olan fikrin işaret ettiği sosyalist geleceğin gerçekleştirilmesine yardımcı olmamış, tersine onu engellemiş-

2) **Rabotnik** gazetesi, No: 45, 2 Eylül 1893.

tir. İşte bu yüzden, 9 Eylül 1944'deki utkudan hemen sonraki ilk aylar içinde Bulgaristan Sendikalarının --o zamanlar çekirdekleri devrimci sendikal hareketin militanları tarafından oluşturulmuş olan-- İşçi Sendikaları Genel Birliği içinde birleşmiş bulunanlar tarafından kurulmaya başlandığı görüldü. Bulgaristan Sendikalarının kurucuları, Sosyal Demokrat Parti'nin sol kanadına bağlı olan, çeşitli sendikalardan militanlar ya da Vatan Cephesi saflarında birleşerek, ülkenin sosyalist geleceği için komünistlerle beraber savaşan militanlardır.

O halde, Bulgaristan Sendikalarının 9 Eylül 1944'e kadar ki gerçek tarihinin, --Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nden sonra kendini yenileyip isim değiştirerek Bulgaristan Komünist Partisi'ni oluşturacak olan Sol Sosyalistlerin Partisi'ni, bu yüzyılın başlarında kuran-- devrimci Marksçıların önderlik ettiği ve kökleri 1890'lara uzanan devrimci sendikal hareketin tarihi olduğu söylenebilir. Bu tarih, Bulgaristan işçi sınıfının tarihiyle ve onun Marksçı-Leninci öncüsünün -Bulgaristan Komünist Partisinin- kahramanlık dolu tarihiyle organik bir şekilde bağlıdır.

Bu bakımdan Bulgaristan sendikalarının tarihi iki ana döneme ayrılabilir. Birincisi, Bulgaristan'daki devrimci sendikal hareketin doğuşundan, 9 Eylül 1944'teki utkuya kadar geçen süreyi kapsayan sosyalizm öncesi dönemdir. İkincisi ise, o tarihi günden başlayarak günümüze kadar gelen sosyalist dönemdir. Devrimci sendikalar birinci dönem boyunca, azami programları doğrultusunda, tarihsel bir olanak olan sosyalizm için savaştılar. İkinci dönemde ise, sosyalizmin kurulmasına ve geliştirilmesine yönelik faaliyetlere katıldılar. Bu anlamda, 9 Eylül 1944'ten sonra Bulgaristan Sendikaları'na yalnızca sosyalist sendikalar denildi.

Bulgaristan sendikalarının tarihindeki bu iki ana dönemin kronolojik sınırları --doğal ve yasalara uygun olarak-- ülkenin baştan başa sosyo-ekonomik ve politik gelişimiyle, üretim ilişkilerinin durumu ve olgunluk dü-

zeyiyle, burjuvazi ile proletaryanın politik partilerinin olanakları ve faaliyetleriyle, tarihsel gelişimi içinde bizzat sendikal hareketin geçtiği aşamalarla belirlenen birtakım alt-dönemler ve aşamalar içermektedir.

Nitekim birinci dönemde, yani --sosyalist sendikalar aynı zamanda devrimci karakterde olduklarına göre-- sözcüğün dar anlamıyla devrimci sendikal hareket adı verilen dönemde, açıkça beliren iki alt-dönem ya da aşama vardır. Birinci alt-dönem, devrimci sendikal hareketin doğuşundan Büyük Oktobr Sosyalist Devriminin utkusuna ve Birinci Dünya Savaşının sonuna kadar olan geçmişini kapsar. İkinci alt-dönem ise bundan hemen sonra başlar ve sosyalist devrimin Bulgaristan'daki 9 Eylül 1944'teki utkusuyla son bulur.

Birinci alt-dönemde devrimci sendikal hareketin gelişimi boyunca ortaya çıkan birçok evre ayırdedilebilir. Birinci evre ideolojik duruluğun yeterli düzeye varmadığı ve örgütlenmedeki dağınıklığın henüz sürdüğü, hareketin olgunlaşmamış gelişme evresidir. Bu evre, 1904 yılında Bulgaristan'daki ilk devrimci sendikal merkez olan İşçi Sendikaları Genel Birliğinin kurulmasıyla son bulur ve bu kitabın birinci bölümünde anlatılmıştır. İkinci evre ise Birliğin kurulmasıyla başlar ve bizi Büyük Oktobr Devrimi'nin utkusuna ve aynı yıllara rastlayan Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar getirir. Bu evre de kitabın ikinci bölümünde ele alınmıştır.

İkinci alt-dönemde üç evre ayırdedilir ve bunlar kitabın daha sonraki üç bölümünde aşağıdaki sırayla incelenmiştir: Bulgaristan'daki, savaş sonrası devrime gebe bunalım dönemi (1917-1923); İşçi Sendikaları Genel Birliğinin kalıtçısı olan Bağımsız İşçi Sendikaları'nın gelişimi ve savaşımı (1924-1934); İkinci Dünya Savaşı arifesindeki devrimci sendikal hareket (1934-1944).

İkinci dönemde, yani --devrimci sendikalar aynı zamanda sosyalist bir yönelime sahip olduklarına göre-- sözcüğün dar anlamıyla Sosyalist Sendikal Hareket adı verilen dönemde iki özgül alt-dönem ya da aşa-

ma ayırdedilebilir. Birinci alt-dönem Bulgaristan'da sosyalizmi utkuya götürecek olan pek derin devrimci ve sosyalist değişiklikleri kapsar. Bu alt-dönem, ülkenin kapitalizmden sosyalizme geçtiği, sendikaların ekonomik ve örgütsel, ideolojik ve eğitimsel alanlarda, toplumsal savunma alanında belirleyici bir rol oynadıkları evredir (1944-1958). İkinci alt-dönem olgun ve ileri bir sosyalist toplumun geliştirilmesi ve yetkinleştirilmesi yıllarına rastlar (1958'den günümüze). Bu, ekonominin bütününü güçlendirmede ve çağdaş bilimsel-teknik ilerlemenin tüm başarılarının uygulanmasında sendikaların daha büyük rol oynadıkları bir dönemdir.

Kitabın altıncı ve yedinci bölümlerinde incelenen bu iki alt-dönem ayrıca iki iç gelişme evresi içermektedir. Bu iç gelişme evrelerinden iki bölümün değişik paragraflarında sözedilmiştir.

Şöyle ki, örneğin, kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemindeki ikinci evre, sosyalizmin daha da yetkinleştirilmesine ve nihai utkusuna sendikaların enerjik katılımlarıyla (1949-1958) karakterize edilirken, birinci evre halkın yönetiminin pekiştirilmesine ve ilk sosyalist dönüşümlere sendikaların katılımlarıyla (1944-1948) karakterize edilmektedir. Gerçekte ikinci alt-dönemdeki iki evre Bulgaristan'da ileri sosyalist bir toplumun oluşturulmasındaki --BKP'nin yedinci kongresinden onuncu kongresine (1958-1966) ve onuncu kongreden günümüze kadar süren-- iki evreye tekabül etmektedir. Ayrıca, Bulgaristan sendikaları, sosyalist devrimin utkusundan buyana, geniş uluslararası faaliyetlere katıldıkları için, son iki bölümün özel kısımları bu faaliyetlere ayrılmıştır.

Daha, yukarıda sözünü ettiğimiz iki dönem içinde Bulgaristan sendikaları tarihine ilişkin bibliyografyanın gelişmiş olması, kitabın yazılmasında yazarlar grubunun işini kolaylaştırmıştır: Bu zengin bibliyografya yalnızca tek tek makaleleri ve monografileri değil, konunun bütününü kapsayan çalışmaları de içeriyordu.

Bulgaristan'da Devrimci Sendikal Hareket olarak adlandırılan kollektif çalışma 1957'de yayımlanmıştı ve yayınlanmasının hemen ardından DAC'da, SSCB'de ve Çekoslovakya'da çevirileri çıkmıştı. Her ne kadar yazarlarınca "kısa bir tarihsel inceleme" olarak nitelenmişse de, bu kitap, sosyalist devrimin utkusuna kadar Bulgaristan'daki devrimci sendikal hareketin tarihinin yazılmasına yönelik ilk girişimdir. (3) Bulgaristan sendikal hareketinin sosyalist dönemini de kapsayan tamamlanmış tarihi 1968'lerde yayımlanmıştır. 1973 yılında bu kitap gözden geçirilmiş ve genişletilmiş yeni bir baskısı yapılmıştır. Bu kitap yabancı okurlar için ve hemen hemen elinizdeki kitabı hazırlayan yazarlar grubunun aynısı olan bir yazarlar grubu tarafından yazılmıştır. (4)

Bu çalışmaların yanısıra, bir de Bulgaristan işçi sınıfının yaptığı grevler üzerine geniş kapsamlı bir grup çalışması vardır. (5) Ülkenin Osmanlı egemenliğinden kurtuluşundan Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar uzanan dönem boyunca çıkmış sendikal yayınların tarihinin birinci cildi 1958 yılında yayımlanmıştır. (6) Sendikaların,

3) Dr. Kodjeikov et al, **The Revolutionary Trade-Union Movement In Bulgaria. A. Brief Historical Review** (Bulgaristan'da Devrimci Sendikal Hareket. Kısa Bir Tarihsel İnceleme), Sofya 1957.

4) **History of Trade-union Movement in Bulgaria** (Bulgaristan'daki Sendikal Hareketin Tarihi), Sofya, 1968. **History of the Trade-union Movement in Bulgaria, Sofia, 1973.**

5) V. Hacinikolov et al, **The Strikes of the Working Class in Bulgaria** (Bulgaristan'da İşçi Sınıfının Grevleri) Sofya, 1960.

6) A. Georgiev et al, **Trade-union Publications in Bulgaria (1878-1944),** / Bulgaristan'da Sendikal Yayınlar (1878-1944) /, vol. 1: **The Beginning and the Period of left-wing Socialism (1878-1918)** / Sol-kanat Sosyalizmi Döneminin Başlangıcı ve Sol-kanat Sosyalizmi Dönemi (1878-1918) /, Sofya, 1958.

9 Eylül 1944'de kadar gerici iş mevzuatına karşı verdikleri savaşıma ayrılmış bulunan özel bir monografi de vardır. (7) Aynı zamanda, devrimci sendikal hareketin farklı dönemlerini, (8) bağımsız sendika kollarını ve örgütlerini (9) vb. inceleyen birçok kitaplar vardır.

Bulgaristan Sendikaları Merkez Konseyi'ne bağlı Sendikal Hareketin Tarihini Araştırmakla Görevli Kurul, ülkedeki devrimci sendikaların tarihinin yazılmasında pa-

7) Y. Ziatişev, **The Struggle for Labour Legisiation in Bulgaria (1878-1944)** / Bulgaristan'da İş Mevzuatı Savaşımı (1878-1944) /, Sofya. 1958.

8) K. Lambrev, **The Beginning of the Workes' and Trade-union Movement in Bulgaria (1878-1891)** / Bulgaristan'da İşçi Hareketinin ve Sendikal Hareketin Başlaması (1878-1891) / Sofya, 1960, K. Lambrev, **Workers' and Trade-union Movement in Bulgaria (1891-1930)** / Bulgaristan'da İşçi Hareketi ve Sendikal Hareket (1891-1930) / Sofya, 1966. M. Isusov, **The Revolutionary Trade-union Movement in Bulgaria (1903-1912)** / Bulgaristan'da Devrimci Sendikal Hareket (1919-1924) /, Sofya, 1962. D. Minşev, **The Trade-union Movement in Bulgaria During tre Post-war Revolutionary Crisis (1919-1924)** / Savaş Sonrasında Devrime Yolaçan Bunalım Sırasında Bulgaristan'daki Sendikal Hareket (1919-1924) /, Sofya, 1962. D. Minşev, **The IWTU.** Formation and Activities (1925-1936) / BİSB. Kurulması ve Faaliyetleri (1925-1936) /, Sofya, 1965. G. Radev, **The United Proletarian Front (1934-1939)** / Birleşik Proletarya Cephesi (1934-1939) /, Sofya, 1967. V. Georgiev, **The General Workers' Trade-union in Bulgaria (1944-1947)** /, Sofya, 1967. D. Mardanov **The Role** of the Trade-Unions in the Edification of **Socialism (1948-1963)** / Sosyalizmin Kurulmasında Sendikaların Rolü (1948-1963) /, Sofya, 1960.

9) Dr. Kodjeikov et al, **Organisation and Struggle of Transport Workers' in Bulgaria (1878-1944)** / Bulgaristan'da Ulaşım İşçilerinin Örgütlenmesi ve Savaşımları (1878-1944) /, Sofya, 1962. G. Georgiev et al, **Organisation an**

ha biçilmez bir rol oynamıştır. Sendikaların tarihi için döküman toplayan bir organ olarak 9 Eylül 1944'ten hemen sonraki yıllarda çalışmaya başlayan komite, çeyrek yüzyıl gibi kısa bir sürede bilim adamlarından ve emekli sendika görevlilerinden oluşan geniş bir grubu biraraya getirmeyi başardı ve şimdiye kadar sözü edilen yapıtların hemen hepsinin yazılmasını örgütledi. Bulgaristan Sendikaları Merkez Konseyine bağlı Georgi Dimitrof Sendika Sorunları Araştırma Enstitüsü'nün kurulmasından sonra, Enstitünün bir bölümü haline gelen Sendikal Hareketin Tarihini Araştırmakla Görevli Kurul sendikal hareketin tarihini araştıran bir merkez olmaya devam etti. (10)

Struggles of Bulgarian Mining Workers (1878-1944) / Bulgaristan Maden İşçilerinin Örgütlenmesi ve Savaşımları 1878-1944/, Sofya, 1967. G. Vangelov, **Workers in The Tobacco Industry** (Tütün Endüstrisinde Çalışan İşçiler), Sofya, 1955. S. Velikov, **Organisation and Struggles of Workers in the Tanning, Shoe and Rubber Industries in Bulgaria** (Bulgaristan'da Sepileme, Ayakkabı İmalatı ve Kauçuk Endüstrisi Alanında Çalışan İşçilerin Örgütlenmesi ve Savaşımları), Sofya, 1963. R. Raikov, **Documents on the Plight. Organisation and Struggles of Construction Workers in Bulgaria (1878-1944)** / Kötü Durum Üzerine Dökümanlar. Bulgaristan'da İnşaat İşçilerinin Örgütlenmesi ve Savaşımları (1878-1944) /, Sofya, 1959. Y. Nikolov, **The Battle Road of Bulgarian Teachers** (Bulgaristan Öğretmenlerinin Savaş Yolu), Sofya, 1965. K. Sofroniev, **Organisation and Struggles of Miliner** and Sartorial Workers in Plovdiv (Plovdiv'deki Kadın Şapkası İmalathanelerinde ve Terzihanelerde Üalışan İşçilerin Örgütlenmesi ve Savaşımları), 1959. V. Vasiliev et al, Textile Workers (Tekstil İşçileri), Sofya, 1970, vb.

10) Hacinikolov, **On the Cabinet on History of the Trade-union Movement** (Sendikal Hareketin Tarihini Araştırmakla Görevli Kurul Üzerine), **Historical Review** (Tarihsel İnceleme) dergisi, no. 3/1959, pp. 113-116.

Sözü edilen Kurul yayımladığı *Sendika Yıllığı*, Bulgaristan işçi sınıfının ve onun mesleki örgütlerinin kahramanlık dolu geçmişini araştırmada ve herkesin anlayabileceği bir dille aktarmada oldukça önemli bir rol oynamıştır. Bu Sendika Yıllıklarının ilki 1962'de basılmıştı vé Bulgaristan tarihçilerine göre daha şimdiden, en güvenilir yayınlar arasında bir yer kazanmıştır. Bulgaristan'daki sendikal hareketin tarihi ve kahramanları hakkında yıllığın sayfalarında çıkmış olan pekçok makale, bilimsel bildiri, belge, anı ve tablo sendikal hareketin tarihinin tümünü yazmada zengin ve geniş bir kaynak oluşturmuştur.(11)

Bulgaristan Sendikaları tarihi verdiği bilgiler açısından eğitim ve pratik açılarından ilginçtir. Bu tarih, Bulgaristan halkının yakın ve çok yakın zamanlardaki ulusal tarihinin en ateşli yaratıcısı olan Bulgaristan işçi sınıfının kahramanlık dolu tarihine açılan bir penceredir. Bu tarih Dimitır Blagoyef, Georgi Kirkov, Georgi Dimitrof, Vasil Kolaraf, Hristo Kabakçiyen vb. seçkin işçi liderlerinin, halk savaşçılarının ve teorisyenlerin doğmasını sağlayan karmaşık tarihsel süreçleri ve olayları anlamamıza yardım eder; sayısız yürekli anti-faşistlerin ve değerli sosyalizm kurucularının isimleri gibi, dünyadaki ilk anti-faşist ayaklanma --1923 Eylül Ayaklanması-- da bu tarihin sayfalarında yazılıdır.

Bulgaristan'daki işçi hareketinin ve sendikal hareketin tarihi, günümüz savaşçılarına birçok dersler vermekte ve esin kaynağı olmaktadır. Bu tarih diğer ülkelerdeki sendikal hareketlerin tarihinden daha kısa olmasına rağmen, işçilerin yığınsal olarak ve tek tek kahramanlıklarıyla, onların Marksçılık-Leninciliğe ve proletarya enternasyonalizmine olan derin bağlılıklarıyla, Bulgaristan emekçi halkının tümünün ve işçilerinin otuz yıl-

11) V. Kalaeva, **The Bibliography on Trade-union History in the Service and the Working Class** (Bilimin Hizmetindeki Sendika Tarihi Üzerine Bibliyografi ve İşçi Sınıfı) T.U. **Annuals** (Sendikal Yıllık), vol. 6, 1967, pp. 339-345.

dan fazla bir süredir yılmadan kurdukları sosyalizmin sağlıklı hedefine sarsılmaz inançlarıyla örülmüştür. İşte bu yüzden, bu tarih, işçi sınıfının yolunda ilerlemede, onun gizli ve açık düşmanlarının karşısında devrimci uyanıklık göstermede, yürekliliği ve azimli olmayı öğretir.

Bulgaristan'daki sendikal hareket, hemen hemen yüzyıllık bir tarihi olmasına rağmen monarşiye, faşizme ve kapitalizme karşı savaşımda, sınıfsal örgütlerini kurmada ve savunmada, işçi sınıfının ve emekçi halkın tümünün yaşamsal çıkarlarını ve haklarını korumada zengin deneyim toplamıştır. Bu deneyim uluslararası işçi sınıfı savaşlarının teçhizat depolarını zenginleştirmiş, yalnız Bulgaristan işçi sınıfının değil, diğer ülkelerde benzer koşullar altında savaşan proletaryanın da değerli hazinesi olmuştur.

Bulgaristan sendikaları ülkenin sosyalist gelişimine, --işçilerin maddi yaşam koşullarını yükseltmeye yönelik, onların kendi ülkelerinin efendileri olarak onurlarının pekiştirilmesine yönelik olan--, işçilerin ve diğer çalışanların bilimsel, teknik ve kültürel alanlardaki düzeylerinin yükseltilmesini amaçlayan geniş ve verimli faaliyetlere enerjik katılımlarıyla, yeni ve engin deneyimler biriktirmiştir. Bu deneyimler, sosyalizmin kurulmasının biçimlerine ve yöntemlerine ilişkin uluslararası bilgi hazinesine bir katkı olmuştur. Aynı zamanda, bunlar, sosyalizm yoluna girmiş ya da geniş kapsamlı toplumsal ilerleme içinde sosyalizme yönelmiş her halk tarafından geniş ölçüde kullanılabilir.

Bulgaristan'daki devrimci ve sosyalist sendikaların tarihsel başarılarının büyük önemi, kurulmalarının ve gelişmelerinin, Bulgaristan'daki ve Balkanlar'daki bazı çok seçkin Marksçı'ların enerjik girişimlerinin sonucu olmasından kaynaklanır. Bu açıdan, yaklaşık yirmi yıl boyunca Bulgaristan devrimci sendikal hareketine önderlik etmiş olan Georgi Dimitrof'un büyük değeri vardır. Georgi Dimitrof, proletaryanın üstün nitelikler taşıyan bir

lideri olarak, yeteneğini yalnızca bu alanda kullanmamıştır; ama, o, kendisini daha sonra dünya işçi ve komünist hareketinin seçkin önderleri arasına katacak olan, Leipzig duruşmasında faşizme ilk manevi ve politik darbeyi indirmesine, Komünist Enternasyonal'in genel sekreterliğine seçilmesine, faşizme ve emperyalist gericiliğe karşı savaşımda tüm emekçi ve anti-faşist güçlerin eylem birliği yolundaki politikayı oluşturmasına ve yaşama geçirmesine yardım edecek olan zengin deneyimleri, önce sendikal savaşım alanlarında kazanmıştır.

Bütün bunları gözönünde bulunduran yazarlar grubu bu kitabı, yabancı okurlar için, yabancı ülkelerdeki sendika üyelerinden ve militanlarından oluşan geniş çevreler için, uluslararası sendikal hareketleri inceleyen, ne var ki Bulgaristan yazınını kullanamadıkları için Bulgaristan sendikalarının tarihini oluşturan süreci, olayları ve olguları çalışmalarında yeterli düzeyde yansıtamayan tarihçiler için hazırladı. Okurların düşüncelerini ve uzmanların eleştirilerini her zaman sevinçle karşılayacağız ve bunlar yazarların üstlendikleri görevi ne ölçüde başardıklarını gösterecektir.

Kitabın aşağıdaki bölümleri şu uzmanlarca yazılmıştır: V. Hadjimkolov genel bilimsel düzenleyici olmasının yanısıra Girişi ve Beşinci bölümü yazmıştır. Birinci bölüm D. Mladonev, ikinci bölüm M. İsossov, Üçüncü bölüm S. Velikov, Dördüncü bölüm V. Vassilev tarafından yazılmıştır. Altıncı bölüm V. Georgiyev (Birinci kısım), D. Şavlanov (İkinci kısım) ve Y. Grigorov (Üçüncü kısım) tarafından yazıldı. Yedinci bölümün yazarları ise V. Kodaora (Birinci ve İkinci kısımlar) ve Y. Grigorov'dur. (Üçüncü kısım).

BİRİNCİ BÖLÜM

BULGARİSTAN'DA SENDİKAL HAREKETİN BAŞLANGICI (1878 - 1903)

1. İŞÇİ SINIFININ İLK SAVAŞIMLARI VE ÖRGÜTLENMESİ

İşçilerin savaşımlarının ilk belirtileri ve 1878'den kurtuluşa kadarki örgütlenmesi:

Bulgaristan işçilerinin sendikal hareketi, Batı Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da hüküm süren koşullardan oldukça farklı koşullarda ortaya çıktı. Oralarda sanayi devrimi 18. yüzyılın ikinci yarısında başlamış ve büyük ülkelerin çoğunluğunda 19. yüzyılın ortalarında son bulmuştu. Geçen zaman içinde çağdaş sanayi proletaryası biçimlenmiş ve çok geçmeden kendi yaşamsal çıkarlarını savunmak için örgütlenmenin, fabrika sahiplerinin kapitalist sömürüsüne ve keyfi hareketlerine karşı savaşım vermenin gerekliliğini deneyimle öğrenmişti.

İngiltere'de daha 18. yüzyılın sonlarında, işçi sendikaları vardı. Bu sendikalar, devletin yasaklamalarına ve zulmüne rağmen, yığınsal ve güçlü sendikalar haline dönüştüler. Fransa'da da işçi ve sendika hareketi 18. yüzyılın sonlarında başladı, fakat hemen yasaklamalarla karşılaştı. Diğer büyük kapitalist ülkelerde ise sendikal örgütler İngiltere'dekinden ve Fransa'dakinden biraz geç,

fakat Bulgaristan'dakinden çok erken ortaya çıkmışlardı.

Batı'daki Sanayi Devrimi ve işçi savaşımları, o zamanlar Bulgaristan topraklarını egemenliği altında tutan, ekonomik, toplumsal ve politik gerileme durumundaki Osmanlı İmparatorluğu'nu karşılarında buludu. Osmanlı Sultanı'nın ülkesinde sürmekte olan feodal düzen, gelişen burjuva-kapitalist üretim ilişkilerinin etkisi altında gitgide parçalanıyordu. Osmanlı ülkesindeki iç güvensizlik ve yabancı rakabet, sermaye birikimini ve üretici güçlerin gelişmesini yavaşlattı; buhar gücünün ve makinaların üretim faaliyetine katılmasını engelledi. O zamanlar Osmanlı sanaii, bazıları atölye imalatı (manüfaktür) ile uğraşan zanatçıların elindeydi. 19. yüzyılın ortalarına kadar sanayi işletmeleri henüz ortaya çıkmamıştı. Sanayi işletmelerinin sayısı, Bulgaristan'ın Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliğinden kurtulmasını sağlayan Çarlık Rusya'sı ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki savaş (1877-1878) sırasında tamı tamına 20 kadardı. Hâlâ elle yapılan çalışma yaygın bir şekilde sürdüğünden ve gerçek anlamda fabrika işçi sayısı düşük olduğundan, bu sanayi işletmeleri daha çok makina katılmış atölyeleri andırıyordu.

Bu durumda, Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altındaki Bulgaristan topraklarında işçilerin savaşımı sınırlı, rastlantısal ve dağınık bir karakter taşıyordu. 1850'ler ve 1860'lar boyunca kurdukları ilk fabrikalarla gurur duyan yerleşme merkezlerinde dağınık ve merkezileşmiş atölyeler için iplik eğiren ve kumaş dokuyan kadınlar, hammaddelere ve makinalara öfkeyle saldırıyor, onları kırıyor ve ateşe veriyorlardı. Yöneticiler onlara sözler vaad ederek ve baskılar uygulayarak yatıştırmaktaydı. Bu sıralarda Sliven'deki, Dermendere'deki, Sofya yakınlarındaki, Triavna yakınlarındaki ve başka yerlerdeki bazı fabrika ve madenlerde ilk grevler ve iş uyuşmazlıkları patlak verdi. Ne var ki, bu hareketlenmeyi herhangi bir işçi sendikasının kurulması izlemedi. Birtakım kaynaklar bazı Bulgar işçilerinin, 1872'de İstanbul'da Matbaacılar Yardımlaşma

Sandığı'na üye olduklarını göstermektedir.(1) Ayrıca, öğretmenler arasında bir dernek kurulmasına ve çeşitli toplantılar düzenlemeye yönelik bir hareket vardı; ancak bu toplantılar, daha çok kültürel, eğitimsel ve yardımseverliği artırıcı bir nitelik taşıyordu. Bu toplantıların ana amacı okul örgütlenmelerini geliştirme, daha çağdaş bir eğitim sistemini yerleştirme, öğretmenlerin toplumsal ve maddi durumlarını geliştirme, vb. idi. (2)

Genel Olarak İşçi Sınıfının Biçimlenmesi, Kurtuluştan Sonraki Örütlenmesi Ve Savaşımı:

Çarlık Rusya'sı ile Osmanlı İmparatorlu arasındaki savaş (1877-1878) ve Bulgaristan'ın beş yüzyıllık Osmanlı egemenliğinden kurtulması, ülkedeki işçi hareketinin ve sendikal hareketin gelişmesinde bir dönüm noktası olmuştur. Bulgaristan halkının politik, ekonomik ve toplumsal yaşamındaki derin değişiklikler de bu sonuçta etkili olmuşlardır.

Bulgaristan'ın kurtulması ve Çarlık Rusyası'nın yardımıyla yeni Bulgaristan devletinin kurulması ülkede hüküm süren Osmanlı feodal düzenin tasfiyesini getirmiştir. Ülkeyi terkeden büyük topraklara sahip Türk ailelerinin ve Türk ahalinin bıraktığı toprakların geniş bir bölümüne Bulgar köylüleri el koymuştu. Böylece Bulgaristan, ekonomide küçük toprak sahipliğinin egemen olduğu bir ülke haline gelmişti. Tarım alanında sermaye birikiminin sağlanması ve kapitalist ilişkilerin gelişmesi için iyi olanaklar görülüyordu. Ağır devlet vergileri, yüksek faiz oranları Avrupa pazarlarında düşük tahıl fiyatları gibi etkiler altında

1) **Macedonia** gazetesi, No: 36, 7 Eylül 1971.

2) N. Zhechev, The Problem of the Beginning of the Professional Organisations of Bulgarian Teachers (Bulgaristan Öğretmenlerinin Mesleki Örgütlenmesinin Başlaması ve Sorunu), **Narodna Prosveta** dergisi, 1960, No: 6, pp. 86-90.

bu küçük toprak sahipleri toptan iflasa gittiler.

Bulgaristan devletinin kurulması, sanayinin ve fabrika üretiminin gelişmesini engelleyen bütün etkenleri ortadan kaldırmıştı. Zanaatçıların kurmuş oldukları loncalar dağıldı. Yerel sermayenin oluşması süreci hızlandı. Zanaatçılığa ve küçük-ev imalatına dayalı sanayiler hızla dağıldı. Makinalı büyük üretim yaygınlaştı. Daha 1900'lere varıldığında, ülkedeki 143 fabrikada 5848 işçi çalışıyordu. Bu işçiler genellikle tekstil besin, seramik deterjan üretiminde, basımcılık, makina tamiri, askersel üretim, enerji üretimi, sepicilik ve kâğıt üretimi alanlarında çalışıyorlardı. Bununla birlikte, özellikle yabancı rekabete ve koruyucu bir devlet politikasının eksikliğine bağlı olarak Bulgaristan'daki fabrika üretimi hâlâ yavaş gelişmekteydi; bu da Bulgaristan işçi sınıfının büyümesini ve biçimlenmesini etkiliyordu.

20. yüzyılın başlarında bile Bulgaristan işçi sınıfı tüm nüfusun yalnızca küçük bir bölümünü oluşturuyordu. 31 Aralık 1900'deki nüfussayımına göre, ülkede 184.192 işçi bulunuyordu. İşçiler, çalışan aktif nüfusun (1.926.144) üyzde 9.56'sını ve tüm nüfusun (3.744.283) yüzde 4.92'sini oluşturuyordu. İşçiler ve aileleri, tüm nüfusun yüzde 10.05'i olarak hesaplanmıştı.

İşçi sınıfının en geniş kesimlerini, tarım ve orman işçileri (%31.2), ticaret alanında, lokantalarda ve ev hizmetlerinde çalışan (% 19.33), zanaat ve imalat alanlarında, fabrikalarda ve maden çıkarma işinde çalışan işçiler (% 18.35), günübirlik işlerinde çalışan, seyahat işinde ve diğer alanlarda çalışan işçiler (% 17.47) oluşturmaktaydı. Bunların ardından ise, devlet dairelerinde bölgesel kurumlarda ve belediyelerde, sigorta şirketlerinde sağlık ve eğitim kurumlarında çalışan işçi ve memurlar (% 6.04), taşımacılık ve haberleşme alanlarında çalışan işçi ve me-

3) D. Mladenov, **Emergence of the Factory Proletariat in Bulgaria** (Bulgaristan'da Sanayi Proletaryasının Ortaya Çıkması), Sofya, 1961 pp. 59, 62-63.

murlar (% 4.86) ve inşaat işçileri (% 2.75) gelmektedir.

İşçi sınıfı içinde fabrika işçilerinin oranı oldukça azdı; bunun yanısıra varolan fabrika işçileri, büyük işletmelerde yoğunlaşmamışlardı. Fabrika işçileri, işçi sınıfının yüzde 3.17'sini çalışan aktif nüfusun yüzde 0.3'ünü tüm nüfusun yüzde 0.15'ini oluşturuyordu. Ayrıca fabrika işçilerinin çoğunun, tarımla ve kendi özel toprak parçalarıyla olan ilişkileri henüz südüğünden, gerçek anlamda proletarya çok yavaş biçimlenmekteydi.(4)

Tek tük rastlanan yerel iş-tüzükler dışında, işçi sınıfının çalışmayla ilgili haklarını koruyan bir mevzuat yoktu. Ücretler ve çalışma saatleri, işverenlerin çıkarlarına ve fabrikalarındaki üretimin düzenlenmesine uygun bir biçime büründürülmüştür. İşçilerin haklarına ve kişiliklerine yönelik açık saldırılar günlük olaylardandır.

İşçilerin, kapitalist sömürünün yöntemlerine ve biçimlerine karşı gösterdikleri direnişler dağnık bir karakter taşıyordu ve özellikle küçük ve orta büyüklükteki sanayi kuruluşlarının işçileri tarafından sürdürülüyordu. 20. yüzyılın başlarında Bulgaristan'da basımevlerinde, terzihanelerde, inşaatlarda, metal işleriyle uğraşan işletmelerde, tekstil işletmelerinde, tütün endüstrisinde ağaç işleriyle uğraşan işletmelerde, madencilikte ve ayakkabı sanayiinde vb. 160 kadar grev yapılmıştır.(5)

İşçi yığınlarının yalnızca küçük bir kesimi, kapitalist sömürüye örgütlü bir şekilde karşı koymaktaydı. 19. yüzyılın sonlarına doğru, ülkede yaşamları uzun sürmeyen, dağınık sendikalar bulunuyordu. İşçiler ileri kapitalist ülkelerdeki gibi mesleki yığın örgütlerine henüz sahip de-

4) İstatistik Baş Dairesi. 31 Aralık 1900'de Bulgaristan Krallığında Yapılan Nüfus Sayımının Genel Sonuçları, vol. 2, Sofya, 1905.

5) V. Hacinikolov et al, **Strikes of the Working Class in Bulgaria** (Bulgaristan İşçi Sınıfının Grevleri), Sofya, 1960. Cp. Table of Strikes in trade-union and years (Sendikalara ve yıllara göre grev tablosu).

ğillerdi. 1900'de Bulgaristan'da üye sayıları yaklaşık olarak işçi sınıfının yüzde 0.05'ini oluşturan ve özellikle zanaatçı lardan, atölye ve fabrika işçilerinden oluşan üyelerin toplam sayısı 950 olan, 30 sendika bulunuyordu. Sonraki üç yıl içinde örgütlü işçilerin sayısı 1500-2000'e yükseldi.

Bu koşullara bağlı olarak, Bulgaristan'daki işçi hareketi ve sendikal hareket, --hareketin yığınsallık karakteri taşıdığı, çalışma koşulları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu; ancak, bununla birlikte güçlü oportünist akımlarla karakterize edilmiş olan--, Batı Avrupa ülkelerindeki yolu izlemedi. Bulgaristan'daki sendikal hareket ortaya çıkar çıkmaz devrimci Marksçıların etkisi altına girdi, devrimci ve sosyalist eğilimlerle karakterize edildi ve ekonomik görevleri yanında politik görevlerini de gözetti.

Kendiliğinden hareketler ve ilk birleşmeler:

Kuruluştan sonra, evlerdeki küçük ölçekli imalat çalışan işçiler arasındaki hoşnutsuzluk büyüdü. 1878 Berlin antlaşmasının getirdiği ağır ekonomik koşullar, sınırlı pazar olanakları ve yabancı dokumaların ithali gibi nedenlerle, Sopot'ta, Sliven'de, Samakov'da Karlovo'da, Kalofer'de, Koprivştitsa'da, Klissura'da, Kotel'de ve Gabrovo'da yaşayan halk arasında yığınsal bir işsizlik doğru. Durum dayanılmaz hale gelmişti. Bulgaristan'ın merkezi bölgelerinde ve Gabrovo bölgesinde çalışan kadın kumaş dokumacıları ve yün eğiricileri arasında, kendiliğinden karekterli karşıklıklar vardı.

Sopot'taki kadın dokumacıların ve eğiricilerin başkaldırısı 7 Mart 1883'te patlak verdi. Kadınlar, ithal edilen dokumaların Karlovo'dan Sopot'a taşınmalarıyla telaşa düşmüştü. Yüklere saldırarak dokumaların bir kısmını yaktılar ve geri kalanı nehire attılar. Ardından, dokumaları getiren tüccarın evine saldırdılar. Yönetici makamlar tutuklamalar yaptı; 30 kadar kadın hapsedildi.

10 Mart 1883'te Karlovo'da, ithal edilen dokumaların depolandığı bir eve saldıran 50'den fazla kadın dokumaların bir kısmını tahrip etti. Bu kadınların 11'i tutuklanarak ayaklanmayı kışkırtmakla suçlandılar. Sopot'da ve Karlovo'da tutuklanan kadınların 25'i Plovdiv (Filibe) hapisanesine gönderilerek 1883'ün Mayısında mahkûm edildiler. Ayaklanma Kalofer'e sıçradı. Buradaki kadın eğiriciler ve dokumacılar, dokumaların ithal edilmesine son verilmesi için istemler de ileri sürdüler.(6)

Evlerdeki küçük ölçekli imalatta çalışan işçiler arasındaki hoşnutsuzluk sürüyordu. Karışıklıklar, 1884'de dokuma ithal edilmesine ve tekstil fabrikaları kurulmasına karşı çıkan, Gabrovo ve Sevliyevo dantel ipliği eğiricileri arasında da yayıldı. Eğiriciler, sorumlu görevlerdeki kişilere bir dilekçe göndererek, ayaklandılar. 20 Haziran 1884'de ise, Gabrovo'da ve Sevliyeyo'da yaşayanlardan 1800 kadar kadın, Veliko Turnovo'daki saylavlara bir dilekçe gönderdiler. Kadın eğiriciler ve dokumacılar, kendilerinin ve ailelerinin geçim kaynaklarını ellerinden alacağını ileri sürdükleri yeni fabrikaların kurulmasının yasaklanmasını istiyorlardı. (7)

Bulgaristan Krallığı'nın yetkili kişileri, bu işçilerin isteklerini reddettiğinden, Gabrovo'daki 500 eğirici, dokuma ithal edilmesine, makinalaşmaya ve yeni fabrikaların kurulmasına karşı, 1884'ün sonbaharında ayaklandılar. Kamu İşletmeleri Bakanlığına bağlı Tarım ve Ticaret Dairesine bir dilekçe gönderdiler. Dilekçe, hükümeti ithalata el atmaya çağırıyordu. (8) Gabrovo'daki eğiriciler, hükümet

6) T. Petrov ve G. Karaivanov, 1883'de, Sopot'taki, Karlova'daki Kalofer'deki İplik Eğiricilerinin Hoşnutsuzluğu. **TU Annals** (Sendikal Yıllık), No: 7, 1968, pp. 261-282.

7) K. Lambrev, **Beginning of the Workers' and Trade-union Movement in Bulgaria (1878-1891)** / Bulgaristan'da İşçi Hareketinin ve Sendikal Hareketin Başlangıcı (1878-1891) /, Sofya, 1960, p. 112.

8) **Maritsa** gazetesi, No: 640, 14 Ağustos 1884.

dokuma ithalatını durdurmayı başaramazsa, bağımsız eyleme geçeceklerini ileri sürüyorlardı.

Kurtuluş'tan sonra kurulan genç Bulgar devletinin politik ve kültürel yaşamı, yeni gazeteleri, dergileri, kitapları ve ders kitaplarını basacak yeni basımevleri gerektiriyordu. 1880'de, Sofya'daki Devlet Basımevinin açılmasından iki yıl sonra, 1882'de, Plodiv'de (Filibe) de bir Bölge Basımevi kuruldu. Ayrıca, Ruse (Ruscuk), Şumin, Svistov, Tırnova ve öteki kentlerde de basımevleri açılmıştı. Bunlar, kurtuluş öncesi'nde, Bükreş'te İstanbul'da ve Viyana'da çalışmış olan dizgicilerin yanısıra yabancı işçilere (Çeklere, Almanlara, Hırvatlara, Slovenyalılara ve Sırplara) da iş sağladılar.

Viyana'dan, Prag'dan, Zagrep'den, Belgrad'dan, Bükreş'ten ne zaman işçi getirilirse, mal sahipleri bunların ücretlerini sözleşmeyle belirliyeceklerdi. Patronlar, işçilerin gidiş ve dönüş için yaptıkları seyahat harcamalarını karşılayacaklarına da söz veriyorlardı. Ne var ki bu işçiler Bulgaristan'a geldikten sonra, sözlerinde durmayarak kendilerine düzensiz bir şekilde ve düşük ücretler ödeyen patronlar tarafından aldatılıyorlardı. Basımevlerinde, sık sık, işçilerin işi durdurmalarına neden olan tartışmalar ve skandallar oluyordu.

Çalışma koşullarının kötüleşmesi, Çek basımcılarını bir işçi örgütü kurma girişimiyle, çıkış yolu aramaya zorlamıştı. Kendi çıkarlarını savunmak için örgütlenmeye girişen Çek basımcılar, Bulgaristan'da ilk işçi örgütlerini kuran kişiler oldular.

28 Nisan 1879'da Sofya'daki Yanko Kovaçev Basımevi'ndeki Çek dizgiciler, bir işçi yardımlaşma derneği kurdular. Bu derneği üye olunurken ve daha sonra haftada bir aidat ödeme zorunluluğu vardı. Tüzük, üyelere dört günlük ücret kadar hastalık parası verilmesini ve Sofya'yı terkederken seyahat harcamalarının karşılanmasını öngörüyordu. Basımevi, sözleşmedeki, dönüş yolculuğunda ve tatillerde yapılan seyahat harcamalarının kar-

şılanması maddesine aykırı hareket ettiğinden işçiler greve gitmek zorunda kaldılar.

22 Mayıs 1879'da, derneğin üyeleri, patronun insanlık dışı davranışlarını protesto ettiler. Patron, onları sindirmek için polis çağırdı. İşçiler işi tamamen durdurdular. Ne var ki işçilerin bu üç günlük grevi, yalnızca patrondan aldıkları vaadlerle sona erdi. Dönüş harcamalarının ödenmesi sorunu mahkemeye götürülmüştü. Mahkeme, sözleşmelerin geçerliliğini sonbahara kadar erteledi ve bu yüzden Çeklerin çoğu basımevini terkettiler.

Bir işçi örgütü kurma fikri, Plovdiv'deki (Filibe) basımcılar arasında da yaygınlaşıyordu. Oradaki Çek ve Alman basımcılar, 1879'un ortalarında bu sorunu tartışmaya başladılar. Plovdiv'de Çekler tarafından bir yardımlaşma derneği kurulması için sonuç vermeyen bir çok girişimde bulunulmuştur. Bu çabalar, yalnızca geçici çözümlerle sonuçlanmıştır. 1881'in sonbaharında, Hristo Danov Basımevi'nde çalışan işçiler tarafından Zrelishte Basım İşçileri Derneği kuruldu. Dernek, ücret artışı ve işçi-işveren ilişkilerinin düzeltilmesi isteminde bulundu. (9)

2 Şubat 1883'de Sofya'da, Avusturya-Macaristandaki ve Almanya'daki işçi hareketlerinin deneyimleri temelinde Çek basımcı Jaroslaf Soyiba'nın girişimiyle bir Bulgaristan Basımcılar Derneği kuruldu. Derneğin birçok ulustan (Çekler'den, Bulgarlar'dan, Hırvatlar'dan, Sırplar'dan ve Almanlar'dan) oluşan 60 üyesi vardı. Dernek, enternasyonal nitelik taşıyan, küçük bir topluluktu. Bu derneğin aktif üyeleri çoğunlukla devlet basımevinde çalışan işçilerdi. Ülkenin her tarafındaki basımevi işçileri (Plov-

9) H. Vaisova, Bulgaristan'daki Basımevi İşçilerinin Kurtuluştan Sonraki Kötü Durumları ve İlk Savaşımları Üzerine Dökümanlar. **TU Annals** (Sendikal Yıllık), No: 5, 1966, pp. 329-341.

div, Varna, Ruse (Ruscuk), ve diğer kasabalardaki işçiler) bu derneğe üye oldular. (10)

Bulgaristan Basımcılar Derneği, vasıflı işçilerin birleşik bir yardımlaşma örgütü haline geldi. Üyeler, kurucu, normal, yedek ve onur üyeleri olmak üzere dört kategoriye ayrılmıştı. Her kategoriye giren işçilerin hakları, görevleri ve ödedikleri aidat miktarları birbirinden farklıydı. Üyeler, karşılıksız sağlık yardımı alabiliyorlardı. Yaşlı ve sakatlanmış işçiler için de bir fon kurulmuştu. 1883 Nisanında, bu derneğin üyeleri, iş sözleşmelerine uyulması için savaşım veren, Sofya'daki Slavyanska Basımevinde çalışan memurların grevini desteklediler. Ayrıca, üyelerin yararlanabilmesi için, toplumsal ve mesleki konulardaki, Bulgarca ve yabancı dilde kitapların ve gazetelerin bulunduğu bir kitaplık da kurulmuştu.

Bulgaristan Basımcılar Derneği üyeleri arasında uluslararası dayanışma çok gelişmişti. Yurduna dönüş parası olmayan diğer uluslardan birçok basım işçisi, derneğin fonlarından yardım almıştır. Derneğin Yönetim Kurulu, daha 1884'de Zagrep'deki ve Belgrat'daki tipograf işçilerinin dernekleriyle bağlar kurmuştu. 1885'de ise, karşılıklı mübadeleye girilmiş olan Prag'daki Tipograpşka Besseda Derneğiyle bir bağlantı kuruldu. Alman, Sırp, İsviçreli ve Danimarkalı basım işçilerinin örgütleriyle bağlaşıklık kurularak, yardımlaşma anlaşmaları imzalandı.

Bulgaristan Basımcılar Derneği, uluslararası Basımcılar Birliğine de katılarak, Birliğin 1892'de Bern'de, 1896'da Genova'da yapılan kongrelerine temsilcilerini gönderdi. Dernek, Birlik aracılığıyla yurt dışındaki işçilerin grevlerine para yardımları gönderdi. Dernek, İkinci Enternasyonal'in 1889'da yapılan Birinci Kongresinin, 1 Mayısın, sekiz saatlik işgünü için verilen savaşımı simgeleyen bir Uluslararası İşçi Günü olarak kutlanması kararı-

10) P. Veliçkov, Bulgaristan'da İşçi Hareketinin Başlaması. **Sevremennik** dergisi, No: 3. 25 Kasım 1908.

na da uydu. Derneğin Yönetim Kurulu, 1 Mayıs'da gösteri yapılmasına karar verecek olan bir genel basım işçileri toplantısının 15 Nisan 1890 tarihinde yapılması için özel bir çağrıda bulundu. Çağrıya 148 basımevi işçisi uydu. Ne var ki, 1890'da, 1 Mayıs'ın kutlanması, Stefan Stambolov hükümeti ve polis tarafından konulan yasakla engellendi. (11)

1 Mart 1883'de Plovdiv'de (Filibe) Kapina (bögürtlen) Basımevi İşçileri Derneği kuruldu. Daha sonra bunun ismi Birleşme Derneği olarak değiştirilmiştir. Derneğin 40 üyesi vardı. Derneğin Yönetim Kurulu, Basımevlerindeki tüm iş anlaşmazlıklarını ve tartışmalarını yatıştırıyor; ve kültürel toplantılar, dostluğu arttırıcı toplantılar, amatör tiyatro faaliyetleri ve kır gezileri düzenliyordu. Hristo Danov basımevindeki işçiler, 1884 Martında greve gittikleri zaman onların taleplerini, Birleşme Derneği'nin üyeleri sistemli bir hale getirmişlerdi.

Ne var ki, Birleşme Derneği'nin üyeleri arasında, sermayelerinde hisse sahibi oldukları basımevleri açarak, sömürülmekten kurtulabileceklerini düşünen küçük-burjuva eğilimli kişiler vardı. Bu yüzden, derneğin tüzüğü, "üyelerinin yararına çalışarak kendilerinin sahip olacağı bir basımevi" açmak amacıyla, aylık aidatlardan ve bağışlardan oluşan bir sermaye biriktirmeyi öngörüyordu.

Derneğin üyeleri, 1886'da hedeflerine ulaştılar. Açtıkları basımevi çalışmaya başladı; ancak dernek giderek bir anonim şirket haline dönüştü ve ana amacı basımevini büyütme ve sermayesini çoğaltma oldu. (12) Basımevi, açık artırmayla elden çıkarıldığı, 19. yüzyılın sonuna kadar çalışmaya devam etti.

11) Bulgaristan'da 1 Mayıs'ın İlk Kutlanması, **Bulgarski Pechatar** gazetesi, No: 6, 18 Nisan 1909; Cenral State Historical Achives (Devlet Merkez Tarih Arşivleri), f. 173, op. 1, a. ed. 1873, d. 14, 15.

12) **History of the Trade-union Movement in Bulgaria** (Bulgaristan'da Sendikal Hareketin Tarihi), s, 51-52.

Kurtuluş sonrasındaki ilk yıllarda düzenli bir destekten ve resmi dayanaktan yoksun olduğu için öğretmenlik mesleğinde oldukça büyük rahatsızlık çekilmiştir. 1880 ve 1881'de öğretmen maaşlarının ödenmesindeki büyük gecikmeler nedeniyle birçok grev yapılmıştır.

1881'de Şumen'de, Osnova Öğretmenler Derneği kuruldu, 1882 yılında ise, Svishtov'da, Uçitelska Druzba Öğretmenler Derneği'nin ortaya çıkmasına tanık olundu. Bu her iki dernekte, eğitimsel ve pedogojik bir karakter taşıyordu. Bu dernekler için, öğretmenlik mesleğinin sorunları oldukça geri planda kalıyordu.

1888-1890 döneminde, öğretmen hareketi içinde sosyalist öğeler belirdi; bu da öğretmen dernekleri içinde mesleki eğilimlerin güçlenmesini beraberinde getirdi. 1888'in sonbaharında, öğretmenlerle dernek arasındaki ilişkilerle ve öğretmenlerin çalışmaları karşılığında aldıkları ücretle ilgili sorunlar büyük ölçüde artmıştı. Öğretmenlerin maaşlarının belediye fonları yerine devlet fonlarından ödenmesi ve okulların devlet tarafından düzenli olarak himaye edilmesi için, Ulusal Meclis'e bir takım dilekçeler gönderilmişti. Bütün öğretmenlere, onları öğretmen dernekleri içinde örgütlenmeye çağıran başvurular ve çağrılar gönderildi.

Öğretmenlerin Vidin'deki derneği, 1889'da, Bulgaristan öğretmenleri arasındaki bu dalgalanmalar sırasında kuruldu. Bu derneği kuranlar, Dimitır Blagoyef önderliğindeki sosyalistlerdir. "Tüm Bulgar Öğretmenlerine açık Mektup" başlıklı bir çağrı ve derneğin bir tüzüğü ivedi bir şekilde hazırlandı. Bu iki belge, bütün ülkedeki öğretmenlerin bir örgütte birleştirilmesi için gerekli ilkesel temeli açıklıyordu. Amaç, bireylerin ve toplumun ilerlemesi için ve onların normal koşullarda yaşamasını sağlamak için çalışan öğretmenlerin rolünü artırmaktı. Vidin'de, Derneğin çıkardığı *Öğretmen Derneği Gazetesi* adlı bir gazete de vardı. Gazetenin ilk sayısı 15 Nisan 1889'da çıkmıştı. Gazetenin yayın programını açıklayan başmakalede, Vidin Öğretmenler Derneği'nin, bu gaze-

te aracılığıyla, "Bulgar öğretmenlerinin maddi bakımdan hızlı gelişmesini ve bunun yanısıra ülkedeki halkın eğitiminin ilerletilmesini" amaçladığı belirtiliyordu.

Vidin Öğretmenler Derneği'nin öğretmen hareketinin pratiğine yaptığı yeni katkı, öğretmenlerin toplumsal ve maddi durumlarına ilişkin sorunları ön plana çıkarmasıdır. Dernek bunun yanısıra, bütün taşra kasabalarında, geniş kapsamlı bir eylem programına sahip olan birçok öğretmen derneğinin kurulmasını da önermiştir.

1890'ların başlarında, Bulgaristan'daki işçi hareketi, güçlü küçük-burjuva etkiler altında kendiliğinden gelişmesini sürdürdü. 1891'in şubatında Sofya Garsonlar Derneği kuruldu. Derneğin 37 üyesi Sırplar, Hırvatlar, Macarlar ve Bulgarlardan oluşuyor ve başkentin en iyi lokantalarında çalışıyorlardı. Dernek tarafından kurulan yardımlaşma fonu, hastalık, iş yapamama ve ölüm durumlarında ödeme yapıyordu. Üyeler, parasız sağlık yardımı ve ilaç alabiliyorlardı. Eğitim faaliyetleri ise, genel toplantılar, partiler ve ziyafetler şeklini almıştı.

1891'in Şubatı izleyen aylarında, Plovdiv'de (Filibe), basımevlerinde, ayakkabıcılık ve demircilikle uğraşan atölyelerde çalışan işçilerin sendika kurdukları görüldü. Amaç, ekonomik bir temel üzerinde işçileri örgütleme ve yardımlaşmaydı. 31 Mart 1891'de, bir Basımcılar Yardımlaşma Derneği kuruldu. Dernek, gereksinim durumunda ve hastalık zamanlarında üyelerine yardımda bulunma görevini üstlenmişti. 1 Haziran 1891'de de Pominak Ayakkabıcılar Derneği, kuruldu. Bunun başlıca hedefi bir ayakkabı imalathanesi açmaktı. Demiryolu İşçileri (Rabotnik) Derneği'nin kuruluşu ise, 1891 Ağustosunun ilk günlerinde resmi olarak ilan edildi. Ne yazık ki, bu dernekler kısa ömürlüydüler.

Bulgaristan işçilerinin ilk örgütleri ve savaşımları, kendiliğinden ve ekonomik bir karakter taşımasına rağmen, Bulgaristan'daki işçilerin mesleki hareketini yeni,

zorunlu bir gelişme aşamasına getirmeye yardım eden belirli koşulların yaratılmasını sağladı. Bunların varlıklarının tarihi önemi işte bunun içinde yatmaktadır. (13)

2. *PARTİ, SENDİKAL HAREKET İÇİN ÖNDER VE KILAVUZ GÜÇ*

Bilimsel sosyalizmi işçi hareketiyle birleştirme çabaları

1891'de, Dimitır Blagoyef ve arkadaşları tarafından Bulgaristan Sosyal-demokrat Partisi'nin kurulması, ülkedeki işçi hareketinin gelişmesini kolaylaştırdı. Parti, kurulduğu andan itibaren, işçi sınıfının, ülkenin kapitalist gelişiminin özgül koşullarını kavrayarak, savaşan bir güç haline gelebilmesi için, bilimsel sosyalizme yönelmesi gerektiğini dikkate alıyordu. Belgi şuydu: "İşçileri kurtaracak olan kendilerinden başkası olamaz." Bulgaristan sosyalistleri, işçileri örgütlemeye ve onların savaşımlarına sosyalist bir anlayışla önderlik yapmaya; onları, gerçek kurtuluşlarının sosyalizmin nihai utkusunda olduğuna inandırarak, sınıf bilinçlerini yükseltmeye çalıştılar.

Parti, ülkenin, burjuva devletinin kurumları tarafından akıllıca desteklenen kapitalist bir gelişme yoluna girdiği sırada ortaya çıkmıştı. Kapitalist ilişkiler, 1885'de, Doğu Rumeli'nin Bulgaristan Krallığı ile birleşmesinden sonra ve özellikle Stephan Stambalov yönetimi (1887 - 1894) sırasında canlanmaya başlamıştı. Bu durum ifadesini, özellikle o dönemde hızla gelişen sanayileşmede bulur. 1886-1894 döneminde fabrika sisteminin ana dallarının (yünlü tekstil sanayii, un fabrikaları, bira fabrikaları, içki fabrikaları, tuğla ve çömlek üretimi, dülger-

13) A.G.E., p. 59-60.

lik, sepicilik ve makina bakımcılığı gibi) biçimlendiği görüldü.

1890 ve 1891 yıllarında, Babov Dol'da ve Pernik'te kömür ocaklarının kurulduğu görüldü. Tütün endüstrisi alanında ise yeni işletmeler kuruldu. Evlerdeki küçük ölçekli imalatı geniş ölçekli sanayinin ilkelerine göre yeniden biçimlendi; imalathaneler gelişerek fabrika haline dönüşmeye başladı. Sofya, Plovdiv (Filibe), Sliven, Gabrova, Varna ve Ruse (Ruscuk) kapitalist sömürünün yoğunlaştığı ana merkezler haline geldi.

Parti'nin kurulduğu sıralarda, ülkede az sayıda üyeye sahip olan ve emekçi yığınlar üzerinde çok az etkiye sahip olan tek tek işçi dernekleri vardı. Parti, yığınsal işçi hareketlerinin görülmesinden önce kuruldu ve kurulur kurulmaz bu hareketleri bilimsel sosyalizmle birleştirmeyi başardı. Bu durum, işçilerin sınıf bilinçlerinin gelişmesinde örgütsüz direniş eylemlerinden hızla kurtulmakta önemli bir rol oynadı. Parti, kapitalist sömürüye karşı politik ve ekonomik savaşım için işçileri örgütlemeye çalıştı. Parti, işçilerin güncel çıkarlarını göz ardı etmedi, ancak onu asıl ilgilendiren şey, işçi hareketinin geleceği ve nihai utkuya politik erkin ele geçirilmesine ve sosyalizmin kurulmasına nasıl ulaşacağıydı.

Bulgar sosyalistleri gerek bölgesel çapta, gerekse ulusal çapta birleşecek olan militan sendikaların kurulmasına öncülük ettiler. Sosyalistler böylesi sendikaların yöneticileri ve örgütleyicileri olarak çabalarını, sendikaları, --savaşımın ve örgütlenmenin yöntemlerine ve biçimlerine göre-- doğru bir şekilde yönlendirmeye ve onları inançlı, kültürlü ve deneyimli kadrolarla takviye etmeye yönelttiler. Sosyalistler, sendikaların, --kendilerini mesleki atelye çıkarlarının dar çemberine bağlamayarak, mesleki örgütleri yoluyla genel işçi hareketi içinde yer alacak ve sınıf savaşımı yoluyla haklarının korunmasını eşgüdümlü kılacak olan-- işçi sınıfını geliştirmenin en güvenilir yolunun sınıf savaşımı olduğu görüşüne bağlı kal-

malarında ısrar ettiler. Dimitır Blagoyef şöyle yazıyordu: "Bulgaristan'daki işçi hareketi en başından beri, Sosyal Demokrat Parti'nin etkisi altında kalmıştı. Onunla yanyana yürüdü ve O'nun doğrudan etkisi altında gelişti." (14)

Parti görevlileri, o zamanların en istikrarlı ve en deneyimli mesleki örgütü olan Bulgaristan Basımcılar Derneği'ne özel bir önem veriyorlardı. Sosyalistler, derneği, ülkedeki tüm basım işçilerini örgütleme görevini üstlenmesini önerdiler. 1893'te, bu derneğin onuncu kuruluş yıldönümü dolayısıyla Parti'nin gazetesi *Rabotnik* derneğin, varlığının ikinci onyılı boyunca bir birleşik Bulgaristan dizgiciler derneğine dönüşebileceği umudunu açıkladı. Gazete bunun yanısıra Basın işçilerini, yaşlılık ve hastalık durumlarında yardım alabilmeleri ve kazanımlarını geliştirebilmeleri için derneğe üye olarak, örgütlü bir şekilde savaşım vermeye çağırdı. (15) Derneğin Yönetim Kurulu, üyelik ödentilerini azaltarak derneği daha geniş bir tabanın temsilcisi haline getirme ve litografik bir işçi gazetesi çıkartma sorunlarıyla karşılaşmıştı.

Sosyalist örgütler, genel işçi birlikleri, işçi kulüpleri ve çalışma kulüpleri kurmak için her olanağı değerlendirdiler. Eylemlerinin amaca, ülkedeki sınıfsal çıkarlar doğrultusunda bir mesleki işçi hareketinin gelişmesini sağlamaktı,

İlk genel işçi dernekleri, aynı zamanda mesleki savaşımın, işçilerin eğitiminin ve sosyalist örgütlenmenin merkezleriydiler. Bunlar, özellikle işçi sınıfının çıkarları için, birçok işçiyi sosyalist ve çalışkan savaşçılar olarak yetiştirerek, büyük bir hizmette bulunmuşlardır. 17-18 Nisan 1893'te Sofya'da kurulan Bratsvo (Kardeşlik) Genel İşçi Derneği, kurulan ilk birleşik işçi derneği oldu. Dernek,

14) D. Blagoef, **A. Cantribution to the History of Socialism in Bulgaria** (Bulgaristan'da Sosyalizmin Tarihine Bir Katkı), Sofya, 1949, p. 411.

15) **Rabotnik** gazetesi, No: **15, 6 Eylül 1893.**

Sofya'daki işçi hareketinde birleştirici bir merkez rolü oynadı; sosyalistlerin çalışmaları ve sosyalizmi işçiler arasında yayma çabalarıyla biçimlendi. Eğitim hedeflerine ulaşmak için konferanslar ve işçilerin katıldığı akşam toplantıları düzenliyordu. 24 Nisan 1893'te de Gabrova'da, sosyalistlerin desteğiyle bir genel işçi yardımlaşma derneği kuruldu. (16)

Devrimci Marksçılar, Parti'nin kuruluşunun ilk yıllarından başlayarak, --Bulgaristan'daki işçi hareketinin Batı Avrupa'dakine benzer çizgiler boyunca gelişmediğini ve Bulgaristan'daki ilk görevin kazandıkları deneyimlerle ve gelişmeleriyle, işçilerin politik partisinin ortaya çıkmasının temelini hazırlayacak olan ekonomik işçi örgütlerinin kurulması olduğunu iddia eden-- oportünistlere karşı savaştılar. "Particiler adı verilen devrimci Marksçı'larla "sendikacılar" adı verilen oportünistler arasındaki çelişki daha o sıralarda belirginleşmişti. Bu iki akımın sözcüleri arasında -*Rabotnik* ile *Drugar* gazeteleri arasında- ücretli çalışmanın kapitalist sömürüsünden en çabuk bir şekilde kurtulmanın biçimleri ve araçları konusunda bir tartışma başlamıştı.

"Particiler", küçük köylülerin ve zanaatcıların proleterleşmesiyle ortaya çıkan fabrika işçilerinin çıkarlarını savundular. "Sendikacılar" ise, işçi sınıfı hareketi içindeki küçük-burjuva öğelerin temsilcileriydiler. Bunlar, Bulgaristan Sosyal-demokrat Birliğini kurarak, "Particiler"den ideolojik ve örgütsel olarak ayrıldılar ve yeni ortaya çıkmış bulunan işçi sınıfının yalnızca ekonomik savaşım sürdürebileceğini ve Bulgaristan sosyalistlerinin doğrudan amacının işçileri ekonomik temel üzerinde örgütlemek olduğunu ileri süren bir teori formüle ettiler.

16) **Rabotnik** gazetesi, No: 30 ve 31, 22 ve 29 Mayıs 1893; **Drugar** gazetesi, No: 11, 12 Kasım 1893.

17) **Drugar** gazetesi, No: 18, 31 Aralık 1893; Cental State Historical Archives (Devlet Merkez Tarihi Arşivleri), f. 173, op. 2, a. ed. 1301, a. 61-75; 130-133.

Böylelikle, işçi sınıfının henüz güçsüz olduğu dönemden çıkarılan dersler gözönüne alınmadan, Batı Avrupa'daki işçi hareketlerinin gelişmesi, Bulgaristan koşullarına uygulanmaya çalışılmış oluyordu.

"Particiler", yalnızca ekonomik temel üzerinde sürdürülecek bir savaşımın işçi sınıfını kapitalist sömürüden kurtaramıyacağını, kurtuluşun, yalnızca politik erkin elegeçirilmesine ve toplumun sosyalist ilkelerle örgütlenmesine yol açacak olan sınıfsal çıkarlar doğrultusunda bir politik savaşımla sağlanabileceğini ileri sürdüler. Savaşımın daha başarılı sürdürülebilmesi için mesleki örgütler gereklidir ama bunlar, "genel ekonomik örgütler" değil, faaliyetlerini, işçi sınıfının nihai utkusuna ulaşmasına yol açacak bir şekilde sürdürecek olan militan sosyalist örgütler olmalıdır.

"Particiler", Bulgaristan'ın özgül koşullarını değerlendirdiler. Bu özgül koşullarda savaşımı örgütleme biçimlerinin ve yöntemlerinin neler olacağı sorusunu ortaya attılar. Batı'dakilerden farklı olarak, Bulgaristan'ın azgelişmiş bir ülke olduğunu ve Bulgaristan'da büyük ölçekli işletmelerde yoğunlaşmamış olduklarını gözönüne aldılar. Kentlerin ve sanayinin azgelişmiş olmasına bağlı olarak işçiler dağınıktı ve Bulgaristan'da işçileri sendikalar içinde örgütlemek, Batı Avrupa ülkelerindekinden ve Amerika Birleşik Devletlerin'dekinden çok daha zordu. Oralarda, kapitalizmin yüksek gelişmişlik düzeyi, işçilerin sendikalar içinde örgütlenmesini kolaylaştırırken, Bulgaristan'da bu süreç daha yeni yeni başlıyordu.

"Particiler", Bulgaristan'daki işçi hareketinin gelişmesini hızlandırmak için uluslararası işçi hareketinin deneyimlerinden yararlanmaya, bu hareketi doğru yola koymaya, bilimsel sosyalizmin ve Parti'nin etkisi altına almaya çalıştılar. "Particiler"e göre, İngiltere'deki, Fransa'daki, İsviçre'deki, Belçika'daki ve hatta Almanya'daki işçi hareketleri, başlangıçta birbirleriyle yardımlaşma amacıyla, daha sonra kapitalist sömürüyü göğüsleme amacıyla örgütlü bir hale gelmişlerdi; başlangıçta burjuva

ve küçük-burjuva partilerinin kuyruğunda giderlerken, daha sonra uğradıkları derin hayal kırıklığı, onları işçi sınıfı partisine katılmaya ve bilimsel sosyalizmin gösterdiği doğrultuda savaşım vermeye itmişti. "Particiler"e göre, Bulgaristan'daki işçi hareketinin böylesi evrelerden geçmemesi gerekiyordu.

"Particiler", İngiltere'de, Fransa'da, İsviçre'de, Belçika'da ve Almanya'da görülen böylesi hatalardan sakınılması amacıyla, büyüyen işçi hareketine, sosyalist bir yönelim kaazndıracak olan Marksçı bir partinin kurulmaya başlanması için çağrıda bulundular. Kurulacak Parti, işçiler arasında bilimsel sosyalizmin fikirlerini yayacak, böylelikle onların savaşımlarına teorik ve pratik bakımlardan ışık tutacaktı. Bulgaristan işçileri, yalnızca güncel çıkarlarını savunabilmek için değil, aynı zamanda uzun vadeli sınıfsal çıkarları doğrultusunda savaşım veren mesleki sendikalarda örgütlenmeliydiler. Sendikalar, güçlü olabilmek için işçi sınıfı Partisi tarafından yönlendirilmeli ve Parti programının yakın ve uzun vadeli hedeflerinin her ikisi doğrultusunda da ekonomik ve politik bir savaşım sürdürerek, emek ile sermaye arasındaki geniş kapsamlı politik savaşımda yer almalıydılar.

1893 Ekimi'nin ikinci yarısında, polemikler sürerken, "Particiler", emeğin korunması için yasalar çıkarılmasını isteyen işçi dilekçelerinin Yedinci Ulusal Meclise gönderilmesi hareketini genişletmede ilk adımı attılar. Bu yasaların aşağıdaki noktaları içermesi isteniyordu: İş gününün 8 ya da 9 saate indirilmesi, kadınlar ve çocuklar için gece çalışmasının kaldırılması, sanayi işletmelerindeki çalışma koşullarını denetlemek için bir fabrika müfettişlik dairesinin, işsizlik sorununun çözümlenmesi için ise bir iş ve İşçi Bulma Kurumunun kurulması, parça başına iş sisteminin kaldırılması, bir günlük hafta tatilinin yasalaşması, çalışamaz durumdaki işçilerin yaşamlarını sürdürebilmelerinin güvence altına alınması.

Bu taleplere ulaşma savaşımı, işçi sınıfının kötü yaşam koşullarını iyileştirmeyi ve emeğin savunulmasına

yönelik yasaların çıkarılmasını öngören asgari programının yaşama geçirilmesinde, Parti'ye büyük kolaylıklar sağladı. Sosyalistler bu yasa değişikliklerini, belgilerini haykırmak için ve egemen güçlerin, ülkedeki emek sorununun yapay bir şekilde yaratıldığını ileri sürerek bu istekleri daha fazla erteleyemiyeceklerini hissettirmek için bir araç olarak değerlendirdiler. Bu dilekçelerden güdülen amaç egemen güçlere bunların, egemen güçler karşısında diz çökecek yerde kendi haklarını savunmak için savaşacak olan yeni bir sınıfın sesi olduğunu göstermekti.

Hükümet çevreleri, 3000 kişi tarafından imzalanmış olan işçi dilekçelerindeki istemleri reddetti. Ulusal Meclis, bu istemleri sessizce geçiştirdi. Saylavlar, yalnızca istemleri incelemeye bile yanaşmamakla kalmayarak, Brastvo (Kardeşlik) Genel İşçi Derneği'nin bürolarında arama yapması ve dilekçelerin tüm kopyalarına el koyması için polise emir de verdiler. İllerde, polis ve belediye makamları, kendi sınıflarının bir iş mevzuatının hazırlanmasına yönelik istemlerini imzalayan işçilere baskı yaptılar. Burjuva basını *(Svoboda, Novini* gazeteleri ve ötekiler) ne Batı Avrupa'da ne de Bulgaristan'da emek sorunu diye bir sorun olmadığını ileri sürerek bu dilekçeleri suçladılar. Bu çevrelere göre, yasama organının böylesine uydurma bir sorunla uğraşması saçmalık olacaktı.

Parti, tüm bu baskılara karşın, toplumun karşısına, işçilerin haklarını savunan tek güç olarak çıkma hedefine ulaşmıştı.

Sınıfsal çıkarlar doğrultusunda örgütlenen sosyalist mesleki birleşmelerdeki yükselme

1894'ün ortalarına gelindiğinde, Bulgaristan büyük burjuvazisi daha belirgin bir şekilde anonim sermayenin geliştirilmesine, geniş ölçekli sanayinin korunmasına ve demiryolları inşaatına yönelmiştir.

1894'ün Aralık ayında Ulusal Meclis, yerel sanayiyi yabancı kapitalist rekabetten korumak için, Yerel Sanayinin özendirilmesine ilişkin bir Yasa kabul etmişti. Yasa, geniş ölçekli işletmeleri bütün vergilerden ve resimlerden muaf tutuyor; onlara devlete ait demiryollarında indirimli fiyatlar uygulanmasını öngörüyordu. 1894 ve 1895 yıllarında, kurtuluştan o tarihe kadar kurulmuş olanların tümünden daha fazla anonim şirket kurulmuştur. Demiryolu ağı hemen hemen iki katına çıkmış ve ülkenin kilit bölgelerini sarmıştı. Yavaş da olsa ülke toprakları üzerinde geniş ölçekli çiftlikler yoğunlaşmaya başlamıştı. Bu çiftliklerde sürdürülen temel tarımsal faaliyetlerde makinaların kullanılmasını sağlamaya yönelik çabalar içine girilmişti. Küçük ve orta köylüler yıkıma uğramışlardı; kentlerde yaşamlarını sürdürmenin bir yolunu arıyorlardı.

Politik ve ekonomik değişimler, işçi hareketinin büyümesi için ve işçilerin güçlerini ülke çapında mesleki çizgiler doğrultusunda örgütlemeleri için elverişli koşullar yaratmıştır. Hareket genişleyerek, genel işçi derneklerinin yanısıra, farklı ekonomik alanlarda faaliyet gösteren derneklere sahip olan birçok kentlerdeki işçileri de içine aldı. İşçilerin savaşımı da şahlandı. Demiryolu ulaşımında, tütün sanayiinde, madenlerde, basımevlerinde, öğretmenler ve zanaatçılarında içinde bulunduğu grevler ve karışıklıklar başgösterdi.

Bulgaristan'daki işçi hareketi, 1894'ün sonlarında salt ekonomik bir örgütlenme biçiminden sınıfsal çıkarlar doğrultusundaki sosyalist bir örgütlenme biçimine kavuşarak, hem biçimini hem de içeriğini zenginleştiren bir atılım yaptı. İşçilerin çıkarlarını savunan sınıfsal ilkeler en etkin uygulamasını, 1894'ün 5 ve 6 Kasımında, Sofya'da özel basımevlerinde çalışan işçiler tarafından kurulan Merkez Basım İşçileri Sendikası'nın örgütlenmesinde ve taktiklerinde buldu.

Georgi Dimitrof bu sendika için şöyle diyordu: "Avrupa'daki çağdaş sendikal hareketin çizgileri boyunca, bir

sınıf temeli üzerine oturtulan ilk mesleki örgüt" (18) Bu sendikanın faaliyetlerinin Bulgaristan'daki sendikal hareketin gelecekteki görünümü üzerinde yararlı etkileri oldu. Bu sendikanın kurulması, Bulgaristan işçi sınıfının savaşımında, sınıfsal çıkarlar doğrultusundaki mesleki işçi hareketinin ilkelerine, biçimlerine ve yöntemlerine doğru keskin bir dönüş anlamına gelir.

Merkez Basımevi İşçileri Sendikası işçi sınıfı Partisinin öncülüğünde, Marksçılığın sınıfsal ilkeleri temelinde savaşımını sürdürecek bir örgüt olarak kurulmuştur. Sendika sürdürdüğü faaliyetlerinde yardımlaşmayı dışlamamış; ama yardımlaşmaya ana hedef olarak değil, işçilerin savaşımlarında gösterdikleri dayanışmayı güçlendirmenin bir aracı olarak değerlendirmiştir.

Bu Sendikanın üyeleri, kararlı savaşım taktiklerinin ve toplu olarak girişilecek kararlı eylemlerin, işçiler için daha verimli olduğuna inanmışlardı. Böylesi toplu eylemler, Patronları uzlaşmaya ve işçilerin haklarını tanımaya zorladı. 12 Aralık 1894 ile 1895 Şubatının sonu arasında, Sofya'daki basımevlerinde 10 grev yapıldı. Bu grevlerde işçiler, ücretlerinin düzensiz bir şekilde ödenmesini ve parasız fazla mesai uygulamasını protesto ediyorlardı.

Bu grevlerde kazanılan başarılar, basım işçilerini daha da çok yüreklendiriyordu. Bu şekilde grevlerin, işçilere karşı birleşerek bir işverenler kulübü kuran patronların; bundan güç alan keyfi hareketlerine karşı direnmede etkili bir araç olduğu kanıtlanmış bulunuyordu. Basım işçileri, --yayın organı olan *Sosyalist* gazetesi aracılığıyla ülkedeki bütün işçilerden ve merkezi İsviçre'de Bern'de bulunan Uluslararası Basımcılar Sekreterliği'nden para toplamaya başlayan-- Sosyalist Parti tarafından destekleniyorlardı. Viyana Basımcılar Sendikasından da parasal yardım alınmıştı.

18) Georgi Dimitrof, **yapıtları** (İngilizce basımı), vol. c. 1, p. 301.

19) **Socialist** gazetesi, No: 40 ve 41, 17 ve 24 Eylül 1895.

Sofya basım işçilerinin ilk genel grevi 24 Eylül 1895' de ilan edildi. 13 basımevinden 200 işçi, sekiz saatlik işgününün kabul edilmesini işten çıkarmalarda 15 gün önceden haber verilmesini ve Merkez Basımevi İşçileri Sendikası'nın işe girerken ve ayrılırken işçilerin yetkili temsilcisi olarak tanınmasını öngören basımevi içindeki ilişkiler yasası biçimindeki bir toplu iş sözleşmesinin benimsenmesini önerdiler. 12 gün süren savaşımdan sonra işçiler, kısmi bir çözümde anlaşmaya karar verdiler. Önerilen yasa ve sekiz saatlik işgünü basımevlerinin beşinde kabul edilmişti. (20)

Sofya basım işçilerinin grev hareketine paralel olarak, ülkenin her yerinde basım işçileri yeni örgütlenmelere giriştiler. 1895'in ilk üç ayı boyunca, Sofya'daki Merkez Basımevi İşçileri Sendikası, taşra kasabalarındaki lokalleriyle, Bulgaristan basımcılarının genel sendikası biçiminde merkezileşmiş ulusal nitelikte bir mesleki işçi örgütü haline geldi.

Merkez Basımevi İşçileri Sendikası hedeflerinin, örgütlenmesinin ve tüzüğünün, öteki mesleklerin sendikalarına, ideolojik, örgütsel ve taktiksel bakımlardan katkısı olmuştur. Merkez Basımevi İşçileri Sendikası'nın simgelediği örneğin, çeşitli kentlerdeki ve mesleklerdeki işçiler arasında büyüyen bir etkisi vardı. Bu işçilere de, sınıf savaşımı ve kendi meslek dallarında çalışan işçilerin genel dayanışması ilkeleri üzerinde, ulusal çapta işçi kulüpleri ve sendikalar kurdular.

11 Şubat 1895'te, Sofya'nın Mavromatis Terzihane İşletmesinde, bir grev patlak vermişti. Bu grev, Sofya'da merkezi bir Tersihane İşçileri Sendikası'nın kurulabilmesi için iyi bir olanaktı. 14 Şubat 1895'te bu sendikayı kurmaya yönelik bir toplantı yapıldı. Toplantıda, bu Sendika'nın, ülkenin tümündeki terzihane işçilerinin sınıfsal ilkeler temelinde örgütlenmiş bir kuruluşu haline getirilmesi düşüncesi benimsendi. 19 Şubat 1895'te yapılan

20) **Socialist** gazetesi, No: 42 ve 45, 2 ve 10 Mart 1895.

ikinci toplantıda sendikanın tüzüğü kabul edilerek yönetim kurulu seçildi. Sendikanın ana amacı, terzihane işçilerinin sınıf bilinçlerini yükseltmek ve onların maddi durumlarını düzeltme savaşımını çıkarlarına uygun bir şekilde yükseltmekti.

Demiryolu işçilerinin ve memurlarının, badanacıların sendika kurma çabalarına, 1895 Şubatının sonuyla Martının başlarında tanık olundu. Sofya'daki demirciler ise, 18 Mart 1895'te yaptıkları bir toplantıda mesleki bir örgütün kurulmasını tartıştılar. Demircilerin, 25 Mart ve 3 Nisandaki diğer toplantıları Sofya'daki Demir İşçileri Sendikası'nın kurulmasıyla sonuçlandı. 1895 Nisanı'nın ikinci yarısında Pazarcık'ta, 50 üyeli, Soznami (bilinçli) İşçiler Derneği adlı bir dernek kurulmuştur. Sofya Ayakkabıcılar Sendikası ise 30 Nisan 1895'te kuruldu. Bu sendikanın 102 kadar işçi üyesi vardı. Sendika, tüzüğünün kabul edildiği ve yönetim kurulu'nun seçildiği 7 Mart 1895'ten sonra nihai biçimini aldı.

Bir yandan Ruse (Rusçuk) kasabasındaki basımevlerinde başlayan grevler, Merkez Basımevi İşçileri Sendikasınca örgütlenirken, öte yandan işçilerin mesleki örgütleri de büyüyordu. Patronlar, Merkez Basımevi İşçileri Sendikasının Rusçuk şubesini, faaliyetine başlar başlamaz dağıtmaya yeltendiler. Sendikanın aktif üyeleri işten atılmıştı. Anlaşmazlıklar, kasabadaki basım işçilerinin 15 Mart 1895'te genel greve gitmesine yol açtı. Yönetici makamlar ve polis, patronları korumak için hemen ayağa kalktılar. Ülkenin her yanından ve diğer ülkelerden işçiler (Avusturya-Macaristan, Sırbistan ve başka yerlerden) grevcileri desteklediklerini belirttiler. Grev kırıcı olarak getirilen Alman, Sırp ve Romen basımcılar geri dönmek zorunda kalmışlardı. Direniş üç ay sürdü. Grevciler, tüm direşkenliklerine ve dayanışmalarına karşın,

21) **History of the Trade-union Movement in Bulgaria** (Bulgaristan'da Sendikal Hareketin Tarihi), Sofya, 1973. pp. 84-85.

1895 Haziranında yenilgiye uğradılar. Patronlar sendikayı parçalayarak onun en iyi kadrolarını kasabadan dışarı sürdüler. (22)

Ruse'deki (Ruscuk) yenilgi Merkez Basımevi İşçileri Sendikası üzerinde ağır bir darbe oldu. Patronlara karşı sürdürdüğü sert ve direşken savaşım yüzünden parasız kalan sendika yönetimi artık grevleri desteklemede yetersiz hale gelmişti. Yenilgiler Başkentteki ve taşradaki üyeler arasında hayal kırıklığı ve yılgınlık yarattı. Sendikanın örgütsel yaşamı alt üst olmuştu. Taşra şubeleri kendi kendilerini feshettiler. Yalnızca Sofya'daki sendika, faaliyetini sürdürdü.

1895'in ikinci yarısında, Sofya marangozları arasında da karışıklıklar vardı. Marangozlar, 20 Ağustos 1895'de durumlarını görüşmek için toplandılar. Durumlarının, daha iyi bir yaşam sağlayacaklarını ileri süren yalan vaatlerle Bulgaristan'a gelmeleri için kazandırılan yabancı işçiler tarafından kötüleştirildiği belirtildi. Bulgar olsun yabancı olsun tüm işçilerin sımsıkı kenetlenmiş bir sendikada örgütlenmeleri önerildi.

27 Ağustos 1895'te marangozlar tarafından, sınıfsal ve enternasyonalist konumlar temelinde bir tüzük tasarısının hazırlanması için bir komite seçildi. Bu arada, Bulgarca ve Almanca bir çağrı yayımlanarak, işçi hareketini güçlendirmek için hangi ulustan olursa olsun tüm işçiler, birleşmeye ve dayanışmaya çağrıldı. Tasarı, 24 Eylül ve 1 Ekim 1895'de yapılan iki toplantıyla onaylandı. Dernek, normal süreli bir çalışma günü ve makul bir ücret için, iş uzlaşmazlıklarında ücretsiz yasal yardım için, işsizlik sırasında iş sağlamak için verilecek savaşım yoluyla, işçilerin maddi çıkarlarının savunulmasını amaçlamıştır. (23)

22) **Socialist** gazetesi, No: 46, 47, 49, 52, 57, 59, 60, 63, 65 ve 72; 14, 17 ve 23 Mart; 8 ve 25 Nisan; 2, 5, 17 ve 24 Mayıs; 21 Haziran 1895.

23) A.G.E., No: 84 ve 93, 22 Ağustos ve 3 Ekim 1895.

Dernek kısa zamanda, Sofya'daki Bruch ve Co. mobilya fabrikasında grev ilan etmek zorunda kaldı. Patronlar, 5 Aralık 1895'de, yeni uygulamaya başladıkları ücretlerdeki azalmalara göre iş gününü düzenleme istemleriyle karşılaştılar. Bu grev derneğin en önemli eylemidir. Bundan sonra, dernek zayıflamış ve kısa zamanda faaliyetlerini durdurmuştur.

Sliven'deki tekstil fabrikalarının sahipleri, işsiz yığınların kendilerine sağladığı avantajları kullanarak sistemli bir şekilde ücretleri azaltıyorlardı. İşçileri birbirlerine düşürmeye çalışarak, önce bir fabrikada daha sonra da diğerlerinde ücretleri düşürüyorlar, ya da dokumacılar makina operatörleri gibi işçilerin yalnız belirli kategorilerine kısıntı uyguluyorlardı. Daha sonra, işçilerin diğer kategorilerine uygulanan ücret azaltmaları da bunu izleyecekti. Bu yolla, birkaç yıl içinde, çalışmanın karşılığı yüzde 50'den fazla düştü. (25)

Patronlar, 1896'nın Nisanında ve Mayısında yaygın ücret kısıntıları uyguladılar. Böylelikle, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki karışıklıklar nedeniyle işlerinin kötüleşmesinden doğan kayıplarını işçilere yüklemeye çalışıyorlardı. Patronların bu adımı işçileri direnmeye yöneltti. Savaşım kısmi grevlerle başladı. Nihayet, 25 Mayıs 1896'da, Bulgaristan sanayi proletaryasının ilk geniş ölçekli grevi olan tekstil işçileri genel grevi, Silven'de patlak verdi.

Savaşıma, yaklaşık 700 işçi katıldı. Patronlar, ücret artışı istemleriyle karşılaşmışlardı. Grev komitesinin 28 Mayıs 1896 tarihli bildirisi, işçilerin, kendi kurtuluşlarının ve esenliklerinin sınıfsal çıkarlar doğrultusunda sürdürülecek bir savaşım yoluyla sağlanabileceğine inanmaya başladıklarını vurguluyordu. Bildiride şöyle deniyor-

24) A.G.E., No: 12 ve 16, 12 ve 30 Aralık 1895; **Proletna Zarya** dergisi, No: 6, 1905, pp. 364, 365.

25) İşçi Hareketi ile Bağlantılı Olarak Sliven'deki Ekonomik Durum, **Rabotniçesko Delo** dergisi, No: 1, 1904. p. 40.

du: "Biz bilinçli işçileriz; yüce bir fikirden esinleniyor ve yönümüzü bu yüce fikirde belirliyoruz. Bu yüce fikir emeğin, sermayenin buyruğundan kurtulması fikridir." (26)

Grevciler, büyük bir dayanışma ve disiplin göstererek kararlılıkla savaştılar. Elverişli koşulların ve yeterli düzeyde mesleki örgütlenmenin bulunmaması nedeniyle savaşımı yitirmelerine karşın, patronlara, her zaman için ücret kısıntılarına karşı direneceklerini göstermeyi başardılar (27)

Bulgaristan kamuoyu, Sliven tekstil işçilerinin sınıf savaşımının yanısıra, Sofya-Roma demiryolunda çalışan 2500 işçinin direnişine de sempati gösterdi. Bu direniş, 1895 yılının Mayıs ayında, 500'den fazla işçinin, müteahhitlerin keyfi hareketlerini kamu binaları, yollar ve Kamu İşleri Bakanlığı'na şikayet ettikleri sırada başladı. İşçiler, çalışmalarının karşılığının ödenmesindeki düzensizlikler, yiyeceklerden ve kötü yaşam koşullarından memnun değillerdi. Müfettişler insanlıktan uzaktı. Birçok ciddi kazalar olmuştu. 22 Mayıs 1896'da tünellerden birisi çökmüş ve birçok insan toprak altında kalmıştı.

11 Haziran 1896'da, ücretlerin ödenmesindeki keyfiliğe karşı ayaklanan 1000'den fazla işçi aletlerini de yanlarında taşıyarak müteahhitlerin barakaları önünde topladılar. Derhal ödeme yapılacağı üzerine söz aldıktan sonra dağıldılar. (28) Böylesi huzursuzluklar, Bakanlığı, yapım halindeki demiryollarında çalışan işçilerle müteahhitler arasındaki ilişkileri düzenleyen bir yasa çıkarmaya zorladı.

Sosyalistler, 1895'in ikinci yarısı boyunca basımevlerinde çalışanların hareketini canlandırmaya çalıştılar. *Sosyalist* gazetesi, birçok basımevi işçisinin imzaladığı,

26) **Osvobojdenle** gazetesi, No: 41, 6 Haziran 1896.
27) **Socialist** gazetesi, No: 46-49, 51, 52, 56, 63 ve 67; 25 ve 29 Mayıs, 1, 5, 15 ve 28 Haziran, 31 Temmuz; 18 Eylül 1896. **Osvobojdenle** gazetesi, No: 46, 20 Temmuz 1896.
28) **Socialist** gazetesi, No: 60, 14 Temmuz 1896.

işçileri daha büyük bir birliğin kurulmasına çağıran bir bildiri yayınladı. Merkez Basımevi İşçileri Sendikası'nın üyeleri, işçiler için, savaşımlarını ve örgütlerini açıklayan, protestolarını yükselten özel bir gazte çıkarmaya başladılar. Girişim, Rabotniçeski Glas (İşçinin Sesi) olarak adlandırılan yeni gazeteyi basımevi işçilerinin işbirliğiyle yönetmeye başlayan sosyalist militan Georgi Kirkov'dan büyük destek gördü. Gazetenin ilk sayısı 4 Ekim 1896'da çıktı. Gazetenin, 16 Ekim 1896'ya kadar çıkan dört sayısında, diğer konuların yanısıra, sekiz saatlik işgünü, işçi birliklerinin gerekliliği ve işsizliğin sonuçları konularını işleyen makaleler yeraldı.

Tüm bu çabalara karşın, Sendika, faaliyetlerine yeniden başlamayı başaramadı. Sendika Yönetim Kurulu, basımevi işçilerinin kendi saflarında birleşmeleri için 10 Haziran 1897'de bir çağrı yayınlamıştı. Fakat bu çağrıya yalnızca bir avuç işçi yanıt verdi. Merkez Basımevi İşçileri Sendikası'nın örgütsel yaşamı 1898'in ilk yarısında sona erdi. (29)

Yenilenen diğer örgütlerin yazgısı da bundan farklı değildir. Örneğin, Sofya'daki eski Demir İşçileri Sendikası 1 Haziran 1896'dan sonra Demir İşçileri Derneği olarak yeniden faaliyet göstermeye başlamıştı. Bu dernek, işçilerin çıkarlarını savunmada yardımlaşma temeli üzerine kurulmuştu. Fakat dernek, İşsizlik ve bunalıma bağlı olarak üyelerini yitirmeye başlamıştı ve 1899 yılında tamamen yok oldu. (30)

29) **Narod** gazetesi, No: 14, 13 Şubat 1898; **Vesti na Rabotniçeskoto Pecpatarsko Drujestvo** ve **Sofia** gazetesi, No: 6, 1 Nisan 1900.

30) **Rabotniçeski Glas** gazetesi, No: 1, 4 Eylül 1896; N. Vassilev, Sofya'daki Demircilik Atölyelerinde Çalışan İşçiler Derneği, **Rabotniçesko Delo** gazetesi, No: 4, 1903, pp. 253 - 254.

Ekonomik bunalım döneminde işçi sendikaları

Bulgaristan 1897'den 1901'in sonuna kadar süren bir ekonomik bunalımla sarsıldı. Bu bunalım, sanayiyi, ticareti, sermayeyi ve tarımı alt üst etti ve işçi sınıfının durumunun kötüleşmesine yol açtı. İşletmeler, çok düşük kapasiteyle çalışıyorlardı. Tekstil, bira, içki imalat, ağaç işleri, seramik, sepileme ve basımcılık endüstrisindeki üretimde keskin bir düşüş vardı. Birçok sanayi kuruluşu ve ticari şirket iflasa sürüklendi. Bir takım işverenler, işsizliğin çoğalmasına neden olan, işçilerin işlerine son verme uygulamalarına giriştiler. Gerek nominal ücretlerde, gerekse gerçek ücretlerde bir düşüşe tanık olundu.

Bunalım, üyeleri dağılan işçi sendikalarının yaşamını alt üst etmişti. Örgütlerin çoğu varlıklarını askıya aldılar. Sendikaların içinde yalnızca, en kararlı işçiler ve örgütleyici kadrolar kalmıştı. Bunun yanısıra, sendikaları canlandırma girişimleri genellikle başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Artık sendikalar, yalnızca örgütsel yaşamlarını biraz daha sürdürebilmek amacıyla belli bir süre için yenilenebilirlerdi.

İşçilerin grev biçimindeki direnişleri zayıflamıştı. Özellikle ücret düşüşlerini protesto etmek için grevlere girişiliyor ve bunlar, ifadelerini basımcılık, terzilik, ayakkabıcılık, tuğla üretimi, madenler, demiryolu inşaatı ve kentleşme gibi alanlardaki tek tek iş uzlaşmazlıklarında buluyorlardı.

1894'de eski "Particiler"i ve "Sendikacılar"ı, birleştirmiş olan Bulgaristan Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'nin (BSDİP) devrimci kanadı, sendikaların faaliyetlerindeki gerilemenin ortaya çıkardığı, Parti'ye ve işçi sınıfına yönelen tehlikeyi kavramıştı. Bu partinin, Sosyalizmin utkusuna derinden inanan taraftarları, zorluklar karşı-

sında yılmadılar; işçi örgütlerinde ve direnişlerinde yeni ve istikrarlı bir kabarış sağlamak için ciddi çalışmalar yaptılar.

25 Haziran 1897'de Ruse'de (Rusçuk) İvan Bros Barut İşletmesinde meydana gelen patlamada 90 işçi yaşamını yitirdi. 200 işçi yaralandı. Bu patlama işçi sınıfını sarstı.

Burjuva hükümeti ölen ve yaralanan işçilere karşı ilgisiz kaldı. Patronlar göstermelik bir şekilde tutuklandılar, daha sonra serbest bırakıldılar. Hükümet ölen işçilerin ailelerine herhangi bir yardımda bulunmadı.

8 Ağustos 1897'de, BSDİP Merkez Komitesi tüm ücretli emekçilere bir bildiri yayınladı. Bu bildiride temel olarak burjuva düzeni eleştiriliyor ve kapitalizmin işçi sınıfına düşman olduğu belirtiliyordu. İşçilere, kötü yaşam koşullarının asıl sorumlusunun, --patronlara yüksek kârlar sağlayan; bunun yanısıra hem onları hem de burjuva devletini, işçilerin yaşamlarına ve sağlıklarına karşı herhangi bir yükümlülükten kurtaran,-- ücretli çalışmanın sömürülmesine dayanan kapitalist sistem olduğu söyleniyordu.

1897'nin ikinci yarısında, BSDİP'nin devrimci kanadı işçi sınıfı lehine önemli bir başarı kaydetti. 1897'nin Temmuzunda yapılan Dördüncü Parti Kongresi'nde alınan kararın sonucu olarak, Pazarcık'da bir işçi gazetesi çıkmaya başladı. *Rabotniçeski Vestnik*'in (İşçinin Gazetesi) ilk sayısı 5 Eylül 1897'de çıkmıştır. "Bizim Programımız" başlıklı başmakale, işçiler arasında sosyalizmin bir propagandacısı ve işçi sınıfının çok yönlü çıkarlarının kararlı bir savunucusu olan gazetenin amaçlarını açıklıyordu. Başmakalede şöyle deniyordu: "Gazetenin alçak gönüllü ama kesinlikle belirlenmiş görevi, *bütün işkollarındaki Bulgaristan işçilerinin manevi açıdan canlandırılması ve onların çok yönlü çıkarlarının çok yönlü bir şekilde savunulması* olacaktır." (31)

31) **Rabotniçeski Vestnik** gazetesi, No: 1, 5 Eylül 1897.

Rabotniçeski Vestnik, Bulgaristan emekçilerinin çalışma ve yaşam koşullarının hırslı ve inandırıcı bir betimlemesini yaptı ve Bulgaristan emekçilerinin kapitalist sisteme karşı ekonomik savaşımı sürdürebilmeleri için bir sendika içinde örgütlenmeleri gerektiğini savundu. Gazete, işçi sendikalarının kurulması görevinde tüm bilinçli işçilerin her zaman akılda tutmaları gereken gerçeği, "sendikal örgütlenme olmadan herhangi bir savaşımdan, ve sonuç olarak da herhangi bir başarıdan söz edilemeyeceği"ni dile getiren temel belgiyi yükseltti.

İşçi derneklerinde ve sendikalarında görülen gerileme, 1898'de doruk noktasına vardı. Sofya'daki Bratsvo (Kardeşlik) Genel İşçi Derneği bu yılın ilk ayı içinde faaliyetlerini askıya aldı. Plovdiv'deki (Filibe) Tuğlacılar Sendikası, Tırnova'daki Terzihane İşçileri Derneği, Ruse'deki (Rusçuk) Mobilya Yapımcılar Derneği, Varna'daki Zaştita (Savunma) Basım İşçileri Derneği ve Sofya'daki Marangozlar ve Ayakkabıcılar Derneği kurulmalarından hemen sonra parçalanıp dağıldılar.

İşçi sınıfının mesleki örgütlenmesi ekonomik bunalımdan ağır yaralarla çıktı. Bulgaristan işçi hareketi, Sofya'daki Merkez Basımevi İşçileri Sendikası'nın, diğer derneklerin ve sendikaların dağılmasıyla iyice kötü bir duruma düşmüştü.(33)

3. *SENDİKAL HAREKETİN BÜTÜN ÜLKEYE YAYILMASI*

19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başındaki yeni başarılar

Bulgaristan'da kapitalizm, 19. yüzyılın sonlarında sanayileşme alanında yeni gelişmeler gösterdi. Bulgaris-

32) Aynı Yerde, No: 21, 24 Ocak 1898.

33) **History of the Trade-union Movement in Bulgaria** (Bulgaristan'daki Sendikal Hareketin Tarihi) pp. 100-101.

tan, adım adım 130'u aşkın, kapitalist nitelikteki fabrikaya ve işletmeye sahip oldu. Patent antlaşmalı fabrikalar kurulması için yabancı sermaye ithali yoğunlaşmıştı. İngiliz, Fransız ve Belçikalı kapitalistler tarafından şeker, tekstil, enerji ve kibrit üretimi gibi sanayi dallarında, çağdaş biçimde bir iş örgütlenmesine ve yabancı teknolojiye sahip geniş ölçekli işletmeler kurulmuştu. Yabancı firmaların fabrika tipi üretimdeki sermayeleri yüzde 30'u aşmıştı.

Bu işletmelerde çalışan işçiler, kentlerde ve köylerde yaşayan nüfusun en yoksul kesimlerinden, özellikle de genç kuşaktan geliyorlardı. İşletmelerde çalışan bu işçiler, iş gücünü satarak yaşamını sürdüren proletaryanın çağdaş bir türüydü. Yabancı şirketler Batı Avrupa'daki işletmelerinden daha uzun süreli bir işgünü uygulayarak ve daha düşük ücretler ödeyerek bu işçileri sömürdüler. Yine de bu sömürü yabancı şirketleri tatmin etmemişti. Bu durum işçiler arasında iş uyuşmazlıklarına dönüşecek olan huzursuzluklar yarattı.

Ulusal büyük sermaye de yatırımlarını artırdı ve fabrikalarını modernleştirmeye yöneldi. Sliven'deki, Gabrovo'daki ve Sofya'daki fabrikalar yeni makinalarla donatıldı. Küçük sanayi, en sonunda burjuva toplumun gereklerine uygun hale geleceği bir sürece girdi. Daha gelişmiş üretim araçlarına sahip, yeni ve daha çağdaş nitelikte zanaat dalları ortaya çıktı. Eski sanayi ve zanaat dallarının yalnızca kalıntıları kalmıştı.

Böylesi kapitalist değişikliklere yığınsal bir şekilde çocuk ve kadın emeğinin kullanımı eşlik ediyordu. *Troud* dergisi tarafından yapılan tahminlere göre; 1900 yılı içinde küçük atelyelerde, 50.000'den fazla çocuk sömürülmüştür. (34)

Emekçilerin büyük ölçekli işletmelerde yoğunlaşması ve çağdaş nitelikte yeni zanaat dallarının çoğalması,

34) Bulgaristan'da Çocukların Çalışması, **Troud** dergisi, 1900, No: 4, p. 228.

proletaryanın örgütlenmesinin ve savaşımının gelişmesine yardımcı oldu. Bunalımın şiddetlenmesi ve gelişmeyi yalnızca yavaşlattı, fakat bunalım, kapitalizmin ortaya çıkarmış bulunduğu yeni etkenlerin ve çelişkilerin bir sonucu olan bu gelişmeyi durdurmayı başaramadı.

İşçi hareketi büyük zorluklara ve yalpalamalara karşın, 1899'un başlarında sarsıntılı durumundan gitgide kurtulmaya başladı. Sofya'da, Plovdiv'de (Filibe), Ruse'de (Rusçuk), Sliven'de Stra Zagora, Nova Zagora'da, Sevlievo'da, Yambol'da, Orlahovo'da ve Haskovo'da bir canlanma ve kabarma hissedilebildi. Eski sendikalar faaliyetlerine yeniden başlıyorlardı. Yeni sendikalar 15 ve 20 arasındaki bir üye sayısıyla kuruluyor, güçleniyor ve gitgide 50-100 kadar bir üye sayısına ulaşıyorlardı. İşçi akşam okulları ve kendi kendine eğitim derneklerinin yanısıra, okuma kulüpleri ve sosyalist kooperatifler de birden bire ortaya çıkıvermişti.

Plovdiv'deki (Filibe) terzihane emekçileri arasında 1898'in sonbaharında görülen huzursuzluklar, 1899'un ilk günlerinde bir Terzihane İşçileri Sendikası'nın kurulmasına yol açtı. Sevlievo'daki Rabotnik (İşçi) Genel İşçi Birliği eğitim ve örgütlenme çalışmalarına başladı. Yine, 28 Şubat 1899'da, Sofya Marangozlar Birliği faaliyetlerine yeniden başladı. (35)

1899'un Martında, Sofya'daki özel basımevlerinde çalışan basımevi işçileri, Bulgaristan Basımcılar Derneğini, herkesin serbestçe üye olabileceği yığınsal bir örgüt haline dönüştürmek için bir girişimde bulundular. Ancak bu, dernek yönetim kurulunca reddedildi. Bu yüzden de Merkez Basımevi İşçileri Sendikasını diriltmek için yeni çabalara girişildi. Bu sendika 2 Mayıs 1899'da Basımevi İşçileri Derneği adı altında Sofya'da çalışmaya başladı. Tüzüğü, emeğin savunulması ve hastalık, işsizlik yada

35) **History of the Trade-union Movement in Bulgaria** (Bulgaristan'daki Sendikal Hareketin Tarihi), pp. 103-1004.

grevler sırasında yardımlaşma temeli üzerine kurulmuş olan Alman İşçi Örgütlerinin ilkeleri ışığında hazırlanmıştı.

Basımevi İşçileri Derneği deneyimi, taşradaki basımcılar tarafından da incelendi ve onlar arasında da yayıldı. Varna'daki Zaştita (Savunma), Plavdiv'deki Budapeşte (Gelecek), Ruse'deki Guttenberg, Turnovo'daki Bratstvo (Kardeşlik) adlı işçi dernekleri ve Rozgrad'daki Basımevi İşçileri Sendikası hep aynı doğrultuda örgütlendiler.

1900'un başlarında, Basımevi İşçileri Derneği bir yayın organı çıkarmaya başladı. *Vesti Na Rabotniçeskoto Peçetarski Drujestvo V Sofya* (Sofya'daki Basım İşçileri Derneği'nin Haberleri)nin ilk sayısı 1 Şubat 1900'de yayımlandı. Gazetenin yayın programını açıklayan makaleye göre gazetenin amacı, "bütün basımevi işçilerinin ortak görevlerini belirtmek ve geliştirmek; "bu işçiler arasında ulusal çapta "genel bir birliğin kurulması için hazırlık yapmak" olacaktı.

Gazete, *Haberler* başlığı altında, basımevlerindeki çalışma ve sağlık koşullarından, basımevi işçileri hareketinin Bulgaristan'daki ve ülke dışındaki durumundan ve basımevi işçilerinin ulusal mesleki örgütlerinin yaratılmasına yönelik çalışmalardan sözediyordu.

Sofya'daki Sağlık Kuruluşu'na gönderilen ve basımevlerindeki sağlık koşullarının düzeltilmesini öneren Nisan 1900 tarihli mektup derneğin basımevi işçilerinin çıkarlarını savunmaya yönelik dikkate değer bir girişimidir. Dernek, Sofya'da, Varna'da, Ruse'de (Rusçuk) Svistov'da, Turnovo'da, Vratsa'da, Vidin'de ve Stara Zagora' daki basımevi işçilerinin nicelikleri ve içinde bulundukları koşullar üzerine 1901 yılında, istatistiksel bir anket düzenledi.

Bulgaristan işçi sınıfının mesleki örgütleri büyümeye devam ediyordu. 15 Mayıs 1899'da, Stara Zagora'da Sog-

36) A.G.E., pp. 107-108.

lasie (Bağlaşıklık) Genel İşçi Derneği kuruldu. Tüzüğüne göre derneğin amacı, "sınıfsal çıkarları doğrultusunda bütün iş kollarındaki işçileri biraraya getirmek" idi. Aynı ay içinde, Sliven'de Probuda (Uyanış) Terziler Sendikası kuruldu. Sofya'daki Demir İşçileri Derneği, 1899 Ekiminin başlarında faaliyetlerine yeniden başladı. (36)

1900'ün başından itibaren, Bulgaristan'daki bunalım, Almanya'nın, Çarlık Rusyası'nın ve Güney-Doğu Avrupa'nın ekonomik koşullarını sarsan dünya ekonomik bunalımıyla aynı zamana rastlar. 1900 ve 1901 yılların boyunca, bunalım ülkenin hemen hemen tüm üretimini etkiledi ve devletin ulusal sanayiyi korumaya yönelik politikasının etkisini minimum düzeye düşürdü. Dış ticaret azaldı. Acil bir kredi gereksinimi ortaya çıktı. İş yokluğu nedeniyle yığınsal bir şekilde, işten çıkarmalar görüldü. İşsizlik, 1900'ün Ağustos ve Ekim aylarında özellikle artmıştı. Ücretler, birçok işletmelerde yaklaşık olarak yüzde 50 oranında azaldı. (37)

Bunalım, işçi sınıfının örgütlü savaşımını güçlendirerek ve bu savaşımı daha yüksek bir düzeye çıkararak, işçileri kötü durumdan kurtulmak için yeni bir yol aramaya itti. BSDİP'nin aktif katılımıyla, 1900 ve 1901'lerde işçi dernekleri ve sendikaları ülkenin tümünü kaplayarak ulusal bir hareket haline dönüştüler.

Grevlerle sürdürülen savaşım kendiliğinden büyüdü; madenleri, büyük ölçekli işletmeleri ve limanları kapladı. 2 Ocak 1900'de Pernik madeninde çalışan işçiler, daha çok bir isyanı andıran bir grev yaptılar; ancak bu hareket polis tarafından bastırıldı. (38)

1901 Martında, Plovdiv'deki (Filibe) Stavridis Sigara Şirketi'nde çalışan işçiler, ücretlerinde kısıntı yapılmasını önlemek amacıyla Soglasie (Bağlaşıklık) İşçi Yardımlaşma Derneği içinde örgütlenmişlerdi. Patronlar, işçi örgütlerini dağıtmak için yaptıkları girişimlerde bir-

37) **Rabotniçeski Vestnik** gazetesi, No: 38, 12 Mayıs 1900.
38) A.G.E., No: 21, 14 Ocak 1900.

çok tertiplere başvurdular. Üretim bilinçli bir şekilde artırılarak birkaç aylık bir zaman içinde şirket'in depoları sigaralarla dolduruldu. 1901 Temmuzunun başlarında ise dernekten ayrılmaları için işçilere baskı yapılmaya başlandı. İşçilerin 80 kadarına işten çıkarılacakları bildirildi. Yalnızca, yaşlı işçiler, daha sonra başkalarıyla değiştirilmek maksadıyla işten çıkarılmıyorlardı. Ne var ki, işçiler, buna boyun eğmek şöyle dursun, greve gittiler. Savaşım iki ay sürdü. Grevciler, diğer işçilerin yardımlarına rağmen kazanamayacaklarını kısa zamanda anladılar ve diğer fabrikalara dağıldılar. (39)

Mesleki hareket en büyük gelişmesini, proletaryanın en kalabalık kesimlerinden birini oluşturan ve kapitalist sömürünün yüksek normlarından büyük ölçüde ıstırap çekmekte olan zanaatçılar arasında gösterdi. Düşük sınıf bilinci, kültürel bilinç düzeyi ve zegin savaşım deneyimlerinin eksikliğiyle henüz sayıca az olan sanayi proletaryası ise mesleki örgütlerle ancak zayıf bağlar kurmaktaydı.

En büyük gelişmeyi, terzihane işçilerinin mesleki örgütü gösterdi. 1901 Haziranında, Vidin'deki Terzihane İşçileri Sendikası, bir Terzihane İşçileri Birliği'nin kurulmasına zemin hazırlamak için bir çağrı yaptı. Bu çağrıyı, Varna'da, Lom'da, Turnovo'da ve Şumen'de yeni terzihane işçileri sendikalarının kurulması izledi.

Basımevi işçilerinin dernekleri de güçleniyordu. 11 Haziran 1901'den sonra, Varna'daki Zaştita (Savunma) Basım İşçileri Derneği örgütsel olarak pekişmişti. Sofya'daki ciltçiler de, 1 Ocak 1902'den itibaren düzenli bir şekilde faaliyetlerini sürdürmeye başlayan mesleki derneklerini kurmuşlardı. Kyustendil'de, 21 Ekim 1901'den itibaren, 18 üyeli bir basımevi işçileri derneği faaliyete baş-

39) A.G.E.,No: 32, 46 ve 1, 6 Nisan, 13 Temmuz ve 6 Kasım 1901.

ladı. Dernek, basımevlerinde daha kısa çalışma saatleri uygulanmasını kabul ettirmeyi başardı. (40)

Ayakkabıcıların örgütlenmesi de hızlanıyordu. Sofya' daki Ayakkabıcılar Derneği, 19 Ağustos 1901'de yeniden faaliyete başladı. Derneğin eski tüzüğü yeniden gözden geçirilerek, 16 Eylül 1901'de kabul edildi.

Ayrıca, 1901'in sonbaharında, işçilerin mesleki örgütleri büyük fabrikalarda ve taşımacılıkta etkinlik kazanabilecek güce eriştiler.

Sofya'daki tramvay işçilerinin ilk örgütü olan Sofya Tramvay Işçileri Sendikası 1901 Ağustosunun ilk yarısında başlayan bir grev dalgasının doruğunda doğdu. Grev 1901 Ağustosunun 5'inden 7'sine kadar sürmüştü. İstemler, bir bildiri ile açıklandı. Grevciler, on saatlik bir işgünü, sabit aylık ücret ve fazla mesailere çift ücret verilmesini istiyorlardı. 6 Ağustos 1901'de tramvay işçilerini desteklemek için kent çapında bir toplantı düzenlendi. Toplantıdan sonra, küçük-burjuva öğeler tramvaylara saldırarak onları tahrip ettiler. Belçika Tramvay Şirketi' nin patronları bu olayı fırsat bilerek, 30 kadar işçiyi tutukladılar. Bu tutuklama, grevi etkisizleştirdi. Böylelikle tramvay işçilerinin bu ilk savaşımı 7 Ağustos 1901'de yenilgiyle sonuçlanmış oluyordu.

Sofya şeker fabrikasından çalışan işçilerin bir grevi ise 12 Aralık 1901'de patlak verdi. Bu grev, ustabaşılarının zulmüne, uzun işgününe ve düşük ücretlere karşı bir protesto niteliği taşıyordu. Grev, Podkrepa (Destek) Şeker İşçileri Sendikası tarafından düzenlenmişti. Bu Sendikanın kuruluş hazırlıkları 1901 Ağustosunun son günlerinde tamamlanmış ve sendika Eylülün ilk günlerinden itibaren düzenli olarak çalışmaya başlamıştı. Bu sendika sayesinde, işçi sınıfı hareketi ülkedeki en büyük işletmelerden birisine girmiş oluyordu. Sendika, işçi-

40) **History of the Trade-union Movement in Bulgaria** (Bulgaristan'daki Sendikal Hareketin Tarihi), p. 111-112.

lerin çoğunluğu üzerinde etkinlik kazanmaya başlamıştı. (41)

İşçilerin kenetlenmiş bütünlüğü, greve savaşkan bir karakter kazandırdı. BSDİP'de vakit geçirmeden işçilerin yardımına koşmuştu. Tam bu sırada, hükümet ve polis Belçika şirketine arka çıktı. Fabrika kuşatıldı, şirket, polis birliklerinin yardımıyla ay sonuna doğru grevcileri safdışı etmeyi başardı. Ne var ki, grevin böylesi bir şekilde bastırılması, işçilerin patronlara karşı duydukları düşmanlığın artmasından başka bir sonuca yol açmadı. Fabrika'daki üretim böylelikle istikrara kavuşmuş olmuyordu. (42) Bulgaristan işçi sınıfı hareketi ilerliyordu. İşçi sınıfı hareketinin Bulgaristan'ın toplumsal gelişimi üzerindeki etkisi ve önemi giderek artıyordu.

Bölünmeden önceki sendikal hareket.

1901'in sonlarına doğru bunalım atlatıldı ve Bulgaristan ekonomisinde bir kabarış hissedildi. Pazar, taze canlanma belirtileri gösterdi. Üretim arttı. Zanaat ve sanayi dalları istikrar kazandı. Sermayenin temerküzü ve merkezileşmesi hızlandı. İşletmeler yeni makinalara ve daha gelişmiş araçlara sahip oldular. İşgücünün yapısı değişiklikler gösterdi: Vasıflı ve erkek işçilerin göreceli payı azaldı. Gittikçe daha çok kadın ve çocuk üretim faaliyetine çekildi.

Ekonomik kabarış, Bulgaristan'daki sendikal hareketin ülke çapında olgunlaşmasını kolaylaştırdı. Sendikal hareket, kamu yaşamının, ekonomik yaşamın ve devlet mekanizmasının sektörleri ve kolları arasında giderek daha fazla yayıldı. İşçi sendikaları işletmelerle olan bağ-

41) **Rabotniçeski Vestnik** gazetesi, No: 1, 6 Aralık 1901.
42) A.G.E., No: 15, 16 ve 17, 13 ve 20 Aralık 1901 ve 3 Ocak 1903.

larını güçlendirdiler ve üye sayılarını artırdılar. Örgütleyici ve propagandist kişilerden oluşan geniş militan gruplar biçimlenmeye başlamıştı.

Varna Pamuklu Dokuma Fabrikalarında çalışan işçilerin 5 Haziran 1902'de başlattıkları grev yabancı sermayenin sömürüsüne karşı savaşımda önemli bir gösteri haline gelmişti. Fabrikada, çoğunluğunu 13 ve 18 yaş arasındakilerin oluşturduğu 550 işçi çalışıyordu. Bunlar, gündüz vardiyası ve gece vardiyası olmak üzere iki vardiya halinde çalışıyorlardı. Bu işçiler 1901'de kötüleşen koşulları protesto etmek için bir grev yapmışlardı. O grevin bastırılmış olmasına karşın, işçiler arasındaki huzursuzluk büyümeye devam ediyordu.

Fabrika yönetimi 1902'nin Mayısında işçileri, iş saatleri dışında makinaların bakımını yapmalarını, tüm talimatlara titizlikle uymalarını ve iş kazalarında sorumluluk sorununun ileri sürmemelerini öngören bir beyannameyi imzalamaları için zorlamaya çalıştı. Bu durum yeni bir greve neden oldu. 5 Haziranda birdenbire alevlenen direniş 12 gün devam ederek 16 Haziranda grevcilerin utkusuyla son buldu. Grevciler, yüzde 10 ve yüzde 20 arasında bir ücret artışı ve gece vardiyasının çalışma süresinin bir saat kısaltılması haklarını elde ettiler. (43)

Grev, mesleki bir örgütün kurulması süreci içinde patlak vermişti. 2 Haziran 1902'de, fabrikada bir pamuklu dokuma işçileri derneğinin örgütlenebilmesi için varolan olanakları ve dernek tüzüğünün görüşüldüğü bir toplantı yapıldı. Bu dernek, 23 Haziran 1902'de kuruldu. Bu İngiliz Şirketi'nin patronları, derneğin kurulmasını düşmanlıkla karşıladılar ve onu parçalamak için fırsat kolladılar. İşçilerin, 1902'nin Ekiminde kendiliklerinden greve gitmelerini fırsat bilerek derneğin liderlerine saldırdılar. (44)

43) A.G.E., No: 40-42; 13, 20 ve 27 Haziran 1902.
44) A.G.E., No: 42 ve 43, 27 Haziran ve 4 Temmuz 1902; No. 10, 21 Kasım 1902.

Yabancı sermayeye karşı yapılan bir başka grev ise, 27 Haziran 1902'de, Herzog Şirketinin Haskovo'daki tütün depolarında patlak verdi. İşçiler, düşük ücretleri, kötü sağlık koşullarını ve ustabaşıların kadın memurlara karşı kötü davranışlarını protesto ediyorlardı. Grev komitesi, en düşük ücret sınırlarının belirlenmesini, çalışma saatlerinin kesin olarak düzenlenmesini, tesislerin havalandırılmasını ve çalışmalarının karşılığının saat başı usulüne göre ödenmesini önerdi. Şirket, işçilerin direnişini kırma girişimlerinde yerel yöneticilerin desteğini sağladı ve işçilerin mesleki örgütünü dağıttı. Grev, 9 Haziran 1902'de sona erdi. (45)

1902 ve 1903 yıllarında işçilerin mesleki hareketi ülkenin kilit bölgelerini kaplamış bulunuyordu. İşçi sınıfı bağımsız bir toplumsal güç olarak farklılaşmaya başladı. Daha şimdiden, büyük ve orta burjuvaziden politik ve örgütsel bakımdan ayrılmıştı. İşçi hareketi içinde devrimci Marksçılığın proletarya hareketi ile sağ oportünizmin küçük burjuva hareketi arasındaki savaşım gitgide keskinleşiyordu. Bu savaşım daha 1900'lerde, geniş sosyalistlerin küçük-burjuva hareketinin, --Marksçılığın, toplumsal devrime ve proletarya diktatörlüğüne ilişkin temel formülasyonlarına ilkesel düzeyde saldırmaya çalışan-- uluslararası oportünizmin ve revizyonizmin bir türü olarak ortaya çıktığı bir dönemde başlamıştı. Geniş sosyalistler, kendilerini, sınıflararası işbirliğinin, "hür sendikacılığın", politik partiler karşısında tarafsızlığın ve burjuva toplumunun "demokratik" reformlarının temsilcileri olarak lanse ettiler.

İlkesel farklılıklar, yalnızca Bulgaristan Sosyal-Demokrat İşçi Parti'sini değil sendikaları da içine alıyordu. Sendikalar, kendilerinin işçilerin sınıfsal eğitimini sağlayan okullar olarak rolleri, Partiyle bağıntıları, yapıları, üyelerinin disiplini, eğitim faaliyetlerini etkin örgütlenmesi, grevlerin düzenlenmesi gibi konularla ilgili tartışmalar

45) A.G.E., No: 43-45, 4, 11, 15 Temmuz 1902.

içinde kaybolmuşlardı. Çelişkiler, --yüksek vasıflı ve "işkolunun kaymağını yiyen" faaliyet alanları ve meslekleri arasında güçlü küçük-burjuva eğilimlerinin egemen olduğu-- basımevi işçilerinin, terzihane işçilerinin, ayakkabıcıların, ve demircilikle uğraşan atölyelerde çalışan işçilerin sendikalarında çok daha keskindiler.

İşçi hareketinin gelişmesi, sınıfsal karakterli bir savaşımı ve Bulgaristan'da o sırada egemen olan koşulları dikkate alan sosyalist bir programın varlığını gerektiriyordu. İşçi hareketi, proletarya sosyalizminin yoluyla sınıflararası işbirliğinin ve politik tarafsızlığın yolu arasında bir seçim yapma durumuna gelmişti. Bu ikilem, 1903'de BSDİP'nin saflarında meydana gelen bölünmeyle çözüm buldu.

Üst düzeylerdeki bölünme, yılın ilk aylarında, BSDİP'nin Sofya'dakiler ve Plovdiv'deki (Filibe) gibi büyük ve kilit örgütlerinde sağ revizyonistlerin temizlenmeye başlanmasıyla birlikte başladı. Bu koşullarda, Merkez Komitesindeki devrimci Marksçılardan oluşan çoğunluk tüm örgütleri, kendilerini "sağcı" öğelerden arındırmaya çağırdı. 1903 yılının Mart ve Nisan aylarında Parti örgütleri kendi yazgılarını özgürce belirlediler. Proletaryanın yoğun olduğu sanayi bölgelerinde kurulu örgütler partinin Marksçı yönetiminin tarafını tuttular. Diğer bölgelerde ise Marksçılar, kendi ayrı örgütlerini kurdular.

Bölünme, gerçekte 1903'ün yazına doğru tamamlandı; ama, Partinin bilimsel sosyalizm ve sınıf savaşımı temeline bağlı olduğunu ve en önemli görevinin kapitalizm koşullarında kendisini kökleştirmek, saflarını ve disiplinini pekiştirmek olduğunu ilan eden BSDİP'nin 10. Kongresi tarafından, aynı yılın Temmuz ayında onaylandı. Parti, işçi sınıfının yığın örgütleri olan sendikalara özel bir önem veriyor ve "sınıf savaşımı temeli üzerinde kurulmuş bulunan ve Parti'nin önderliğinde eylemlere girişen güçlü ve sağlam sendikaların" kurulmasının gerekli-

liğini belirtiyordu. (46)

Bölünme ve 10. Kongre'de alınan kararlarla, yalnızca BSDİP'nin varlığında değil, aynı zamanda sağcı öğelerin ve revizyonistlerin temizlenmesi sürecinden geçen sendikal hareketin gelişmesinde de yeni bir aşamaya yol açtı. Georgi Dimitrof'a göre, "uluslararası işçi hareketi ve İkinci Enternasyonal içindeki --diğer sosyal demokrat hareketlerden çok Bolşeviklerinkini andıran-- özgül bir devrimci Marksçı hareket olan Dar Sosyalistler Partisi sonunda Bulgaristan işçi sınıfının Marksçı Parti'si olarak biçimlendi." (47)

46) **History of the Bulgarian Communist Party** (Bulgaristan Komünist Partisi Tarihi) (İngilizce Basımı), Sofya, 1969, pp. 90-94.

47) Georgi Dimitrof, **Yapıtları** (İngilizce basımı), vol. c. 14, p. 227.

İKİNCİ BÖLÜM

İŞÇİ SENDİKALARI GENEL BİRLİĞİ (İSGB)'NİN YETKİNLEŞMESİ, FAALİYETLERİ VE SAVAŞIMI (1904 - 1917)

1. İSGB'NİN GELİŞMESİNDEKİ İLK AŞAMALAR

İSGB'nin kurulması ve karakteri

Bulgaristan'da, İşçi Sendikaları Genel Birliği'nin kurulması, devrimci işçi hareketinin tarihindeki en parlak olaylardan birisidir. Bu sonucu elde edilmesinde iki durumun belirleyici önemi olmuştur. Birincisi, 20. yüzyılın başlarında, kapitalizmin gelişmesinde bir kabarış görülmüştü. Ülkedeki sanayi işletmelerinin toplam sayısı 820'ye yükselmişti. İşçi sınıfı sayıca büyümüştü. Yalnızca devlet tarafından korunan işletmelerde 16.773, salcılıkta 146.000'den fazla, tarım alanında ise 144.000 kadar işçi vardı. İşçi sınıfının çoğunluğu ağır koşullar altında çalışıyordu. İşletmelerin çoğundaki çalışma ve üretim koşulları dayanılmaz haldeydi. İkincisi, BSDİP'si içindeki devrimci Marksçılar 1903'te bağımsız bir politik örgüt oluşturmuşlardı. BSDİP (Dar Sosyalistler) (1) adı verilen

1) Partinin safları burjuvazi ile işbirliğini savunan sağ oportünistlerden ve revizyonistlerden temizlenmişti. Bunlar, dar sosyalistler partisinden gitgide ayrılan birtakım muhalif unsurlarla birleştiler ve bunlarla birlikte BİSDP (birleşik) denilen, birleşik bir sosyal-demokrat parti kurdular.

yeni parti tüm çalışmalarını işçi sınıfı içinde yoğunlaştırmıştı. Parti, sendikal (mesleki) işçi örgütlerine özel bir önem veriyordu.

1903'ün yazında Ruse'de toplanan BSDİP (ds)'nin onuncu kongresinde, "işçi sınıfının dağınık hareketlerini" birleştirmenin ve bunları "tek bir sosyalist hareket" haline dönüştürmenin gerekliliğine işaret edilmişti. Bu bağlamda kongre sendikal hareketin önündeki zorunlu görevleri şöyle saptamıştı: 1) İşçilerin kötü durumunu daha da beter hale getiren kapitalizmin saldırgan eğilimlerine, işçi sınıfının örgütlü gücüyle karşı koymak; 2) işçilerin örgütlü savaşımıyla, güncel toplumsal ilişkiler temelinde, olanaklı olan her ilerlemeyi amaçlamak ve gerçekleştirmek, Yani, --işçilerin militan gücünü arttıracak ve proletaryanın kapitalist sömürüden kurtulmaya yönelik savaşımındaki yeteneklerini geliştirecek olan-- daha iyi koşulları sağlamak için çalışmak; 3) işçi sınıfının sınıf bilincini ve kültür düzeyini yükseltmek. (2)

Onuncu parti kongresi, ayrıca, gerçek devrimci proleter bir karaktere sahip olabilmesi için, sendikal hareketin üzerinde gelişmek zorunda olduğu temel ilkeleri de ortaya koymuştu: İşçi sınıfının sendikal hareketi ve politik hareketi arasındaki yakın ve kopmaz bağlantı kurulması; sendikaların tüm çalışmalarının, sınıf savaşımı alanında, işçi sınıfının temel çıkarlarının yanısıra, yakın ve güncel çıkarları için de savaşım verme zihniyetiyle genişletilmesi; sendikal hareketin, Sosyal Demokrat Parti ve bilimsel sosyalizm konularındaki her türlü tarafsızlığının reddedilmesi; sendikal hareketin birleştirilmesi ve sendikal hareketin parçalanmasına ya da zayıflamasına neden olacak, ya da sendikal harekete tutucu bir karakter

2) **The BCP in Recolutions and Decisions of its Cangresses, Conferences and Plenary Sessions of the cc, 1891-1918** [MK'nin Kongrelerinin, Konferanslarının ve Birleşik Oturumlarının ve Kararları ile BKP (1891-1918)], vol. 1, Sofya, 1957, p. 153.

verecek olan her türlü eğilime karşı uyanık bulunulması; bütün mesleki sendikaların, merkezi sistem adı verilen sistemin ilkeleri temelinde birbirlerine bağlı kalınması vb.. Onuncu kongrenin ardından, Sosyal Demokrat Parti'nin örgütleri, örgütlenmiş ve örgütlenmemiş işçiler arasında geniş bir propaganda kampanyasına başladılar. Bu kampanya içinde, Parti, işçi eğitim grupları, işçi eğitim toplantıları, işçi akşam okulları gibi çeşitli propaganda türlerini kullanmıştır. Bu kampanya faaliyetlerinin sonucunda, 1903'ün ikinci yarısı ve 1904'ün ilk altı ayı içinde sendikal örgütlerin büyük çoğunluğu dar sosyalistleri destekler hale geldiler. Bu dönem, --bazıları, sonraki yıllarda sendikal hareket içinde son derece önemli bir rol oynayacak olan-- 50 yeni sendikanın kurulmasına da tanık oldu. (3) Sofya'daki, Haskovo'daki, Panagurişte'ki, Kirpon'daki, Yambol'daki ve başka yerlerdeki çeşitli sendikalar ise geniş sosyalistleri izlemeye karar vermişlerdi.

Sendikal hareketin 1904'ün başlarındaki gelişmesi Ruse'deki, Plovdiv'deki Sofya'daki ve başka yerlerdeki işçi örgütleri içinde ulusal çapta genel bir sendikanın kurulması fikrinin yayılmaya başladığı bir aşamaya vardı. Büyük bir proletarya nüfusuna sahip olan bu kentlerde böylesi fikirlerin ortaya çıkması bir rastlantı değildi. Dar sosyalistlerin örgütleri hem örgütlenmiş işçiler arasında hem de işçi örgütleri içinde aktif bir çalışma sürdürüyorlardı. 1904'ün Şubatında, Ruse'de sendikal birliğin kurulması için hazırlık yapma görevi verilen bir Geçici Sendikal Komite seçildi. Bir genel sendika kurulması fikri çok kısa bir zamanda, çok sayıda taraftar kazandı. Genel bir sendikanın kurulması fikri, Plovdiv'li ve Sofya'lı işçilerin Plovdiv'de yaptıkları büyük toplantıda ve 1904'ün ilkbaharında Ruse'de ve Nova Zagora'da yapılan Parti ve sendika il yönetim kurulu toplantılarında tartışmaya açıldı. Vidin'deki, Sliven'deki, Şumen'deki, Turnova'daki,

3) Parti Merkez Komitesi'nin Enternasyonal Sosyalist Büro'ya Sunduğu Rapor, **Novo Vreme** dergisi, No: 7, 1904, p. 609.

Vratsa'daki, Nova Zagora'daki, Stanimaka'daki (Şimdiki Asenovgrad), Pazarcık'daki, Ferdinand'daki (şimdiki Miselovgrad) ve başka yerlerdeki devrimci sendikal örgütler genel bir sendika kurulması fikrini büyük bir coşkuyla karşıladılar. Ve Plovdiv'de 1904'ün yazında bir sendika kongresinin toplanması için bir öneride bulundular. Bu örgütler, sendikanın tüzük taslağının BSDİP (ds)'nin Merkez Komitesi tarafından hazırlanmasını da önermişlerdi.

BSDİP (ds) Merkez Komitesi, genel bir sendikanın kurulması için, işçi örgütlerinin yaptıkları girişime önderlik etti. Parti'nin üyeleri birliğin kurulmasının gerekliliğini yaygın bir şekilde açıkladılar. Parti'nin gazetesi *Rabotniçeski Vestnik,* bu konuda Georgi Kirkov tarafından yazılan "İdeolojik Denetim Üzerine" başlıklı bir makale yayınladı. Makale, sendika ile Sosyal Demokrat Parti arasında, ideolojik ve örgütsel bağlar bulunması gerektiğini gösterdi. Bu sırada, Dimitır Blagoyef ve Georgi Kirkov, kurulacak birliğin sonradan BSDİP (ds) Merkez Komitesi tarafından da onaylanan tüzük taslağı üzerinde çalıştılar.

İşçi Sendikaları Genel Birliği (İSGB) adını taşıyacak olan birliğin tüzük taslağı en başta, üyesi olan örgütlerin uyması gereken koşulları, birliğin temel görevlerini ve proletaryanın sınıfsal çıkarlar doğrultusundaki politik hareketiyle birlik arasındaki ilişkileri açıklıyordu. Tüzük, birliğin örgütsel yapısı ve örgütsel yönetimi konularındaki bütün temel soruları da yanıtlıyordu. Birliğin temel hücreleri mesleki sendikalar olacaktı. Ayrı mesleki örgütler kurmaya yetecek sayıda üye bulunmayan yerlerde, birleşik sendikalar (birleşik işçi dernekleri) kurulacaktı. Sendikalar, sendika yönetim kurulları tarafından, birliğin kendisi ise bir sendikal komite tarafından yönetilecekti. Birliğin yapısı ve yönetimi, demokratik merkeziyetçiliğin temel ilkeleri üzerine kurulmuş olacaktı. Tüzük taslağı, kuruluş kongresine bir aydan fazla zaman varken, incelenmesi için Parti'ye ve sendikal örgütlere gönderilmişti.

İSGB'nin kuruluş kongresi, 1904'ün 21 ve 22 Haziranında Plovdiv'de yapıldı. BSDİP(ds)'nin Onbirinci Kongresi'nin, sendikal hareketin --sendikal örgütlerin karakteri ve amaçları ve Sosyal Demokrat Parti ile ilişkileri gibi-- ilkesel sorunlarına parti'nin yaklaşımın kongrenin çalışmalarını büyük ölçüde kolaylaştırmıştı. Kongreye 53 sendikayı temsil eden 45 delege katıldı. (4) Kongrenin hemen sonra, Dimitır Blagoyef sendikanın karakteri ve parti ile ilişkileri sorunu üzerine bir konuşma yaptı. Blamelinde bütün işçileri birleştir meli ve Sosyal fhıofhrf goyef bu konuşmasında şunu vurguladı: "Birlik, sınıf savaşımı temelinde bütün işçileri birleştirmeli ve Sosyal Demokrat İşçi Partisi'yle, başlangıçtan itibaren yakın örgütsel bağlar kurulmalıdır." Kongre özel bir karar alarak, üyeleri arasında Georgi Dimitrof'un da bulunduğu bir Sendikal Komite seçti.

İSGB'nin kurulması, ona üye olan mesleki ve birleşik sendikalar güçlendirdi. Bundan başka, devlet memurlarının örgütlenmesi üzerinde büyük bir etkisi oldu. 1904'ün ikinci yarısında ve 1905 yılı boyunca, telgraf, posta ve telefon işçilerini, demiryollarında çalışanların, ilkokul öğretmenlerin (Sosyal Demokrat Öğretmenler Örgütü) ve devletleştirilmiş Pernik madenindeki madencilerin güçlü mesleki örgütlerinin kurulduğu görüldü. İSGB'nin kurulması, işçi sınıfının savaşımının gelişmesi üzerinde, özellikle de grev hareketi üzerinde olumlu bir etki yapmıştır.

İşçilerin savaşımlarının başlaması

1904 yılının ikinci yarısı ve 1905 yılı boyunca grev harekati, hâlâ özellikle zanaatçıların grevleriyle karakterize ediliyordu. Grevler, gitgide, geniş ölçekli sanayi ve ulaşım

4) Dimıtır Blagoyef, İlk İşçi Sendikası, **Novo Vreme** dergisi, No: 8 ve 9, 1904, p. 789.

işletmelerinde çalışan işçileri de sarmaya başlamıştı Sliven'deki birçok tekstil işletmesindeki işçiler 1904'ün son ayları boyunca grevdeydiler. 1905 yılı, Sofya'daki basımevi işçilerinin grevi ve Plovdiv'deki fırın işçilerinin grevi gibi birçok grevle karakterize edildi. Grev hareketi, demiryollarında çalışanların grevini izleyen demiryolu depolarındaki ve atölyelerindeki yığınsal işçi grevlerinin yanısıra, Pernik madenlerinde çalışanların unutulmaz grevinin de görüldüğü sonraki yıl içinde, daha önce benzeri görülmemiş boyutlara ulaştı.

Pernik grevi 18 Haziranda başlamıştı. 900 kadar işçi birçok politik ve ekonomik sistem ileri sürerek işi bıraktı. BSDİP (ds) Merkez Komitesi ve İSGB Sendikal Komitesi, grevci madencilerin silahlı kuvvetlerin saldırısıyla karşılaşacağını doğru bir şekilde kestirdiler. Bu yüzden grev, tümüyle örgütlü bir karaktere sahip olmalıydı. Georgi Kirkov ve Georgi Dimitrof, grev üzerinde doğrudan denetim kurabilmek için Pernik'e geldiler. Bunun yanısıra, işçi komitesine her türlü desteği sağlamakla görevli, önemli büyüklükteki bir sosyalist propaganda grubu işçiler arasına gönderilmişti. Grevcilere maddi yardım toplanması için geniş bir kampanya başlatıldı.

Pernik madencilerinin savaşımı 24 Haziran 1906'ya kadar sürdü. Grev zorlu ve karmaşık bir süreçten geçmiştir. Grevci işçilere karşı ağır baskı ve terör eylemleri uygulanmıştır. Grevciler çeşitli vesilelerle Ticaret ve Tarım Bakanlığına ve İçişleri Bakanlığına sert protesto notaları göndermişlerdir. Ülkedeki bütün devrimci işçi örgütleri yığınsal protesto toplatıları ve mitingleri yapmışlardır.

BSDİP (ds)'nin ve devrimci sendikal örgütlerin yaygın proapgandaları ve örgütsel çalışmalarıyla Bulgaristan'ı etkileyen Rusya'daki 1905 Şubat Devrimi'nin, 1905 ve özellikle 1906 yılı içinde grev hareketinin kabarışında önemli rolü olmuştur. Parti ve İSGB, Çarlığa karşı savaşımda grevlerin, özellikle de yığınsal politik grevlerin oynadığı rolü vurguluyarak, devrimci Rusya işçilerinin ve köylülerin gi-

riştikleri yığın eylemlerinin yaygın propagandasını yaptılar. O günlerde dar sosyalistlerin Partisi, Rusya devrimine ve maddi destek sağlamak için geniş bir kampanya örgütledi. 1905'teki 1 Mayıs törenleri, tamamen Rusya işçilerinin devrimci savaşımıyla bir dayanışma gösterisi biçiminde oldu. (5)

Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle ve işçi hareketindeki büyük yükselişle, 1903'te iktidara gelmiş olan Halkçı Liberal Parti, politikasını, toplumsal demogojiye ve polis terörüne dayanan, işçi sınıfının çıkarlarına kesin bir gözü kapalılık tarzında ortaya çıkan bir politikayla değiştirdi. Bu politikanın amacı, işçi sınıfını, sınıf savaşımına başvurmadan durumunu iyileştirebileceği şeklindeki safsatalara inandırmaktı. Daha sonra, 1905'in başlarında Ulusal Meclis, Kadınların ve Çocukların Çalışmalarına ilişkin özel bir Yasa'yı kabul etti. Yasa'nın sınırlanmalarına karşın, devrimci sendikal örgütler Yasa'nın hayata geçirilmesi için yoğun bir savaşım içine girdiler.

BSDİP (ds)'ne ve devrimci sendikal örgütlere göre, Kadınların ve Çocukların Çalışmasına ilişkin Yasa'nın uygulanması için sürdürülen savaşım, Loncalara ilişkin Yasa'ya karşı sürdürülen savaşımla içiçeydi. Loncalara ilişkin Yasa'nın amacı küçük burjuva zanaatçı yığınının toplumsal statüsünü pekiştirmek ve işçi hareketinin gelişmesini engellemekti. Geniş Sosyalistler Partisi ve reformist sendikal örgütler küçük burjuva üreticilerin ve özellikle kasabalardaki küçük zanaatçıların kanumlarını pekiştirmek için Loncalara ilişkin Yasa'da birtakım değişiklikler getirmeye çalışırken, devrimci işçi örgütleri Yasa'nın tümüne karşı savaşım vermeye başladılar.

BSDİP (ds) ve İSGB, Loncalara ilişkin Yasa'nın uygulanmasının, tüm atölye sahiplerinin ve bu atölyelerde çalışanların tümüne tek bir örgüte bağlı olmalarını zorunlu

5) V. Hacınikolov, **Reflections of the Frist Russion Revolution in Bulgaria** (Birinci Rusya Devrimi'nin Bulgaristan'daki Etkileri), Sofya, 1956.

kılması nedeniyle, işçi hareketi için doğrudan bir tehlike oluşturacağına karar verdi. BSDİP (ds) ve İSGB, emeğe düşman olan bu yasanın feshedilmesi için işçi sınıfının tümü tarafından savaşım verilmesinin gerekliğine işaret ettiler. Parti, işçiler tarafından yapılacak protesto toplantılarının ve yığınsal politik gösterilerin bu örgütleme amacına yönelik en uygun biçimler olacağını gösterdi. Yığınsal politik bir kampanyanın başlatılması için tüm ülke çapında hazırlıklara girişilmişti. 1906'nın Aralık ayında Sofya'da Plovdiv'de ve diğer büyük sanayi merkezlerinde ilk kez bir günlük yığınsal politik grevler düzenlendi.

Sendikaların tarafsızlığını savunan teorilere karşı

BSDİP (ds), sendikaların bağımsız halde oldukları, yeni sendikaların kurulduğu ve İSGB'nin oluşturduğu dönemin yanısıra daha sonraları da, işçi hareketi içersindeki yönetici rolünü pekiştirmek için, parti örgütleri ve yığınsal işçi örgütleri arasında kalıcı ideolojik ve örgütsel bağlar yaratmak için, geniş sosyalistler partisi denilen oportünist Sosyal Demokrat Parti'ye karşı kararlı bir savaşım sürdürdü. Bu dönem, Sosyal Demokrat Parti'nin temel işlevlerinin ve görevlerinin tümünün proletaryanın sınıf savaşımının çeşitli biçimlerinin düzenliyici olarak rolünün ayrıntılı bir şekilde tartışıldığı amansız bir ideolojik ve politik savaşım dönemidir. (6)

BSDİP (ds), işçi hareketi içindeki yönetici rolünü pekiştirebilmeyi ve gerçekten devrimci bir sendikal hareket yaratabilmeyi ancak parti ve sendikal örgütler arasında derin ve kopmaz ideolijik ve örgütsel bağlar kurma yoluyla

6) Daha fazla bilgi için, bak. M. İsusov, **The Revolutionary Trade-union Movement in Bulgaria, (1904-1912)** [Bulgaristan'da Devrimci Sendikal Hareket (1904-1912)], pp. 62-90.

başarabileceği sonucuna varmıştı. Devrimci Marksçıların sendikalardaki ideolojik ve politik çalışmaları, partinin örgütlü işçiler arasındaki kapsamlı propagandası, temel kazanımları dile getiren sendikal belgeler ve devrimci sosyal demokrasinin sendikal harekete ilişkin konumuyla oluşturulan formülasyon sayesinde, parti ve sendikalar arasındaki ideolojik bağlar olanaklı kılındı.

Bu ideolojik bağların yanısıra, BSDİP (ds) sendikal hareketle yakın örgütsel bağlar kurmayı da başardı. Bu bağların kendilerine özgü bir karakteri vardır ve bunlar ifadesini işçi konseyleri denilen örgütlerin kurulmasında bulurlar. Bu konseyler, parti örgütlerinin ve sendikaların temsilcilerinden oluşuyordu. Örgütsel bağlar, bir başka düzeyde parti'nin ve sendikaların kongrelerinde birbirlerine delegeler göndermeleri, parti'de sendikalarda ve *Robotniçeski Vestnik* gazetesinde ortak görevlilere sahip olmaları, parti'nin ve sendikal örgütlerin ortak kulüpler kurmaları vb. yoluyla da gerçekleştirilmiş oluyordu.

BSDİP (ds) ile sendikal örgütlerin çoğunluğu arasında böylesi ideolojik ve örgütsel bağların kurulması, geniş sosyalistler partisi içindeki güçlerin, --partiyi, sendikal hareketin karekteri ve temel görevlerine ilişkin görüşlerini açıklığa kavuşturmaya zorlayan-- keskin muhalefetini yükseltti. Geniş Sosyalist Partisi 1904'ün yazında parçalandı. Bu sırada onun yönetimi altındaki Genel Bir Sendika, sendikaların kesin tarafsızlığını savunan bir çağrı yapıyordu. Geniş sosyalistlerin görebildiği kadarıyla sendikaların tarafsızlığı şöyle dile getiriliyordu: a) Politik partilerden herhangi birisi ile aynı çizgiye gelmemek; b) herhangi bir partinin (Sosyal Demokratlarınki de dahil) politikasını değil «işçilerin politikasını» sürdürmek; c) politik ve dinsel inanışlarına bakılmaksızın herkesi üye kabul etmek.

Sağcı "hür" ve "tarafsız" sendikalar teorisi, açıkca oportünist karakterdeydi. Bu teori açıkca, sendikal hareketi sosyalist fikirlerin etkisinden yalıtlamayı, devrimci Marksçı partinin yığınsal işçi örgütleri içindeki rolünü sınırlamayı, işçi hareketinde kendiliğindenci eğilimlere ka-

pıyı aralamayı ve böylece burjuva ideolojisinin hiçbir engelle karşılaşmaksızın işçile arasına sızmasını sağlamayı hedefliyordu. Bu teori, işçi hareketini ciddi bir şekilde tehdit ediyor, Bulgaristan'da devrimci bir sendikal hareket yaratma çabalarında BSDİP (ds),nın önünde önemli bir bir engel olarak duruyordu. Bu teorinin burjuva ve küçükburjuva basınında da ileri sürülmeye başlanması, teorinin oluşturduğu tehlikenin başka bir yönüydü.

Dar sosyalistler, sendikaların ideolijik ve politik tarafsızlığını savunan oportünist, burjuva ve küçük-buruva fikirlerine, Marksçılığın devrimci sendikal hareketin karakterine ve temel görevlerine ilişkin öğretisi ile karşı çıktılar. Sendikal harekete ilişkin görüşlerini *Rabotniçeski Vestnik* gazetesinde, *Novo vreme* (Yeni Zamanlar) ve *Rabotniçesko Delo* (İşçilerin Hedefi) dergilerinde açıkladılar.

Dar sosyalistler, Marksçılığın proletaryanın sınıf savaşımı ve bu savaşımın biçimlerin konusundaki öğretisi temelinde, mesleki örgütlerin karakterine ve temel görevlerine ilişkin görüşlerini geliştirdiler. Karl Marks ve Frederik Engels Prodonculuğa karşı, Lassalcılığa karşı ve "sendikalizm"e karşı amansız bir savaşım sürdürmüş, onları ideolojik bakımdan mahkum etmiş, gerek iktidarın ele geçirilmesi için gerekse kapitalizm koşullarında işçi sınıfının kazanımlarının geliştirilmesi için verilecek savaşımın işçi sınıfı açısından zorunluğunu kanıtlamıştı.

BSDİP (ds)'nin görevlileri, Bulgaristan'daki devrimci sendikal hareketin ancak devrimci sosyal demokrasi ile yakın bağlar kurduğu taktirde devrimci bir karakter kazanabileceğini ve proletaryanın sınıfsal çıkarlarını savunabileceğini kanıtladılar. Bu, devrimci Sosyal Demokrat Parti'nin işçi hareketinin tümü içinde önder bir güç olması ve mesleki örgütlerin bu işçi hareketinin en yaygın temsilcileri olması gerçeğinden kaynaklanmaktadır. İşçi sınıfının mesleki örgütlerine politikanın girmesine karşı çıkılması, proletaryanın sınıf savaşımının çeşitli biçimlerine onarılması olanaksız zararlar vermiştir. İşçi hareke-

tinin mesleki çıkarlara saplanıp kalmış olan dar görüşlüğü tarihsel bir perspektiften yoksundu. Proletaryanın hareketi içindeki bütün akımların birleştirici halkası ancak nihai hedef -sosyalizm- olabilirdi.

BSDİP (ds) içinde anarko-liberal bir grubun ortaya çıkması ve 1906 da --sözüm ona-- Proletarya Birliği halinde partiden ayrılması sendikal hareketin tarafsızlığı teorilerine karşı savaşımı karmaşıklaştırdı. Anarko-liberaller ve özellikle BSDİP (ds)'nin Merkez Komitesi üyeleri olan G. Bakalov ve N. Harlakov, sendikaların örgütsel bakımdan tarafsızlığı için, parti'nin yığınsal işçi örgütlerindeki yönetici rolünü dile getiren "aydın diktatörlüğü"nün tasfiyesi için parti içindeki demokratik merkeziyetçiliğe karşı olduklarını ilan ettiler. BSDİP (ds) görüşlerini ve devrimci sendikal hareket ile yakın örgütsel bağlarını sürdürmeyi kararlılıkla savundu. Bu bağlar, sendikalar içindeki oportünist unsurların örgütlenme olanaklarını büyük ölçüde sınırlamıştır. Bu bağlar, sendikalar içinde sendika görevlilerinin daha hızlı gelişmeleri için çalışan az sayıdaki Parti kadrolarının faaliyetlerinin genişletilmesini kolaylaştırdı.

Devrimci Marksçıların, Bulgaristan'daki sendikal hareketin ideolojik ve örgütsel tarafsızlığını savunan teorilere karşı savaşımı, uluslararası işçi hareketinin bu teorilere karşı savaşımının ve İkinci Enternasyonal içindeki savaşımın bir parçasıdır. Sosyal Demokratlarla işçi sınıfının mesleki örgütleri arasındaki ilişkiler sorunu, İkinci Enternasyonal'in 1907'de Stutgart'ta toplanan Kongresinde ele alınan kilit sorunlardan birisini oluşturmuştur. Bolşevik delegeleri de içeren devrimci sosyal demokratların oluşturduğu azınlık, K. Legin'in başını çektiği çoğunluğun oportünist görüşlerine --yani mesleki işçi hareketinin ideolojik, politik ve örgütsel bakımlardan tamamıyla bağımsızlığını savunan görüşe-- karşı olduklarını ilan ederek sosyal demokrat partilerle sendikalar arasında yakın ideolojik ve örgütsel bağlar kurulmasını savundular.

2. *MERKEZİLEŞMİŞ SENDİKALARIN KURULMASI*

Birliklerin Kurulması

Bulgaristan'daki işçi hareketinin gelişmesi ve 1906-1907 yılları boyuncu Halkçı Liberal Parti'nin aşırı emek düşmanı ve anti-demokratik eylemleri, sınıf güçlerinin durumunu ve karşılıklı ilişkisini öylesine değiştirmişti ki BSDİP (ds) ve devrimci mesleki örgütler, burjuvazinin saldırılarına karşı işçi sınıfının direnişini örgütleme yoluyla, işçi sınıfı ile bağlarını pekiştirme göreviyle karşı karşıya geldiler. Burjuva muhalefet ile bir bağlaşıklık içinde "yurtsever blok"un bayrağı altında toplanan ve işçi sınıfının çıkarlarına sırt çeviren "geniş" Parti'nin tersine, "dar" Sosyal Demokrat Parti ülkedeki yeni durumu büyük bir dikkatle inceleyerek, taktikleri ve örgütsel faaliyetleri bakımından somut sonuçlara vardı.

Yeni koşullarda BSDİP (ds), sendikal hareketin örgütlenmesindeki asli değişikliklerin kaçınılmaz olduğuna, doğru bir şekilde karar verebildi. Bulgaristan'da merkezileşmiş sendikaların kurulması gerçeğini giderek kavradı. Georgi Dimitrof'a göre, sendikal hareket "yeni bir örgütlenme biçimine" gereksinim duyuyordu. Şimdiki durumun korunması "işçi hareketinin gelişmesinin tümüyle engellenmesi" demek olacaktı. Merkezileşmiş sendikalar, daha geniş maddi olanaklara sahip olabilecekler, daha engin deneyimler biriktirebilecekler ve böylece grevlerin ve tüm diğer savaşım biçimlerinin daha doğru yönetilmesini sağlayabileceklerdi.

Merkezileşmiş araçlara ve güçlere sahip olan sendikaların kurulması, burjuvazinin işçi sınıfına yönelik saldırılarını geri püskürtmek, onun ücretli emekçilerin bazı kesimleri arasındaki etkinliğine son vermek ve Bulgaristan proletaryasının sınıf savaşımının gelişmesi için en

uygun koşulları sağlamak için de zorunluk taşıyordu. Georgi Dimitrof, iktidardaki ve muhalefetteki burjuvaların oluşturduğu işçi düşmanı blokun kafasını sonunda işçi sınıfının birleşmiş blokuna çarpacağını söylemekle çok haklıydı.

Bu sıralarda, ülkedeki sendikal hareketin iç gelişmesi, kaçınılmaz bir şekilde merkezileşmiş sendikaların kurulmasına doğru yönelmişti. İSGB, ayrı üretim alanlarındaki ve ayrı kasabalardaki işçilerin çabalarını ve savaşımlarını aynı doğrultuda kanalize edebilmek için --bir örgüt olarak-- fazlasıyla genişlemek zorunda kalmıştı. Öte yandan, farklı mesleki ve birleşik sendikalar, dar ve yerel karakterleri yüzünden bu rolü oynamayı başaramazlardı. Gerçekte, böyle bir rolü ancak üretimle doğrudan ilişkili sendikalar yerine getirebilirdi.

İSGB'nin 1907'de toplanan Dördüncü Kongresi'nde Bulgaristan'da merkezi sendikalar kurulması kararı alındı. Merkezi sendikaların kurulması, geleneksel olarak uzun bir merkezileşme deneyimi geçirmiş bulunan atelye işçilerinin örgütlenmesiyle başlamıştı. Bunun yanısıra, 1907' nin ortalarına doğru, sendikaların yüzde 72 kadarı hâlâ atelye işçilerini birleştiriyorlardı. Bu işçilerin BSDİP (ds) safları arasındaki sayıları da önemliydi. Parti'nin Dördüncü Kongresi'nde, partinin üyeleri arasında, toplam üye sayısının yüzde 56'dan fazlasını oluşturduğu hesaplanan 1009 zanaatçının bulunduğu bildirilmiştir.

İşçi Birliklerinin bazılarının kuruluş konferansları sendika kongreleri sırasında yapılmıştır. Bulgaristan'da, BSDİP (ds)'nin yönetimi altında kurulan ilk merkezileşmiş sendika Basımevi İşçileri Birliği'dir. Bunun oluşması için ilk girişim, Georgi Dimitrof'un sekreteri olduğu Sofya Basımcılar Sendikası tarafından yapılmıştır. Sofya Basımcılar Sendikası, 1906'nin sonlarında merkezileşmiş bir sendika kurmak için *Pechatar* (Basımcı) gazetesinin yayınlanmasını kararlaştırdı. Basımcılar Birliği'nin kuruluş konferansı 1907'nin Haziran ayında, Pleven'de yapılmıştır.

Terzihane işçilerinin merkezi sendikası BSDİP (ds)'in yönetimi altında biçimlendi. Bunun kuruluş konferansı da Pleven'deki Dördüncü Kongre sırasında yapıldı. *Şivaşki Rabotnik* (Terzihane İşçisi) gazetesinin merkez yönetim kurulu üyesi ve baş yazarı olan Lyuba İvaşeviç-Dimitrova'nin çalışmaları birliğin oluşmasında ve faaliyetlerinin yaygınlaşmasında büyük bir rol oynamıştır. Terzihane İşçileri Birliği'nin yaratılmasına paralel olarak, sepicilik ve ayakkabı işçileri de sendikalar kurdular.

Daha 1907'nin sonlarında, ülkede, seçkin işçi militan Anton İvanov tarafından yönetilen bir Metal İşçileri Sendikası kurulmuştur. Birlik birçok kasabalarda şubeler kurdu ve giderek güçlü bir sınıf sendikası haline geldi. Ticaret Memurları Birliği ise 1 Ocak 1908'de kurulmuştur.

1907 ve 1908 yıllarında beş tane sendika kurulmuştur. Bunlar, öncelikle, ülkedeki devrimci sendikal hareketin örgütsel bakımdan yeniden oluşturulması için daha iyi hazırlanmış hale gelen atelye işçilerinin örgütleriydiler. Birliklerin yıllık toplantıları 1908'in ikinci yarısı boyunca yapıldı; bu toplantılara gelen delegeler genellikle işçilerdi. Bu toplantılarda, sendikaların kurulmasının, işçi sınıfı savaşımının örgütlenmesine katkıda bulunduğu sonucuna varılmıştı. İşçilerin ekonomik taleplerinden bazıları bu görüşün ışığında incelendi. 1908'in ortalarına doğru, birliklerde toplam 742 üye işçi ve bu birliklere bağlı 39 şube vardı. (8)

1908'de toplanan İSGB'nin Beşinci Kongresi'nde, "örgütlenmemiş ve düzensiz işçi yığınları arasında sürdürülecek iyi örgütlenmiş ve eşgüdümlü bir propagandayla, sendikaların etkilenmemiş kasabalara ve üretim alanlarına, özellikle kadın ve erkek sanayi işçileri arasına girmesini" sağlamanın gerekliliğine işaret etmiştir. Devrimci sendikal hareketin sanayi proletaryasıyla daha sağlam

7) Georgi Dimitrof, Bu Ülkede Sendikaların Gerekliliği, **yapıtları** (İngilizce basımı), vol. c. 1, p. 117.

8) Georgi Dimitrof, **yapıtları**, (İngilizce basımı), vol. 1, p. 220.

bağlar kurmasının gerekliliği, işçi sınıfına karşı uyguladığı açık zorbalığı esnek bir demogojiyle değiştiren Demokratik Parti'nin 1908'de iktidarı ele geçirmesiyle iyice ortaya çıkmıştı. Bunun yanısıra, Demokratik Parti geniş sosyal demokratların büyük desteğine de sahipti. İşçi sınıfının bazı kesimlerinin Demokratların peşine takılması tehlikesi baş göstermişti. Dar Sosyalist Parti, örgütlenmiş sanayi proletaryasının, burjuva partilerinin işçi sınıfının bazı kesimleri içindeki etkinliğini sınırlayabileceğine ve engelleyebileceğine doğru bir şekilde karar verdi.

Tekstil İşçileri Birliği, sanayi işçilerinin merkezileşmiş ilk sendikaları arasındadır. Kurulması için ilk girişim, 1907'nin sonunda Sliven Tekstil Sendikası tarafından yapılmıştır. 1908'in Şubatında, Sliven'de kasaba örgütlerinin temsilcilerinin katıldığı bir sendikal konferans toplanmıştı. BSDİP (ds) Merkez Komitesi'nin ve İSGB Sendikal Komitesi'nin Sekreteri Georgi Kirkov da bu konferansta yer almış ve birliğin sorumlulukları üzerine bir konuşma yapmıştı. İSGB'nin Kongresi ile aynı zamanlarda, 1908'in Haziranında Gobrovo'daki Sendika Komitesi tarafından düzenlenen tekstil işçileri kongresinde, Tekstil İşçileri Birliğinin kurulması sorunu ayrıntılı bir şekilde tartışılmıştır.

Tekstil İşçileri Birliği'nin kurulması amansız bir sınıf savaşımı içinde gerçekleştirildi. Sliven tekstil işçilerinin unutulmaz grevi 1908'in sonbaharında patlak vermiştir. Grevin nedeni, işçiler tarafından önerilen tarife sözleşmesini kapitalistlerin kabul etmeyi reddetmeleridir. Grev 65 gün sürdü. Ülkedeki 175 yerleşme merkezinden 5370 leva kadar yardım alınmıştır. Sliven'deki yerel işçi konseyine ve tekstil sendikaları grubuna gönderilen 45 telgraf, 57 mektup ve 137 açık mektup proletaryanın savaşım vermekte olan tekstil işçileriyle dayanışmasını dile getirmektedir. Greve ilişkin haberler diğer ülkelere de yayılıyordu. Alman Tekstil İşçileri Birliği'nin ve Sırp Sosyal Demokrat Partisi'nin yayın organlarında bu greve

ilişkin haberler yayınlanmıştı. Uluslararası Tekstil Sendikaları Sekreterliği'nden, Almanya'daki, Belçika'daki ve Fransa'daki tekstil işçileri birliklerinden parasal yardım ve teşvik edici mektuplar alınmıştı.

Bunlarla aynı zamanda, Bulgaristan tütün endüstrisinde çalışan işçilerin devrimci sendikası da biçimleniyordu. 1908'in Mart ayında, Plovdiv'de Vassil Kolarof'un yönetimi altında *Tütünorabotnik* (Tütün İşçisi) gazetesi, yayınlanmaya başladı; gazete, Bulgaristan'da bir tütün işçileri sendikasının kurulmasını hedefliyordu. --1908'in Haziran ayı sonunda, Gabrovo'da-- bu gazetenin girişimi üzerine, 12 kasabadan 15 delegenin katıldığı bir tütün işçileri konferansı yapılmıştı. Provdiv'den gelen seçkin işçi militan P. Gospodinov birliğin sekreterliğine seçildi. Tütün İşçileri Birliği, kuruluşundan hemen sonra, 1909' da Bulgaristan'daki tekellerden birisi olan tütün kapitalistlerinin kurduğu kartelin ortaya çıkmasıyla doğan karmaşık görevlerle karşı karşıya geldi.

Marangozlar Birliği bundan hemen sonra kurulmuştur. Birliğin kurulmasına 1908'in başlarında, BSDİP (ds)' nin yönetimi altındaki Sofya Marangozlar Sendikası tarafından önayak olunmuştur. Birliğin kurulması, ağaç işleriyle uğraşan fabrikalarda ve atölyelerde çalışan işçilerin örgütlenmesinde büyük rol oynamıştır. Marangozlar Birliği, 109'un ikinci yarısında Uluslararası Marangozlar Birliği'ne üye olmuştur.

Sanayi işçilerinin sendikalarının kurulması 1909'un başlarında önemli bir kabarış gösterdi. Öyle ki, BSDİP (ds) ve İSGB'nin örgütleri, sanayi proletaryasının örgütlenmesi sorununun geniş bir tartışmasına başladılar. Partinin, 1909'un Mart ayında yapılan il ve bölge örgütleri yönetim kurulu toplantılarının özel bir önemi vardır. Bu toplantılarda, fabrikalarda, madenlerde, taş ocaklarında vb. çalışan işçiler arasında propaganda yapmak için alınması gereken pratik önlemler ortaya atıldı.

Özellikle Pernik'tekiler olmak üzere maden işçileri arasında bir propaganda kampanyası düzenlenmişti. Pernik'teki Madenciler Sendikası, 1906 yazındaki büyük grevden sonra ortaya çıktı. Bu sıralarda, diğer madenlerin bazılarında da gizli madenci grupları oluşmuştu. Ülkedeki maden işçileri hareketini pekiştirmek amacıyla, 1908'in başlarında Rodniçar (Madenci) gazetesi yayınlanmaya başlandı. Gazetenin başlıca görevlerinden birisi, işçileri birliği içinde birleşmesini hazırlamaktı. Birinci Madenciler Kongresi 1909 Martının sonunda yapıldı. Kongreye altı sendikal grupta örgütlenmiş 380 madenciyi temsil eden 19 delege katılmıştı. Kongre madencilerin yaşamlarını inceledi, Madenciler Birliği'nin tüzüğünü kabul etti ve *Rodniçar* gazetesinin basılması ve dağıtımı için gerekli önlemleri ortaya attı. Bu kongrede Birliğin yönetici organları da seçilmişti.

Bulgaristan'daki Liman İşçileri Birliği 1909'un yazında örgütlenmiştir. Bu birliğin kurulmasına yönelik ilk girişim, Varna limanındaki tahıl depolarında çalışan işçilerin ve arabacıların grevi sırasında, 1908'de ortaya çıkan Soglasi (İttifak) Liman İşçileri Sendikası tarafından yapılmıştır. Sendikanın kurulması, --aralarındaki reformistlerin, sözümona Tarafsız Deniz İşçileri Sendikası içinde örgütlendikleri ve güçlü bir etkinliğe sahip oldukları-- Burgaz'daki liman işçileri arasında da olumlu bir etki yapmıştır.

Daha 1909'da Sendika Komitesi, İSGB'nin Altıncı Kongresi'nin arifesinde yeterli sayıda örgütlü işçiye sahip olan tüm üretim alanlarında ve mesleklerde sendikaların var olduğunu saptamıştır. Buna rağmen sanayi işçilerin bir kısmı hâlâ birleşik sendikalarda örgütlenmişlerdi. Bu sırada sanayi proletaryasının çeşitli kesimleri arasında huzursuzluklar vardı. Bu, sanayi işçilerinin geri kalan bütün mesleki ve birleşik sendikalarını içine alan yeni bir sendikanın kurulmasını zorunlu kılmıştır. Fabrika ve Genel İşçiler Birliği'nin kuruluş konferansı İSGB'

nin Altıncı Kongresi sırasında yapıldı. Tekstil İşçileri Birliği'ninki gibi Fabrika ve Genel İşçiler Birliği'nin kurulması da amansız bir sınıf savaşımı koşullarında olmuştur. Kuruluşundan hemen sonra, Bulgaristan proletaryasının o zamana kadarki en uzun ve en kahramanlık dolu grevlerinden birisi olan Kostenets'deki Kibrit Fabrikası işçilerinin unutulmaz grevinin başına geçmesi gerekti.

1908-1909 dönemi boyunca, sanayi işçilerinin sendikalarının kurulması devrimci sendikal hareketin büyümesine olumlu yönde bir etki yapmıştır. Yalnızca bir yıl içinde, örgütlü sanayi işçilerinin sayısı 914 kişi artarken İSGB'nin üye sayısı da 1340 kişi artmıştır. Sanayi proletaryasının birlikleri, kendilerini Bulgaristan'daki devrimci sendikal hareketin sağlam temeli haline dönüştürdüler.

Bulgaristan'daki sendikal hareketin yeniden oluşturulmasında işçi hareketinin birliği için yapılan girişimlerin büyük önemi vardır. 1903'de iki Sosyal Demokrat partinin ve 1904'de iki sendika konfederasyonun kurulmuş olması aslında işçi hareketinin birliği içinde bir parçalanmaydı. Merkezileşmiş devrimci sendikaların kurulmasıyla sendikal hareketin birliğinin pekiştirilmesi amacı güdülüyordu. Buna rağmen, geniş sosyalistler ve anarko-liberaller bu sıralarda kendi merkezileşmiş örgütlerini kurdular. Dahası, bu iki farklı eğilimdeki örgütler birleştiler. Bu, gerçekte işçi hareketi içindeki ayrılığı derinleştirmiştir.

Özgür Sendikalar Birliği, 1907 Kasımında İSGB'ne mesleki işçi örgütlerinin birleştirilmesi üzerinde görüşmeyi önerdi. Varlıklarının ta başından beri, devrimci sendikalar, işçi hareketinin birliğini çalışmalarının temel ilkelerinden biri olarak kabul etmişlerdi. Fakat, oportünist sendikalarla birleşmeyi işçi hareketi için bir tehlike olarak görüyorlardı. Bu, işçi hareketinin gelişmesini doğru çizgisinden saptırabilir ve reformist fikirlerin yayılmasına

yol açabilirdi. (9)

Bunun için, İşçi Sendikaları Genel Birliği, Özgür Sendikalar Birliği'nin önerisine 16 Kasım 1907'de verdiği yanıtta Bulgaristan'daki işçi hareketinin bölünmesinin asıl nedeninin geniş sosyalistler partisinin küçük-burjuva politikası ve örgütsüz faaliyetleri olduğunu belirtti. O dönemde şöyle deniyordu: 'Bulgaristan'daki işçi güçlerinin dağılmasının asıl nedeni olan geniş-sosyalizm, bugün işçi güçlerinin birleştirilmesi için ana engeldir."

Genel İşçi Konseyi, işçiler arasındaki ayrılığın, gerçekte işçi sınıfının yakın ekonomik çıkarlarını savunmak için kararlı bir savaşım yürütülmesini engellediğini büyük bir endişeyle vurguladı. Konsey, bunun üstesinden gelmek için şöyle bir yol izlemesini gerekli görüyordu: a) Geniş-sosyalizmin boykot taktiklerinin tasfiye edilmesi ve işçilerin savaşımlarının yaygınlaştırılması; b) sınıfsal çıkarlar doğrultusunda hareket eden olsun, reformist olsun işçi örgütlerinin ortak katılımlarıyla genel mesleki faaliyetlerin düzenlenmesi.

İSGB'ne göre, Bulgaristan'daki işçi hareketinin birliğinin oluşturulması için en önemli araç, ortak eylemlere ve özellikle işçi sınıfının yakın çıkarlarının savunulması için yapılan grevlere değişik sendikalardan işçilerin birlikte katılmalarıydı. Devrimci sendikalar, reformist sendikalar tarafından düzenlenmiş olsalar bile, gerçekte işçi sınıfının çıkarlarını savunan tüm grevleri desteklediler. İSGB ve buna bağlı örgütler geniş sosyalistlerin başını çektiği, demiryolu depolarındaki ve atelyelerindeki işçilerin 1906'nın başlarındaki grevinde, 1906'nın sonları ve 1907'nin başlarındaki demiryolcular genel grevinde ve geniş sosyalistlerin işçi sınıfına açıkça ihanet et-

9) Georgi Kirkov, Anarko-sağ-kanat Sosyalizmin Birleşmesi, **Rabotniçeski Vestnik** gazetesi, No: 51, 5 Şubat 1908; Dimitır Blagoyef, Bulgaristan'da İşçi Hareketinin Birliği, **Novo Vreme** dergisi, No: 5. 1909; Georgi Dimitrof, Sendikal Birleşme, **Yapıtları,** (İngilizce basımı), vol. 1.

tikleri 1908 yılında doğudaki demiryollarında başgösteren grevde vb. aktif olarak yer almışlardır. 1907 ve 1908 boyunca yapılan grevlerin bazıları, devrimci ve oportünist sendika örgütleri tarafından ortaklaşa düzenlenmiştir.

Geniş sosyalistler, işçi sınıfının, ayrı üretim alanları ve ayrı işletmeler içindeki ortak eylemlerinin aşağıdaki ana koşullarla uyum halinde sürdürülmesi gerektiğine inanıyorlardı: a) Eylemler, değişik üretim alanlarındaki ve mesleklerdeki işçilerin yakın çıkarlarını içine alan ve işçi sınıfının ortak çıkarlarına ters düşmeyen istemleri yükseltmeliydi; b) ortak eylemlerin düzenlenmesinde farklı görüşteki grupların yönetimde eşit haklara sahip olmaları sağlanmalıydı ve, c) tüm olanaklar değerlendirilerek sınırsız ve tamamıyla özgür bir sosyalist propaganda yapılması güvence altına alınmalıydı. (10)

BSDİP (ds) ve devrimci sendikalar içindeki bazı küçük-burjuva aydınları, Bulgaristan'ın özgül koşullarını gözönünde bulundurmayarak ve Parti'nin geniş sosyalistlere ve anarko-liberallere karşı izlediği politikayı anlamak istemeyerek, "geniş" partinin proleter bir karaktere sahip olduğunu ve safları arasında bir sol-kanat hareketinin başladığını ileri sürdüler. Bunun için, bu Parti'nin yanısıra, onun yönetimi altındaki sendikalarla da birleşmenin tümüyle doğal bir süreç olacağında ısrar ettiler. Bu grup ilk olarak BSDİP (ds)'nin Sofya örgütünde ve daha sonra 1908'deki Parti Kongresinde dikkatleri üzerine çekti. Dar sosyalistler ve anarko-liberaller bunların görüşlerini "ilerici" olarak değerlendirdiler ve bu grubun üyelerine "ilericiler" dediler. Parti'nin ve İSGB'nin kongrelerinde açıklandığına göre; "ilericiler", 1908'in ikinci yarısı boyunca devlet memurlarının örgütlerinin bazı kesimlerinde kendilerine tutunacak bir yer bulmaya çalıştılar.

"İlerici" grubun temel görüşleri politik merkeziyetçilik anlayışı temeline dayanıyordu. Oportünizmin bu mas-

10) **Rabotniçeski Vestnik** gazetesi, No: 29, 16 Kasım 1907.

kelenmiş biçimi, yoksun bir şekilde işçi sınıfının devrimci ve oportünist örgütlerinin birleştirilmesi görüşünü ileri sürdüğü için işçi hareketi açısından caddi bir tehlike oluşturuyordu. Bunun için, parti yayın organlarında, "ilericiler"in işçi hareketinin birleştirilmesine ilişkin görüşlerini eleştiren bir dizi makale yayınlanmıştı.

İşçilerin savaşımlarının yaygınlaşması

Merkezileşmiş birliklerin kurulması, Sosyal Demokrat Parti'nin işçi yığınlarıyla bağlarını sağlamlaştırmasında son derece olumlu bir rol oynamıştır. İşçi sınıfının bu yeni ekonomik örgütleri, BSDİP (ds)'nin 1909 ve 1910'da, burjuvazinin işçi düşmanı politikasına karşı düzenlediği geniş ölçekli politik kampanyalarda aktif olarak yer aldılar. Bunlar grevlere daha bir örgütlülük kazandırdılar ve grevlerin vurucu karakterlerini güçlendirdiler. 1909 ve 1910 yılları boyunca, İSGB 8115 grevcinin katıldığı 115 grevi yönetti. Grevlerin büyük çoğunluğu (107'si) ihtar grevi; 48 kadarı ise savunma amacıyla yapılan grevlerdi. Sendikal çalışmanın yöntemleri ve biçimleri gitgitde gelişmiş ve sendikaların işçileri kendine çeken güçleri artmıştı. 1911'de, Demiryolcular Sendikası, Telgraf ve Posta İşçileri Sendikası ve Liman İşçileri Birliği birleşerek Bulgaristan Ulaşım İşçileri Birliği'ni kurmuştu.

Sendikaların, işçi sınıfı içinde yaygınlaşan faaliyetleri, 1909 ve özellikle 1910 yıllarında tarım proletaryası yığınlarını da etkilemeye başlamıştı. Bulgaristan'daki tarım işçilerinin grevciler arasındaki çelişkilerden dolayı başarısızlığa uğramış olan ilk grevi 1908-1909 döneminde, Aitos kasabasında yaşandı. 12 kadar tarım işçisi İSGB'nin üyesi olmuştu. Bunu izleyen yıl içinde, grevlerin sayısı yalnızca üç iken örgütlenmiş tarım işçilerinin sayısı 22'ye yükseldi.

İşte bu gelişmelerin ışığında, İSGB'nin 1910'da toplanan Yedinci Kongresi'nde "tarım proletaryası uyanmak-

tadır" sonucuna varılmıştır. Sendika kongresinden sonra bu sorun yeniden canlanmış ve *Rabotniçeski Vestnik* gazetesi, tarım proletaryasına ait bir sendikanın kurulması için duyulan gereksinimi formüle eden bir makale yayınlamıştır.

Tarım işçilerinin örgütlenmesi düşüncesi karşılaşılan zorluklara rağmen yaygınlaşıyordu. 1910'un sonbaharında ve 1911'in başlarında, tek tek sosyal demokratların ve sendika görevlilerinin çalışmaları sonucunda, Burgaz Bölgesi'ndeki Dolna Pançarevo köyünde 15 ve Pleven bölgesinin Lozıtza ve Trustenik köylerinde, sırasıyla 25 ve 26 üyeden oluşan tarım işçileri sendikalarının kurulduğu görülmüştü.

1911'in başlarında, belediye ve köy konseyleri için yapılacak seçimlerin yaklaşmasına bağlı olarak tarım işçileri arasında huzursuzluklar çoğalmıştı. Bunun için BSDİP Merkez Komitesi, köylerdeki ve kırsal alanlardaki Parti Gruplarını, tarım işçilerini örgütlemek için yaygın bir kampanya sürdürmekle görevlendirdi. Bunlar Fabrika ve Genel İşçiler Birliği'ne katıldılar.

Bütün bu çalışmaların sonucunda, İSGB'nin Sekizinci Kongresi'ni, 12 Nisan 1911'de tarımsal örgütler kurulması için bir konferans yapılması çağrısı izledi. Bu konferansa tarım alanındaki sendika şubelerinin temsilcileri ve tarım işçileri arasında çalışan Parti ve sendika görevlileri katıldı. Uzun tartışmalardan sonra, Bulgaristan'daki koşulların, tarım işçilerinin birliğini oluşturmak için yeterli olgunlukta olmadığı sonucuna varıldı. Bu karar gerçek duruma tekabül etmiyordu ve BSDİP (ds)'nin tarım sorununa ilişkin yanlış görüşlerinden kaynaklanıyordu.

11) Troçki'nin ve Rakovski'nin Bulgaristan'a karşı görevleri üzerine daha fazla bilgi için, bak. I. Yatov, **The Struggle of the left-wing Socialist against the Opportunism of the Second International** (Dar Sosyalistlerin İkinci Enternasyonal Oportünizmine Karşı Savaşımları). Sofya, 1964.

Balkan Savaşları'nın arifesinde, devrimci sendikaların üye sayısında, hızlı bir yükselme görüldü. Birliklerin 1911'deki ve 1912'deki kongrelerinin ve konferansların, devrimci sendikal hareketin tabanını genişletmek doğrultusunda aldıkları kararların bu bağlamda özel bir önemi vardır. 1912 baharında birlikleri genişletmek için geniş bir kampanya başlatılmıştı. Somut bir belgi olan "10.000'e doğru!" o günlerde doğmuştur. Kampanya, bütün kasabaları ve bütün mesleki örgütleri sarmıştı. 1911'in sonunda İSGB'nin 6165 üyesi vardı. Üye sayısı 1912'nin sonbaharında 8502'ye yükseldi. Ülkedeki kasabaların çoğunda (daha kesin olarak 52 tanesinde) devrimci sendikal hareketin örgütleri vardı.

Uluslararası ilişkiler

Bulgaristan'daki gerek devrimci gerekse oportünist sendikalar uluslararası işçi hareketiyle ve sendikal hareketle çeşitli ilişkiler sürdürmekteydiler. Özgür Sendikalar Birliği, kuruluşundan hemen sonra Uluslararası Sendikalar Birliği Sekreterliği'yle ilişki kurmuştu. İSGB ise bu gibi ilişkiler kuramadı. Bununla birlikte, devrimci sendikalar, uluslararası sendikal birlik sekreterlikleriyle aktif ilişkiler kurmayı başardılar. Bulgaristan'daki sendikal hareket, uluslararası işçi hareketinin deneyimlerinden yararlanmaya çalıştı. İşçi Sendikaları uluslararası işçi hareketine destek olmanın yanısıra, büyük grevlerde, lokavtlarda vb. ulusal sendikal merkezlere de omuz verdiler.

Bulgaristan'daki devrimci sendikalar, İkinci Enternasyonal'in Kopenhag Kongresi'nin toplanmasına bağlı olarak uluslararası sendikal örgütlerle yakın bağlar kurmuşlardı. BSDİP (ds)'nin, sendikalar tarafından görevlendirilmiş olan delegeleri, o zamanlar yapılmış olan bütün uluslararası kongrelerde yer aldılar.

Uluslararası Sekizinci Tütün İşçileri Kongresi, 1910

Ağustosunun ilk yarısında yapıldı. Kongreye Bulgaristan'dan 13 delege katılmıştı. Bulgaristan Tütün İşçileri Birliği'nin delegesi, *Tütünorabotnik* gazetesinin yöneticisi olan Vassil Kolarof'du. Kolarof Bulgaristan'daki tütün işçileri hareketi üzerine bir rapor dağıttı ve tüm ülkelerden delegelerle ilişkiler kurdu. O'nun önerisiyle uluslararası tütün işçileri kongresi, Varna'da ve Haskova'da işten atılan tütün işçilerini destekleme ve onlara parasal yardım yapma kararı aldı.

Uluslararası ticaret memurları kongresi ve uluslararası marangozlar kongresi de aynı zamanda yapılmıştır. Her iki kongreye de, Genel İşçi Konseyi Üyesi ve *Rabotniçeski Vestnik* gazetesinin yönetmeni olan Hristo Kabakçiyev katılmıştır. Marangozlar kongresinde Vassil Kolarof da katılmıştır. Devrimci sendikaların temsilcilerinin yanısıra, oportünist sendikaların temsilcisi olan Yanko Sakuzov da bu kongrelere katılmıştır. Bu kongreler sırasında, Kolarof ve Kabakçiyev geniş sosyalist'lerin sendikal hareket içindeki politikalarına ve taktiklerine sert eleştiriler yönelttiler. Gerçeklerin açıklanmasından utanan Yanko Sakuzov kongreleri terketti.

Diğer sendikalar da, İkinci Enternasyonal'in Kopenhag Kongresi sırasında ve ondan sonra, uluslararası bağlantılarını sağlamlaştırmayı başardılar. Böylece, örneğin, Uluslararası Madenciler Federasyonu'nun 21'inci Kongresi, Georgi Dimitrof'u Federasyon'un Uluslararası Komitesi'ne üye olarak seçti ve Plakalnitsa madenindeki grevci madencilere bir kutlama telgrafı gönderdi.

BSDİP (ds) tarafından Bulgaristan işçi hareketi içinde boy gösteren oportünizme karşı sürdürülen savaşım ve Parti delegelerinin İkinci Enternasyonal'in Kopenhag Kongresine ve Uluslararası sendika kongrelerine sundukları bildiriler, Enternasyonal'in oportünist yönetimini dar sosyalistlerin Bulgaristan proletaryası arasındaki etkisini sınırlandırmak için önlemler almaya zorladı. BSDİP (ds)'nin, geniş sosyalistlerle birleşmesinin yanısıra sınıf sendikalarının oportünist sendikalarla birleşmeleri, Uluslar-

arası Sosyalist Büro tarafından bu sonuca ulaşmada başlıca araçlar olarak değerlendirildi. Bu hedefin belirlenmesiyle, Uluslararası Sosyalist Büro L. Troçki'yi ve K. Rokovski'yi birleşmeyi sağlamaları için, özel olarak Bulgaristan'a göndermişti.

Uluslararası Sosyalist Büro'nun ve Uluslararası Sendikalar Birliği Sekreterliğinin yanısıra, bunun gizli ajanları da, İSGB'nin, Uluslararası Sendikalar Birliği Sekreterli'ğine üye olmamasından yararlanmak istediler ve bu örgüt üzerinde baskı yaptılar. İSGB'nin oportünist sendikalarla birleşmesi, Birliğin, Sekreterliğe kabul edilmesi için tek koşul olarak ileri sürüldü. Bulgaristan'daki devrimci sendikalar, uluslararası oportünizmin "birleşme fikirleri"ne kararlılıkla karşı çıktılar. Bunun yanısıra, Birleşik İşçi Sendikaları Genel Birliği'nin (BİSGB) reformist mahiyetini ve uzlaşmacı davranışlarını açığa vurdular.

İSGB'nin Sendikal Komitesi, Paris'teki Uluslararası Sendikalar Konferansı'na, delegeler tarafından ilgiyle dinlenen özel bir mektup gönderdi. Mektup, Bulgaristan'daki sendikal hareketin gerçek durumunu açıklıyordu. Bu Konferansta, Merkezi Avrupa ülkelerinden gelen delegelerin bir sonraki konferansın Budapeşte'de yapılması ve gündemindeki ana maddelerden birinin Balkan ülkelerindeki sendikal hareketin durumu olması önerisi kabul edilmiştir.

Paris Konferansından sonra İSGB'nin Sendikal Komitesi, Bulgaristan'da sınıfsal çıkarlar doğrultusunda hareket eden mesleki örgütlerce sürdürülen faaliyetleri ve savaşımı uluslararası sendikal harekete tanıtmak için iyedi önlemler aldı. 1910 yılında tüm sendikalar faaliyetlerine ilişkin ayrıntılı raporlar hazırlamıştı. Raporlar, Uluslararası Sendikaların Sekreterliklerine gönderildi ve Almanya'daki; Rusya'daki, Macaristan'daki, Belçika'daki Bosna'daki, Herzegovina'daki ve diğer yerlerdeki sosyal demokrat partilerin yayın organları tarafından yayınlandı.

1911'de, Budapeşte'de yapılan Uluslararası Sendikalar

Konferansı'nın arifesinde, İSGB Sendikal Komitesi, Uluslararası Sendikalar Birliği Sekreterliği'ne, İSGB'nin ve BİSGB'nin durumu, çalışmaları ve hedefleri üzerine hazırlanmış geniş kapsamlı bir rapor gönderdi. Budapeşte Konferansı'na giden İSGB delegasyonu, Vassil Kolarof'dan, Georgi Dimitrof'tan ve İvan Gençev'den oluşuyordu. Yanlarında, Bulgaristan'daki işçi hareketleri ve oportünist sendikal hareket sorunları üzerinde birçok belge getirmişlerdi. BİSGB'nin delegasyonu ise Yanko Sakuzov'dan ve Georgi Karpuzov'dan oluşuyordu. Bunlar Uluslararası Sendikalar Birliği Sekreterliği nezdindeki büyük prestijlerine güvenerek, Bulgaristan'daki işçi hareketi konusunda herhangi bir belge getirmeye gerek görmemişlerdi.

Vassil Kolarof ve Georgi Dimitrof, konferansın hem hazırlık toplantılarında hem de normal toplantılarında, Bulgaristan sorunu üzerine hazırlanmış raporlar dağıttılar. Onlar, sınıf sendikalarını ve oportünist sendikaların dayandığı ilkeler üzerinde konuşmalar yaparak, örgütlenme, eğitim ve yardımlaşma sorunlarına yaklaşımlarında bu ikisi arasında varolan derin farklılıkları kanıtladılar. Kolarof ve Dimitrof, delegelerin önemli bir bölümünü ikna ederek konferansta büyük bir avantaj sağladılar ve sınıf sendikalarının oportünist sendikalar karşısında üstünlük kazanmalarını sağladılar. Sonuçta, Bupapeşte konferansı, BİSGB'nin Uluslararası Sendikalar Birliği Sekreterliği'nden çıkarılması doğrultusunda bir karar aldı. (12) Fakat, katılan delegelerin oluşturduğu yapının özelliğine bağlı olarak konferans, İSGB'nin Uluslararası Sendikalar Birliği Sekreterliği'ne üye olmasını kabul etmedi.

BSDİP (ds) ve İSGB, Balkan devletlerindeki sosyal demokrat partilerle işçi hareketi arasındaki ilişkilerin pekiştirilmesi ve eylem birliğinin kurulması için yaygın çalışmalar yapıyorlardı. Birinci Balkan Sosyal Demokrat-

12) Georgi Dimitrof, **yapıtları** (İngilizce basımı), vol. pp. 401-433, 481-492.

ları Konferansı, Bulgaristan ve Sırbistan sosyal demokrat partilerinin öncülüğüyle 1909'da Belgrad'da yapıldı. Konferansa, Balkan devletlerindeki sendikal örgütlerden delegeler de katılmıştı.

Birinci Balkan Sosyal Demokratları Konferansı, Balkan devletleri arasındaki çelişkileri çözmede savaşın bir araç olarak kullanılmasına karşı çıktılar. Konferans, bu çelişkilerin demokratik çözümü için proletaryanın sınıf savaşımının önemini vurguladı. Son olarak ta, Balkan ülkelerindeki işçilerin dayanışmasını güçlendirmek ve bu ülkeleri temsil eden örgütler arasındaki ilişkilerin genişletilmesi yolundaki bir kararı kabul etti.

20. yüzyılın birinci onyılında Bulgaristan ve Sırbistan sosyal demokrat partilerinin uzlaşması, işçilerin mesleki örgütleri arasındaki daha yakın bağların kurulması için olumlu bir etki yapmıştır. 1909-1911 döneminde, Bulgaristan ve Sırbistan sendikaları arasında, grevler boykotlar ve lokavtlar sırasında bir ülkeden diğerine sendika üyelerinin geçebilmesi için, grev kırıcılarının getirilmesine karşı vb. yardımlaşmayı ve işbirliğini öngören anlaşmalar imzalandı. Bulgaristan ve Sırbistan sendikaları, tek tek sendikaların ve genel sendikaların konferanslarına ve kongrelerine karşılıklı delegeler göndermenin yanısıra, proletaryanın Balkanlar ölçüsündeki kampanyalarına da katıldılar.

3. DEVRİMCİ SENDİKALAR VE SAVAŞLAR

Balkan savaşları sırasında

1912'nin sonbaharında Birinci Balkan Savaşı'nın patlak vermesi, Bulgaristan'daki devrimci sendikal örgütlerin faaliyetlerini ve uluslararası ilişkilerini önemli ölçüde aksatmıştır. Tüm sendika üyelerinin yüzde 90 kadarı askere alınmıştı. Önemli sayıda sendika şubesi varlıklarını askıya almak zorunda kaldı. Her ne kadar yalnızca 500 kadar üye kalmışsa da bir kısmı faaliyetlerini sürdürme-

yi başarabildi. İSGB'nin Sendikal Komite'si onlarla örgütsel bağlarını sürdürmeye devam etti.

Savaş durumu devrimci sendikaları yeni görevlerle karşı karşıya getirdi ve yeni istemleri gün ışığına çıkardı. Sendikalar, işçi çıkarlarının tek savunucuları olarak kalmışlardı. Bunun yanısıra, BSDİP (ds) MK'si ve İSGB'nin Sendika Komitesi, savaşın ta başında, yaralı ve hasta olan birlik üyesi askerlerin yanısıra, bu askerlerin yoksul ailelerine yardım etmek için de özel bir fon kurmuştu. Kendilerine düşeni yapmak için Dar Sosyal Demokrat Parti'li belediye meclisi üyeleri, kendi belediyelerindeki yaklaşık 750 asker ailesine maddi yardımın artırılması için birçok önerilerde bulundular.

1913'ün ikinci yarısında, Balkan halkları geçici bir rahatlama içindeyken, Balkan devletlerindeki monarşi ve burjuvazi İkinci Balkan Savaşı, ya da sözde bağlaşıklar arası bir savaş için hazırlanıyordu; bu dönemde, devrimci sendikaların hızla canlandığına ve işçi sınıfının yakın çıkarlarını savunma savaşımının gitgide yaygınlaştığına tanık olundu. İSGB'nin Sendika Komitesi, devrimci sendikaların yeniden faaliyete başlamış olduğunu, 1913 Haziranında bildirebildi. Bu yılın ocak ayında birliklerin 1000 kadar üyesi varken, aynı yılın Mayıs'ına kadar üye sayısı iki katı olmuştu. İşçi örgütlerinin çalışmaları, öncelikle büyük proleter merkezlerde yeniden canlanmıştı.

Sendikal örgütler, bir kere daha işçi sınıfı savaşımının başına geçtiler. İşçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki çelişkiler Balkan Savaşı sırasında ve savaştan hemen sonra daha da keskinleşmiş ve amansız grev eylemleri için koşullar olgunlaşmaya başlamıştı. Sanayi kuruluşları çok sayıda kadın ve çocuk çalıştırdıklarından, devlet memurları da askerde olduklarından işçi örgütleri ciddi bir karışıklık içine itilmişti. Bu koşullarda, Ruse şeker fabrikası inşaatında çalışan 1000 kadar inşaat işçisi greve gitti. Savaşın sonunda Bulgaristan'ın olan Serez'de de, 800 tütün işçisi greve gitmişti. Sofya tramvay deposunda da bir grev çağrısı yapılmıştı.

1913'ün baharında, işçi sınıfı ve öteki emekçiler tarafından yeni savaşım yöntemlerinin kullanıldığı görüldü. Askeri birliklerin birçoğunda, özellikle Bulgaristan Krallığı ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki sınırdan alınarak deniz yada kara yoluyla Batı'ya nakledilen birliklerde kendiliğinden gelme, yığınsal asker ayaklanmaları ortaya çıktı.

Bunların yanısıra, büyük sanayi merkezlerinde, birçok kendiliğinden kadın ayaklanması doğmuştu. 6 Mayıs 1913'de, sayıları 400 ile 500 arasında olan kadınlar Plovdiv şehir meclisi önünde, "Kocalarımızı bize geri verin", "Barış istiyoruz", "Istırap ve açlığa son" diye haykırarak gösteri yaptılar. Kadınlar, şehrin komutanı olan ve bu ayaklanma sırasında kaçmaya çalışan generali taşladılar. Bundan sonra evini sorarak evin bütün camlarını kırdılar. Aynı gün, Sofya'da başka bir kadın mitingi vardı. Bir gün önce ise Yankol'da yığınsal bir kadın mitingi yapılmıştı. Hareket, kadınların süvari birlikleri tarafından dağıtılması gibi korkunç boyutlara ulaştı. Plovdiv ayaklanmasına katılan yoksul kadınların çoğuna hapis cezası verilmiştir.

1 Mayıs kutlaması, 1913'ün ilk yarısında işçi sınıfı tarafından yapılan en parlak eylemdir. Tüm işçi toplantıları ve törenleri, savaşa karşı çıkan ve Federal Balkan Cumhuriyeti için yükseltilen belgiler altında geçti. Kutlama için yapılan hazırlıkları BSDİP (ds) MK'si ve İSGB'nin Sendikal Komitesi yönetmişti. Bunlar, 1 Mayıs propaganda broşürleri dağıttılar. 1 Mayıs'ın arifesinde, kasabaların birçoğunda işçi toplantıları ve akşam toplantıları yapılıyordu. Askeri durum, Plovdiv'deki, Pleven'deki, Haskova'daki ve başka yerlerdeki işçi gösterilerine damgasını vurdu. Dopnitsa'da, (şimdiki Stanke Dimitrof), 1 Mayıs gösterilerinin tümü yasaklandı. Şumen'de, 1 Mayıs propaganda broşürlerini dağıtanlara baskı yapıldı. 1 Mayıs toplantılarında ve gösterilerinde yer alanların ço-

13) Georgi Dimitrof, yapıtları (İngilizce basımı), vol. 4, pp. 114.

ğu silah altına alınmış olan işçilerin karıları ve çocuklarıydılar. Yoğun baskılara rağmen 1 Mayıs, 8000 işçi tarafından kutlandı.

Birkaç hafta süren İkinci Balkan Savaşı, Bulgaristan'ın yenilgisiyle son buldu. Bu, ulusal bir felaket getirdi. Ülkenin önemli topraklarını komşu devletler almıştı. Ölen, yaralanan yada esir alınanların sayısı dehşet vericiydi. Genel bir bitkinlik ve tüm güçlerin sinmesi görüntüsü her yere egemen olmuştu. Savaşın sonunda başlayan terhisler, 1913 Ağustos'unda son bulmuştu.

İşte bu durumda, sendikaların kendilerini bir kere daha yenilemeleri gerekti. Değişik sendika kongrelerinin ve İSGB'nin 1914 Mayısının sonunda yapılan kongresinin, devrimci sendikal hareketin tümüyle pekiştirilmesini sağlamakta büyük önemi vardır. Onuncu İSGB Kongresi, gündemindeki maddelerin tümü üzerinde çözümlere ulaşmıştı. Belgeler, devrimci sendikal hareketin savaştan sonra izleyeceği politikayı ortaya koyuyordu. Sendikaların örgütsel iç yapılarının pekiştirilmesinin yanısıra, işçi sınıfının yakın çıkarlarının savunulması doğrultusunda örgütlenmesine büyük önem veriliyordu. Sendikaların yenilenmesi, işçi sınıfı savaşımının ülke boyunca örgütlenmesine paralel bir şekilde yürüdü.

1914'ün yazında Birinci Dünya Savaşının patlak vermesi, Avrupa'daki tüm devletlerin normal ekonomik ve politik yaşamlarına son verdi ve tüm halkların maddi ve moral kaynakları üzerinde büyük bir gerilim oluşturdu. Bu durum, ayrıca işçi hareketi içinde boy gösteren oportünizmin hain yüzünü açığa çıkardı. Savaş sıralarında, oportünizm açıkça sosyal şövenizme dönüştü ve tüm Avrupa ülkelerinde işçi hareketinin yükselmesine, grevlere, politik kampanyalara ve işçi sınıfının parlamento içi kazanımlarına sırt çevirdi.

1914 Ağustosunda, Bulgaristan'da yeniden Sıkıyönetim ilan edildi. Birçok yerlerde, askeri komutanlar bütün işçi toplantılarını, konferanslarını, görüşmelerini ve ak-

şam toplantılarını yasakladılar ve hatta bazı yerlerde işçi kulüplerinin kapatılmasına bile başvurdular. Yedeklerin üç haftalık peryodik eğitimi başlatıldı. Bunu sekiz aylık eğitim izledi ve bu süre içerisinde 1500 kadar sendika üyesi örgütlerinden koparıldı. Yine aynı nedenlerle, sendika görevlilerinin dörtte üçünün başkalarıyla yer değiştirmesi gerekti. Bu, örgütlenme düzenini bozdu. İkinci Enternasyonalin dağılmasının Bulgaristan'daki sendikal hareket üzerinde ciddi psikolojik etkileri olmuştur.

Savaşın birinci yılı boyunca, Bulgaristan esas savaş alanının dışında kaldı. Yine de, keskinleşmiş ekonomik ve toplumsal sorunlar ülkeyi sarstı. Ekonomide önemli bir durgunluk vardı. Bazi sanayi işletmeleri kapandı yada düşük kapasiteyle çalışmaya başladı. 1914'ün sonbaharında bir araştırma yapan devrimci sendikalar, 24 kasabada, 15668 kadın ve erkek işçinin çalıştığı 218 işletmenin kapandığını ve 901 işletmede 8710 işçinin işten çıkarıldığını gördüler. İşsizlik, tüm ülkeyi ve tüm üretim alanlarını etkiledi. Temel ihtiyaç maddelerinin tümünün fiyatları arttı. İşçi sınıfının durumu sürekli olarak kötüleşiyordu.

Durum, sendikal harekette, 1914'ün ilk yarısında başlayan kabarışa son verdi. 1914'ün sonunda bu kabarışın tam tersine, doruk noktasına ulaşan bir kötüleşme vardı. Devrimci sendikaların üye sayısı, o sıralarda 4503'e düşmüştü. 1915 Martında devrimci sendikaların, örgütlerini güçlendirmek ve sağlamlaştırmak için geniş bir sendikal kampanya başlatmalarına kadar, göreceli de olsa bir canlanma görülmedi. Yıl ortalarına kadar sendika üyelerinin toplam sayısı 5000'i aşmıştı ve moral bozukluğunun hızla üstesinden gelinmişti. 1915 Haziranında ise yeni bir genel sendikal kampanya sürdürüldü.

1915 yazının bu karmaşık koşullarında, Birleşik İşçi Sendikaları Genel Birliğinin (BİSGB) yönetimi, İSGB ile birleşmeyi önerdi. Öneri, geçmişte devrimci sendikal hareketin saflarından ayrılan anarko-liberal ve "ilerici" birlik görevlileri tarafından BİSGB'nin sola kaydırılmasının bir sonucuydu. Bunlarla geniş sosyalist parti arasın-

da ciddi çelişkiler ortaya çıkmıştı. BİSGB'nin yönetimi, geniş sosyalistlerden bağımsız bir politik çizgi izlemeye başlamıştı. Ne yazık ki, ülkedeki zor ve karmaşık durum, devrimci sendikal hareketin, reformist sendikal hareket içerisinde yapılan çalışmadaki ilerlemeyi doğru olarak değerlendirmesini, böylece ona karşı uygun bir politika izlemesini engelledi.

1915'in sonbaharında Bulgaristan'ın da savaşa katılması sendikalı hareket üzerinde bir diğer ağır darbe oldu. Üyelerinin oldukça büyük bir kısmı askere alındı ve siperlere gönderildi. Sendikal örgütler hemen hemen terkedilmiş haldeydiler. Kadın ve çocuklar, sendikal faaliyetlerin tümünü, özellikle savaşa karşı savaşımı bir kez daha üstlenmek zorundaydılar. Bugünlerde, BSDİP (ds)' nin parlamento grubu, işçi sınıfının yaşamını ve çalışmasını kolaylaştırmayı amaçlayan birçok öneriyi Ulusal Meclis'in onayına sundu.

Bulgaristan'daki devrimci sendikal hareket, Balkan ülkelerindeki sendikal hareketle süregen ilişkiler sürdürmüştür. Birinci Dünya Savaşı öncesinde ve savaş sırasında, devrimci işçi basını düzenli olarak Balkanlar üzerindeki sendikal hareketin durumu ve faaliyetleri üzerine makaleler yayınlamıştır. Bulgaristan'ın ve Sırbistan'ın devrimci sendikaları arasındaki ilişkiler yeniden canlandırılmış ve pekiştirilmiştir. 1914'de, iki ülkede metal işçilerinin, ayakkabı ve sepicilik işçilerinin kongrelerinde birbirlerine delegeler gönderdiler. Bulgaristan'daki devrimci sendikal hareket, Balkan devletlerindeki burjuvazinin militarist politikasına ve savaşın felaketlerine karşı proletaryanın uluslararası dayanışmasının bayrağını yükseltti. BSDİP (ds) ve devrimci sendikal örgütler, 2 Şubat 1915' de, proletaryanın uluslararası dayanışmasını simgeleyecek olan ve Balkanlarda yaşayan tüm işçilerin katılması istenen bir miting düzenledi.

Balkan ülkelerindeki sosyal demokrat partilerinin ve sendikal hareketlerin eylem birliği, 1915 Temmuzu başlarında yapılan ve Bulgaristan, Romanya ve Yunanistan

Sosyal demokrat partilerinden ve sendikal örgütlerinden delegelerin katıldığı, İkinci Balkan Sosyal Demokratları Konferansı'nın toplanmasıyla doruk noktasına ulaştı. Sırbistan Sosyal Demokratlar savaş nedeniyle delegelerini konferansa gönderememişlerdi. Konferans, savaşa karşı savaşımda Balkan sosyal demokratlarının görevlerini görüştü. Bu konferansta yeni bir Enternasyonal kurma sorunu da tartışıldı. BSDİP (ds) delegasyonu adına konuşan Dimitır Blagoyef, uluslararası proletaryanın yeni örgütünün, sınıf savaşımı ve devrimci sosyalizm temelinin yanısıra, bununla, oportünizmin tüm biçimleri arasındaki uzlaşmaz savaşım temeli üzerine de kurulması gerektiğini savundu.

1915'in sonbaharından Büyük Oktobr Sosyalist Devrimine kadar geçen süre, Bulgaristan işçilerinin sendikal hareti için aşırı zor dönemlerden biridir. Ülkenin savaşa girmesi, halk yığınlarının toplumsal ve politik yaşamları üzerine olumsuz bir etki yapmıştı. Seferberliğin ilan edilmesinden hemen sonra devrimci sendikaların 84 kadar şubesi kapatılmıştı. Devrimci sendikal örgütlerin, yalnızca çoğunluğu genç işçilerden ve kadınlardan oluşan, 2603 üyesi kalmıştı. Sendikal hareketin durumu savaşın ikinci yılı boyunca değişmemiştir. 1916'nın sonlarına doğru İSGB'nin üye sayısı 2278'e düştü. 1917'nin ilkbaharında, Rusya'daki Şubat devriminin utkusunun, Bulgaristan halkına yaygın bir şekilde propagandasının yapılmasıyla, ülkedeki işçiler arasında gitgide bir canlanma başlamıştır.

1917 yılı boyunca, Rusya'daki devrimci hareketlerin ve bunun BSDİP (ds) tarafından yapılan propagandasının sonucunda sendikal örgütlerin üye sayıları hızla artmaya devam etti ve yıl sonunda 5181'e ulaştı. Üye sayısındaki bu artışta, Devrimci sendikalar tarafından kendi üyeleri, işsizler ve siperlerdeki işçilerin aileleri adına başlatılan geniş boyutlu destekleme kampanyası etkili olmuştur. Bu amaçla, İSGB'nin Sendikal Komitesi tarafından özel bir fon kurulmuştu.

Emperyalist savaşın dehşeti, devrimci sendikal hareketi dağıtmayı başaramadı. Bulgaristan işçi sınıfı ve onun sendikal örgütleri, savaş zamanının zor koşullarında geniş politik deneyimler biriktirmeyi başarabildi. Sendikal hareketin karakterindeki gerek devrimci gerekse oportünist anlayışlar ve bu hareketin sosyal demokrasi ile olan ilişkileri sınanmış oldu. Geniş proleter yığınları, uluslararası proletarya dayanışmasının özünü ve önemini değerlendirmeyi başarabildiler. Bulgaristan'daki sendikal hareketin daha da gelişmesi için yeni politik, ideolojik ve sosyo-psikolojik önkoşullar yaratıldı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEVRİME GEBE BUNALIM YILLARI (1917 - 1923)

1. BUNALIMIN İLK AŞAMASI

Devrime gebe bunalımın başlaması

1917'nin sonlarına doğru ve 1918'in ilk yarısında düşmanlıkların kızışması, ülkenin içinde bulunduğu durumun daha da kötüleşmesi ve Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nin derin etkileri, Bulgaristan'da, tüm savaş sonrası dönemi kaplayacak olan devrime gebe bir bunalımın olgunlaşmasına yol açtı.

Savaşın sonuna doğru askersel harekâtlarda görülen başarısızlıklar ve ülkenin ekonomik durumunun ciddi bir şekilde kötüleşmesi bunalımın başlamasına neden olan ana etkenlerden birisidir, ulusal ekonominin çöküşü tehlikeli boyutlara ulaşmıştı. Ülke nüfusunun beşte biri (yaklaşık 880.000 kişi) askere alınmış bulunuyordu. Birçok fabrika ve işletme işçi ve hammadde yokluğundan kapandı. Temel gereksinim maddeleri tamamen ortadan kalkmıştı.

Bütün bunalar siperlerdeki askerlerden saklı kalamazdı. Varolan koşullar askerlerin morallerini alabildiğine bozuyordu. Bu yetmezmiş gibi cephedeki durum da

durmadan kötüleşiyordu. Paçavralar içinde, ayakkabısız ve soğuktan donmuş askerlere günde yalnızca 400-500 gramlık mısır ekmeği veriliyordu. Askeri levazımat yetersiz, silahlar eski ve modası geçmişti. Düşmanın askersel araç ve gereç üstünlüğü hergün biraz daha kanıtlanıyordu. Ölenlerin ve yaralananların sayısı dehşetli bir şekilde büyüyordu.

Bulgaristan böylesi bunalımlar yaşarken Rusya'da, Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi utkuya ulaştı. Rusya işçileri ve yoksul köylüleri, Lenin'in önderliğindeki Rusya Komünist Partisi (Bolşevikler)'nin yönetimi altında, 7 Kasım 1917'deki silahlı bir ayaklanmayla sosyalist devrimcilerin ve Menşeviklerin geçici hükümetini ve bununla birlikte burjuvazinin yönetimini alaşağı ettiler. Sovyet yönetimi biçiminde bir proletarya diktatörlüğü kurulmuştu. İlk Sovyet devleti, dünya çapında, kapitalizmden sosyalizme devrimci yoldan geçiş dönemini başlatarak kurulmuştu.

Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi, büyüklüğü ve önemi açısından Rusya'nın ulusal sınırlarının dışına taştı ve tüm dünyada tarihsel bir önem kazandı. Uluslararası işçi hareketi daha da gelişmesini sağlayan güçlü bir ivme kazandı. Emperyalizmin, sömürge, bağımlı ve geri kalmış ülkelerdeki hegemonyasını sarstı. Lenincilik'in Sosyal Demokratlık'a üstünlüğü yaşamın kendisi tarafından kanıtlanmıştı. Birçok ülkede işçi ve emekçiler savaşa, burjuvaziye ve kapitalizme karşı kararlı bir savaşım vermeye başladılar. (1)

Dar Sosyalistler Partisi, işçi sınıfı, Bulgaristan emekçi halkının tümü Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'ni sevinç ve coşkuyla selamladılar. Dar Sosyalistler Partisi halkın coşkusunun temsilcisi oldu. Çarlık Rusyası'nda devrimi yaratanlarla dayanışma içinde olduğunu ilan etti

1) **The International Sıgnıficance of the Great October Socialist Revolution** (Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nin Uluslararası Önemi), Moskova, 1968.

ve bu devrimin etkisiyle emperyalist harbe karşı savaşımda halkı birbirine kenetleyen belgileri yaymakta güçlük çekmedi. Dar Sosyalistler Partisi, Oktobr'un utkusunda, Rusya işçilerinin ve yoksul köylülerinin başarısında, uluslararası sosyalizmin utkusunu, kendi davasının utkusunu görmüştür (2)

Emekçi halkın tümü; gerek cephedekiler gerekse evlerine dönenler Oktobr devrimi'nin etkisi altında kendi kötü durumlarını ve özgürlüğe kavuşmalarını sağlayacak amacı daha açık bir şekilde kavradılar. "Rusyalı kardeşlerinin", Bolşeviklerin örneğini izleme çağrıları daha büyük bir süreklilik kazandı. 1917'nin sonlarında ve 1918 yılı boyunca yüzlerce kasabada ve köyde, başta dar sosyalistlerin düzenledikleri olmak üzere çeşitli savaş aleyhtarı yürüyüşler ve gösteriler yapıldı. Kadınlar sokaklara döküldü. Cephede ise iki tarafın askerleri arasındaki kardeşçe görüşmeler genel bir görünüm almıştı. Geniş asker yığınları, savaşın halk düşmanı bir karakter taşıdığına, kendi kanlarını başkalarının çıkarları uğruna döktüklerine gittikçe daha çok inanıyorlardı. Birçok bölgede, savaşa karşı askersel ayaklanmalar başgösteriyordu. Asker kaçaklarının sayısı hızla yükseldi. Emekçi halk savaşa katılmak istemiyordu. Ordu, için için çürüyordu.

Faaliyetlerini artık eski tarzda sürdüremeyen ama yeni birşey yapmaya da cesaret edemeyen yönetici çevreler arasında şaşkınlık hüküm sürüyordu. 1918'in Haziranında bir hükümet değişikliği oldu. Yeni hükümet de başarılı olamadı; ülkenin toprak kazanımlarını korumaya çalıştığı için bir barış anlaşması imzalayamadı ve savaşa hem cephede hem de cephe gerisinde arka çıkarak politikasını devam ettirdi. Bu durum halkın muhalefetini doruk noktasına çıkardı. Askerler arasında, silahlı bir ayaklanmadan sözediliyordu.

2) **Rabotniçeski Vestnik** gazetesi, No: 150, 10 Kasım 1917 ve No: 1, 2 Ocak 1918.

1918 Eylülünün sonunda güney-batı cephesi yarıldı. Bulgaristan'ın bağlaşıklarının düşmanın saldırısını durduracak güçleri yoktu. Bulgaristan ordusu gerileme halindeydi. Paçavralar içinde ve ayakkabısız askerler subayların emirlerini dinlemeyi reddettiler ve ülkeyi yeni bir ulusal felaketin içine itenlerle kozlarını paylaşmak için Sofya'ya hareket ettiler. Bu, gerçekte, Oktobr devriminin izinde, emperyalist savaştan devrimci bir yoldan çıkmaya yönelik ilk girişim olan unutulmaz Asker İsyanı'nın başlangıcıydı.

Askerlerin İsyanı, isyancı askerlerin tüm çabalarına rağmen ve bunların Bulgaristan Halk Çiftçi Birliği'nin seçkin militanları Rayko Daskalof ve Aleksandır Stamboliski tarafından yönlendirilmelerine rağmen yenilgiyle sonuçlandı. Yenilginin ana nedenleri örgütlemenin yeterli düzeyde olmaması, ülke içindeki yığınlardan soyutlanmış olması ve BSDİP (ds)'nin demokrasi savaşımıyla sosyalizm savaşımı arasındaki organik bağa ilişkin Leninci formülasyonu yeterince kavrayamamasına bağlı olarak, dar

3) Bulgaristan Halk Çiftçi Birliği (BHÇB), kırsal alanda yaşayan halkın 19. yüzyılın sonunda kurulmuş olan politik bir partisidir. Başlıca küçük ve orta köylülerden oluşuyordu, ancak sınıf ilkeleri temelinde değil mesleki çıkarlar üzerinde kurulmuştu, ayrıca, üyeleri arasında bazı zengin köylüler de vardı. Bundan ötürü, daha partinin kuruluşundan itibaren parti içinde iki akım göze çarpıyordu: Cumhuriyetçi ve ilerici bir karakteri olan demokratik akım ve bazı anlarda gerici bir karaktere dahi sahip olabilen tutucu akım.
BHÇB, savaşların arifesinde ve özellikle Birinci Dünya Savaşı boyunca gelişmesini sürdürerek Avrupa'daki ve Dünya'daki en ilerici çiftçi örgütlerinden birisi haline geldi. BHÇB, Dar Sosyalistler Partisi ile birlikte militarizme ve monarşizme karşı bir savaşım sürdürdü ve Büyük Oktobr Devrimi'nin utkuya ulaşmasından sonra, sosyalist fikirleri kabul etmediği halde onun barış belgilerini coşkuyla selamladı ve kendi barış savaşımını yükseltti.

sosyalistlerin bu olay karşısında takındıkları yanlış tutumdur. (4)

Bununla birlikte, Askerlerin İsyanı yakın hedefine ulaştı. 29 Eylül 1918'de, Bağlaşıklık devletleriyle imzalanan Solaniki antlaşmasıyla Bulgaristan savaştan çıktı. 3 Ekimde Kral Ferdinand tahttan çekildi ve oğlu Boris III tahta çıktı.

Olaylar, savaştan sonra sayıca büyüyerek en güçlü politik güçlerden birisi haline gelen dar sosyalistlerin Partisini de etkilemişti. Aynı zamanda, bu Parti Üçüncü Komünist Enternasyonal'in ortak kurucularından biri olmak suretiyle Lenincileşme yolunda ilk adımını atmıştı. Parti, 1919'un Mayısındaki kongresinde Leninciliği, politikası-

BHÇB, savaştan sonra, güçlü ve yığınsal bir partiye dönüştü. 1918'in sonunda, birtakım burjuva ve küçük-burjuva partilerle beraber hükümete katıldı. 1919'da, BHÇB, önderi Alekandır Stamboliski başkanlığında bir koalisyon hükümeti kurdu. Parti, 1920'deki Parlamento seçimlerini kazandı ve büyük sermayenin çıkarlarına dokunan -görünüşte- birtakım demokratik reformlar yapan bir çoğunluk hükümeti kurdu. BHÇB, dış politikasında, Sovyetler Birliği dahil olmak üzere tüm devletlerle barışçı işbirliğini amaçladığını ilan etmişti. BHÇB, mesleki ideolojisi ve köylü çoğunluk yönetimi yönünde gayret sarfetmesine bağlı olarak, Bulgaristan'daki 1923 Eylül Ayaklanmasına kadar BKP (ds) ile eylem birliğini kurmayı başaramadı. Buna bir başka engel ise, BKP'nin BHÇB'ni kırsal alandaki burjuvazinin politik bir örgütü olarak gören, Leninci olmayan tutumuydu. Yalnızca, savaştan sonra bazı dönemlerde komünistlerle HÇB, arasında kısmi bir eylembirliği görüldü, ancak, ikisi arasındaki ilişkilerdeki yeni bir bunalım çok geçmeden bunu çökertti.

4) H. Hristov, **The Revolutionary Crisis in Bulgaria, 1918-1919** Bulgaristan'da Devrime Yolaçan Bunalım. 1918-1919), Sofya. 1957, pp. 115-323; M. A. Bilirman, **The Revolutionary Situation in Bulgaria. 1918-1919** (Bulgaristan'da Devrimci Durum, 1918-1919), Moskova. 1957, p. 107.

nın temeli olarak kabul etti ve adını Bulgaristan Komünist Partisi (dar sosyalistler) olarak değiştirdi.

Sendikal hareketin yeni doğrultusu:

Bulgaristan sendikal hareketi, savaşın darbelerine rağmen, Oktobr Devrimi'nden sonra Georgi Dimitrof'un önderliğindeki İşçi Sendikaları Genel Birliği (İSGB) içinde birleşmiş bir şekilde yığınsal gelişme sürecine girdi. (5)

Parti'nin enternasyonalist politikasını şaşmaz bir şekilde izleyen İSGB, Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nin utkusunu coşkuyla selamladı. Bu dönem boyunca Georgi Dimitrof, devrimci sendikal hareketin programını, taktiklerini ve örgütsel yöntemlerini devrim düşüncesiyle bütünleştirmede büyük bir rol oynamıştır. O, yalnızca ulusal hareketi değil, uluslararası sendikal hareketi de etkilemiştir.

Georgi Dimitrof, Leninciliğin fikirlerine gönülden bağlıydı. Bulgaristan'da, 1919'da basılan *Lenin'in Avrupa ve Amerika İşçilerine Çağrısı* adlı kitabının önsözünde şöyle yazıyordu: "Biz Bulgaristan komünistleri (ds), Lenin'in görüşlerine tamamen katıldığımızı, Komünist Enternasyonal'in ilkelerinin ve taktiklerinin bizim de ilkelerimiz ve taktiklerimiz olduğunu memnuniyetle söyleyebiliriz." (6)

Georgi Dimitrof, Bulgaristan'daki somut ve özel durumu gözönünde bulundurarak, Parti'nin sendikal hareket içindeki önder rolüne ve geniş halk yığınlarının dev-

5) N. Krusteva, **The Great October Revolution and the Workers' Movement in Bulgaria** (Büyük Oktobr Devrimi ve Bulgaristan'daki İşçi Hareketi), Sofya, 1967; D. Panayotov, **The Great October Socialist Revolution and the Bulgarian Trade-union Movement** (Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi ve Bulgaristan'daki Sendikal Hareket), TU Annals (Sendikal Yıllık), No: 6, 1967, pp. 3-27.

6) Georgi Dimitrof, **Yapıtları** (İngilizce basımı) vol. s, p. 226.

rimci sendikalara çekilmesine ilişkin Leninci Öğretinin anlamını açıklamıştır. İşçi hareketi içinde reformizmin, anarko-sendikalizmin ve sektarizmin yanılgılarına karşı onun tarafından açılan savaşım tamamen ilkeli ve uzlaşmaz bir savaşımdı.

İSGB, işçi sınıfının yığın örgütü olma doğrultusunda hızla güç kazandı. 1917'nin sonuna doğru üye sayısı 5180'e çıkmıştı. 1915 seferberliği arifesinde ise üye sayısı 110 kişi artmıştı. 1918'in sonlarında Birlik, daha önce çalışmalarını durdurmuş olan yerel mesleki örgütlerini büyük bir bölümünü yeniden harekete geçirebildi. 5710 sendika üyesi, 115 yerel örgütte birleşmişti.

Devrimci sendikal hareket, özellikle 1919 yılı boyunca dinamik bir gelişme kaydetti. Bunun nedeni, bu sırada Bulgaristan işçi sınıfının Oktobr Devrimi'nin etkisi altında eski gücünü yeniden kazanıyor olmasıdır. Yıl sonunda işçi sınıfı 145.000 kişi olmuştu. Bunların 99.000'i kentlerdeki sanayi, ticaret ve zanaat işletmelerinde çalışıyorlardı. Georgi Dimitrof'un önderliğindeki İSGB, bu ülkedeki işçilerin mesleki örgütleri için tek birleştirici merkez haline geldi.

Aşağıdaki rakamlar devrimci sendikaların üye sayılarında 1919 yılında görülen hızlı büyüme hakkında bir fikir vermektedir: İSGB'nin, 1919 Nisanında 12.800 üyesi vardı, bu sayı yıl sonunda 30.060'a vardı. En büyük artış sanayi proletaryasının --bütün işçilerinin, madencilerin, fabrika ve ulaştırma işçilerinin-- sayısında gözlendi. Oportünist sendikaların durumunu gösteren rakamlar devrimci sendikaların güçlendiğinin başka bir kanıtıdır. 1919'un başında oportünist sendikaların üye sayıları 1.390'dı. Bu sayı, Yıl sonuna doğru, İSGB'nin ulaştığı 30.060 üye sayısıyla karşılaştırılırsa, oldukça önemsiz kabul edilebilecek bir sayıya (3.330'a) yükseldi. Oportünistler pratik olarak yenilmişlerdi. Üyelerinin büyük bir bölümü kendilerini terketti ve devrimci sendikalara katıldı.

İSGB'nin, devrimci sendikal hareketin saygınlığı artmaya devam ediyordu. Leninciliğin yayılması, geniş sosyalist parti'ye bağlı olanların önemli bir bölümünü de etkilemişti. Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'ni hazırlayan fikirler emekçi halkın düşünceleri üzerinde güçlü ve verimli bir etki yapmıştır. İSGB'nin Onbirinci Kongresi, 28 Mayıs 1919'da BKP (ds)'nin kongresinden hemen sonra yapıldı. Kongre çalışmaları Büyük Oktobr'un etkileri altında geçti. Yeni koşullarda, İSGB, önemli ve sorumluluk isteyen görevlerle karşılaşmıştı. Georgi Dimitrof'un sözlerinde dile getirdiği gibi İSGB'den umutla beklenen şuydu: "Geniş Bulgar proletarya yığınlarını kucaklamak... Ve kendisini devrimci komünist ruhla adamakıllı yoğrulmuş güçlü, yığınsal, disiplinli bir örgüt haline dönüştürmek" (8)

Devrimci sendikal hareket, kongreden sonra daha da sağlamlaştı. Diğer etkenlerin yanısıra Georgi Dimitrof tarafından sürdürülen yoğun örgütsel çabaların, bunda büyük bir önemi olmuştur. 1919 yılı içinde, devrimci sendikal hareket hemen hemen tüm meslekleri saflarına katmıştı. 1907'de kurulmuş bulunan ve 900'ün üzerinde üyesi olan Garsonlar ve Ahçılar Sendikası, 1919'un Haziran'ında İSGB'ne katıldı. 1919'un Haziranıyla Kasımı arasındaki dönemde dört yeni sendikanın kurulduğu görüldü. Bu şekilde tarım, ormancılık, bağcılık ve bahçecilik işçileri fabrika işçileri, hastahane işçileri ve aktörler, müzisyenler ve tiyatrocular örgütlenmiş oldu. Bu yıl boyunca, Tütün İşçileri Birliği'nde, Ulaşım İşçileri Birliği'nde, Madenciler Birliği'nde, Fabrika İşçileri ve Genel İşçiler Birliği'nde vb. dinamik bir büyüme görüldü: Gittikçe daha çok kadın işçinin saflarına çekilmesi devrimci sendikal hareket

8) A. Tsilev, **The Trade-union Movement, in Bulgaria in the Period of the Revolutionary Crisis** (Devrime Yoloçan Bunalım Döneminde Bulgaristan'daki Sendikal Hareket), Sofya, 1962, pp. 112-122.

için büyük bir başarıydı. Daha 1919 yılına gelindiğinde İSGB'nin saflarında, öncelikle tekstil ve tütün endüstrisinde çalışmakta olan 5.463 kadın işçi vardı.

Yığınsal grevler

Savaşın ardından Bulgaristan, gittikçe daha çok keskinleşen ve işçi sınıfının yaşamı üzerinde ciddi etkilerde bulunan derin bir ekonomik, toplumsal ve politik bunalım içine yuvarlandı. Fiyatlar hızla yükseldi, ücretler düşük kaldı ve sömürü sürekli bir şekilde yoğunlaştı. (9) Burjuva devleti ve egemen sınıfın örgütleri, devrimci işçi hareketinin, sendikaların gelişmesini engellemeye çalıştı. Bütün bunlar, 1919'un başlarında ekonomik ve politik çıkarlarını korumak için sürekli ve amansız savaşlar vermek için şahlanan emekçi yığınların sınıf savaşımının keskinleşmesi için yeni koşullar yaratmıştı.

1919 boyunca, 76.310 işçiyi kapsayan 135 kadar grev patlak verdi. Bunlar, öncelikle, sekiz saatlik işgünü hakkının kazanılması, ücret artışları, daha iyi çalışma koşulları vb. için yapılmışlardır.

1919'un grev eylemleri arasında, madencilerin, tütün işçilerinin, tekstil işçilerinin ve şeker fabrikalarında çalışan işçilerin grevleri en çok kayda değer olanlardır. Georgi Dimitrof, İSGB'nin Onbirinci Kongre'sinde, 1919 grev hareketlerinin özelliklerini dile getirirken, bunların "bütün işkollarındaki işçileri komünist devrimin bayrağı altında toplamayı ve bu işçilerin kapitalizmi alaşağı etmeye yönelik yüce hedefe ulaşma doğrultusunda gelişmelerini" amaçladığını söylemişti. (10)

9) D. Berov, **The Plight of the Bulgarian Workıng Class Under Capitalism** (Kapitalizm Koşullarında Bulgaristan İşçi Sınıfının Kötü Durumu), Sofya, 1968.
10) Georgi Dimitrof, **Yapıtları**(İngilizce basımı), vol. 5, p. 235.

1919'daki grevlerin hepsi, salt ekonomik amaçlar için yapılmamıştı. Bulgaristan'ı ulusal bir felâkete sürüklemiş olanların cezalandırılmasını isteyen, yüksek fiyatlara ve işçi düşmanı yiyecek sağlama politikasına vb. karşı bir dizi politik grev de yapılmıştır. 1919'un Haziran ve Temmuzunda Ruse'de, Sliven'de başgösteren grevler bu türdendir. Sliven'de, hükümetin yiyecek sağlama politikasını ve emekçi halkın kötü durumunu, protesto etmek için, polisin baskına rağmen 15.000 işçi yürüdü. Savaş sonrası Bulgaristanı'nın sonunun ne olacağına karar verecek olan Paris görüşmeleri ve Neuilly (Nöyi) kölelik antlaşması vb. karşısında, devrimci sendikaların hiçbiri pasif kalmadılar. Onlar, yalnızca kendi dar sınıf çıkarları uğruna savaşım vermenin yanısıra, dikkatlerini temel ulusal sorunlar üzerinde de yoğunlaştırdılar.

Bulgaristan işçi sınıfının, kahramanlık dolu 1923 anti-faşist ayaklanmasına kadarki devrimci savaşımın ve grev savaşımının vardığı doruk nokta 1919'un sonlarında patlak verip, 55 gün süren ulaşım işçilerinin genel grevidir.

Ekonominin tüm diğer kollarındakiler gibi, ulaşımda ve haberleşmede çalışan işçilerin ve memurların durumu da savaştan hemen sonra önemli ölçüde kötüleşmişti. Demiryollarında, postahanelerde, tramvaylarda ve limanlarda çalışanların çoğunluğu, en temel gereksinim maddelerini karşılamaya zorlukla yeten, yetersiz ücretler ve maaşlar alıyorlardı. 1919'da ise, ulaşım işçilerinin aldıkları ücretler ve maaşlar en düşük düzeye varmıştı.

Korkunç yaşam koşulları, ulaşım işçilerini ve memurlarını çıkarlarını savunma doğrultusunda bir savaşım için harekete geçirdi. Greve gitme fikri, 1919'un ilk günlerinden itibaren yaygınlaşmaya başladı. Bu fikir, Ulaşım İşçileri Birliği'nin ücret artışı ve çalışma koşullarını iyileştirilmesi yönündeki istemlerinin hükümet tarafından reddedilmesiyle giderek daha da yaygınlaşmaya başlamıştı.

Ne varki, grevin gerçekleştirilebilmesi için ulaşım ve haberleşme alanlarında çalışan tüm işçiler ve memurlar arasında bütünlüğün sağlanması gerekiyordu. Bu koşulu dayatan etken, ulaşım sektöründe çalışan proletaryanın mesleki bakımdan birden fazla örgüt içinde birleşmiş olmasıydı. Bu örgütler Ulaşım İşçileri Birliği, Bulgaristan Demiryolu Emekçileri Birliği, Telgraf ve Posta Emekçileri Birliği ve Lokomotifçiler Birliğiydi. Bu örgütlerden, yalnızca Ulaşım İşçileri Birliği İSGB'nin üyesiydi. Demiryolu Emekçileri Birliği devlet memurlarını birleştiren ve geniş sosyalist partinin etkisi altında bulunan, sözde Birliklerin Birliği'nin üyesiydiler. Lokomotifçiler Birliği görünüşte tarafsızdı ama pratikte burjuvazinin çıkarlarını savunuyor ve ona hizmet ediyordu.

Örgütsel bütünlüğün olmayışı, etkili bir grev eylemi için büyük bir engeldi. Bunun için, Ulaşım İşçileri Birliği, her vesilede öteki sendikaları bütünlüğü sağlamaya çağırdı.

BKP (ds), Ulusal Meçlis'in açılış günü olan 24 Aralık 1919'da açlığı, yüksek fiyatları, politik özgürlüklerin ihal edilmesini, vb. protesto etmek için ulusal bir kampanya başlattı. Sofya'daki Stara Zagora'daki Haskovo'daki, Pleven'deki ve başka yerlerdeki gösteriler polis ve askeri birliklerin saldırısına uğradı ve kanlı çarpışmalar haline dönüştü. Hükümet, gösterilere katılmış bulunan tüm devlet memurlarını işten çıkarmaya karar verdi.

25 Aralıkta, Sofya'daki demiryolcular, bir gün önceki gösterilere katıldıkları için işten atılanların tümüne hükümet tarafından eski görevlerinin iade edilmesi, devlet memurlarının maddi durumunun düzeltilmesi, sıkıyönetim durumunun kaldırılması gibi işletmelerle yeni bir gösteri düzenlediler. Hükümet, demiryolu, tegraf ve posta işçilerinin isteklerini yerine getirmeye yanaşmadı. Aynı gün, Gorna Oryahovitsa'daki demiryolu emekçileri greve

11) A.G.E., vol. 5, p. 342.

gittiler. Bunları Ruse'deki, Stara Zagora'daki ve başka yerlerdeki meslekdaşları izlediler.

Bütün bunlar, demiryolu, tegraf ve posta işçilerinin 27 Aralıkta başlayan genel grevinin ilan edilmesine yol açtı. Ertesi gün Pernik ve Bobov Dol madencileri dayanışma grevine gittiler. 29 Aralıkta, 3 Ocak 1920'ye kadar süren, düzenli ve disiplinli bir şekilde gelişen politik bir genel grevin başladığı görüldü. Başlıca BKP (ds) ve İSGB tarafından yönetilen ulaşım işçilerinin grevi 55 gün sürdü. Grevlerin yapıldığı yerlerde, halk grevcilere yiyecek, yatacak yer, vb. yardımlarda bulunuyorlardı..

Ulaşım işçilerinin grevi, grevcilerin kahramanca tutumlarına rağmen başarısızlıkla sonuçlandı. Bunun birçok nedeni vardır. Ancak bu yenilgi başta işçilerle köylüler arasında bir birliğin olmayışına, ulaşım işçileri örgütlerinden üç tanesini yönlendiren geniş sosyalistlerin kaypaklığına, grevi kırmak için aşırı ölçüde bir polis baskısının uygulanmış olmasına bağlıdır. Sert kış mevsimi de yenilginin nedenleri arasındadır. Ne var ki, başarısızlığına rağmen "bu grev ülkede proletaryayla burjuvazi arasındaki sınıf *savaşımında* son derecede önemli bir olaydır. Bu, Bulgaristan proletaryasının özgürlüğe kavuşma hareketi içinde, *tamamlanmış bir dönem* yaratmıştır.

1919'un sonuyla 1920'nin başında yapılmış olan Ulaşım İşçilerinin grevi, Bulgaristan işçi sınıfının, Birinci Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan devrime gebe bunalım dönemindeki savaşımının en fırtınalı aşamalarından birinin sona erdiğini belirtmektedir. Grevin başarısızlığa uğramış olmasına ve tüm engellemelere rağmen, devrimci sendikal hareket gelişmesini sürdürdü.

2. *BHÇB'NİN ÇOĞUNLUK YÖNETİMİ BOYUNCA*

Ulaşım işçilerinin grevinden sonra

Ulaşım işçilerinin grevinden sonra, BHÇB kendisini,

bir çiftçi birliği çoğunluk hükümeti fikrini gerçekleştirebilecek kadar güçlü hissetti. Çiftçi Birliği'nin yandaşları Komünist Partisi'nin, yıprandığı için kendilerini en büyük politik rakibi olmaktan çıktığını sanıyordu. Bunun yanısıra, Çiftçi Birliği program hedeflerine ulaşmasını engelliyecek burjuva bağlaşıklarından kendisini kurutmaya da çalıştı.

Aleksandır Stamboliski, 20 Ocak 1920'de Ulusal Meclis'in dağılması emrini verdi ve monarşiden, 28 Mart 1920' de yeniden parlamento seçimlerinin yapılmasını istedi. BHÇB seçimden, bir çoğunluk hükümeti kurmasına yetecek kadar sandalyeyle çıktı ve 21 Mayıs 1920'de kendi ağırlığında bir hükümet kurdu. BHÇB karakter olarak, özellikle kırsal alandaki emekçilerin çıkarlarının başlıca sembolü haline gelmişti ve politik programı oldukça demokratikti. BHÇB, büyük sermayeye ağır darbeler indiren bir dizi reformlar yaptı ve geniş köylü yığınlarının yaşamlarını ve çalışma koşullarını iyileştirmek için sürdürdükleri çabalara yanıt verdi.

BHÇB başa geçer geçmez ekonomide ve özellikle sanayide kayda değer bir canlanma görüldü. Ne var ki, Bulgaristan, 1920'nin ikinci yarısında kapitalist ülkelerin tümünde rastlanan yeni bir ekonomik bunalımın içine girdi. Bunalım, ülkedeki yaşamın tüm kesimlerinden etkisini hissettirdi. Temel gereksinim maddeleri bile çok zor sağlanabiliyordu. Üreticiler ve tüccarlar mallarının fiyatlarını artırdılar. İşsizlik alabildiğine yayıldı. Ulaşım işçilerinin grevini, bir misilleme dalgası, greve katılmış olanların ve grevcileri desteklemiş olanların yığın halinde işten çıkarılmaları izledi. Yığınsal politik grev sürerken, bazı şeker fabrikaları İşçileri ve Genel Birliği'nin öncü kadrollarını oluşturan işçilerin hemen hemen tümünü işten çıkarmışlardı. İşsiz kalanlar, bütün ülkeyi iş aramak için dolaşıyorlardı. Kartelleşme yoluyla güçlerini artırmış bulunan tekstil işletmelerinin patronları da ya birçok işçiyi işten çıkardılar yada Gabrova'da olduğu gibi iş gününü on saate yükselttiler. Tütün Üreticiler Birliği'ne karşı oldu-

ğunu açıkça belirterek işçilere yol verdi. Plovdiv'deki tütün fabrikalarında çalışan birçok işçi işsiz kalmıştı.

Burjuvazi, çalışma koşullarını bile bile kötüleştirerek, işçilerin uzun yıllar süren savaşımlarının bedeli olan, iş mevzuatındaki kazanımların tümünü geri alarak ya da sınırlayarak devrimci sendikal hareket ezmeye, militan mesleki sendikaları parçalamaya çalıştı. Burjuvazi, 1920-1921 döneminde izlediği politikada özellikle devrimci işçi hareketine karşı olmayı amaçlayan BHÇB'nin sessiz desteğini de sağladı.

Ulaşım işçileri Grevinin ardından ulaşım işçilerinin, madencilerin, tütün işçilerinin ve fabrika işçilerinin sendikaları gibi dört büyük sendikanın üye sayılarında önemli bir düşüş görüldü. İSGB, üyelerinin yaklaşık 6 binini yitirdi. Bu İSGB'ni yıl boyunca bir yandan üye sayısını eski düzeyine çıkarma çalışmaları üzerinde yoğunlaştırmaya, diğer yandan daha iyi örgütlenerek daha büyük bir ısrarla emekçi yığınları devrimci hareketten koparmaya çalışan kapitalistlerin saldırılarından ve darbelerinden işçileri korumaya zorladı. Burjuvazi kendi bağlaşıklarını kurmuş ve pekiştirmiştir. Burjuva partileri ise, kendi platformlarında işçilerin istemlerine demogojiyle karşılık veriyorlar; emekçi halkı kendilerine çekmeye, onları kendi partilerinden koparmaya ve sekiz saatlik işgünü, ücret artışları, vb. için verilen savaşımdan uzaklaştırmaya çalışıyorlardı.

İSGB'nin tüm çabalarına karşı dört birlik üye sayılarını 1919'daki düzeye çıkarmayı başaramadılar. Öte yandan basım işçilerinin, metal işçilerinin, terzihane işçilerinin, inşaat işçilerinin sendikaları gibi diğer örgütler yaklaşık olarak iki misli büyümelerini sağlayan, önemli sayıda yeni üye kazandılar.

İSGB, 1920'nin başında 335 şube ve 3.061 üyeyle, 18 sendikayı kapsıyordu. (12) 1919 dan sonra komünist olan sosyal demokrat Devlet, il ve Belediye Memurları örgütü

12) 1920'de ve 1921'in ilk yarısında, Bulgaristan'da, İSGB'nin

de İSGB'nin saflarına katılmıştı. İSGB böylece, *"çekiç, tüy, kalem ve orak* işçilerinin tümünü-sanayi, atölye, ticaret, ulaşım, tarım ve yönetim alanlarındaki proletaryayı özel sektöre ve devlete satılan işgücünün bir tümünü bir bütün halinde birleştirdi." (13)

26-28 Kasım 1920 tarihleri arasında, Sofya'da İSGB'nin Onikinci Kongresi yapıldı. Kongre'nin çalışmaları, Komünist Enternasyonal'in İkinci Kongre kararlarının ve merkezi Moskova'da bulunan, yeni kurulmuş Enternasyonal Sendikalar Konseyi'nin aldığı kararların ışığında yapıldı. İSGB'nin Kongresine, Tüm Sovyet Sendikaları Merkez Konseyi'nin üyesi olan N. Glebov-Avilov da katıldı. Bu, bir Sovyet sendika görevlisinin Bulgaristan'a yaptığı ilk ziyarettir. Avilov, kongre delegelerine, Sovyet sendikalarının, Devrim ve iç savaş sırasındaki ve sosyalizmin kurulmasındaki rollerine ve faaliyetlerine ilişkin bilgi verdi. Romanya Sendikaları ve Yunanistan İşçi Konfederasyonu da Kongreye delege göndermişti. Kongre de, Georgi Dimitrof'un Sendikal Komite adına sunduğu raporun yanısıra, Anton İvanof'un "yeni koşullarda Grevlerin örgütlenmesi ve Yönetilmesi" konusundaki raporu ve sendikal Komite İkinci Sekreteri 2. Dimitrof'un "Sendikal Hareketin Örgütsel Bakımdan geliştirilmesinin ve istikrarlı hale getirilmesinin tamamlanmasına ilişkin raporu, bildiriler vb. ele alınmıştır.

Üç gün süreyle kongre, Bulgaristan'daki sendikaların durumunu görüştü ve bunların gelecekteki çalışmalarıyla ilgili önemli kararlar aldı. Bolşeviklerin deneyiminden yararlanan Kongre, gelecekte, sendikaların üretim alanları temelinde faaliyet göstermelerine, örneğin bunların işçilerin yığınsal üretim örgütleri haline dönüşmelerine karar verdi.

Oluşması ve Faaliyetleri Üzerine Rapor, **Trade-union Bulletin** (Sendikal Bülten),, No: 5, Sofya, 1921.

13) Georgi Dimitrof, **Yapıtları** (İngilizce basımı), vol. 5, pp. 429-430.

Pratikte, bu sendikal hareketin gelişmesinde yeni bir aşamanın başlaması demektir. Erkek ve kadın işçilerin tümünü, meslekleri yada uğraş alanları ne olursa olsun, devrimci sendikalar içinde birleştirmeyi sağlayacak koşullar olgunlaşıyordu. Böylece, sendikalar için, işçilerin gerçek yığınsal üretim örgütleri haline gelme olanakları yaratılmış oluyordu.

İşçiler, Oktobr Devrimi'ne ve Rusya'daki tarihsel değişimlere karşı olumsuz bir tutum içinde bulunan geniş sosyalist partinin yönetimini geri püskürttüler. 1919-1920 dönemi boyunca, oportünist BİSGB'nin üye sayısı 2.500'ü aşamadı. Geniş sosyalistler, belirli bir denge sağlayabilmek ve devrimci sendikaların sürekli bir şekilde artan etkisine ve saygınlığına karşı direnmek için 21 Aralık 1919'da BİSGB'ni ve Birliklerin Birliği'ni bir İşçi Konfederasyonu halinde birleştirmeye karar verdiler. Bu manevranın herhangi önemli bir sonucu görülmedi.

Hem Geniş sosyalist partinin ve hem de BİSGB'nin saflarında, BKP ve İSGB ile birleşme yönünde gittikçe daha kararlı birşekilde sesini yükselten bir sol kanat hareketi biçimleniyordu. Karşı karşıya kaldıkları bu baskı, 1920 Eylülünde BİSGB ve İSGB'nin birleştiğini belirten bir protokolün imzalanmasına neden aldu.

1920'deki birleşme, Oportünist sendikaların dağılmasına ve üye kaybına uğramasına yol açan ağır bir darbe oldu. Bunun yanısıra, birleşme, bu sendikalar içindeki militan öğelerin komünizmin bayrağı altında çalışmaya başlamalarını ve proletaryanın büyük davası için savaşımı yükseltmelerini sağladı.

Georgi Dimitrof, sendikal birleşmeye yüksek bir değer biçti. Dimitrof, "İşçi Güçlerinin Birleşmesi" başlıklı makalesinde şöyle diyordu: "Bu edim, ülkemizdeki sendikal hareketin komünizmin bayrağı altında ve proletarya diktatörlüğü savaşımı temelinde bütünüyle birleşmesinin yanısıra, geçmişin birbiriyle rekabet halindeki sendikal ör-

gütlerinin son kalıntılarının da tasfiyesine yol açacaktır." (14)

Ne varki, birleşme sırasında birçok hatalar yapıldı. Devrimci Marksçılar, geniş sosyalistler arasındaki sol-kanat akımının oportünist sendikaları tamamen denetimleri altına almasını kolaylaştırabilecek herhangi bir uzlaşmaya olanak tanımaya yanaşmadılar. (15) Bununla birlikte, işçilerin bir kısmı Birleşik İşçi Sendikaları Genel Birliği saflarında kaldı. Öte yandan, önemli sayıda işçiyi ve memuru birleştiren bazı "tarafsız" sendikalar İSGB'nin dışında kaldılar. Bu açıdan, sendikal örgütlerin birleştirilmesi ve bütünlüğü sorunu kısmen çözümsüz kaldı.

Buna rağmen, Birleşme hareketi, 1920'de, BKP (ds)'nin yönetimi altında, işçi hareketi içindeki devrimci güçlerin çabalarıyla oportünizme karşı yeni bir utku kazandı.

Yığınlara yaklaşmada yeni yollar arayışı

1921 yılında uluslararası durumda ciddi değişimler oldu. İşçi sınıfının devrimci savaşımı, Avrupa ülkelerinin birçoğuda yenilgiye uğradı. Dağınık ve bölünmüş bir durumda olan işçi sınıfı, Birleşmiş kapitalist cephe karşısında gerçek gücünü göstermeyi başaramıyordu. Devrimci sendikal hareketin doğal düşmanı olan bazı Batı Avrupa ülkelerindeki reformist sendikaların yöneticileri özellikle, yıldırma rolünü oynuyorlardı.

Bu arada, 1921'in yazında, Moskova'da Komintern'in Üçüncü Kongresi ve Profintern denilen Kızıl Sendikalar Enternasyonali'nin Kuruluş Kongresi yapıldı. Kongrelerin

14) A.G.E., vol. 5, p. 502.

15) D. Panayotov, **The Great October Socialist Revolution and the Bulgarian Trade-union Movement** (Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi ve Bulgaristan'daki Sendikal Hareket), **TU Annals** (Sendikal Yıllık), No: 6, 1967, p. 24.

en önemli kararlarından birisi birleşmiş bir işçi cephesinin kurulup geliştirmesiyle ilgiliydi. BKP (ds) ve İSGB, Bulgaristan'ın özgül koşullarına uygun olarak, kentlerde ve kırsal alanlarda yaşıyan geniş yığınların birleşik bir cephesinin kurulması için işçi sınıfının birleştirilmesi gerektiği fikrini tutarlı bir şekilde yükseltmeye başladı.

9-11 Ekim 1921 tarihleri arasında yapılan İSGB'nin Onüçüncü Kongresi'nde alınan kararlar, Bulgaristan devrimci sendikal hareketinin gelişmesinde ileri bir adımı temsil etmektedir. Kongre Komintern'in ve profintern'in "yığınlar arasında derine!" biçimindeki belgisini, ülkenin özel koşullarına uygun olarak somutlaştırmaya çalıştı.

İSGB Sendikal Komitesi Sekreteri olan Georgi Dimitrof bu sırada Viyana'da olduğundan, İSGB Sendikal Komitesi'nin ana raporunu Dimitrof'un yardımcısı Jeko Dimitrov hazırladı ve okudu. Rapor, birliğin genel durumu, onun iki kongre arasındaki dönemde görülen başarılarını, hatalarını ve önünde duran görevleri dile getirdi.

Kongrenin çalışmalarına Vasil Kolarof da katılmıştı. Kalorof, BKP (ds) Merkezi Komitesi'nin, selamlarını ileten, sendikaların yeri ve sendikacıların çalışmalarının karakteri sorunlarını önemle ortaya atan bir mesaj okudu. Mesaj şunları vurguluyordu: "Bırakalım herkes kendi özel göreviyle ilgilensin. Birbirimizin kopyası olmayalım. Sendikanız içindeyken dikkatinizi mesleki görevleriniz üzerinde toplayın. Parti, politik propagandasını sürdürmesini sağlayacak kendi güçlerine ve araçlarına sahiptir. O halde yığınlara dayanın. Yığınlara her bakımdan yaklaşmanın; onlar yalnızca sözlerle değil yaptıklarınızla da kendi çıkarlarının gerçek savunucusu olduğunuza inandırmanın yollarını arayın." (16)

Hristo Kabakçiyev'ise kongreye sunduğu raporda, sendikaların propagandalarını ekonomik bunalım koşulların-

16) Central Party Archives (Parti Merkez Arşivi), f. 147, op. 2, a. ed. 437; **Rabotniçeski Vestnik** gazetesi, No: 83, 10 Ekim 1921.

da bile özellikle sivri belgilerle sürdürdüklerini belirtti. Kabakçiyef'in sunduğu raporda, bu durumun, bir yandan vurucu bir savaşım sürdürmenin koşulları kötüleşirken ve öte yandan bir devrimin gerçekleştirilmesine yönelik umutlar zayıflarken, yığınları savaşım içinde tutmak için yeterli olmadığı söyleniyordu. Hristo Kabakçiyev, İSGB ile BKP (ds) arasında yakın ilişkiler sürdürülmekte olduğunu ve bazı özel görevlerin her iki örgüt arasında bölüşülmüş olduğunu da belirtti. Komünist Partisi, proletaryanın genel politikasını ve sınıf savaşımını yönetirken; Sendikalarda daha yüksek ücretin, daha kısa işgününün, daha iyi çalışma koşullarının, vb. sağlanarak, işçi sınıfının atelyelerdeki ve fabrikalardaki çıkarlarının savunulması doğrultusundaki ekonomik savaşımın yönlendirilmesiyle ilgileniyordu. Özel görevlerin sendikalar ile Parti arasında bölüşülmüş olmasının, kapitalizmin alaşağı edilmesi için her ikisinin de birlikte sürdürdükleri savaşımı engelleyeceği düşünülmemeli ve böylesi bir duruma izin verilmemeliydi. Bu görev bölüşümü, savaşımın tabanını genişletecek boyutlarını büyütecek ve bu devrimci savaşımın çok yakında utkuya erişmesinin temellerini hazırlayacaktı. (17)

Benimsenen karar, işçi sendikalarının kendilerini, aşırı devrimci belgilere dayalı bir propagandayla ve savaşımla sınırlamaması gerektiğini vurguluyordu. Sendikalar, emekçi yığınlarla doğrudan bağlar kurmalı, üretimin durumunu ve çalışma koşullarını her an en ince ayrıntısına kadar incelemeli, işçilerin çıkarlarına ve gereksinimlerine kulak kabartmalı ve bunları ayrıntılı bir şekilde bilmeli, emekçi yığınların savaşımını yönlendirmeliydiler. Sendikalar ekonomik savaşımı yalnızca ekonomik kabarış dönemleri boyunca değil ekonomik bunalım dönemleri boyunca da sürdürmeliydiler. (18)

Kararda daha da ileri gidilerek, sendikaların, emek-

17) **Trade-union Bulletin** (Sendikal Bülten), No: 7, 1921, p. 17.
18) A.G.E., p. 17-19.

çi yığınlar arasına daha derin bir şekilde nüfuz ederek, onları örgütlemeleri ve Bulgaristan proletaryasının gerçek yığın örgütleri haline gelmeleri gerektiği vurgulandı. İnşaat, marangozluk, tütün üretimi, madencilik ve tarım gibi, emekçi yığınların yoğun olduğu üretim alanlarındaki işçileri örgütlemeye özel dikkat gösterilmeliydi. Bunun yanısıra geniş devlet memuru yığınları da gözden uzak tutulmamalıydı. Sendikalar ancak emekçi yığınların somut çıkarlarını ve gereksinimlerini daha özverili bir şekilde savunabilirlerse ve onların günlük savaşımlarını daha kararlı ve daha hünerli bir şekilde yönlendirebilirlerse başarıya ulaşabileceklerdir. Bunun için, her sendikaya, somut koşullarına uygun olarak kendi istemlerinin somut platformunu ortaya çıkarması, çalışma müfettişlerini ataması ve iş mevzuatının genel olarak uygulanmasını ve genişletilmesini sağlamak doğrultusunda savaşım sürdürmesi önerildi. (19)

İSGB'nin Onüçüncü Kongresi, katkıları ve Bulgaristan sendikal hareketi içinde yeni başlattığı yenilenme süreci gözönünde bulundurulursa, ileriye doğru olumlu bir adım olmuştur. Bu, sendikaların çalışmalarında varolan zayıflığın gerçek nedenlerinin araştırılmaya başlanmasını işaret etmektedir. Kongre, her ne kadar yeniden gözden geçirdiği sorunların tümüne doğru yanıtlar bulamamışsa da; sendikaları, emekçi yığınların günlük gereksinimlerini ve çıkarlarını savunmak için savaşıma çağırmak suretiyle onların gelecekteki faaliyetlerini doğru bir şekilde yönlendirmiştir. Tutulacak doğru yol buydu. Sendikaların bundan sonraki dönemde verdiği, devlet memurlarını maddi durumlarının geliştirilmesi ve iş mevzuatının savunulması savaşımında bu kongre kararlarının yararlı etkileri olmuştur. Kongre'nin sendikal hareketin tarihi içindeki rolünü, Parti'nin Leninci tarzda yeniden silahlanmasının, sendikal faaliyetlerin, Leninciliğin sendikalara ilişkin öğretisinin ışığında yeniden örgütlen-

19) A.G.E., p. 19.

mesine paralel olarak yürüdüğü bir aşamanın başlangıcı olarak tanımlayabiliriz.

Onüçüncü Kongresi'nden sonra İSGB, sendikal faaliyetlerin ciddi bir tarzda yeniden kurulması ve işçilerin tümünün devrimci sendikal örgütlerin saflarında birleştirilmesi için geniş bir kampanya sürdürdü. 1921 Aralığının başlarında, ulaşım işçilerinin, madencilerin, metal işçilerinin, hastahane emekçilerinin örgütleri ve Komünist Öğretmenler Örgütü gibi birçok birlik; Bulgaristan Öğretmenler Birliği'ne, Ortaokul Öğretmenleri Birliği'ne, Maliye Memurları Birliği'ne, Belediye Memurları Birliği'ne vb. örgütsel ya da politik bakımdan yakınlık derecelerine bakmaksızın, devlet, il ve belediye memurlarının tümünün yakın çıkarları için birleşik bir kampanyanın düzenlenmesi doğrultusunda bir öneride bulundular.

İSGB, hükümetçe onaylanan, "devlet memurları"na ve "devlet memurlarını ve seçilmiş kişilerin emeklilikleri" ne ilişkin yasalara karşı, 4 Aralık 1921'de Sofya'da, devlet memurlarının katıldığı, başarılı bir protesto toplantısı düzenledi. Ülkenin başka yerlerinde de benzer toplantılar yapıldı. Geniş sosyalistlerin yöneticilerinin karşı çıkmasına rağmen, "tarafsız" sendikaların birçok üyesi bu toplantılara katıldı. Bu kampanya, pratikte, devlet, il ve belediye memurlarının birleşik bir cephesinin kurulmasını kolaylaştırmıştır.

İSGB, özel sektördeki sanayi işletmelerinde ve atelyelerde çalışan işçilerin birleşik bir cephesini kurmak için kararlı eylemlere girişmiştir. Bu, özellikle basımevi ve tütün işçilerinin yaptığı birçok grev sırasında açıkça görülmüştür.

14-16 Mart 1922'de, olağan İSGB kongresi yerine bir Sendikalar Genel Konferansı yapıldı. Konferansa, İSGB'nin Sendikal Komitesi, farklı üretim kollarındaki sendikaların sekreterleri ve bölgesel işçi konseylerinin sekreterleri katıldı. Konferansın ana amacı sendikal hareketin durumunu gözden geçirmek ve gelecekteki görevlerini saptamaktı.

Sendikalar Genel Konferansında, sendikaların ve yerel işçi Konseylerinin çalışmaları için Sendikal Komite tarafından onaylanan yönergeler de tartışıldı. Mesleki örgütlerin başlıca çabalarını işçi sınıfının ekonomik çıkarlarının savunulması üzerinde yoğunlaştırması sorunu bu yönergelerin önemli bir özelliğiydi. Bu döküman aynı zamanda, işçi sınıfının bütünlüğünün pekiştirilmesi gereğini de vurguluyordu. Bunun için her işletmede özel işçi komiteleri kurulmalıydı. Sendikalar Genel Konferansı, bundan başka konularda da kararlar aldı. (20)

4-7 Haziran 1922'de Sofya'da yapılan BKP (ds)'nin Dördüncü Kongresi, devrimci sendikal hareketin daha da gelişmesinde ve proletaryanın eylem birliğinin kurulmasında büyük bir rol oynamıştır. Kongre, Komünist Enternasyonal'in kabul ettiği, farklı ülkelerde birleşik bir cephenin kurulmasına ilişkin kararı ayrıntılarıyla gözden geçirmiş ve Parti'nin, böylesi bir cephenin kurulması için uygulanacak taktikler konusundaki görüşlerini açıklamıştır. Kongre, İSGB'nin, "tarafsız" sendikalarla birleşik bir cephe kurmak için verdiği savaşımı sürdürmesi gerektiğini ve daha sonraki bir tarihte onlarla örgütsel bakımdan birleşmek için çaba göstermesi gerektiğini doğrulamıştır. Georgi Dimitrof'un Kongreye sunduğu rapor, sendikal hareketin görevleri konusundaydı.

Kongre tarafından kabul edilen "Sendikal Hareketin Görevleri Üzerine" başlıklı karar, işçi sendikalarının temel görevinin, "Kapitalist saldırının darbelerine var güçleriyle karşı çıkmak" olduğunu belirtiyordu. Kararda, işçi sendikalarının verdikleri savaşımın ancak, bu savaşım yığınsal bir karakter taşırsa ve çıkarını gözeten bütünlük ve bağlılık içindeki emekçi yığınların tümünü içine alırsa başarıya ulaşabileceği belirtiliyordu. Sendikalar için gündemdeki en önemli görev, geniş emekçi yı-

20) M. Issusov, 1922'de Bulgaristan'daki Genel Sendikal konferansın Dökümanlarından, **TU Annals** (Sendikal Yıllık), No. 1, 1962, p. 200-245.

ğınları saflarına çekmek ve örgütsüz durumdaki işçilerin eylem birliğini sağlamaktı. (21)

1922 yılının Temmuzunda sona eren BKP (ds)'nin Dördüncü Kongresi'nin ardından, 19 sendikanın merkez yönetim kurullarının ve denetleme komitelerinin üyelerinin katılacağı genişletilmiş bir birleşik konferans yapılması için çağrıda bulunuldu. Konferansa katılanlar, "BKP (ds) Dördüncü Kongresi'nin (Sendikal Hareketin Görevleri Üzerine) Başlıklı Kararının Pratiğe Geçirilmesini Sağlayacak Yönerge" denilen bir belgeyi tartıştılar ve kabul ettiler. Bu yönerge, başta şubelerin ve merkez yönetim organlarının çalışmalarının pekiştirilmesi ve güçlendirilmesi doğrultusunda olmak üzere, sendikaların gelecekteki faaliyetleri bakımından yol gösterici bir nitelik taşıyordu.

İSGB, 1922'de yeni bir sendikal konferans daha düzenlemişti. (23) 21 Haziran 1922'de yapılan bu konferans yalnızca bir gün sürmüştü ve gündeminde bir tek konu vardı: Georgi Dimitrof'un "Sendikaları Bekleyen Yakın Görevler" başlıklı raporunun tartışılması. Raporda, birinci görevin sermayenin gözü dönmüş saldırısının kararlı bir şekilde göğüslenmesi olduğu ileri sürülüyordu. Georgi Dimitrof'a göre en büyük sorun, sendikalarla yığınlar arasında bir birlik kurmaktı. Böylelikle örgütlenmemiş kadın ve erkek işçiler, yalnızca bazı özel durumlarda değil, herzaman örgütlü yoldaşlarıyla elele yürüyeceklerdi." Dimitrof şöyle diyordu: "Örgütlenmemiş kadın ve erkek işçiler arasında çelik bir köprü kurulmalı ve işçilerin ara-

21) **The BCP in Resolutions and Decisions...** vol. 2, Sofya, 1951, pp. 187-194.

22) D. Koceikov, **The Party and the Trade-union Movement** (Parti ve Sendikal Hareket), Sofya, 1970, p. 95.

23) Konferans üzerine daha fazla bilgi için bak. A.Tsilev, op. cit. s. 148-156.

sına herhangi bir ayrılık girmesine izin vermemelidir." (24)

Georgi Dimitrof'un raporu, her işletmede özleri itibariyle birleşik cephenin organlarını oluşturacak olan işçi komitelerin kurulması fikrini daha da geliştirdi. Georgi Dimitrof bunu şöyle dile getiriyordu: "Bu komiteler, işletmelerde çalışan personeli, yakınlıklarına, ideolojik ve politik eğilimlerine bakılmaksızın birleştirerek, işletmelerdeki emekçi güçlerin tümünü doğal bir yolla birleştirmeyi sağlayacak organlar haline geleceklerdir. (25) İşçi komitelerinin görevleri, işverenlere karşı işçileri temsil etmek, onları savunmak, çıkan anlaşmazlıkları yatıştırmak, iş mevzuatının uygulanmasını ve toplu sözleşmelerin yapılmasını sağlamak, farklı işletmelerdeki ücretlere ve çalışma koşullarına gözkulak olmaktı.

1922'de, devrimci sendikaların üye sayılarında büyük bir artış gözlemlenmişti. 1922'nin sonunda İSGB'nin 34.678 üyesi vardı ve bunların 7.412'sini kadın işçiler oluşturuyordu. Bu, 1921 ile karşılaştırıldığı zaman, özellikle, Tütün İşçileri Birliği'nin büyümesiyle sağlanan 5.539 üyelik bir artış demekti. (26)

İSGB sayıca büyümüş olmasına rağmen, saflarının tümünün sınıf bilinçli işçilerden oluştuğunu söylemek için henüz erkendi. Stefan Kiradçiyev gibi seçkin bir militan tarafından yönetilmesine rağmen Tütün İşçileri Birliği'nin safları bile tamamen sınıf bilinçli işçilerden oluşmuyordu.

İSGB'nin zayıflığı, 1923 Nisanındaki parlamento seçimlerinde çok anlamlı bir şekilde ortaya çıktı. BKP, 1919 seçimlerinde aldığı oy sayısından 20.000 fazlasını aldığı halde, sonuçlar, Komünist Partisi'nin bazı kasabalarda

24) Georgi Dimitrof, **Yapıtları** (İngilizce basımı), vol. 6, pp. 239-258.

25) A.G.E.

26) D. Mladenov, **The GWTU in Bulgaria** (Bulgaristan'da İSGB), TU Annals (Sendikal Yıllık), vol. 9, 1970.

27) Georgi Dimitrof, **Yapıtları** (İngilizce basımı), vol. 7, p. 89.

aldığı oylarda önemli bir düşüşü ve kararsız bir değişimi yansıtıyordu. Bu olgu hareketin zayıflığını gösteriyordu ve bunun ana nedeni işçi örgütlerinin tümünün yeterince halka inememesinde aranmalıydı. İşçi bundan dolayı kısa bir süre sonra, Parti'nin Merkez Komitesi "Komünist Parti'sinin Mesleki İşçi Hareketi İçindeki Pratik Görevlerine İlişkin Yönerge"yi kabul etti. Yönerge, sanayi, zanaat üretimi, ulaşım, ticaret ve tarım alanlarında çalışan işçi yığınlarını gittikçe daha çok kucaklaması gereken işçi sendikalarının, örgütsel bakımdan pekiştirilmesi ve sayıca büyütülmesinin o andaki temel görevlerden biri olduğunu vurguladı. (28)

İşçi sendikalarının pekiştirilmesine ve yaygınlaşmasına bağlı olarak dikkatler bir kez daha, sendikaların emekçi yığınlarla ilişkilerinin pekiştirilmesi, emekçi yığınların toplumsal durumlarının ve gereksinimlerinin dikkatle incelenmesi, mesleki ve sınıf çıkarlarının savunulması doğrultusundaki savaşımın yükseltilmesi üzerinde toplanmıştı.

Yönerge, işletmelerde ve devlet kurumlarında çalışan işçiler ve memurlar arasında, --yakınlıklarına, ideolojik ve politik kanaatlerinde bakılmaksızın-- sürekli bir eylem birliğinin sağlanması için, bu işletmelerde ve devlet kurumlarında çalışan işçilerin ve memurların kendi aralarından seçecekleri ve herzaman için işçi sendikalarının temsilci örgütleriyle yakın bir bağlantı sürdürerek, onların kesin onayıyla eyleme girişecek olan birleşik işçi komitelerinin ve memur komitelerinin kurulması yönündeki çalışmaların yoğunlaştırılmasını tavsiye ediyordu. (29)

Devrimci sendikal hareket, 1919'daki ulaşım işçileri grevinden, 9 Haziran 1923'deki askersel faşist darbeye kadar geçen süre içinde, daha büyük işçi ve memur yığınlarını saflarına çekmek için çeşitli araçlar ve biçimler

28) **Rabotniçeski Vestnik** gazetesi, No: 268, 11 Mayıs 1923.
29) A.G.E.

aradı ve karmaşık bir gelişme sürecinden geçti Bu dönem boyunca birçok sendikanın üye sayıları çoğalırken, İSGB kendisini Bulgaristan proletaryasının en büyük, en militan mesleki örgütü olarak geliştirdi.

Grev hareketinin başında

İSGB, 1920 yılında 106 işletmedeki 8534 kadın ve erkek işçiyi kapsayan 78 greve öncülük etti. 1921 yılında ise, 246 işletmede 68 grev yapılırken, greve katılan işçi sayısı 3.115'e düştü. Bu, işsizliği geniş ölçüde yaygınlaştıran ekonomik bunalımın ortaya çıkardığı zor koşulların sonucuydu. Tekstil fabrikalarında, tütütn fabrikalarında ve diğer fabrikalarda çalışan işçilerin binlercesi işten atılmıştı. Ayrıca binlerce zanaatçı da işsiz kalmıştı. Birkaç küçük istisna dışında, işsizlik tüm üretim alanlarını etkilemişti. (30)

1922'de, grev hareketi olağanüstü bir gelişme gösterdi. Bunun başlıca nedeni, devrimci sendikaların grevleri çok iyi örgütlemeleri ve greve doğru bir şekilde öncülük etmeleridir. İSGB, grevleri, sınıf savaşımının militan bir dile geliş biçimi olarak değerlendiriyor ve en küçük grevlere bile önem veriyordu. Her grevin başına deneyimli bir strateji uzmanı geçiriliyordu. Büyük grevlerin başına Georgi Dimitrof, daha küçük olanların başına ise Dimitrof'un yardımcıları Jeko Dimitrov, Nikolay Gramovski, Assen Bayadçiyev, ya da farklı sendikaların sekreterleri olan Nikola Penev, Dragoyi Kadçikov, Yanko İvanov, Stefan Kiraçiyev, Rangel Dimitrov, vb. geçiriliyordu. İşçiler, grevler sırasındaki aç kalma tehlikesini,

30) D. Mladenov, The GWTU in Bulgaria (July 21, 1904 Apr. 2, 1921) [Bulgaristan'da İSGB (21 Temmuz 1904 - 2 Nisan 1921)], **TU Annals** (Sendikal Yıllık), Vol. 9, 1970, pp. 225-252. V. Hacinikolov et al., **The Strikes of the working Class in Bulgaria** (Bulgaristan İşçi Sınıfının Grevleri), Sofya, 1960, pp. 257-296.

kendi kurdukları savunma ve savaşım fonlarıyla yenmeye çalışıyorlardı.

İSGB, 1922 yılında öncülük ettiği kadar çok grevle, başka hiçbir zaman karşılaşmamıştır. 1922'de, 531 işletmede, 21.685 grevcinin katıldığı 365 kadar grev yapılmıştı. Sık sık görülen grevler, marongozların (66 grev), metal işçilerinin (36 grev), Ayakkabı ve sepicilik işçilerinin (229) grev), tütün işçilerinin (45 grev) ve fabrika işçilerinin ve genel işçilerin (43 grev) yaptıkları grevlerdir.

Bazı işletmelerde çalışan işçiler birlik halinde ve kararlılık içinde olduklarından, sekiz saatlik işgünü düzeninin korunmasını ve birtakım ücret artışları sağlamayı başardılar. Ulusal bir öneme sahip olan en büyük grev tütün işçilerinin grevidir. Bu grev, tütün patronlarının, ücret artışı, sekiz saatlik işgünü gibi işçi istemlerinin tümünü kabul etmeleriyle, kesin bir başarıya ulaşmıştı. Grevin başarısı, kapitalistlerin saldırılarına ağır bir darbe indirdi. Bu, işçilerin morallerini yükseltti ve onlara yeni bir coşku verdi. Bir grev dalgası ülkenin tümüne yayıldı. (31)

Bulgaristan işçi sınıfının grevleri, 1923 yılı boyunca da sürdü. İSGB, bir önceki yılda olduğu gibi, grevlere öncülük etmeyi sürdürdü. Savunma amacıyla başlayan grevler, giderek vurucu eylemler haline dönüştü. Kapitalistlerin saldırıyı karşılamak için grev düşmanı bir kartel oluşturmalarına rağmen, grevlerin büyük çoğunluğu utkuya ulaştı.

Uluslararası bağlantılar ve uluslararası yardım

İSGB, Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki devrime gebe bunalım yıllarında, uluslararası devrimci sendikal ha-

31) V. Hacinikolov et al., **The strikes of the working class in Bulgaria** (Bulgaristan İşçi Sınıfının Grevleri), pp. 273-295.

reket içinde aktif olarak yer almış ve asli bir rol oynamıştır.

İflas eden Uluslararası Sendikalar Federasyonu, savaşın sonunda adını Amsterdam Sendikalar Federasyonu olarak değiştirmiş ve yeniden faaliyete başlamıştı. Federasyonun ana amacı sendikaları reformizmin etkisi altına sokmak ve emekçi yığınların Büyük Oktobr'ın bayrağı altında sürdürdükleri devrimci savaşımı saptırmaktı.

15 Temmuz 1920'de Moskova'da Uluslararası Ticaret ve Üretim Birlikleri Konseyi (UTBK) kuruldu ve kısa zamanda tüm sınıfsal çıkarlar doğrultusunda hareket eden devrimci sendikalar gruplar vb. için birleştirici bir merkez haline geldi. İSGB, temsilcisi İ. Şablin aracılığıyla, bu yeni uluslararası sendikal merkezin kurucu üyelerinden birisi oldu. UTBK, 1 Ağustos 1920'de bir manifest yayınlayarak tüm dünyadaki sendikaları kapitalizme ve bayraktarlığını Amsterdam Sendika Federasyonu'nun yaptığı işçi hareketi içindeki oportünizme karşı savaşmaya çağırdı. (32)

İSGB'nin Uluslararası Ticaret ve Üretim Birlikleri Konseyi'ne üye olması, 26-28 Eylül 1920'de yapılan İSGB Onikinci Kongresi tarafından oybirliğiyle onaylandı. Kongre, aynı zamanda Komintern'in sendikal harekete ilişkin yönlendirici tezlerinin sendikaların gelecekteki faaliyetleri için yolgösterici bir nitelik taşıdığını kabul etmiştir.

İSGB, Balkan ülkelerindeki sendikaların ve sendikal örgütlerin, UTBK'nin bayrağı altında birleştirilmesinin de önderi olmuştur. İSGB'nin Sofya'da yapılan Onikinci Kongre'nin kapanışını, UTBK temsilcilerinin Romanya'daki ve Yunanistan'daki sendikal hareketin temsilcilerinin Romanya'daki ve Yunanistan'daki sendikal hareketin temsilcilerinin katıldığı bir konferans izlemiştir. Bu

32) Georgi Dimitrof, **Yapıtları** (İngilizce basımı), Vol. 6, s. 272.

konferansta, Balkan ülkelerinden temsilcilerin katılacağı bir sendikal konferans düzenlenmesine karar verilmişti. Konferans, 3-4 Kasım 1920'de Sofya'da yapıldı. Konferansta, UTBK'nin Balkanlardaki örgütü olarak rol oynamakla görevlendirilen Balkan-Tuna Sendikaları Sekreterliği kuruldu. Bu Sekreterlik, her ülkeden bir temsilci olmak üzere, Yugoslavya, Yunanistan, Türkiye, Romanya, Çekoslovakya ve Bulgaristan sendikaları temsilcilerinden oluşuyordu. Sekreterlik geçici olarak Sofya'dan yönetilecekti ve onun doğrudan yönetimi, Georgi Dimitrof'un kişiliğinde, konferansın toplanması çalışmalarında büyük yararlık gösteren İSGB merkez yönetim kuruluna emanet edilmişti. (33)

Balkan-Tuna Sendikaları Sekreterliği, Balkanlardaki sendikal hareketi UTBK'nin yörüngesinde ve Komintern'in bayrağı altında birleştirmek göreviyle karşı karşıyaydı. Sekreterliğin, 1921 Haziranında, yalnızca Bulgaristan'daki, Yunanistan'daki, Romanya'daki, ve Yugoslavya'daki sendikal merkezlerin oluşturduğu 475.000 üyesi vardı. Georgi Dimitrof'un da belirttiği gibi, bu, Balkan ülkelerindeki sendikal hareketin ileriye doğru attığı büyük bir adımdır ve bu adımın, Balkanlar proletaryasının sürdüreceği devrimci savaşım ve sınıf savaşımı açısından çok büyük bir önemi vardır. (34)

Uluslararası Ticaret ve Üretim Birlikleri Konseyi, çok kısa bir süre içinde, kendisinin, tüm devrimci işçi birlikleri ve merkezleri için birleştirici tek gerçek örgüt olduğunu kanıtladı. Yalnızca bir iki ay içinde, yaklaşık 17 milyon mesleki-örgütlü işçiyi devrimci bayrağı altında toplamayı başarmıştı.

İSGB Moskova'da Kızıl Sendikalar Enternasyonal'inin kurulmasında da (3-22 Haziran 1921) aktif rol oynamıştır. Bu Enternasyonal'de Bulgaristan devrimci sendikala-

33) **Trade-union Bulletin** (Sendikal Bülten), No: 3, 1920.
34) **Rabotniçeski Vestnik** gazetesi, No: 126, 128, 129, 6-8-9 Aralık 1920.

rının delegasyonu en kalabalık delegasyonlar arasındaydı. Delagasyon, 1921'in Şubatından beri Moskova'da kalmakta olan, Lenin'le görüşmeler yapmış bulunan Dördüncü Tüm-Rusya Sendikaları Kongresine ve Komintern'in Üçüncü Kongresi'ne katılmış ve Profintern'in Karakteri üzerine bir makale yazmış olan, Georgi Dimitrof tarafından yönetiliyordu. Bulgaristan sendikaları, Georgi Dimitrof'un, uluslararası sendikalar merkezinin Merkez Konseyi'ne seçilmesi tarafından onurlandırıldı.

İSGB, Kızıl Sendikalar Enternasyonal'inin İkinci Kongresi'ni 1922'nin Kasım ve Aralık aylarında yapılan çalışmalarına da katılmıştır. Özellikle, Georgi Dimitrof'un yaptığı çalışma çok büyüktür. Dimitrof, Profintern'in Yönetim Bürosunun raporuna ve örgütsel sorunlara ilişkin tartışmalar sırasında bir konuşma yaptı. Bulgaristan'daki devrimci sendikal hareketin önderi, Konferansa katılan delegelere, Balkanlardaki sendikal hareketin durumu üzerine bilgi verdi. Dimitrof, kendisini, Balkan ülkelerindeki sendikaların gelişmesine doğrudan yardımcı olmakla ve bu sendikalar üzerinde gözetim kurmakla görevlendiren KSE Yönetim Büro'suna seçildi. İSGB, Profintern'in Balkanlardaki resmi temsilcisi olmuştu.

KSE kongresi sırasında, uluslararası komitelerin propogandaya ilişkin birçok konferansları yapılmıştır. Bulgaristan delegeleri bunların çalışmalarına aktif olarak katıldılar. Bu yüzden Bulgaristan, birçok Balkan sendikasının sorumlusu haline getirilmiştir. (35)

1923 Haziranında, Berlin'de, Balkanlardaki sendikal

35) V. Kuzko ve Y. Lvunin, **Georgi Dimitrof and the Trade-union Movement** (Georgi Dimitrof ve Sendikal Hareket) antolojisinde, Georgi Dimitrof ve Profintern (1921-1937), Sofya, 1972, pp. 282-287, 289-291. P. Dimov, Georgi Dimitrof, and the gufluence of Leninism on the Revolutionary. Trade-union Movement (1917-1923) [Georgi Dimitrof ve

hareketin faaliyetleri ve durumu üzerine yapılan, KSE Orta Avrupa Bürosu Konferansı'nda, bir konuşma yapan Georgi Dimitrof, İkinci KSE Kongresi'nin İSGB için öngördüğü görevlerin yerine getirilmiş olmasının, Balkan ülkelerindeki sendikaların gelişmesine yardımcı olduğunu açıklamıştır. Georgi Dimitrof, Berlin'den dönüşünden sonra, Balkan sendikalarının yöneticilerine, KSE'nin aldığı kararların yaşama geçirilmesi için somut direktifler içeren mektuplar, genelgeler, vb. göndererek çalışmalarını sürdürmüştür.

İSGB, Ben-Vestfalya bölgesindeki fabrika ve atelye komitelerinin önderliğiyle, 1923'de yapılan Frankfurt konferansına da katılmıştır. Komintern'in Genel Sekreteri olan Vassil Kolarof, bu konferansın yapılmasını sağlamak için enerjik bir çaba göstermiştir. Konferansta, Ruhr havzasının Fransızlar tarafından işgal edilmesine, yeni savaş tehlikesine ve faşizme karşı verilecek savaşım için alınması gereken pratik önlemler üzerinde tartışıldı.

Sözü edilen dönem boyunca, Bulgaristan'daki dağınık halde bulunan sendikalar da uluslararası faaliyetlere katılmışlardır. Bunlar, ilişkili oldukları birliklerin kongrelerinde yer almışlar, grevci işçilere yardımda bulunmuşlar, yabancı ülkelerdeki sendikaların militanları üzerindeki terörü ve baskılar protesto etmişlerdir.

Bulgaristan'daki sendikal hareket, proletarya enternasyonalizminin ve uluslararası işçi dayanışmasının bayrağını hep yükseklerde tutmuştur. İSGB ve ona üye örgütler, özellikle Rusya'nın Brojiye bölgesindeki açlık çeken insanların savunulması, doğrultusunda sürdürdükle-

Lenincilik'in Devrimci Sendikal Hareket Üzerindeki Etkisi, (1917-1937)], op. cit., pp. 74-97. T. Koleva, The İnternational Contaet of the Bulgarian Revolutionary Trade Unions (1919-1924) [Bulgaristan'daki Devrimci Sendikaların Uluslararası Bağlantıları (1919-1924)], **TU Annais** (Sendikal Yıllık), No: 8, 1969, pp. 154-155.

ri kampanyada aktif bir rol oynamışlardır. (36)

5 Ağustos 1921'de dağıtılan bir el ilanı, Bulgaristan işçilerinin tümünü, Rusya'da açlık çeken işçilere ve köylülere yardımda bulunmaya çağırıyordu. (37) Birçok sendikanın merkez yönetim kurulu ve yürütme Konseyi, Rusya'da açlık çeken bu insanlara yardımda bulunmak için ortak bir başvuru hazırladılar. Sendikal yayınların sayfalarında, kampanyaya yığınsal katılımı sağlamak için makaleler, başvurular, ilanlar yayınlanıyordu.

Hemen hemen bütün işletmelerde ve devlet dairelerinde çalışan Bulgaristan işçileri ve memurları önemli miktarda para, yiyecek, vb. toplayarak sorumluluklarını yerine getirdiler. Birçok Rus çocuğu ya evlâtlığa kabul edildi ya da destek gördü. (38)

İSGB, para ve yiyecek toplamayı örgütlemenin yanısıra, Sovyet Rusya'ya uluslararası sendikal örgütlere bağlı işçilerin yardımının sağlanması doğrultusunda bir kampanya başlattı. (39) Bulgaristan işçileri, binlerce dolar para toplayarak Büyük Oktobr'un davasına, Sovyetler Birliğine bağlılıklarını bir kez daha kanıtladılar.

İSGB, Grevci İngiliz madencilerini de desteklemiştir. (40) 1921'deki grevleri sırasında, İSGB onlara 10.000 levalık bir para yardımında bulunmuştur. Ayrıca Bulgaristan'daki devrimci sendikal hareket, Almanya'daki Beyaz Terör'ün kurbanlarına da maddi yardımlar yapmıştır. (41)

36) V. Hacinikolov, 1921'de, Bulgaristan Halkının Povoljie bölgesindeki Açlık Çeken İnsanlara Desteği, **Historical Review** (Tarihsel İnceleme), No: 3, 1951, pp. 251-288.
37) **Robotniçeski Vestnik** gazetesi, No: 29, 5 Mart 1921.
38) A.G.E., No: 147, 13 Aralık 1922; **Uçitelska Iskra** gazetesi, No: 12, 15 Aralık 1922.
39) **Rabotniçeski Vestnik** gazetesi, No: 167, 9 Ocak 1923.
40) A.G.E., No: 227, 11 Nisan 1921.
41) A.G.E., No: 138, 14 Aralık 1921.

3. 9 HAZİRAN 1923 FAŞİST DARBESİNDEN SONRA

Darbe ve işçi sınıfı

Bulgaristan'da 9 Haziran 1923 gecesi düzenlenen askersel darbe, faşist diktatörlüğün ilk aşamasının başlangıcıydı. Bu darbe, büyük sermaye ve Saray tarafından gizlice desteklenen Askeri Cunta, gerici generaller ve Makadonyalı sağcı militanlar tarafından düzenlendi. Ayrıca gerici burjuva partileri de bu darbeyi desteklediler.

BHÇB hükümeti düşürülmüştü. Sofya yeni doğan güne, Aleksandır Tsankov başkanlığındaki yeni bir kabineyle girdi. Ne var ki, faşist kliğin iktidarı ele geçirmesi, gericiler için nihai zaferin kazanıldığı anlamına gelmiyordu. Komünist'ler ve Çiftçi Birliği militanları tarafından yönetilen geniş halk yığınları, Şumen, Plevne, Plavdif, Pazarcık, Stara Zagora, Haskova, Sviştov, Varna illerinde ve başka yerlerde silahlı bir ayaklanma başlattılar ve darbeye yiğitçe karşı çıktılar. (42) Darbeden sonraki ilk günlerde, faşist hükümet durumunu henüz sağlamlaştıramamıştı. İşçiler yeni hükümetten nefret ediyorlardı.

Bu sırada, demokratik güçlerin darbecileri alaaşağı ederek bir işçi-köylü hükümeti kurmaları için gerekli tüm koşullar hazırdı. Ama ne yazık ki, devrime ve proletaryanın bağlaşıklarına ilişkin "sol" doktriner fikirlerden etkilenmiş olan BKP Merkez Komitesi, Parti'nin "burjuvazinin iki kolu arasındaki savaşımda" yer almıyacağını ve "silah elde" gelişmeleri izleyeceğini açıklayarak "tarafsız" kalmaya karar vermişti. Parti Merkez Komite-

42) Y. Mitev, **The Tascist Coup d'Etat on June 9, 923, and the June Antifascist Uprising** (9 Haziran 1923'deki Faşist Darbe ve Haziran Antifaşist Ayaklanması), Sofya, 1956.

sinin, 9 Haziran darbesi karşısında izlediği tutum, askersel gerici-faşist güçlerin baskın çıkmasını kolaylaştırmıştır.

Yeni yönetim, "yasa, düzen ve adalet"in sağlanacağını, köylülere toprak dağıtılacağını, işçilere ve zanaatçılara yardımda bulunacağını ileri süren demogojik bir bildiri yayınlayarak durumunu sağlamlaştırmaya ve halkın desteğini sağlamaya çalıştı. (43) İSGB'nin Sendikal Komitesi ve mesleki devrimci sendikaların merkez yönetim kurulları bu bildiriye bağlı olarak ve işçilerin daha büyük bir birliğini oluşturmak için, Ticaret, Sanayi ve Çalışma Bakanlığı'na bir bildiri gönderdi. Bu bildiride, işçilerin en can alıcı gereksinimleri ve istemleri yer alıyordu. Bu istemler şunlardır: Sekiz saatlik işgününün uygulanması, ücretlerin düzenlenmesi, vergi yükünün işçiler üzerinden kaldırılması, birlik haklarının güvence altına alınması, polisin grevlere müdahale etmesine son verilmesi, yüksek ücretlere ve vurgunculuğa karşı etkin önlemler alınması, konut scorununun çözümlenmesi, Çalışma alanlarındaki Sağlık Koşulları ve İş Güvenliği Yasası'nın 25'inci paragrafına uygun olarak çalışma müfettişlerinin seçilmesi, gerçek bir çalışma müfettişliği kurumunun oluşturulması, iş mevzuatının tümüyle uygulanması ve genişletilmesi, vb. (44)

Hükümet, işçilerin böylesi istemlerini yerine getireceğine söz vermesine karşın, bunun yerine, işçilerin yıllardır sürdürdükleri savaşımlarla elde ettikleri kazanımların tümünü adım adım adım geri almaya başlayan kapitalistleri tamamen destekledi. Birçok fabrikada ve atelyede sekiz saatlik işgünü uygulamasına son verildi; ücretler düşürüldü ve çalışma koşulları kötüleşti.

9 Haziran'dan sonra, hükümet, emekçi halkın kanını içmeye başladı. BKP (ds)'ye karşı saldırısı korkunçtu. Bir-

43) **Rabotniçeski Vestnik** gazetesi, No: 15, 21 Haziran 1923.
44) Georgi Dimitrof, **Yapıtları** (İngilizce basımı), **Vol. 7**, p. 375.

çok yerlerde Parti'nin şubeleri kapatıldı, arşivleri dağıtıldı ve tahrip edildi. Yerel parti yöneticileri ve militanları tutuklanarak misilleme yapmakla suçlandılar. Partiyle yakın örgütsel bağlar sürdüren İSGB, darbecilerin sürdürdükleri terörün hedeflerinden biri haline geldi. Bütün işçi toplantıları yasaklandı. İşçi örgütlerini tasfiye etmek için tüm provokasyon yöntemleri kullanılmıştı. İşçilerle işverenler arasındaki en küçük uzlaşmazlığa bile karışan hükümet organları, bunları hep işverenlerin çıkarları doğrultusunda çözümlüyorlardı. (45)

Yeni durumda İSGB

7 Haziran darbesi açıkça, yeni koşullara ayak uydurabilmesi için İSGB'nin çalışma biçimlerini ve yöntemlerini geliştirmesi gerektiğini gösterdi. BKP (ds)'nin ve İSGB'nin karşısındaki başlıca güncel görev, proletaryanın kazanımlarını her ne pahasına olursa olsun korumak, emekçi halkın birleşik cephesini oluşturmak, yeni hükümetin toplumsal bir taban kazanmasını önlemek ve büyük sermayeye karşı verilecek silahlı bir savaşım için işçileri hazırlamaktı.

İSGB'nin Sendikal Komitesi, 22 Haziran 1923'te Sofya'da bir konferans düzenledi Georgi Dimitrof, politik durum üzerine ve sendikaların görevleri üzerine, mesleki sendikaların merkez yönetim kurullarının ve denetleme komitelerinin üyeleri ve Sofya'daki yerel işçi konseyi üyeleri önünde bir konuşma yapmıştı. Bu konuşmada işçilerin mesleki örgütlerinin başlıca görevinin, sermayenin saldırısına karşı tüm üretim alanlarındaki emekçi yığınların birleştirilmesi olduğunu söyledi. Georgi Dimitrof şöyle diyordu: "Proletaryanın örgütlerine karşı yapılacak her tecavüz girişimine, tek tek her işletmede ve ulusal

45) A.G.E.

ölçekte birleşik bir halde ve disiplinle, enerjik ve yığınsal olarak karşı çıkılmalıdır." Georgi Dimitrof'un ortaya koyduğu başka bir önemli görev ise emekçi yığınların daha güçlü bir şekilde birleştirilmeleri göreviydi. Dimitrof şöyle diyordu: "Birleşik Cephe fikri yığınların bir mahiyeti haline getirilmelidir, işçiler, kendi yaşamlarını ve geleceklerini savunmak için, örgütsel yakınlıklarına ve politik eğilimlerine bakmaksızın birlik halinde savaşım vermelidirler." (46) Georgi Dimitrof, hareket için yeni aktif kadrolar eğitmek ve yetiştirmek çalışmalarının daha geliştirilmesi ve daha iyi örgütlenmesi için, görevlerin yerine getirilmesinde disiplin ve denetimin sağlanması için sendikaların örgüt içi yapılarının ve finansman durumlarının istikrarlı bir hale getirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Georgi Dimitrof'un konuşmasından sonra konferans daha sonraki bir tarihe ertelendi. Hemen hemen aynı zamanda, 1-6 Temmuz 1923'de BKP (ds)'nin Yüksek Parti Konseyi de toplantılarını sürdürüyordu. Georgi Dimitrof bu çalışmalarda da aktif olarak yer alıyordu. Bundan başka sendikal konferans, konsey'in alacağı kararları da gözönünde bulundurmak zorundaydı. Bunun için 1923'ün 6-9 Temmuz tarihleri arasında çalışmalarını yeniden sürdürdü.

30 Haziran'da Sendikal Komite adına bir genelge yayınlayan Georgi Dimitrof, yerel işçi konseylerini yöneten komitelere, mesleki örgütlerin çalışmalarını sürdürecekleri koşulların kötüleşmesi açısından pratik direktifler vermişti. Her devrimci sendika yöneticisi, kendisi tutuklandığı ya da baskı altında kaldığı takdirde yerini alacak olan iki yardımcı atamak zorundaydı. Ayrıca Genelge, şubeler içindeki örgütlenme yapısının sağlamlaştırılmasını, sendika kulüplerinin kapatılması halinde, toplantıların ve konferansların yapılabileceği bir takım salon-

46) **Georgi Dimitrof on the Trade Unions** (Sendikalarda Georgi Dimitrof), Sofya, 1964, Vol. 2, p. 163-165.

lar sağlanmasını istiyordu. Devrimci sendikacılar, zaman ve mekan koşullarına uygun olarak, çalışmalarını şu ya da bu biçimde sürdürmeliydiler. (47)

BKP Merkez Komitesi'nin 5-7 Ağustos 1923'de yapılan, Vassil Kolarof'un da katıldığı tarihsel oturumu, 9 Haziran'da düşülen hataları düzeltmesi ve birleşik işçi cephesine ve sendikaların daha sonraki çalışmalarına ilişkin Leninci fikirlerin uygulanması doğrultusunda bir dönüm noktasıdır. Bu oturum her ne kadar 9 Haziran'da uygulanan taktikleri suçlamamışsa da, Parti'yi ilk kez silahlı bir ayaklanma düzenleyerek iktidarı ele geçirmekle görevlendirdi. Faşizmin saldırısına karşı bir savaşım sürdürmek için tüm politik güçlerin birleşik bir cephede toplanması sorunu gündemdeydi.

Faşist diktatörlüğe karşı silahlı savaşımı başlatan BKP Merkez Komitesi'nin oturumundan sonra İSGB'nin tüm çalışmaları, Parti'nin yeni taktik ve stratejik politikasına bağlı bir hale geldi. Devrimci sendikalar, ayaklanmanın askersel ve teknik açıdan hazırlanması çalışmalarında önemli bir yer aldılar. Bunlar, proletaryayı bir işçi köylü devleti kurmak için anti-faşist bir savaşım sürdürme doğrultusunda birleştirmekle görevlendirildiler. Bunların çalışmaları, Parti'nin karşılaştığı acil görevlere bağlı olarak yeni bir karakter kazandı. Militan, ve vurucu bir görünüme büründü.

Bulgaristan'daki tüm anti-faşist güçlerin birleştirilmesinde, Georgi Dimitrof'un, ülkedeki faşizmin karakterine ve faşist diktatörlüğe karşı savaşımda tüm demokratik katmanların harekete geçirilmesine ilişkin fikirlerini geliştirdiği birleşik cephe konusundaki makaleleri büyük rol oynamıştır. (48)

İlke olarak, birleşik cepheden kurulmasını ve sendikal hareketin birleşmesini kolaylaştırma amacının yanısıra, devrimci sendikaları herhangi bir baskıdan koru-

47) A.G.E., p. 167.
48) Georgi Dimitrof, Bir Biyografi, Sofya, 1972, pp. 165-170.

mak için İSGB'yle Parti arasındaki tüm bağların biçimsel olarak koparılması kararlaştırıldı.

BKP'yle İSGB arasında kurulmuş olan örgütsel bağların tümünün koparılmasına karar verildiğini açıklayan Ağustos Bildire'sinin kabul edilmesi, İSGB'nin bağımsız bir mesleki örgüt olarak yaptığı ilk pratik harekettir. (49) Ayrıca, İSGB'nin kendi bağımsız yayın organı olacak olan *Trud* (Emek) adlı bir gazetenin çıkarılmasına karar verilmişti. Georgi Dimitrof tarafından yönetilen bu gazetenin ilk sayısı 6 Eylül 1923'de yayınlandı. Georgi Dimitrof tarafından yazılmış olan "Bizim Programımız" başlıklı başmakale, gazetenin, *Rabotniçeski Vestnik*'in onlarca yıldır yetkin bir şekilde sürdürdüğü, işçilerin mesleki hareketini biçimlendirme ve geliştirme davasını, savaşımın yeni gerekleri ve koşulları altında derinleştirmeyi ve genişletmeyi, görevlerini doğru bir şekilde yerine getirip getirmediğini denetlemeyi sürdüreceğini belirliyordu. (50)

Yeni sendika gazetesi, ekonomik savaşım için, işçilerin mesleki hareketinin örgütsel bütünlüğünün yeniden sağlanması ve ülkedeki tüm sendikaların katılacağı genel bir işçi konfederasyonu'nun kurulması için birleşik bir cephenin oluşturulması fikrini alevlendirdi. *Trud* gazetesi, İSGB Sendikal Komitesi'nin, Georgi Dimitrof imzalı, sosyalist Parti'ye bağlı olan sendikal merkezi ve devlet memurlarının "tarafsız" mesleki örgütlerine hitabeden bir önerisini de yayınladı. Bu yazıda, sözü edilen örgütlere, "ortak düşman"a karşı ortak savaşımın somut programına ve Bulgaristan'da Genel bir işçi Konfederasyonunun kurulmasına ilişkin bir görüşme yapmayı öneriyordu. Öneride şöyle deniyordu: "İSGB, varolan işçi sendikalarının tümünün birleşmesini sağlayacak herhangi bir özveriye nedenli büyük olursa olsun hazırdır." (51)

49) **Rabotniçesko Edinstvo gazetesi, No: 21, 2 Mart 1924.**
50) **Troud gazetesi, No: 1, 6 Eylül 1923.**
51) **A.G.E.**

Parti'nin sendikal sorun üzerindeki geleneksel tutumu gözönünde bulundurulacak olursa, önerinin yürekliliği ve açık görüşlülüğü dikkat çekicidir. Bunun gibi, Georgi Dimitrof'un BHÇB'ne, Sosyal Demokrat Parti'ye ve Radikal Parti'ye karşı izlediği yeni tutum ve somut "tüm sendikalar federasyonu" fikirleri de geçmiştekilerle karşılaştırılacak olursa Bulgaristan komünistlerinin görüşlerinde meydana gelen derin değişimlerin bir örneğidir. (52)

Trud gazetesinin ilk sayısı, İSGB'nin Onuncu Kongresi'nin 5-7 Ağustos 1923'de yapılacağını ilan etmişti. Tasarlanan gündem, Kongre'nin, ekonomik bunalım, fiyat artışları, işçi sınıfının durumu ve mesleki işçi hareketinin karşı karşıya olduğu görevler, birleşik cephe ve birleşik sendikalar hareketi, grev savaşımları ve kollektif sözleşmeler, Birlik Tüzüğü'nde yapılacak değişiklikler, vb. gibi son derece önemli sorunlarla uğraşacağını gösteriyordu.

Sendikalar ve Eylül Ayaklanması

9 Haziran 1923'te yapılan faşist hükümet darbesi ve Haziran'daki anti-faşist ayaklanmanın bastırılmış olması, Bulgaristan emekçi halkının faşizmin egemenliğine boyun eğdiği anlamına gelmemektedir. Yukarda da sözedildiği gibi, BKP Merkez Komitesi'nin 5-7 Ağustos 1923'deki tarihsel oturumunda, hedefi, faşist hükümeti alaşağı etmek ve demokratik bir işçi-köylü devleti kurmak olan silahlı bir ayaklanmanın düzenlenmesi kararlaştırılmıştı.

Parti, bu ayaklanma için hazırlıklarını sürdürerek, politik ve örgütsel faaliyetlerini genişletti. BHÇB'ni, geniş Bulgaristan İşçi Sosyal Demokrat Partisi'ni, Radikal

52) P. Boev, 1923 Eylülünde Georgi Dimitrof ve BKP'nin Birleşik Cephe Politikası, **Vekove** dergisi, No: 2, 1972, p. 9.

Parti'yi ve İç Makedonya Devrimci Örgütünü birleşik cephe içinde örgütlenmeye çağırdı. Bunlardan yalnızca BHÇB bu öneriyi kabul etti ve faşist hükümeti alaşağı etmek için verilecek savaşımda BKP ile omuz omuza döğüşmeye hazır olduğunu açıkladı.

Parti'nin hazırladığı ayaklanma planına göre, ülke beş devrimci bölgeye ayrılmıştı ve silahlı faaliyetler hepsinde birden başlayacaktı. Bu sırada, Tsankov yönetimi Parti'nin tutumundaki değişikliğin farkına varmış ve ona beklenmedik bir darbe indirmeye karar vermişti.

12 Eylül 1923'de yığınsal tutuklamalara girişen polis, 2000'den fazla Parti ve Sendika görevlisini yakalamıştı. O günlerde, Georgi Dimitrof İSGB'nin Sendikal Komitesi adına Başbakana sert bir protesto mektubu göndermiş ve yakalananların derhal serbest bırakılmasını istemişti. Protesto mektubunda şöyle deniyordu: "Sofya'da, herhangi bir yasal gerekçe gösterilmeden işçi militanlarının ve tek tek işçilerin yüzlercesi tutuklandı. İşçi kulüpleri kapatıldı. Emekçilerin yayın organları yasaklandı. Mesleki örgütsel toplantılar bile yasaklandı. Sıkıyönetim ilan edildi. Tek kelimeyle, işçi sınıfının, haklarının ve özgürlüklerinin tümü elinden alındı." (53)

Ayrıca, Tütün İscileri Birliği, İnşaat İşçileri Birliği, Tarım ve Orman İşcileri Birliği, vb. tarafından da kızgın protesto notaları gönderildi.

Daha 12 Eylül günü, öğleden sonra, polisin işgal ettiği, Sofya'daki Halk Kulübü önünde binlerce işçi toplanarak hoşnutsuzluklarını dile getirdiler. Aynı günün akşamında ise yine Halk Kulübü önünde toplanan ikibin işçi, yöneticilerin kanunsuz davranışlarını kızgın bir şekilde protesto etti. 13 Eylülde, Sofya'daki Yerel İşçi Konseyi, farklı üretim kollarının temsilcileriyle genişletilmiş bir konferans yaparak; 14 Eylülde yığınsal bir 24 saatlik

53) D. Kossev **The September Uprising of 1923,** (1923 Eylül Ayaklanması), Sofya, 1954, pp. 98-99.

grev ve protesto mitingi yapılmasına karar verdi.

Grev, planlandığı gibi gerçekleştirildi. Greve, şeker endüstrisinde, ayakkabı fabrikalarında ve terzihanelerde çalışan işçilerle banka ve büro memurlarının geniş bir bölümü katıldı. Büyük işletmelerdeki işçiler ve elektrik, tramvay, demiryolu ve posta işçileri greve katılmadılar.

Georgi Dimitrof'un direktiflerine göre devam etmesi ve ulusal bir genel grev haline dönüşmesi gereken Sofya işçilerinin grevi bu hedefe ulaşamadı. Varna'daki yerel sendika yöneticileri bir grevin ilan edilmesine niyetliyken, Sofya'dan sonra yalnızca Pazarcık'da grev ilan edildi. BKP Merkez Komitesi Sekreteri ve ayaklanmaya karşı çıkanlardan birisi olan Tudor Lukanov, Merkez Komitesi'nin diğer üyelerine rağmen greve son verilmesini emretti.

Daha sonraları, Parti, yığınları ayaklanmaya hazırlamak için bir araç olarak grevlerin büyük önemini şöyle belirtmiştir: "Ayaklanma hazırlıklarının en zayıf yanı, yığınlar arasında yapılan politik çalışmaların yeterli olmayışı ve yığınsal kampanyaların eksikliğiydi. Genel olarak, yığınsal politik kampanyaların arka plana itildiği söylenebilir."

Durum çok gergindi. 12 Eylülde yapılan tutuklamalar, 13 Eylülde Muglij köyünde ayaklanmanın patlak vermesine neden olmuştu. Bir hafta sonra ise ayaklanma tüm Stara Zagora bölgesine yayılmıştı. Bu yüzden 20 Eylülde toplanan Parti Merkez Komitesi, 23 Eylül gecesi anti-faşist halk ayaklanmasının başladığını ilan etmeye karar vermiştir. Yüksek Askeri Devrim Komitesi'nin yöneticiliğine ve üyeliklerine Vassil Kolarof, Georgi Dimitrof ve Gavril Genov seçildiler.

23 Eylül 1923 gecesi, binlerce işçi ve köylü faşist diktatörlüğü alaşağı etmek için silahlı savaşıma başladı.

54) **The BCP in Resolutions and Decisions**, Vol. 2, Sofya, 1951, pp. 356-357.

En geniş ve en iyi örgütlenmiş bölge özellikle Vratsa bölgesi olmak üzere kuzeybatı Bulgaristan'dı. Hristo Miçeyilov, Georgi Damyanov, Zampir Popov ve diğerleri tarafından yönetilen isyancı birlikleri gerçek bir kahramanlık gösterdiler.

Sofya'da, askeri devrim komitesinden bilgi sızması yüzünden ayaklanma başlatılamadı. Ruse, Varna, Plovdiv, Sliven, Gabrovo, Burgaz, Şoumen, Plevne ve diğerleri gibi birçok büyük sanayi merkezinde de silahlı ayaklanmayı başlatmak mümkün olmadı.

Eylül Ayaklanması, işçilerin ve köylülerin gösterdikleri kahramanlığa rağmen kanlı bir şekilde bastırıldı. Bu yenilgi de birçok etken rol oynamıştır; fakat yenilginin ana nedeni, Georgi Dimitrof'un da işaret ettiği gibi, Parti'nin yeterli ölçüde bolşevikleşmemiş olmasıdır. (55) Merkezi ve yerel örgütlerdeki parti yöneticilerinin çoğunluğu ya, faşizme karşı kararlı, uzlaşmaz bir savaşım sürdürme kararını kabul etmiyorlar, ya da, savaşa kanat getirmeyerek ve savaşı istemeyerek, Parti'yi böylesi bir savaşım için hazırlamayı gerçekte düşünmediklerinden bunu yalnızca teoride kabul ediyorlardı. Bu, olaylar sırasında Parti örgütlerinin bir ayaklanma için hazır olmadıkları gerçeğini açıklamaktadır. Ayaklanma sırasında bile, Parti'nin birçok yerel yöneticisi, faşist yöneticilere karşı etkin bir eyleme girişmede ya duraksamış ya da başarısız olduğunu kanıtlamıştır. (56)

Devrimci Sendikal hareket, 1923 Eylülündeki antifaşist ayaklanmanın doğrudan hazırlıklarının yapıldığı sırarlarda ve ayaklanma sırasında kararlı bir savaşımı yükseltememişti. Proletaryanın devrimci partisiyle yığınsal devrimci işçi örgütleri arasında onyıllardır varolan ideolojik, politik ve örgütsel bağlara rağmen, devrimci sendikal hareketin savaşımı yükseltilmesi başarılamamıştı. Bu-

55) Georgi Dimitrof, **Yapıtları** (İngilizce basımı), Vol. 14, p. 241.

nun nedenleri, Komünist Partisi'nin ideolojik gelişimindeki, işçi hareketi içindeki öncü rolünü gerçekleştirmede kullandığı biçimlerdeki ve yöntemlerdeki işçi sınıfının çeşitli örgütlü müfrezelerinin karşılaştıkları görevlerdeki bazı zayıflıklar içinde de gizlenmiş olabilir. Devrimci sendikal hareket, Savaştan sonra devrime gebe bunalımın ilk yılları boyunca, özellikle, proletaryanın geniş kapsamlı sınıf savaşımından kaynaklanan politik görevler üstlenirken, 1922 ve 1923 yılları boyunca hemen hemen tüm dikkatini işçi sınıfının yakın çıkarlarının savunulması için sürdürülen savaşımın doğurduğu sorunlara yöneltmişti. Böylece sendikalar kendilerini, iktidarı ele geçirmeyi amaçlayan devrimci meydan savaşlarına hazırlayamamışlardı.

Buna rağmen, Eylül Ayaklanması sırasında, Sosyal Demokrat Öğretmenler Örgütü'nün, Madenciler Birliği'nin, Ulaşım İşçileri Birliği'nin, Tarım İşçileri ve Genel İşçiler Birliği'nin, Hastahane Emekçileri Birliği'nin birçok üyesi savaşlara aktif olarak katıldılar ve Bulgaristan'da bir işçi-köylü devleti kurulması için ön saflarda döğüştüler.

Kudurmuş faşistler vahşetle intikam aldılar. Halkın binlerce değerli evladı kanını döktü. Bunlar arasında, Tütün İşçileri Birliği'nin sevilen sekreteri Stefan Kiradçiyev'in de bulunduğu çok sayıda sendika görevlisi vardır.

Ayaklanmanın bastırılmasından sonra, hükümet, devrimci sendikal harekete karşı daha da vahşi bir zulüm sürdürmeye başlamıştı. Bu, hemen hemen dayanılmaz koşullarda faaliyet gösteren devrimci sendikal hareket için zor sınavlar zamanıydı. Sendikal örgütler yöneticisiz kalmışlardı. BKP'nin en iyi militanlarının aynı zamanda sendika yöneticisi olmaları yüzünden, tutuklamalar, işkenceler ve cinayetler, işçi sendikalarının küçük görevlilerinin bazıları da dahil olmak üzere, hemen hemen devrimci safların tümünü etkilemişti.

DÖDÜNCÜ BÖLÜM

BAĞIMSIZ İŞÇİ SENDİKALARI BİRLİĞİNİN KURULMASI VE FAALİYETLERİ (1924 - 1934)

1. *AYAKLANMADAN SONRA GENEL İŞÇİ SENDİKALARI BİRLİĞİ'NİN DURUMU*

Terör ve demogoji koşullarında

1923 Eylül Ayaklanmasının bastırılması, Bulgaristan' daki faşist diktatörlüğün durumunu sağlamlaştırdığı anlamına gelmiyordu. Ülke içindeki koşullar ve uluslararası koşullar uygun olduğundan, BKP'nin 17-18 Mayıs 1924 tarihlerinde yapılan Vitoşa Konferansı yeni bir silahlı ayaklanma düzenlenmesi yolunda bir karar almıştı. Fakat ekonomik ve politik durum hızla değişti. Aynı yılın sonlarına doğru devrimci dalgada gözle görülür bir düşüş başladı. Ülkedeki burjuva egemenliği güçleniyordu.

Parti'nin iç yeraltı yönetimi, kendisini yeni duruma uydurmayı başaramamıştı. Parti'nin illegal askersel örgütlerinin yöneticileri ayaklanma hareketini ve gerilla eylemlerini sürdürüyorlardı. 16 Nisan 1925'de Sofya'daki kutsal sabbath Katedrali'nin bombalanması gibi faşist

yönetimin düzenlediği provokasyonlara alet olacak tarzda terörist eylemler düzenlediler.

Nesnel olarak değerlendirilirse, gözü dönmüş faşistlerin ülkedeki komünist ve birleşik cephe hareketini bir kan deryasında boğma hazırlıklarına bir zemin hazırlayan bu bombalama eylemi faşist diktatörlüğün çıkarlarına hizmet ediyordu. Parti ve sendikal örgütler ezildi. 2000'den çok komünist ve birleşik cephe militanı katledildi ve bu sayının birkaç katı kadarı da tutuklandı. Legal devrimci örgütlerinden yoksun bırakılmış olan Bulgaristan işçi sınıfı, bir kanunsuzluk ve politik baskı rejiminin etkisi altında kaldı.

Geçici başarısının etkisiyle sarhoş olan faşist diktatörlük Bulgaristan'daki komünist hareketin kökünü kazımak gibi gerçekleştiremeyeceği bir görev üstlendi. O, bir yandan proletaryanın öncüsüne kanlı bir terör uygularken, öte yandan toplumsal demagoji yoluyla Bulgaristan işçi hareketini reformizme ve burjuvaziyle uzlaşma çizgisine çekerek bunu başarabileceğini sanmıştı.

1924 Ocağında, Bulgaristan'ın yakın çağlar tarihinin en gerici yasası olan Devleti Koruma Yasası'nın kabul edildiği görüldü. Bu yasa BKP'yi ve --İSGB de dahil-- olmak üzere, onun yönetimi altındaki yığın örgütlerini yasakladı. Faşist diktatörlük, devrimci işçi örgütlerini illegal çalışma koşullarına iterek, yığınlarla bağlarını koparmayı ve Bulgaristan Komünist Partisi'ni gitgide yozlaştırıp, onu devrimci bir yığın partisi halinden çıkararak, ülkenin politik yaşamında önemli bir etkinliğe sahip olmayan küçük bir mezhep haline dönüştürmeyi amaçlıyordu. Tüm bu çabaların yanısıra, Bulgaristan proletaryasının önemli bir bölümünü sınıf savaşımı yolundan saptırabileceğine inanarak, eski HÇB hükümetinin iş mevzuatı alanındaki bazı girişimlerini sürdürdü ve genişletti.

Burjuva basını, sendikaların "tarafsızlığı" fikrinin benimsenmesini sağlamaya çalışarak sendikal harekete hatırı sayılır bir dikkat gösteriyordu. Cömertçe himaye edi-

len hükümet propagandistleri, işçi toplantıları düzenlemeye ve "tarafsızlık" kisvesi altında gerici sendikal örgütler kurmaya çalışıyorlardı. Bu girişimler Bulgaristan işçi sınıfının uzlaşmaz düşmanlığıyla karşılaşırken, hükümet; yasaklanmış bulunan devrimci sendikaların eski üyelerini saflarına çekmek için yaptıkları çalışmalarda, sosyal demokratları ve reformistleri yüreklendiren bir kampanya başlattı.

1924 yılı sonlarında ortaya çıkan ve istihdamda kademeli olarak bir yükselmeye yol açan kapitalizmin geçici ve kısmi istikrar dönemi koşullarında, faşist diktatörlüğün ve oportünistlerin birleşen böylesi, faaliyetleri, Bulgaristan işçi hareketinin geleceği için ciddi bir tehlike oluşturuyordu. İşçi sınıfının yakın çıkarları da aynı tehditler altındaydı. Devrimci sendikaların kötü durumu ve reformist sendikaların ihanet içindeki politikaları yüzünden işleri daha da kolaylaşan kapitalistler sömürüyü alabildiğine yoğunlaştırdılar.

Bulgaristan proletaryasının, devrime gebe bunalım dönemi boyunca elde ettiği kazanımların hemen hemen tümü yitirilmişti. Sekiz saatlik işgünü uygulaması, işletmelerin yalnızca küçük bir bölümünde (başlıca devlete ait olanlarda) görülebiliyordu. Ortalama işgünü uzunluğu 10-12 saat olmuştu. Temel gereksinim maddelerinin fiyatlarındaki sürekli yükselişin yanısıra, ücretler, ortalama yüzde 20 oranında azalmıştı. Gerçek gelirler, yalnızca dikine yükselen fiyatlarla dikine düşen ücretler arasındaki karşıtlığın sonucu olarak değil, işçilerin işledikleri en hafif suç ya da en küçük hata yüzünden uygulanan ağır para cezalarının sonucu olarak da düşüyordu. Çalışma koşulları ciddi bir şekilde kötüleşiyordu. Hiçkimsenin denetlemediği kapitalistler, sağlık koşullarına ve iç güvenliğine hiç dikkat etmiyorlardı. (1)

1) D. Berov, **The Plight of the Working class in Bulgaria under Capitalism** (Kapitalism Koşullarında Bulgaristan İşçi Sınıfının Kötü Durumu), Sofya, 1968, pp. 47-127.

Bulgaristan komünistleri, bu son derecede zor koşullarda proletarya devrimcilerinin yiğitlik, sınıf düşmanlarıyla ve oportünizmle uzlaşmazlık, ulusal ve uluslararası ölçüde, derin bir devrimci görev bilinci, komünizm ülküleri doğrultusunda her türlü özveriye hazır olmak gibi yüksek niteliklerini kanıtladılar.

Bulgaristan komünist partisi, kalleş düşmanın entrikalarına karşı oldukça uyanıktı. BKP, aldığı ağır darbelere rağmen, işçi sınıfının politik ve ekonomik çıkarlarına karşı yöneltiler saldırılara karşı savaşımı örgütleyecek kendisinden başka bir güç olmadığını ve Bulgaristan'daki devrimci hareketin geleceğini belirleyici bir rol oynayacağını gözönünde bulundurarak, eşit olmayan bir savaşı kabul etti. Parti, sınıfsal çıkarlar doğrultusunda hareket eden, yasal, politik ekonomik ve kültürel örgütler kurarak, faşist diktatörlüğün kendisini sokmak istediği ölü bir gizlilik durumundan kurtulmaya çalışıyordu. Bu örgütler, Partinin yığınlarla yakınlaşmasına, kapitalizmin artan saldırılarına karşı yığınların direnişini örgütlemesine ve onları sınıfsal çıkarlar doğrultusunda devrimci bir ruhla eğitmesine olanak sağlayacaktı. Sendikal, işçi sınıfının en geniş bir biçimde örgütlenebileceği yerler olduklarından, Parti, yasaklanmış olan İSGB'nin değerli benzerleri haline gelebilecek yasal sendikalar kurmak için özel girişimlerde bulundu.

1923-1925 döneminde Bulgaristan'da oluşan fırtınalı politik olaylar, Bulgaristan devrimci sendikal hareketinin örgütsel ve taktiksel bakımdan yeniden kurulduğu bir sırada yakalamıştı. Komünist Partisi, İSGB'yle kendisi arasında şimdiye kadar kurulmuş olan bağların -örneğin devrimci sendikaların ve partinin *Rabotniçeski Vestnik* adlı ortak bir gazete çıkarmalarının- devrimci sendikal hareketin daha da yığınsal bir hale getirilmesi için bir engel oluşturduğu ve sendikal faaliyetlerin derin özüne ters düştüğü sonucuna vardı. Daha önce de belirtildiği gibi, bu sonuçtan kaçınmak için Eylül Ayaklanması öncesinde bile, sendikal faaliyetlerin özgül mahiyetine uygun olarak,

İSGB'ni yeniden örgütlemek için birçok adımlar atılmıştı.

Devrimci güçlerin 1923 Eylülündeki durumu, bu sürecin kısa zamanda tamamlanmasını çok daha fazla olanaklı kılıyordu. Cinayetler, tutuklamalar ve ülkeden kovmalar --ayaklanmadan sonra yurtdışına kaçmaya mecbur olan İSGB Sekreteri Georgi Dimitrof da dahil olmak üzere-- devrimci sendikal hareketin yöneticilerini örgütten uzaklaştırmıştı. İşçi kulüpleri kapatılmış, sendikaların arşivlerine el konulmuş ve ISGB'nin halkçı faaliyetleri yasaklanmıştı. İşçi sınıfının yaşamsal çıkarları, devrimci sendikal örgütlerin zaman geçirilmeden yenilenmesini, yasal varlıklarının sürdürülmesini ve sermayenin artan saldırılarına karşı ortak eylemlerin düzenlenebilmesi için reformist sendikalarla bir anlaşmaya varılmasını gerektiriyordu.

Eylül Ayaklanmasının yenilgiye uğramasından kısa bir süre sonra, Sofya'da, İSGB'nin yeni merkez yönetim kurulunu seçen ve devrimci sendikal hareketin önündeki acil görevleri ortaya koyan bir yeraltı konferansı yapıldı. İSGB'nin yeni merkez yönetim kurulu Sekreterliğine Georgi Dimitrof'un yardımcılarından biri olan Zheko Dimitrof seçilmişti. 11 Kasım 1923'te ise *Rabotniçeski Vestnik* gazetesinde, Sendikal Komite'nin genel Sekreteri olan Georgi Dimitrof'un devrimci sendikal örgütleri tanımlayan bir yazısı yayınlandı. Bu yazıda şöyle deniyordu: "Devrimci sendikalar, Bulgaristan proletaryasının, *kendi yönetim kuruluna, kendi kasasına* sahip olan, *yalnızca kendi tüzüklerine, toplantılarına ve konferanslarına dayanan bir sendikal politika izleyen* bağımsız ekonomik örgütlerdir." Yeni seçilmiş olan İSGB sendikal Komitesi, İçişleri Bakanlığına başvurarak "ülkedeki tüm politik partilerden tamamen bağımsız... salt ekonomik bir örgüt" olarak, devrimci sendikaların yasal varlığının kabul edilmesi için izin istedi." (2)

Bakanlığın bu başvuruyu reddetmesine rağmen Sen-

2) **Rabotniçeski Vestnik** gazetesi, No: 3, 11 Kasım 1923.

dikal Komite, yerel sendikal örgütleri yenileme doğrultusundaki enerjik girişimlerinde, legal ve yarı-legal çalışma için en küçük olanakları bile değerlendirdi. 1923 Kasımında İSGB'nin yasaklanmış olan yayın organı *Trud*'un yerini, yalnızca bir tek sayı çıkabilmiş olan haftalık *Rabotniçesko Edinstvo* (İşçilerin Birliği) adlı gazete aldı. Bu gazetenin yasaklanmasından sonra, bu kez de *Rabotniçeski Glas* (İşçinin Sesi) gazetesi çıkmaya başlamıştı. Bunun yanısıra, Öğretmenler Sendikası kendi yayın organı olan *Uçitelsko Edinstvo* (Öğretmenler Birliği) gazetesini çıkarıyordu. Yıl sonuna doğru, bazı büyük sanayi merkezlerindeki yenilenmiş sendikalar halka açık ilk toplantılarını düzenlemişlerdi.

1924'ün başında, İSGB'nin yönetimi, Genel Bir İşçi Feedrasyonu içinde birleşmiş sendikalar kurmak için girişimde bulundu. Bu, BKP'nin birleşik bir proletarya cephesi kurma girişimiyle uyum halindeydi. O koşullarda, bir cephe kurulmaksızın, politik baskılara, artan kapitalist sömürüye ve faşizmin kendine bağlı sendikalar kurma girişimlerine karşı işçi sınıfının yakın çıkarlarının başarılı bir şekilde savunulması olanaksızdı.

23 Ocak 1924'de İSGB'nin düzenlemiş olduğu bir konferans yapıldı. Bu Konferans, ülkedeki işçilerin tümünün sendikal birliğin oluşturulması fikrini benimsediğini saptayarak, bütün sendika yöneticilerinin, böylesi bir birliğin sağlanması doğrultusunda daha büyük bir çaba göstermelerini isteyen bir direktif verdi. Fakat, reformist sendikalar Bulgaristan'da yaşanan koşullarda işçi sınıfını örgütlemek için tek alternatifin reformist sendikalar olduğunu iddia ederek İSGB'nin önerisini kabul etmediler. Bu yanıt, o zamanlar reformistlerin izlemekte oldukları, devrimci sendikaların parçalanması ve özümsenmesi yönündeki tutumun bir yansısıdır. (3)

3) **History of the Trade-union Movement in Bulgaria** (Bulgaristan'daki Sendikal Hareketin Tarihi), pp. 311-314.

Reformistlerin, tümüyle işçi düşmanı konumları İSGB'nin Bulgaristan'da sendikal birliğin sağlanması yolundaki çabalarını zayıflatmadı. Gerçekte Sofya, Varna, Ruse gibi büyük kentlerin bazılarında ve başka yerlerde birleşmiş sendikal gruplar oluşturuldu. (4)

Eylül Ayaklanmasından sonraki ilk grevler ise, son derece zor koşullar göğüslenerek yapıldı. Bunların en önemlileri, Babov Dol madenindeki işçilerin, Varna'daki tersane işçilerinin Pleven'deki metal işleri atölyelerinde çalışan işçilerin, Sliven'deki tekstil işçilerinin, Aitos bölgesindeki -güneydoğu Bulgaristan'daki- tarım işçilerinin vb. grevleridir. (5)

2 Nisan 1924'de, Devleti Koruma Yasasına dayanılarak, İSGB'nin kapatıldığı ilan edildi. Bu, devrimci sendikaların daha önceki görevlerini değiştirdi ve yasal varlıklarını sürdürebilme doğrultusundaki savaşımlarını ön plana çıkardı. İSGB'yi oluşturan farklı sendikaların yöneticileri, yasaklamanın kendi örgütleri için değil, yalnızca bir sendikal merkez olan İSGB için konulduğunu belirttiler. Ne var ki, hükümet yasaklamanın, İSGB'nin üyesi olan sendikaların tümüne uygulanmasını sağlama bağlayarak, bu tartışmaları bitirdi. Varlığını yasallaştırmak isteyen her sendika, yeni kurulmuş bir örgüt olarak kaydını yaptırmalı ve tüzüğü resmi makamların onayına sunulmalıydı.

1924'ün ilkbaharında faaliyetlerine yeniden başlayan devrimci sendikaların tümü bu olanaktan yararlandılar ve tüzüklerinin onaylanması için resmi makamlara başvurdular. Bu tüzükler, doğal olarak, Devleti Koruma Yasasının darbelerinden sakınabilmelerini sağlayacak bir şekilde değiştirilmişti. Faşist yöneticiler, gönderilen tüzükleri iyice incelediler ve ilgili sendikanın devrimci bir mahiyet taşıdığını ima eden küçük bir ipucu buldukları

4) **Georgi Dimitrof, Yapıtları (İngilizce basımı), Vol. 7, p. 351.**
5) **History of Trade-union Movement in Bulgaria (Bulgaristan'daki Sendikal Hareketin Tarihi), pp. 314-316.**

tüzükleri onaylamadılar. Metal işleri atelyelerindeki işçilerin, deri ve ayakkabı imalâthanelerindeki işçilerin, tütün işçilerinin, marangozların, vb. sendikalarının yöneticileri böylesi bir uygulamaya sert bir şekilde karşı çıkarak, ülkenin o sıradaki yasama organı Ulusal Meclis'e ayrıntılı bir muhtıra gönderdiler.

Bazı tüzük metinleri öylesine büyük bir dikkatle hazırlanmıştı ki, İçişleri Bakanlığı bunları onaylamayı reddetmek için herhangi bir yasal gerekçe bulamamıştı. Böylece, basımevi işçilerinin, fırın işçilerinin, kadın şapkası imalathanelerinde çalışan işçilerin, garsonların ve aşçıların sendikalarını kapsayan, İSGB'nin eski üyelerinden dördü, daha 1924'ün sonbaharına doğru yasal varlıklarını sağlamışlardı. Devrimci sendikalar, bu atılımı genişletmek için enerjik çabalar gösterdiler. Ne var ki, daha sonra, büyük çabalarla ve özveriyle elde edilen tüm kazanımların yitirildiği 1925 Nisan'ındaki kanlı olaylara gelindi. Sendikalar başladıkları yere dönmüşlerdi. (6)

2. *BAĞIMSIZ İŞÇİ SENDİKALARI BİRLİĞİNİN KURULMASI VE GÜÇLENDİRİLMESİ*

BİSB'nin kurulması ve sendikal birliğin sağlanmasına yönelik girişimler

Bulgaristan'da cinayetlerin sürdüğü, işçi militanlarının ve anti-faşistlerin "iz bırakmadan" kayboldukları 1925 Haziranında, BKP MK'sinin Yurtdışı Bürosunun aldığı karar gereğince, M. Stoyanof ve H. Haloçef başkanlığındaki yurtiçindeki Parti yönetimi, Vitoşa dağındaki Drogalevtsi Manastırı'nda yaptığı gizli bir toplantıda "bağımsız bir işçi sendikaları birliğinin" kurulması yönün-

6) A.G.E., s. 317-318, 320-321.

de karar almıştı. Yeni kurulacak sendikaların "bağımsız" sıfatını almaları bunların tüzüklerinin onaylanmasını sağlamak amacını güden taktiksel temellere dayanıyordu.

Gerçekte, bağımsız sendikalar büyük İSGB davasının sürdürücüleri olarak düşünülmüşlerdi ve sınıf savaşımına katılacaklardı. Sendikaların politik partilerden bağımsız olduklarının açıkça ilan edilmiş olmasına karşın, bunların çalışmaları gerçekte BKP'nin MK'sine bağlı olan ve üyeleri arasında devrimci sendikal hareketin Assen Bogadjiyev, Avram Stoyanov, Yordan Milev, Georgi Dodov ve Georgi Vangelov gibi seçkin militanları da bulunan Merkezi Sendikal Komite tarafından yönetiliyordu. (7)

1925 sonbaharına doğru merkezi Parti yönetimi sayesinde ve sendika görevlilerinin özgeci çabaları sayesinde, basımevi işçilerinin, garsonların ve aşçıların, terzihane işçilerinin ve fırın işçilerinin bağımsız sendikaları kurulmuştu. 25 Ağustos 1925'de ise, farklı bağımsız sendikaları birleştiren ve kapanmış bulunan İSGB gibi bir sendikal merkez rolü oynayan bir Bağımsız İşçi Federasyonu kuruldu. Federasyon hükümet tarafından kapatıldı. Fakat bu, farklı birlikler ve tek tek yönetim kurullarıyla, Parti'nin Sendikal Komite'sinin birleşik yönetimi altındaki örgütlerin durumunu hiçbir şekilde etkilemedi. Sendikal Komite, eylemlerinin, yasal devrimci sendikal bir merkez yerine pek yakında kendisini kabul ettirecek ve halk arasında yaygın bir sevgi kazanacak olan Bağımsız İşçi Sendikaları Birliği (BİSB) aracılığıyla sürdürülmesini kararlaştırdı. (8)

9 Ağustos 1925'de, ülkedeki sendikal hareketin kollektif bir propagandisti ve örgütleyicisi haline gelen, BİSB'nin yayın organı *Edinstvo* (Birlik) gazetesinin ilk sayısı-

7) A.G.E., pp. 322-324.

8) **Central Party Archives** (Parti Merkez Arşivi), f. 146. op. 5, a. ed. 973, 1. 24; f. 3, op. 4, a. ed. 115, d. 182. **History of the Trade-union Movement in Bulgaria** (Bulgaristan'daki Sendikal Hareketin Tarihi), p. 325.

nın çıktığı görüldü. Gazete, işçi sınıfının içinde bulunduğu zor koşullara ilişkin makaleler yayınlayarak, işçilerin, kapitalizmin yarattığı sorunları ancak kendi güçlü sınıf örgütlerini kurarak çözümleme yoluna girebileceklerini dile getiriyordu. Ne var ki, o sıralarda BKP'nin yönetimi altındaki tek legal yayın organı olduğundan, *Edinstvo* gazetesinin oynadığı üstü kapalı bir dil kullanıyorsa da, bütün haklarından yoksun bırakılmış olan ve insafsızca sömürülen emekçi yığınlar, gazetenin onların çıkarlarını savunduğunu ve Komünist Parti'sinin yayın organı olduğunu çok iyi anlıyorlardı. İşte bu yüzden *Edinstvo* gazetesi, faşist yöneticilerin dağıtımı engelleme çabalarına rağmen, emekçi halk arasında en çok sevilen ve en çok okunan gazete olmaya devam etti.

1925 Nisanı'nda patlak veren olayların ardından *Edinstvo* gazetesinin yayınlanmaya başlanması ve BİSB'nin kurulması, Bulgaristan Komünist Partisi'nin, faşist diktatörlük tarafından partiyi emekçi yığınlardan soyutlamak amacıyla oluşturulan demir çemberi kırma savaşımında kazandığı ilk büyük başarılardır. Parti, BİSB'nin kurulması ve güçlendirilmesi doğrultusundaki çalışmalarına paralel olarak, sendikal birliğin kurulmasını hedefleyen faaliyetlerini de sürdürdü. Çünkü, salt zorlukla yeniden canlandırılmış olan devrimci sendikal hareketin güçleriyle, işçi sınıfının yaşamsal çıkarlarının doğrudan ve etkili bir şekilde savunulması kolay değildi.

Bu sırada, sendikal hareketin uluslararası çaptaki birliğinin kurulması fikri gitgide yaygınlaşıyordu. Reformist sendikalara bağlı işçiler yöneticilerin uzlaşmacı ve oportünist politikaları yüzünden gitgide hayal kırıklığına uğruyorlar ve işçi sınıfının yaşamsal çıkarlarının savunulması için daha kararlı eylemlere girişilmesini istiyorlardı. İşte bu yüzden, Amsterdam Sendikal Enternasyonali içinde güçlü bir sol kanat hareketi ortaya çıkmıştı. 1925'de, İngiliz ve Sovyet sendikalarının "sol" kanat hizipçileri, İskandinav ülkelerindeki birçok sendikayı birleştiren Birliğin

sağlanması için İngiltere, Rusya Komitesi adlı örgütü kurdular. (9)

Ülke içindeki sendikaların birliğinin sağlanması, yeni kurulmuş olan BİSB'nin önündeki başta gelen görevlerden birisi olmuştu. (10) Reformist bir örgüt olan Hür İşçi Sendikaları Genel Birliği'nin (HİSGB) temsilcileriyle ilk toplantı 3 Ağustos 1925'de yapıldı. İki taraf, böylesi bir birliğin kurulması için gerekli olan koşulları görüştüler. BİSB tarafından önerilen ortak platformda, hangi partinin üyesi olduklarına, politik, dinsel ve diğer inançlarına bakılmaksızın, işçilerin ve memurların tümünü birleştirecek olan bir sendika federasyonunun kurulması isteniyordu. Federasyonun kendisi iki sendikal enternasyonalin hiçbirine üye olmayacak, fakat üye sendikaların bu uluslararası örgütlere üye olabilme hakları korunacaktı. Hâlâ işçi sınıfının önemli katmanlarını saflarına çekme umudu taşıyan HİSGB yönetimi, BİSB'nin önerdiği platformu kibirli bir şekilde reddetti. HİSGB yönetimi, BİSB'nin bağımsız bir örgüt olarak varlığına son vermesini ve koşulsuz olarak HİSGB'ne katılmasını, yani HİSGB tarafından yutulmasını önerdi.

Doğal olarak, devrimci sendikalar böyle bir öneriyi kabul edemezlerdi. Bu yüzden kendi örgütlerini kurmak için iki misli bir çaba gösterdiler. Yenildikleri için öfkelenen reformistler, BİSB'ne karşı, BİSB'nin İSGB'nin kılık değiştirmiş bir biçiminden başka bir şey olmadığını ileri sürerek düşmanca bir kampanya başlattılar. BİSB'nin faaliyetlerini yakından izleyen ve onu devrimci sendikacılık çizgisinden saptırmak için her fırsattan yararlanan faşist polis, reformist yöneticilerin "açıklamalarından" aldığı başlama işaretiyle yeni kurulmuş bir örgüt olan BİSB'ne karşı 1925 sonbaharında etkili yığınsal eylemlere girişti. Yeni "kara listeler", yaklaşan cinayetler

9) D. Michev, Birleşme İçin İngiltere - Rusya Komitesi'nin Kurulması ve Çalışması (1925-1927), **TU Annals** (Sendikal Yıllık), No: 10, 1971, pp. 90-123.

ve "iz bırakmadan kaybolmalar" söylentileri her tarafa yayılmıştı. Birçok Parti ve sendika yöneticisi, devrimci sendikal hareketin kadrolarını koruyabilmek için HİSGB'nin Amsterdam Sendikalar Enternasyonal'i ile olan örgütsel bağlarını sürdürmesi koşuluyla bile, BİSB'nin hemen HİSGB ile birleşmesi gerektiğini düşünüyorlardı.

O sıralarda sürgünde olduğundan ülkedeki durum hakkında yeterli bilgisi olmayan BKP'nin MK'si, bu fikri, birleşik sendikaların Amsterdam Sendikalar Enternasyonalı ile olan bağlarını yalnızca birbirleriyle bilgi alış verişinde bulunarak sürdürmeleri koşuluyla onayladı. Doğal olarak bu, çok geçmeden Komintern'in yardımıyla doğru olarak konulduğu gibi aceleye gelmiş ve hatalı bir karardı.

BİSB ile HİSGB arasındaki görüşmeler, 1925 Ağustosundaki platform üzerinde, fakat buna birleşik sendikaların İngiltere-Rusya Komitesi'nin girişimini desteklemeleri koşulu da eklenerek 1926'nın ilkbaharında yeniden başladı. Reformistler, ilk zamanlar güçlerini ve uluslararası saygınlıklarını kanıtlamak amacıyla dikbaşlı bir tavır takındılar. Amsterdam Enternasyonalinin seçkin yöneticilerinin katılımıyla Sofya'da yapılacak olan Balkan Sendikaları Konferansında ev sahipliği yapmakta ısrar ettiler. 9 ve 10 Nisan günlerinde yapılan konferansa katılmak için Bulgaristan'a gelen Amsterdam Enternasyonali yönetim kurulu üyesi ile sekreteri, K. Mertens ve J. Sassenback daha oturumlar sırasında ve daha sonra ülkede yaptıkları gezi sırasında; reformizmin yalnızca devlet ve mülkiye memurlarının bir kısmı arasında tutunabildiğini ve acımasız faşist teröre rağmen sanayi proletaryasının devrimci sendikalara kesinlikle bağlı olduğunu gördüler.

Reformistler, BİSB'ni yutma planlarını tamamen terketmeleri ve BİSB'nin gücünü ve etkisini tanımaları gerekeceğini anlamışlardı. HİSGB, BİSB'nin eylem birliği

10) Cp. D. Miçev, BKP'nin Sendikal Birlik İçin Savaşımı (1925-1926), **TU Annals, No: 3, 1964, pp. 121-164.**

için yaptığı başvurulara yanıt vermeye çok daha yatkın bir hale gelmişti. Böylece, 1926'nın ilkbaharında, devrimci sendikaların başını çektiği 1 Mayıs'ın kutlanması, 2 Haziran'daki ölüm yıldönümünde Bulgaristan'da 19. yüzyıldaki ulusal kurtuluş hareketinin parlak isimlerinden biri olan Hristo Botev'in anılması, grevci Pernik maden işçilerini desteklemek için bir kampanya açılması vb. birçok birleşik eylem düzenlendi.

BİSB ile HİSGB'nin birleştiklerini belirten protokol, 21 Temmuz 1926'da imzalandı. Bu, her iki tarafın da verdiği ödünler sonucu başarılabilmişti. Ama reformistler daha büyük ödünler vermişlerdi ve bu devrimci sendikal hareket için belirli bir avantaj sağlamıştı. Bu gerçek, Georgi Dimitrof'un bu birleşmeyi, "işçi sınıfının birliği fikrinin, geniş sosyalistlerin ve Amsterdam Enternasyonali'nin karşıt politikası karşısında kazandığı bir utku" olarak tanımlaması için gerekçe hazırlamıştır. Yalnız çok doğaldır ki, böylesi bir birleşme ve devrimci sendikal hareketin kuyusunu kazmak için elinden geleni yapan faşist diktatörlüğün ve oportünistlerin hesabını görmeye ters düşüyordu.

8-9 Ağustos 1926'da yapılan Ulusal HİSGB Konferansı, sağcı öğelerin ve sosyal Demokrat Parti'nin baskısıyla birleşme protokolunu reddetti. Bununla aynı zamanda yapılan BİSB Konferansında ise, Sosyal demokratların sendikal hareket içindeki düşmanca politikası kınandı ve devrimci sendikaların örgütsel bakımdan pekiştirilmesi için önlemler alındı. Konferans, devrimci sendikalar arasında eşgüdümlü eylemlerin düzenlenebilmesi için daha iyi olanaklar yaratmak amacıyla, o zamana kadar varolan federatif örgütlenme biçiminin yerine demokratik merkeziyetçilik ilkelerine dayalı bir örgütlenme biçiminin getirilmesini karara bağladı. Birliklerin tümü, Bağımsız İşçi Sendikaları Genel Birliği (BİSGB) de-

11) Georgi Dimitrof, **Yapıtları (İngilizce basımı)**, Vol. 8, p. 253.

nilen birleştirilmiş bir sendikal merkezde biraraya getirilecekti. Faşist yöneticilerin, BİSGB'nin durumunu onaylamayı reddetlemeleri, pratik olarak BİSB'nin, birleşik bir yönetimle merkezileşmiş sendikal bir örgüt olarak biçimlenmiş olması yüzünden, pek birşeyi değiştirmedi.

Sendikal birliğin sağlanması konusundaki görüşmelerin başarısızlığa uğramasından sonra, BİSB, sendikal hareket içinde ayrılıkçı fikirleri yaymaya çalışan, BKP'den ihraç edilmiş, Sider Todorof, İvan Klinçerof, Nikola Sakarof vb. likidatörlere karşı savaşmak zorunda kaldı. Bunlar, aralarında varolan düşmanlık nedeniyle kapitalizmin saldırılarına karşı işçi sınıfının eylem birliğini sağlamayı ne yazık ki başaramayacaklarını düşündükleri iki sendikal merkezin çerçevesi dışında bir sendikal birliğin, zaman geçirilmeden kurulmasını istiyorlardı. Bu görüş yıkıcıydı. Devrimci sendikacılığa karşıydı ve mesleki örgütleri, uluslararası proletaryanın ve Komünist Partisinin devrimci yönetiminin desteğinden yoksun bırakılmak amacını güdüyordu. BKP ve devrimci sendikalar, likidatörlerin teşhir edilmeleri ve BİSB saflarından kovulmaları ile sonuçlanan hızlı bir teşhir kampanyası başlattılar. Ayrılıkçıların tek başarısı, Bağımsız Basımevi İşçileri Birliği içinde sağlayabildikleri bir parçalanma ve bu Birliğin üyelerinin bir kısmının reformist Tipograf İşçileri Birliğine katılmasına neden olmalırıdır. (12)

BİSB'nin pekiştirilmesi ve grev eylemlerinde görülen yeni bir kabarışın başlangıcı.

Kurulduğu andan itibaren, sendikal hareket içindeki reformizme ve likidatörlüğe karşı sert bir savaşım sürdürmek zorunda kalan BİSB, bu savaşımdan ideolojik ve

12) **History of the Trade-union Movement in Bulgaria** (Bulgaristan'daki Sendikal Hareketin Tarihi), pp. 340-341.

örgütsel bakımdan güçlenmiş olarak çıktı. BİSB'nin örgütsel yapısı, günden güne gelişerek bu durum, 1927'nin Sonbaharında Birinci Kongre'nin yapılmasına olanak yarattı. Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nin 10. cu yıldönümünün kutlanacağı güne rastlaması için, Kongre'nin yapılacağı tarih 6-8 Kasım 1927 olarak saptanmıştı. BİSB, bu yolla devrimci özlerini göstermek ve Bulgaristan işçi sınıfının Sovyetler Birliğine duyduğu sempatiyi dile getirmek istiyordu.

Konferansa katılmak için, ülkenin her tarafından Sofya'ya gelen 149 delege, üye sayıları toplam 7000 olan 108 bağımsız sendikal birliği temsil ediyorlardı. Konferansa katılan Çekoslovak ve Fransız devrimci sendikalarının temsilcileri, aynı zamanda Profintern'i ve Sovyet sendikalarını temsil ediyorlardı. İlk Oturumun "Enternasyonal"in söylenmesiyle başlamasından sonra, İşçi Partisi'nin (BKP'nin 1927 Şubatında kurulmuş olan legal kolu) Profintern'in Yürütme Komitesi'nin, SSCB'deki Tüm-Sovyet Sendikaları Merkez Konseyi'nin, Yugoslavya Bağımsız Sendikaları'nın ve diğerlerinin mesajları okundu. Oturumu yönetmekte olan Stoimen Tsevetkof bu mesajları yanıtlayarak şöyle dedi:

"Değerli konuklar, değerli kardeşler, Ülkelerinize döndüğünüz zaman Kızıl Sendikalar Enternasyonali'ne..., Sovyet Sendikalarına, Fransız ve Çekoslovak İşçilerine şöyle deyin: Bulgaristan'da 1923'ten 1925'e kadar esen korkunç fırtına ve faşist diktatörlüğün bitmeyen dayanılmaz terörü, Bulgaristan işçi hareketini yıkamadı. Bulgaristan işçi hareketi, kaçınılmaz utkusunu kazanarak burjuvaziyi alaşağı edecek ve emekçi köylülerle bağlaşıklık içinde işçilerin kendi iktidarını kuracaktır."

Konferansta, kabul edilen özel bir kararda, Tüm Sovyet Sendikaları Merkez Konseyi'ne hitapla, Bulgaristan işçi sınıfının "uluslararası sermayenin dünyanın ilk işçi-köylü devletine karşı hazırlamakta olduğu savaşa karşı

verilecek savaşımda hiçbir çabayı esirgemiyeceği" açıklanmıştır. (13)

Kongre, sendikal taktikleri, iş mevzuatını, grev hareketini, vb. inceledi. Kongrede, Yordan Milev, Avran Stayanof, Assen Boyadçiyef, Georgi Vangelof, Yordan Zlatinçef gibi deneyimli sendika militanlarından oluşan bir merkez komitesi de seçilmiştir. BİSB'nin Birinci Kongresi, yaptığı çalışmaların tümü ve aldığı kararlar açısından devrimci sendikacılığın görkemli bir gösterisi haline dönüşmüştü. Kongre Bulgaristan işçi sınıfının faşist kırımların yarattığı uyuşukluktan kurtulduğunu ve Rusya işçilerinin ve köylülerinin davasına bağlı kalarak, Bulgaristan Komünist Partisi tarafından çizilen devrimci yolu yiğitçe izlediğini göstermiştir.

Faşist hükümet, Bulgaristan işçi hareketinin devrimci yanını ortadan kaldırma umutlarının başarısızlıkla sonuçlandığını görmüştü. Bunun için zaman geçirmeden BİSB'ne saldırdı. Başkent'teki ve büyük sanayi merkezlerindeki sendika kulüpleri basıldı, sendika militanları tehdit edildi, tutuklandı ve hapsedildi. BİSB'nin örgütsel ve yığınsal politik faaliyetleri yasaklandı. BİSB yönetimi, faşist propagandanın BİSB'ne iftira ettiğini kamuoyunun gözleri önüne seren ve polis terörünü protesto eden bir açık mektup yayınladı. Ülke boyunca "BİSB' den elinizi çekin! Beyaz terörün tutuklu kurbanlarına özgürlük!" belgileriyle, yığınsal bir kampanya başlamıştı. Profintern, Georgi Dimitrof'un önerisi üzerine, Bulgaristan'daki devrimci sendikaları savunmak için uluslararası bir kampanya düzenledi. Hem ülke içinde hem de ülke dışında geniş bir protesto hareketiyle karşılaşan ve kendisine "demokratik" bir görünüm vermeye çalışmakta olan faşist hükümet daha aşırı davranışları göze alamadı ve BİSB'nin legal varlığı üzerindeki yasağı kısa sürede kaldırdı.

13) **Central Party Archives** (Parti Merkez Arşivi), f. 38, op. 1, a. ed. 49, d. 4-5; **Edinstvo** gazetesi, No: 22, 16 Kasım 1924.

BİSB, faşist diktatörlüğün sürekli darbeleri altında olmasına ve dikkatlerini başlıca örgütsel yapısı üzerinde toplamak zorunda olmasına karşın, işçi sınıfının yakın ekonomik çıkarlarının savunulmasında eskilerden daha da ciddi savaşımları örgütlemeyi başarabildi. Bu açıdan, 27 Mayıs 1927'den 26 Haziran 1927'ye kadar süren ve Sofya'daki 2500 tütün işçisinin katıldığı grev büyük bir olaydır. Grev, Bağımsız Tütün İşçileri Birliği tarafından ve ücretlerin artırılması, işgününün kısaltılması, işyerlerinde daha iyi sağlık koşullarının sağlanması vb. için düzenlenmişti. Grev komitesi, savaşımın yönetiminde esnek davranarak kapitalistlerin ve akıllıca davranarak polisin düzenlediği provakosyonlara gelmedi. Grevi destekleme faaliyetleri de kusursuz bir şekilde düzenlenmişti. Sofya'daki birçok emekçi aile, grevcileri maddi bakımdan desteklediler. Diğer tütün endüstrisi merkezlerinde de, enerjik grevş hazırlıkları vardı.

Başlangıçta, "tam" bir arabulucu rolü oynamaya çalışan hükümet, polisin uzlaşmazlığa karışmayacağı yolunda vaadler veriyordu. Fakat, devrimci sendikaların önderliğinde grev hareketlerinin yayılması tehlikesiyle karşılaşınca demogojik dış-görünüşünü tamamen terketmek zorunda kaldı. Grevcilerin toplantıları yasaklandı, grev komitesinin birçok üyesi tutuklandı. Sofya'daki grevcilerden bazıları uzun süren ve yorucu olan savaşım yüzünden yorgunluk belirtileri göstermeye başladılar. Faşist yöneticiler, diğer tütün endüstrisi merkezlerinde yeni grevlerin yapılmasını önlemeyi başardılar. Bu koşullarda, grevi yöneten komite, örgütlü bir şekilde greve son verdi. (14)

Grevcilerin maddi kazanımları çok az olmuştu. Ancak bu grevin o sıradaki devrimci işçi hareketinin gelişmesindeki önemi çok büyüktür. Komintern'in de belirttiği gibi, kısmî bir grev "yığınsal hareketin kuşatılmasını ve

14) V. Hocinikolov et al., **The strikes of the Working Class in Bulgaria** (Bulgaristan İşçi Sınıfının Grevleri), Sofya, 1960, pp. 312-314.

boğulmasını amaçlayan reformizmin cephesini yarıyorsa, yığınların gergin bir durumda olduğuna işaret ediyorsa ve tüm güçlerin harekete geçirilmesini sağlayacak bir kıvılcım olabiliyorsa devrimci bir rol oynayabilir." (15) Sofya tütün işçilerinin grevi kesinlikle böylesi bir grevdi. Grev, iyi bir örgütlenmenin sağlanması ve yetenekli önderlerin varolması koşuluyla, faşist diktatörlüğün baskılarına rağmen yığınsal işçi savaşımlarının kesinlikle olanaklı olduğunu göstermiştir. Bu grevin sonucunda Bulgaristan proletaryasının faşist diktatörlükle uzlaşmadığı ve onun savaşlar içinden geçmiş öncüsü Bulgaristan Komünist Partisi'nin çizdiği yolu bir milim sapmadan izlemekte olduğu açıkça ortaya çıkmıştı.

Sofya'daki tütün işçileri grevinin ardından, grev hareketinin gelişmesi sürdü. 1929'un ilkbaharında ve yazında büyük bir grev kabarışı görüldü. Bu kabarışın odak noktasını, 25.000 tütün işçisinin katıldığı tütün işçileri genel grevi oluşturur. (16) Grev, 17 Mayıs 1929'da Haskovo'da daha yüksek ücret ve daha iyi çalışma koşulları istemleriyle başlamıştı. Bunu izleyen iki hafta içinde Grev, Plovdiv'e, Stanimako'ya -şimdiki Asenovgrad'a- ve Rhodopi dağlarındaki tütün endüstrisi merkezlerine yayıldı.

Başlangıçta, grev komitelerinin bazılarında, BİSB'nin önder rolüne karşı çıkan ve resmi hükümet organlarıyla işbirliği yapılması istemlerinde ısrar eden şans eseri bu komitelere girmiş öğeler vardı. Plovdiv grev komitesi kentteki polis şefiyle görüşmelere başlamış ve hatta başbakana özel bir heyet göndermişti. Hükümet ve çeşitli burjuva partileri bu yalpalama belirtilerinden yararlanarak grevcilerle yakınlık kurmaya çalıştılar. Bununla birlikte grevin yönetimini ele geçirmek için verilen savaşım bir-

15) **The Communist International in Documents (1919-1923)**, (Belgelerle Komünist Enternasyonal; 1919-1932), Moskova, 1933, p. 751.

16) Georgi Dimitrof, **Yapıtları (İngilizce basımı)**, c. 8, s. 403 - 407; V. Hacinikolov et al., op. cit., s. 319-326.

kaç günden fazla sürmedi. Komünistler ve sendika militanları, grevciler arasında geniş bir teşhir kampanyası sürdürdüler. Bu kampanya yoluyla, sınıf düşmanlarının hazırladığı haince planlar gözler önüne serildi ve bunların grev komitelerindeki kuklaları komitelerden atıldı.

BKP ve onun etkisi altındaki halk örgütleri, tüm güçlerini grevin utkuya ulaşmasını sağlama çabası üzerinde yoğunlaştırmışlardı. Değişik broşürler ve çağrılar basıldı. Düzgün aralıklarla, binlerce grevcinin katıldığı toplantılar düzenlendi. Grevin gelişimi üzerine yayınlanan merkezi bir bültenin yanısıra yerel bültenler yayınlandı. Yığınsal grev gözcülüğü örgütlendi. Greve yardım etmek için kurulan işçi komiteleri, BİSB MK'sinin öncülüğüyle oluşturulmuştu. Yardım kampanyasına işçiler, köylüler, memurlar, sanatçılar, küçük dükkân sahipleri, vb. katıldılar. En büyük yanıt zanaatçılardan gelmişti. Bunların, grevlerin yapıldığı tütün endüstrisi merkezlerindeki örgütleri, grevcilere önemli miktarda yardımda bulunmuşlardı. Bunun yanısıra, BİSB MK'si, uluslararası proletaryayı da yardıma çağırmıştı. Profintern, Bulgaristan'daki grevcilere yardım sağlanması için özel bir broşür yayınladı. Bundan başka Alman Komünist Partisi'nin 22'nci Kongresine katılmış olan 13 Komünist partisinin delegasyonları da buna benzer bir çağrıda bulundular ve grevcilere iyi dileklerini bildiren bir mesaj yayınladılar. BİSB'nin merkezi grev fonuna, Profintern ve Uluslararası Devrimcilere Yardım Örgütü aracılığıyla 30.000 leva'dan fazla yardım katılmıştı.

Haskovo'da ve Plovdiv'de bir ay, Stanimaka'daki ve Rhodope'deki bazı küçük tütün endüstrisi merkezlerinde ise iki ay süren tütün işçileri genel grevi kısmi bir başarıyla sona erdi. 9 Haziran 1923'deki faşist darbeden sonra, ülkede düzenlenen ilk geniş ölçekli genel grev olan bu grevin ülkedeki devrimci hareket açısından büyük bir önemi vardır. Bu grev, Bulgaristan işçi sınıfı hareketinin yığınsallaşmasını sağlamış, proletaryanın çeşitli

katmanlarını harekete geçirmeyi başarmıştır. Bu grevi, Sofya'nın Fortuna ve Menardy tekstil işletmelerinde çalışan işçilerin, Burgaz'daki ve Gabrovo'daki deri işleyen atelyelerdeki işçilerin, Troyan'daki, Pleven'deki, Popova'daki ve Sofya'daki marangozların, Plovdiv'deki, Varna'daki ve Ruse'deki fırın işçilerinin, Sofya'daki, Haskovo'daki ve Varna'daki kadın şapkası imal eden atölyelerde çalışan işçilerin, vb. yaptıkları grevler izlemiştir. Bu grevlerin çoğunluğu BİSB tarafından yönetilmiş ve çoğu başarıyla sonuçlanmıştır. İşçiler, kazanımlarını geliştirebilmek için ancak, sınıfsal çıkarlar doğrultusunda hareket eden devrimci işçi örgütlerinin önderliğindeki direşken ve örgütlü bir savaşıma güvenebileceklerini kendi deneyimleriyle öğrenmişlerdir.

Tütün işçileri genel grevinin ardından görülen en büyük grev çekişmesi, 1929'un yazında Sliven'deki tekstil işçilerinin yaptığı genel grevdir. (17) Sliven kentinin en iyi Parti örgütlerinden ve BİSB şubelerinden birine sahip olmasının yanısıra, Sliven proletaryası, Bulgaristan işçi sınıfının en militan ve en gözüpek kesimleri arasında yeralıyordu. Bundan ötürü, grev, başlangıcından itibaren kesin politik bir karakter gösterdi. 19 Haziranda, BİSB'nin çağrısıyla toplanarak, grevin ilan edilmesine ilişkin kararı onaylayan genel işçi toplantısı polisin saldırısına uğradı ve BİSB MK-sinin güney Bulgaristan bölgesi sorumlusu Stamat Stamotof başkanlığındaki yeni seçilmiş grev komitesinin yedi üyesi tutuklandı. Ne var ki, bu tutuklama işçileri korkutamadı. İşçiler, faşist yöneticileri zorluyarak, tutuklananları serbest bıraktırdılar. Polise karşı daha başlangıçta kazanılan bu başarının harekete geçirdiği kentteki ayakkabı imalathanesi işçileri, tütün işçileri ve metal işleri yapan atölyelerde çalışan işçiler, birkaç gün içinde grevci tekstil işçileriyle birleştiler. Sosyal Demokratlar ya da hükümetin resmi organları tarafından yapılacak herhangi bir arabuluculuğu kabul et-

17) V. Hacinikolov et al., op. cit., s. 326-331.

meyen grevciler, işverenle doğrudan görüşmek istediler. Binlerce grevcinin katıldığı, coşkulu toplantılar düzenlendi.

Faşist hükümet, Sliven'deki grevin, faşist diktatörlüğe yönelecek daha yığınsal ve daha tehlikeli bir politik olaylar zincirini başlatabileceğini anlamıştı. Bunun için, grevi kırmayı amaçlayan faşist diktatörlük en insanlık dışı önlemlere başvurdu. Kente, Burgaz kamu güvenliği şefi tarafından yönetilen kalabalık bir polis birliği getirildi. Grev gözcülüğü ve toplantıları yasaklanırken, grev komitesi üyelerinin çoğu tutuklandı. Buna karşılık, grevci işçiler grev yönetiminin çağrısına uyarak 21 Temmuz 1929'da karılarıyla ve çocuklarıyla beraber grev gözcülüğü yaptılar. Polis buna yığınsal tutuklamalarla karşılık verdi. Saldırılarını işçi mahallelerine de kaydıran polis işçileri fabrikalara götürmek amacıyla evlerinden dışarı sürükledi.

Sliven tekstil işçilerinin uğradıkları yenilginin ana nedeni, grev hareketinin daha da yayılmasından korkan ve --her geçen gün işçi sınıfı arasındaki saygınlığı biraz daha artan-- Komünist Partisi'nin ve devrimci sendikaların yeni bir başarı kazanmasına her ne pahasına olursa olsun izin vermemek isteyen faşist yöneticilerin insanlık dışı müdahalesidir. Bunun yanısıra, birtakım "sol" hatalara düşen grev yöneticileri bu yenilgiden sorumludur. Grev yönetimi, savaşımın özellikle politik yanına ağırlık vermişti. Böylece, son derece uzlaşmaz bir tutum izlemiştir. Bu da greve zararın büyümesine yol açmayacak örgütlü bir şekilde son verebileceği uygun zamanı kaçırmasına yol açmıştır. (18)

18) V. Vassilev et al., **Textile Workers. Organisation and Struggles of the Textile Workers in Bulgaria, 1878 - 1944** Tekstil İşçileri. Bulgaristan'daki Tekstil İşçilerinin Örgütlenmesi ve Savaşımları, (1878-1944), Sofya, 1970, pp. 201-210.

3. BÜYÜK BUNALIM VE KESKİNLEŞEN SINIF SAVAŞIMI KOŞULLARINDA

BİSB Yığınsal işçi savaşımlarının başında

1929'un sonbaharında, ekonomik durumda ve Bulgaristan Komünist Partisi'nin politik tutumunda keskin bir değişiklik görüldü. Benzeri görülmemiş boyutlara ulaşan ve kapitalist dünyada tehlikeli toplumsal sarsıntılara yol açan dünya ekonomik bunalımı, Bulgaristan'ı da etkiledi. Ülkede işsizlik alabildiğine arttı. Faşist diktatörlüğe karşı duyulan hoşnutsuzluk yaygınlaştı. Anti-faşist ve anti-kapitalist hareket içinde yeni bir kabarış başladı.

Ne yazık ki, yığınsal devrimci hareketteki kabarışın görüldüğü bu dönem boyunca, Komünist Partisi, devrimci kabarışın gücünü olduğundan fazla tahmin eden ve hareketin devrimci görevlerini ortaya koymada gereğinden fazla acelecilik gösteren ve katı bir tutum takınan "solcu" öğelerin güçlü etkisine maruz kalmıştı. Bu öğeler, devrimci savaşımın, tıpkı savaş sonrasında yaşanan devrime gebe bunalım döneminde olduğu gibi, hızlı bir gelişme göstererek burjuvazinin egemenliğine son vereceğini umuyorlardı. Bu yüzden özellikle sendikal hareketin politik yanı bunların dikkatini çekiyordu. Sendikal hareketin politik yanına ağırlık verilmesi ise işçilerin yakın ekonomik çıkarlarının göz ardı edilmesiyle sonuçlanıyordu. "Sol" sekterler, Bulgaristan'daki somut durumu gözönüne almadan, Komintern kararlarını mekanik bir şekilde uyguluyorlardı. Bunlar, sendikal faaliyetlerin özgül mahiyetini göz önüne almıyorlar ve BİSB'ne, Partinin sürdürdüğü politik kampanyaların tümünde seçim kampanyaları da dahil olmak üzere aktif olarak yer almakla yükümlü salt politik bir örgüt gözüyle bakıyorlardı.

Ne var ki, bu sekter tutuma karşın, sendika kadrolarının çoğunluğu emekçi yığınlarla yakın bağlarını sürdürmeye ve onların en can alıcı istemlerine yanıt vermeye çalışıyordu.

Yığınsal işsizlik, Bunalım'ın işçilerin üzerine yıktığı en büyük felaketti. Bunalım'ın en ağırlaştığı yıl olan 1933'te, Bulgaristan'daki işsizlerin sayısı, 150.000'i bulmuştu. Bu sayı tüm ücretli emekçilerin yaklaşık üçte birini kapsıyordu. (19) BİSB MK, daha 1929'da Bunalım'ın ilk belirtilerinin görülmesiyle birlikte, sendika yöneticilerine işsizlerin savaşımlarını örgütlemek için, bürolar kurmaları emrini vermişti. 1929'un sonlarında ve 1930'un başlarında, büyük sanayi merkezlerinde işsizlik komiteleri kurulmuştu. Sofya'daki komite, ülkenin tümüne yayılmış olan komiteler için bir merkez komitesi rolü oynadı. Kapitalistlerden zorla özel bir vergi alınması, işsizlerin devlet tarafından tümüyle desteklenmesi, parasız sağlık yardımı yapılması vb. istemlerle genişletilmiş bir program hazırlandı.

İşsizlerin, 7 Şubat 1930'da genel bir eylem yapmaları planlandı. 4 Şubatta, bu eylem için hazırlık yapmak amacıyla Sofya'da Burgaz'da ve Ruse'de yapılan halka açık toplantılarda, işsizlerle polisler arasında polisin silah bile kullandığı büyük çatışmalar olmuştu. Aynı yılın Mart ayı başlarında, Uluslararası İşsizliğe karşı Savaşım Günü münasebetiyle düzenlenen gösteriye katılan yüzlerce gösterici, "utkan BKP (ds) çok yaşa! Kahrolsun Polisin desteğiyle sürdürülen faşist diktatörlük!" belgilerini haykırarak ve kızıl bayrağı dalgalandırarak başkenti boydan boya dolaştılar. Bunun yanısıra Haskovo'da ve Plovdiv'de de büyük işsiz gösterileri oldu. Parti ve BİSB tarafından sürdürülen bu savaşım sonunda, hükümet, işsizlik yardı-

19) V. Vassilev, Dünya Ekonomik Bunalımı sırasında Bulgaristan'daki İşsizlik ve İşsizler İçin Sosyal Güvenlik (1929-1933), **TU Annals** (Sendikal Yıllık), No: 4, 1965, pp. 143-179.

mını yüzde 50 oranında arttırmak zorunda kaldı. (20)

1931-1932 kışında, 10.000 kadar insanı kapsayan işsiz hareketi yeni bir aşamaya ulaştı. Doğrudan doğruya BİSB tarafından yönetilen işsizlik komiteleri, işsizlerin, işçi temsilcilerinin işsizlikle savaş konusunda önerdikleri önlemlerin tartışıldığı Belediye Meclisi oturumlarında yığınsal olarak hazır bulunmalarını örgütledi. Birçok durumlarda, oturumlar, işsizlerle polisin çatışmasıyla sonuçlanan gürültülü oturumlar haline geliyordu. Özellikle, Sofya'da, Ruse'de, Bratsigovo'da ve Slivengrad'da, gösterici işsizlerle polis arasında çıkan çatışmalar şiddetliydi. 14 Mart 1932'de Slivengrad'daki işsizler polisi bozguna uğrattılar ve yerel üretici kooperatiften başka bir kasabaya nakledilecek olan tütünlerin gönderilmesini engellediler. Bölge valisi, yöneticilerin prestijini korumak için, Hoskovo'da, Slivengrad'da geceleri aktif eylemler düzenleyen göstericilerin evlerine saldırıp, bunların birçoğunu ağır bir şekilde yaralayan ve 35 kişiyi tutuklayan özel bir polis gücü gönderdi. (21)

Grev komitesinin anlamsız istemler ileri sürmek, hali hazırda elde edilmiş olan kazanımları reddetmek gibi "sol" sekter mahiyette bir sürü hatası olmuştur. Bununla birlikte, bütünüyle değerlendirilirse, sonuç olumludur. Sofya'daki işsizler, parasız sağlık yardımı almaya hak kazandılar. Son derece fakir olanlara ise artık yılda bir ton kömür ve parasız yiyecek verilecekti. Ruse'de, yardım olarak, 1.500.000 leva alan işsizlere, günde 600 somun ekmek de dağıtılıyordu. Sliven'deki işsizler, aile başına 300 leva ve 60 kilogram un alıyorlardı. Hükümet, 1933'ün Aralığında, ülkedeki işsizlik sorununa ilişkin özel bir inceleme yapmak zorunda kalmıştır.

20) V. Vassilev, 1912-1933'deki Dünya Ekonomik Bunalımı Sırasında Bulgaristan'daki İşsizler Hareketi, **TU Annals** (Sendikal Yıllık), No: 5, 1966, pp. 178-196.

21) A.G.E., pp. 197-205.

Üretim süreci uzunluğunu ve gerekli işçi sayısını önemli ölçüde azaltan yeni teknolojinin kullanılmaya başlanması da, işsizliğin büyümesiyle doğrudan bağıntılıdır. Bu, hepsinden çok, tütün ticareti yapan birçok yabancı firmanın 1930'larda uygulamaya çalıştığı, sözde tonga-balyalama sistemiyle ilgilidir. Tonga-balyalama sisteminin uygulamaya başlanması tütün işleme sürecini yarı yarıya kısaltmış ve bütün endüstrisindeki mesleklerin tümünü fazlalık haline getirmiştir.

Tonga-balyalama sistemine karşı başlayan hareket, ta başından itibaren BİSB tarafından yönlendirildi. Önde gelen iki tütün endüstrisi merkezi olan Plovdiv'de ve Haskovo'da, tango-balyalama sistemine karşı savaşım vermek için, binlerce kişinin katıldığı etkin halk toplantıları düzenleyen komiteler kuruldu, ayrıca, Haskovo'da bir günlük bir protesto grevi düzenlendi. BİSB tarafından yönetilmekte olan komiteler, tango-balyalama sistemine karşı halkın muhalefetini harekete geçirebilmişlerdi. Tütün işçileri en büyük müşterileri olduğu için tütün endüstrisi merkezlerindeki zanaatçı birlikleri, işçilerin savaşımını tümüyle desteklediler. Yabancı sermayenin tehdit ettiği tütün kooperatiflerinin çoğu, tütün-makine teknisyenleri birliği, halkçı görünen burjuvaların çoğu ve tütün ticaretiyle uğraşan firmalar, tonga-balyalama sisteminin uygulanmasına karşı olduklarını ilan ettiler.

BİSB'nin önderliğindeki bu geniş hareket sonucunda, Tonga-balyalama sisteminin Bulgaristan'a girmesi yedi sekiz yıl sonraya bırakıldı ve tütün işçileri, bunalımın ağır koşullarında, başlarındaki bu tehlikeden kurtuldular. Tonga-balyalama sisteminin uygulanmasına karşı verilen savaşım, Profintern içinde bir görüş ayrılığının doğmasına neden olmuştur. Hareket, yeni bir tekniğe karşı olduğundan, birçokları onu hatalı buldular ve hatta tümüyle ve nesnel bakımdan gerici olan değerlendirdiler. Bununla beraber, o sıralarda tonga-balyalama sisteminin uygulanması çok ileri bir teknolojik süreç olarak görülmediğinden, bunun uygulamaya konmasına karşı kendiliğinden baş-

layan yığın hareketini yöneten BİSB doğru yoldaydı. Savaşımın başarılı bir şekilde sonuçlanması, BİSB'nin Bulgaristan proletaryası içindeki etkinliğini artırmıştır. (22)

BİSB, 1930 ve 1931 yıllarındaki son derece çetin koşullara karşın, en önemlileri Sofya-Rila su kanallarındaki ve Yambol-Elnova demiryolundaki inşaat işçilerinin grevi, Tvarditsa madeni grevi, Haskovo'daki 6000 tütün işçisinin katıldığı grev, Sofya'daki Tekstilska Slava'da ve Sliven'deki Marko Avromof işletmelerinde çalışan tekstil işçilerinin yaptıkları grevler, Plovdiv'deki sepicilik ve ayakkabıcılık atölyelerinde çalışan işçilerin yaptıkları genel grev, vb. olmak üzere birçok grev yönetmiştir.

BSİB'nin genişletilmesi; sendikal muhalefetin oluşması; işçilerin savaşımının büyümesi

Bulgaristan'da, 21 Haziran 1931'de yapılan parlamento seçimleri, Demokratik Bağlaşıklık'ın iktidarı yitirmesine yol açtı. Seçimlerde, İşçi Partisi en çok oy alan üçüncü parti olarak Ulusal Meclis'te 31 sandalye kazanırken, yeni kabine sözde Halkçı Blok tarafından kuruldu. BHÇB'nin katılmasıyla kurulan yeni hükümet, anti-faşist ve anayasal bakımdan demokratik bir platformun bağrında iktidarı aldı. Fakat hükümeti yöneten, çabalarını büyük burjuvazinin çıkarlarını korumaya ve ülkedeki devrimci hareketin durdurulmasına yöneltmiş olan Demokratik Parti idi. Buna karşın, faşist cellatların şiddetle cezalandırılması ve politik rejimin demokratikleştirilmesi üzerinde direten işçilerden gelen baskıyla, Halkçı Blok hükümeti, başlangıçta BKP'nin yönetimindeki devrimci harekete karşı eylemlerinde daha ılımlı davranmak zorunda kalmıştı.

Ülkenin çok elverişli politik durumu ve işçilerin devrimci kabarışı, devrimci işçi örgütlerinin zaman yitirilme-

22) **History of the Trade-union Movement in Bulgaria** (Bulgaristan'daki Sendikal Hareketin Tarihi), pp. 372-375.

den halka benimsetilmesi ve etkinliklerinin büyümesiyle sonuçlandı. 1931'in sonlarında, BİSB'nin 8000'i aşan üyesi vardı. 12 sendika BİSB'nin üyesiydi. Yine 41 kasabada ve 16 köyde bulunan 147 birlik onun saflarındaydı. Bir yıl sonra üye sayısı 9.500-10.000'i buldu. En büyük ve en güçlü sendikalar 1750 üyeyeyle tütün işçilerinin, 1500 kadar üyeyle sepicilik ve ayakkabıcılık işçilerinin, 1100 üyeyle kadın şapkası imalathanelerinde çalışan kişilerin 700 üyeyle marangozların, 608 üyeyle metal işleri yapan atölyelerde çalışan işçilerin, 600 kadar üyeyle tekstil işçilerinin vb. sendikalarıydı. BİSB'nin üyelerinin çoğunluğu Sofya'da, toplanmıştı. Bundan sonra ise Plovdiv, Haskovo, Sliven, Pazarcık, Ruse, Varna, Stara Zagora, Dupnitsa (şimdiki Stanke Dimitrof), vb. gelmektedir. BİSB üyelerinin en güçlü kesimi -yüzde 95'i- gençti. Bunlar devrimci fikirleri yürekten benimseişlerdi. Ve bu fikirler doğrultusunda her türlü özveride bulunmaya hazırdılar.

BİSB'nin temel örgütsel birimi sendikal gruptu. Bir çok grup bir birliği, belirli bir sanayi kolundaki birliklerin tümü de bir merkez yönetim kurulu tarafından yönetilen bir sendikayı oluşturmaktaydı. Sendikaların faaliyetleri, üye sayısı dört ile altı arasında olan, --Assen Boyaçiyef'in Sekreteri, Veznedarı ve Propagandisti olduğu-- BİSB Merkez Komitesi tarafından eşgüdümlü kılınıyor ve yönetiliyordu. 1942'nin sonunda, sendikal basının 15 merkez ve şube gazetesi vardı.

Devrimci sendikalar, reformist sendikalar arasında

23) D. Kodjeikov et al., **Organisations and Struggler of Transport Workers in Bulgaria, 1878-1944** (Bulgaristan'daki Ulaşım İşçilerinin Örgütleri ve Savaşımları, 1878 1944), Sofya, 1962, p. 264 et passım; D. Kodjeikov, **Pages from the Struggles of Telegroph and Postal Workers** (Telgraf ve Posta İşçilerinin Savaşımlarından Sayfalar), Sofya, 1958, p. 191, et passim; **History of the Trade-union Movement in Bulgaria** (Bulgaristan'daki Sendikal Hareketin Tarihi), pp. 396-404.

sürdürdükleri, sendikal muhalefet denilen yolla giriştikleri çalışmalarda da başarılı olmuşlardı. 1930'da yaratılan sendikal muhalefet, en büyük başarısını, 2000 kişiyi örgütlediği 1932'de kaydetti. 1932'de baş gösteren şiddetli finansman bunalımı hükümetin, sivil hizmetlilerin ücretlerinin ödenmesini bir ay süreyle ertelenmesine yol açtı. Bu da devrimci sendikaların bu alanda örgütlenme olanaklarını artırdı. Bu sıralarda, iktidarda bulunanların koruduğu kişilere iş bulmak amacıyla, sivil hizmetlilerin gerekçesiz bir şekilde işten atılmaları yaygınlaşmıştı.

Reformist sendikaların yöneticileri, patronların keyfi hareketleri karşısında devlet memurlarının savunulmasını örgütlemeyi başaramayacaklarını kanıtladılar. Bunun, sendikal muhalefetin etkinliğinin büyümesinde katkısı olmuştur. Bulgaristan Demiryolu İşçileri Birliği'nin, Telgraf ve Posta İşçileri Birliği'nin, Öğretmenler Birliği'nin, Araba Sahipleri ve Sürücüleri Birliği'nin ve diğerlerinin o zamana kadar reformistlerin etkisi altında bulunan birçok şubeleri, bazı yerlerde, doğrudan doğruya BİSB tarafından yönetilmekte olan sendikal muhalefetin eline geçmişti. Sendikal muhalefet, Lokomotif İşçileri Birliği'nin ve Araba Sahipleri ve Sürücüleri Birliği'nin merkez yönetim kurullarını bile kısa bir süre için ele geçirmeyi başardı. Sendikal muhalefet, bunların yanısıra, devlet memurlarının yaşamsal çıkarlarıyla ilgili haklarının çeşitli defalar ihlal edilmesine karşı birçok direniş eylemleri düzenlemiştir.

Profintern'in yardımıyla hazırlanan Ulaşım İşçilerinin Sendikal Muhalefeti Platformu'na göre, Sendikal muhalefet, mahiyet olarak sanayi kolu ilkesi üzerine kurulmuş modern bir örgüttü. Temel birimleri, farklı istasyonlardaki gruplar, daireler, bölümler vb. idi. Ülkedeki bütün grupların temsilcilerinin katıldığı konferansta seçilen merkezi bir yönetimin yanısıra, bunların da kendi yönetim kurulları vardı. Sendikal muhalefet, başlangıç aşamalarında kendi taraftarlarını reformist sendikaların saflarına sokmayı ana görev olarak ön plana çıkarırken,

1931'in sonunda bu sendikaların eritilmesi belgisini yükseltti. Devleti Koruma Yasası devlet memurlarının "devlete karşı" örgütlere üye olmalarını yasakladığından, bunlar çok iyi seçilmiş taktiklerdi. BİSB'de, pratikte "devlete karşı" bir örgüt olarak değerlendirileceğinden, devlet memurlarının devrimci sendikalarının kurulmasına yöneticiler kesinlikle izin vermeyeceklerdi.

Ne var ki, reformist sendikaların içten tümüyle ele geçirilmesine yol açacak böylesi bir taktik, sendikal muhalefetin militanlarının son derece özgeci ve esnek bir tutum almalarını gerektiriyordu. O sıralarda BKP yönetiminin izlemekte olduğu sol sekter tutuma bağlı olarak, özgecilik ve devrimci coşku çok yaygındı ama esneklik tamamen eksikti. Şiddetli "mevrimci" gösteriler ve Komünist Partisi'nin aşırıya kaçan politik belgilerinin açık propagandası, muhalefeti, iktidarın ve reformist yöneticilerin darbelerinden kolay etkilenir bir hale getirmişti. Sendikal muhalefetin militanları komünist, yani yasadışı faaliyetlerde bulunmakla suçladılar ve reformist sendikalarda ihraç ediliverdiler. Doğal olarak, bütün bunlar sendikal muhalefetin halka benimsetilmesini ve bu hareketin görevlerini başarılı bir şekilde yerine getirmesini etkilemiştir.

Demokratik Bağlaşıklık'ın oluşturduğu faşist hükümetin düşmesi yıllarca faşist diktatörlüğün dayanılmaz baskılarına maruz kalan ve şiddetle sömürülen işçi sınıfı arasındaki yığınsal kabarışın bir belirtisiydi. Ülke, çoğu BİSB ve öteki yığınsal devrimci işçi örgütleri tarafından düzenlenip yönetilen yığınsal ve uzun süreli grev hareketleri dalgasıyla örtüldü. 1931'in en büyük grevi kuşkusuz, Yambol'daki tekstil işçilerinin 29 Haziranda başlayarak hemen hemen bir ay süren grevleridir. (24) Grev, İşçi Partisi'nin İl Komitesi ve Tekstil İşçileri Birliği'nin Yambol kenti şubesi tarafından yönetiliyordu. İşçi Partisi'nin Ulusal Meclis'teki saylavları Subi Dimitrof ve Stamat

24) V. Vassilev et al., **Textile Workers, pp. 224-234.**

İvanov sık sık kente gelerek grevcileri ziyaret ediyorlardı. Grevin yarattığı büyük tepki, onu, ülkede meydana gelen önemli politik değişimlerin ardından, sınıf savaşımı cephesinde merkezi bir olgu haline getirdiliğinden, BKP Merkez Komitesi ve İşçi Partisi, grevin gelişmesini yakından izliyorlardı.

Grev Komitesi, Sofya'da Yambol'a kadar gelen Yüksek İş Müfettişi'nin arabuluculuk görevini reddetti ve disiplinli bir grev gözcülüğü örgütledi. Grev gözcüleri bir tek grev kırıcının bile fabrikaya girmesine izin vermediler ve polis devriyeleri karşısında birçok parlak başarı elde ettiler. 3 Haziran'da, polisin en aktif grevcilerden yedisini göz altına almaya çalışması üzerine, komite, 500 işçiyi harekete geçirerek karakolu kuşattı ve tutuklanmış olanları serbest bıraktırdı. Birkaç gün sonra, beklenmedik bir zamanda grevcilere saldıran polis, göğüs göğüse yapılan şiddetli bir çarpışmadan sonra grevcilerin önderlerinden bazılarını tutukladı. Buna, İşçi Partisi'nin ve BİSB'nin yerel yöneticilerinin çağrısı üzerine, kent ölçüsünde yapılan protesto mahiyetindeki bir genel grevle karşılık verildi. İşçi Kulübü'nün önünde, üçbin kişinin katıldığı güçlü bir toplantı yapıldı. İşçiler dağılmaları için verilen emirleri dinlemediler ve polisle çatışmaya hazır bir şekilde beklediler. Bu sırada, cesareti kırılmış olan belediye savcısı kente üslenmiş olan süvari birliğine polisi geri çekmesi için emir verdi ve polisler alçakçasına alanı terketti.

Yambol'daki greve yardım etkin bir şekilde örgütlenmişti. Gereksinmeleri köylerden gelen ürünlerle düzenli bir şekilde temin edilen birçok grev kantini vardı. Emekçi köylüler, kilometrelerce yol alarak, kentte savaşım vermekte olan kardeşlerine, polis devriyelerinin burunları dibinde parasız erzak sağlamak için, hasat dönemi yüzünden yoğun olan işlerini bırakıp, gerçek bir özveri sergilediler. BİSB MK'sinin, Profintern tarafından dağıtılan çağrısı Fransız tekstil işçilerinden, Yunan tütün işçilerin-

den, Romanya İşçi Konfederasyonu'ndan vb. maddi destek gelmesine yol açmıştı.

İşçi Partisi'nin ve BİSB'nin merkezi yönetimleri, grev hareketinin genişletilmesi ve politik düzeyinin yükseltilmesi için enerjik bir tarzda çalışmışlardır. Grevin başlamasından birkaç gün sonra, Pazarcık'daki 1500 tütün işçisi, Sliven'deki 200 tekstil işçisi, Rila-Sofya su yolunda çalışan 1500 inşaat işçisi ve başka yerlerdeki işçiler grev ilan ettiler. İktidarın gözünde grev dalgası ülkenin batması tehlikesini ortaya çıkarmıştı. Dahası, grevlerin çoğunun devrimci işçi örgütleri tarafından yönetilmekte olması, Bulgaristan Komünist Partisi'nin etkinliğini artırabilir ve böylece burjuvazinin durumunu tehlikeye sokabilirdi. Bu da ülkede beklenmedik politik gelişmelere yol açabilirdi.

Bunların ışığında, Adalet Bakanlığı grev gözcülüğünü yasaklarken, İçişleri Bakanlığı da, 10 Haziran 1931'de grevlerin yapıldığı yada yapılmasının söz konusu olduğu yerleşme merkezlerindeki işçi kulüplerinin tümünün kapatılması emrini verdi. Ulusal Meclis'teki --grevlerin örgütlenmesinde aktif olarak yer alan-- işçi saylavlarının parlamentar dokunulmazlıkları geçici olarak kaldırıldı. İşçi partisinin ve BİSB'nin yayınladıkları gazeteler sıkı bir sansüre ve sürekli toplatmalara tabi tutulurken bu örgütlerin yapacakları toplantıların tümü yasaklandı. Büyük sanayi merkezlerinde, polisin uyguladığı sert bir geceleri sokağa çıkma yasağı ilan edildi. (25)

Hükümet, ülkedeki sınıf savaşımının odak noktası haline gelen Yambol grevinin utkusunun beklenmedik sonuçlara yol açacak bir tepkiler zincirini başlatabileceğini farkındaydı ve bu yüzden grevi kırmaya karar vermişti. 21 Temmuz 1931'de polis, grev komitesi üyelerinin hemen hemen tümünü ve İşçi partisinin, BİSB'nin ve Genç İşçiler Birliği'nin Yambol'daki en seçkin militanlarını tutukladı. Buna karşın, henüz tutuklanmamış olan birkaç işçi milita-

25) V. Hacinikolov et al., op. cit. pp. 339-391.

nı, ertesi gün yığınsal bir protesto yürüyüşü yaptılar ve tutuklanmış olanların serbest bırakılması için bir gösteri düzenlenmeyi başardılar. Göstericilerin polis kordanlarını yarıp geçmesinden sonra, Kent Meclisi binasının önünde bütün kozların paylaşıldığı göğüs göğüse bir çatışma başladı. Ateşli silahlar kullanan polis iki işçiyi öldürdü ve bir çoğunu da yaraladı. Bu, gerçekte grevin sonuydu. 24 Temmuzda imzalanan protokol işçilere bazı maddi kazanımlar sağladı fakat en aktif grevciler yaralanmıştı.

Sliven'deki, Varna'daki ve Gabrovo'daki tekstil işçilerinin Sofya'daki ve terzihane ve fırın işçilerinin Plevne'deki, Stara Zagora'daki, Varna'daki ve Sofya'daki metal işleri atölyelerinde çalışan işçilerin, Sofya'daki ve Pazarcık'daki lastik işleme işlerinin, Gebedje'de -şimdiki Beloslav'da ve Varna ilinde cam ve şişe üretiminde çalışan işçilerin vb. yaptıkları grevlerde de buna benzer bir savaşım ruhu gözlenmiştir. 1931 yılında, yaklaşık 35.000 işçinin katıldığı 237 grev olmuştu. yapılan grevlerin üçte ikisi taarruz yada karşı taarruz karakteri taşıyan grevlerdir. Bu grevlerde ileri sürülen başlıca istemler ise şunlardır: Ücretlerin artırılması ve zamanında ödenmesi, sekiz saatlik işgünü ve düzenin uygulanması ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi polisle yapılan ilk çatışmalar sırasında, grev komiteleri bir dizi politik istemler de ileri süreceklerdir. Bu, bir sürü "sol" sekter hataları barındırıyorsa da, Bulgaristan proletaryasının sınıf bilincinin yükselmesine yardım eden ve devrimci sendikaların etkinliğini artıran utkan bir savaşımdır.

Hükümetin uyguladığı terörde yükselme ve devrimci kabarışta düşüş

1931'deki büyük grev kabarışı boyunca, hükümetin işçi hareketine karşı giriştiği misillemeler git gide yükseldi. Baskılar Bulgaristan Kamünist partisi'nin 1932 seçimlerinde Sofya belediyesinin yönetimini ele geçirerek parlak

bir utku kazanmasıyla alabildiğine artmıştı. Ulusal Meclis, Devleti Koruma Yasasına eklenen ve yalnızca devrimci işçi hareketine bastırmayı amaçlayan Personel'e ve Kamu Güvenliğine karşı işlenen Suçların Önlenmesi Yasasını (PKGSÖY) kabul etti. Bunun hemen ardından Sofya belediye meclisine yeni seçilmiş olan işçi temsilcilerinin çoğunluğunun üyeliği iptal edildi ve işçi saylavlarının parlamentoda oluşturdukları grup, 12 Nisan 1933'de Ulusal Meclis'ten uzaklaştırıldı. Fakat işletmelerdeki ve devlet dairelerindeki en ilerici işçilerin ve memurların temizlenmesi hızlanırken, Ordu da, Devleti Koruma Yasasına dayanarak bir dizi askersel mahkemeyi harekete geçirdi. İvan Mihayılov'un faşist eğilimli Makedonyalılar örgütü, Komünist militanlara karşı birçok suikast düzenledi ve bu arada İşçi Partisi'nin MK Sekreteri Petko Na Petov'u da öldürdü. **(26)**

Hükümetin terör cihadı, BİSB açısından acı sonuçlar doğurmuştur. 25 Eylül 1932'de kazanılan seçim utkusundan sonra Sofya'nın merkezi caddelerinde yapılan ve BİSB'nin en aktif rol oynadığı görkemli yürüyüş ve ve gösteriden sonra polisin koruduğu faşist güruh İşçi Partisi ve BİSB Kulüplerine saldırdı. BİSB MK üyesi olan Assen Boyaçiyev ve Aleksandır Naumov hapsedilmişlerdir. 1933'deki 1 Mayıs törenlerinin ardından da yine yığınsal sendika militanı tutuklamaları yapılmıştır. 1934'de, Sofya Konfeksiyon İşçileri Derneği tarafından Yılbaşı Gecesi düzenlenen işçi akşam partisi de polisin saldırısına uğradı. Yeni kabul edilmiş olan Kamu Güvenliği Yasası gerekçe gösterilerek, aralarında BİSB Merkez Komitesi'nin yanısıra, birçok birliğin de bulunduğu tüzükleri onaylanmamış olan tüm örgütler, --yasaklanarak ortadan kaldırılmış Ba-

26) **Central Party Archives** (Parti Merkez Arşivi), **f.** 1, op. 3, a. ed. 398, 414, 416, 420; **f.** 38, op. 1, a. ed, 255; **Central State Historical Archives** (Devlet Merkez Tarih Arşivi), f. 370, op. 1, a. ed. 319, 337, 344; **KZN** dergisi, **No:** 10 ve 11, 1933, pp. 57, 64; No: 12, p. 5.

ğımsız İşçi Sendikaları Genel Birliği'nin organı olarak kabul edildiklerinden--, bunların üyelerine baskı yapılıyordu. (27)

BİSB, bu teör karşısında militanlarının ezilmesine iz in vermedi. 1933 Haziranın başında BİSB Merkez Komitesi, teröre karşı savaşımın örgütlenmesi üzerine özel bir genelge yayınladı. Tam o sırada Ulusal Meclis'te Kamu Güvenliği Yasası görüşülmekteydi. BİSB MK tarafından, bu yasaya karşı yaygın bir protesto kampanyası düzenlendi. Bu genelgenin yaşama geçirilmesiyle birçok protesto toplantıları ve kısa süren politik eylemler yapıldı. Ama bunlar polisin baskısına karşı yığınsal bir hareket haline dönüştürülemedi. Böylesi bir gelişmeyi engelleyen etkenlerden birisi "sol" sekter hataların gitgide derinleşen karakteriydi. (28)

Sofya'da kazandıkları büyük seçim utkusuyla sarhoş olan BKP'nin sekter yönetimi, Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesinin 1932 Eylülündeki Onikinci Birleşik Oturumunun, kapitalizmin istikrar döneminin sonuna ilişkin değerlendirilmesinin tek yönlü bir analizini yaptı. 1933'ün başlarında bir açıklama yapan BKP yönetimi, Bulgaristan'da, devrime gebe bir bunalım için gerekli olan bazı önemli önkoşulların varolduğunu bildirdi. BKP MK'sinin aynı yılın Ağustos ayında yapılan Dördüncü Birleşik Oturumu, Bulgaristan'daki olayların "proletarya diktatörlüğü için büyük kesin savaşların olgunlaşmasına doğru" (29) yöneldiğini ilan ederek daha da ileri gitti.

Bu değerlendirmeler, yığınların yakın çıkarları için

27) **Central Party Archives** (Parti Merkez Arşivi), f. 38, op. 1, a. ed. 310; **Central State Historical Archives** (Devlet Merkez Tarih Arşivi), f. 370, op. 1, a. ed. 344 b, d. 2 ve a. ed. 344 z, d. 1; D. Miçhev, **The IWTU..**, pp. 113-114.

28) **Central Party Archives** (Parti Merkez Arşivi), f. 38, op. 1, a. ed. 276, 278 ve 286.

29) A.G.E. f. 1, op. 3, a. ed. 378: **The BCP in Resolutions and Decisions..**, Vol. 3, Sofya, 1954, pp. 313-314.

savaşımın yadsınmasına ve sendikal çalışmaların gerekçe olmayan politik görevlere tabi kılınmasına yol açtı. Bazı ekonomik etkenlerin, polis terörünün yükselmesinin ve BKP'nin "sol" sekter yönetiminin düştüğü hataların etkilerinin birleşmesiyle, 1933'ün başlarında, devrimci dalgada ve yığınsal işçi savaşımlarında bir düşüş görüldü.

Yığınların devrimci kabarışında 1932 ve 1933 yılları boyunca görülen adım adım düşüş, grev stratejisini tamamiyle zayıflattı ve grevlerin yönetiminde "sol" sekter hataların tehlikeli bir şekilde derinleşmesine yol açtı. Grevler için yapılan hazırlıklar, "tepeden, broşürler ve genelgelerle... sözkonusu işletmedeki somut durum hakkında herhangi bir inceleme yapılmadan" gerçekletiriliyordu. 1931'den sonda gerçekten yığınsal bir grev hareketinin olmayışı, "sol" sekterler tarafından "daha da fazla yaygınlaşma" şiddetli bir politik karakter çok daha değişik "biçimler" gibi lafazanlıklarla maskeleniyordu. Sendika militanlarına, somut durumu göz önüne almadan, her greve politik bir içerik vermeleri, emredilmişti. "Devrimci umutlara" bel bağlayan ve yaygın bir devrimci grev hareketi rüyalarının olanaklı olan en erken bir zamanda gerçekleştiğini görmek için sabırsızlanan "sol" sekterler, her şeyi kısmî grevlere bağladılar. Bu grevler, "büyük grev ateşini yakabilecekleri" umuduyle olmayacak istemler ileri sürülerek kasten uzatılıyordu. Gerçekte Komintern ve profintern, kısmi grevlere kesinlikle karşı çıkan İkinci Enternasyonal'in reformistlerine karşı verdikleri savaşımda, böylesi grevlerin büyük ölçüde kullanılması gerektiğini vurgulamışlardı. Onlar aynı zamanda iyi düzenlenmiş yığınsal grevler örgütlemenin ana hedef olarak kaldığını da belirtmişlerdir. (31)

30) **Central Party Archives** (Parti Merkez Arşivi), f. 1, op. 3, a. ed. 374, d. 2; a. ed. 404,

31) **The Communist International in Documents, 1919-1932,** (Belgelerle Komünist Enternasyonal, 1919-1932) Moskova, 1933, pp. 750-751.

Grevlerin yönetimindeki "sol" sekter hataların derinleşmesi, henüz "sol" sekterliğin kafalarını bulandırmadığı sendika militanlarının artan direnişiyle karşılaştı. Bunlar, grev taktiklerinin hazırlanmasında nesnel durumun gerçekçi bir şekilde göz önünde bulundurulması için savaşım veriyorlardı. Ne var ki, "sol" sekterler bu dengeli seslere kulak vermek yerine, onlara örgütsel müeyyideler uygulama ve inatla grev hareketi konusundaki hatalı tavırlarını sürdürme yolunu seçti. (32)

BİSB, ülkedeki nesnel koşulların son derece ağır olmasına ve "sol" sekterlerin yukarıda söz edilen hatalarına karşın, 1932 ve 1933 yılları boyunca, Sofya tramvay işçilerinin grevi, birçok lastik işleme tesisinde yapılan grevler, kümes hayvanları ihracatıyla uğraşan büyük bir İtalyan firmasındaki grev, Stanimaka'daki ve Kyustendil'deki tütün antrepolarındaki grevler, Varna'daki Karalovag işletmesindeki grev, Burgaz ilinin Kayadi (şimdiki Kameno) köyündeki şeker fabrikasında yapılan grev, Gabrovo'daki ve Tryavna'daki birçok yünlü-tekstil fabrikasında yapılan grevler gibi, birçok yığınsal ve kararlı grev düzenlemeyi başardı. Ayrıca, Georgi Dimitrof'un ve Leipzig Yangını Duruşması'ndaki diğer ortak savunucuların desteklenmesi için, 50'den fazla kısa sürekli politik grev yapılmıştır.

1934'ün başlarında görülen grevlerdeki kabarış

1934 yılı grev hareketine yeni bir kabarış getirdi. 29 Ocak'ta, Sofya'daki Andranof ve Mihailof yünlü Tekstil Fabrikasında çalışan 440 kadın ve erkek işçi, patronun üc ret kısıntıları yapma girişimlerine karşı greve gittiler. Bağımsız Tekstil İşçileri Birliği ve İşçi partisi'nin yerel örgütü tarafından yönetilen grevciler, savaşım boyunca çok iyi bir örgütleme ve kararlılık sergilediler. Grevcileri

32) **Central Party Archives** (Parti Merkez Arşivi), f. 1, op. 3, a. ed. 368, a. ed. 374, d. 2: a. ed. 404, d. 3.

daha yumuşak başlı bir hale getirmek için yapılan bir girişimle, kentteki bütün tekstil fabrikalarının sahipleri 19 Şubatta bir lokavt ilan etti. Ancak bu grev ateşini daha da körükledi ve işçiler buna bir genel grevle karşılık verdiler. Bir gün sonra ise BİSB MK'sinin ilk para yardımı grevcilere ulaştı ve BİSB ülkedeki tüm işçileri Sliven'deki yoldaşlarını desteklemeye çağırdı. Parti'nin ve BİSB'nin çağrısıyla yapılan grevi destekleme yürüyüşüne 3000'den fazla kişi katılmıştı. Böylesi bir kalabalığa hitap edebilmek için birçok kürsüden çeşitli konuşmacılar aynı anda konuşmalar yaptılar. Miting'de İşçi partisi MK'sinin bir mektubu ve BİSB MK'sinin ülkedeki tüm işçileri Sliven'deki yoldaşlarını desteklemeye çağıran bir çağrısı okundu. Bunlar, büyük bir coşkuyla karşılandı. Partinin ve devrimci sendikaların onuruna yükseltilen bilgilerle yer yerinden oynadı.

Hükümet, fabrika sahiplerine lokavta son vermelerini önerdi. Bu sıralarda, komşu kasabalarda Sliven'e takviye polis birlikleri gönderiliyordu. Polis, sokaklarda üç yada dörtten fazla işçinin bir araya gelmesini yasakladı ve grev gözcülüğü yapan işçilere saldırdı. Grev Komitesi, polisin acımasız baskısına rağmen, grevin sürdürülmesini istedi. 23 Şubat 1934'te Sliven'deki tüm işçilerin katıldığı, protesto mahiyetinde bir genel grev yapıldı. Bundan bir gün sonra, işçiler, grevi yöneten işçi partisine ve BİSB'ne tamamen güvendiklerini göstermek için genel bir greve destekleme mitingi yaptılar. Fakat, kış mevsiminin ağır koşulları ve polis terörü karşısında, Şubatın sonuna doğru grevcilerin güçleri kırılmıştı ve birçok grev kırıcı ortaya çıktı. Grev komitesi, durumun akılcı bir değerlendirmesini yaptı ve "sol" sekter öğelerin, savaşımın uzatılması istemelerine boyun eğmeyi reddetti. Böylece, grev 4 Martta kısmi bir başarıyla son buldu. Bu, Sliven proletaryasının devrimci örgütlere daha da büyük güven duymasına yol açtı.

Sliven'deki yoldaşlarının yiğit savaşımının yüreklendirdiği diğer kasabalardaki küçük fabrikalarda çalışan

tekstil işçileri, metal işçileri, ayakkabı yapımında çalışan işçiler ve memurlar da greve gittiler. Sliven grevinden sonra meydana gelen en önemli olay, Plovdiv tütün işçilerinin 10 Mayısta yaptıkları ve yeni grev kabarışını açık bir şekilde yansıtan genel grevdir. Taktik nedenlerden ötürü, grev komitesinin değişik bir yapısı vardı ama Komite, kesinlikle işçi partisinin ve BİSB'nin etkisi altındaydı. "sol" sekter öğelere karşı grevin ta başından itibaren amansız savaşım yoluyla deneyimli işçi militanları, aşırıya kaçan politik belgilerin terkedilmesini sağlamayı başardılar. Grevcilerin ana istemleri ücret artışı, iş mevzuatının uygulanması, antrepolardaki işçi komitelerinin tanınması vb. idi. İşçileri İP ve BİSB ile karşı karşıya getirmeye çalışan faşistler ve lümpenler grevcilerden hak ettikleri cezayı buldular ve polis tarafından zorlukla kurtarıldılar. Plovdiv'in militan tütün işçileri dostlarını düşmanlarından ayırdetmeyi bildiklerini en güzel bir şekilde gösterdiler. Yerel proleter önderler her olanakta "sol" sekterleri eleştirirlerken, hiçbir şekilde oportünist yada bozguncu olmadıklarını, buna karşılık yığınlarla yakın bağlar sürdürmekten yana olan gerçek proletarya devrimcileri olduklarını kanıtlamayı başardılar.

18 Mayıs 1934'te Grev Komitesi, zanaatçılara ve küçük dükkan sahiplerine bir çağrı yayımlayarak, onları Slivendeki meslektaşlarının yarattıklar örneği izlemeye ve tütün işçileriyle dayanışma amacıyla bir genel grev ilan etmeye çağırdı. Bu sıralarda, Haskovo'daki birçok tütün antreposunda da bir grev patlak verdi. Grev ateşi hızlı bir şekilde her yanı kaplıyordu. 1929'da olduğu gibi tütün-işleme endüstrisinin tümü grevlerinin içine itiliyordu. Ne var ki, 19 Mayıs 1934'deki Askersel faşist hükümet darbesinden sonra tütün işçileri grevinin daha da gelişmesi şiddetle durduruldu.

1934'ün başlarında grev hareketinde görülen kabarış ve bu grevlerin hünerli bir şekilde sürdürülmüş olması,

33) V Hacinikolov et al., **The Strike Struggle**... pp. 395-415.

"sol" sekterlik döneminin açtığı yaraların hiç bir şekilde, Bulgaristan'daki devrimci işçi hareketinin kurucularını etkileyecek ölçüde derine inmediğini göstermiştir. İşçi yığınları, reformizmin ve faşizmin etkilerine boyun eğmeyerek, Komünist partisi'ni ve BİSB'ni kapitalist sömürüye ve burjuva toplum düzenine karşı savaşımda tek önderleri olarak kabul etmişler, yalnızca onlara güvenmişlerdir. Bu açıdan BİSB'nin değeri yadsınamaz. Çünkü o, işçi sınıfına sımsıkı bağlı, sınıfsal çıkarlar doğrultusunda savaşım veren, yığınsal nitelikli, devrimci bir örgüttür.

Ne var ki, 1929-1934 döneminde önüne geçilmeyen "sol" sekter hataları, çok sayıda sendika kadrolarının yiğitlik, özgecilik işçi sınıfının düşmanları ile uzlaşmazlık gibi yetkin devrimci değerlerle eğitimlerini engellemiştir. Bu değerler, BKP'nin doğru bir Leninci politik çizgiyle kabul ettiği Komintern'in Yedinci Kongresinden sonra ve özellikle de büyük bir özverigerektiren çetin ve tehlikeli silahlı savaşım boyunca eksiksiz sergilenmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİNDE VE SAVAŞ BOYUNCA BULGARİSTANDAKİ SENDİKAL HAREKET (1934 - 1944)

1. 19 MAYIS 1934'DEKİ HÜKÜMET DARBESİNDEN SONRA BAĞIMSIZ İŞÇİ SENDİKALARI

Sendikal hareketin dağınıklığı ve hareketin yönetimindeki hataların derinleşmesi

Bulgaristan'da askersel faşist bir diktatörlüğün kurulmasına yolaçan 19 Mayıs 1934'deki askersel hükümet darbesi birtakım subayların ve burjuva aydınlarının oluşturduğu küçük bir örgüt olan Zveno'nun bazı üyelerinin desteğindeki subaylardan ve yedek subaylardan oluşan Askersel Bağlaşıklık tarafından gerçekleştirildi. Yeni hükümet, özellikle SSCB ile diplomatik ilişkileri yeniden kurarak, Krala ait ayrıcalıkları sınırlandırarak, en kazançlı sanayi ve ticaret sektörlerinde devlet tekelleri kurarak bazı olumlu adımlar atmışsa da bu girişimlerin tümü İtalyan ve Alman faşizminden etkilenmiştir.

Daha darbeden sonraki ilk günlerde yeni hükümet pratikte anayasayı askıya aldı, Ulusal Meclis'i Parlamento dağıttı, bütün partileri ve politik örgütleri kapattı.

1) V. Hacinikolov, **«The Nature of the May 19, 1934 Coup d'Etat»** (19 Mayıs 1934 Darbesi'nin Mahiyeti) Tartışmasındaki Rapor, **Bulletin of the Institute on History of the BCP** (BKP'nin Tarihini Araştırma Enstitüsü Bülteni), Vol. 21, 1969, pp. 249-264.

bunların yayınlarını yasakladı, kulüplerini kapattı, varlıklarına el koydu, bunların bütün propaganda faaliyetlerini ve toplantılarını yasakladı, basına karşı katı bir sansür uygulamasına girişti, yerel belediye ve il yönetimlerini askıya aldı ve devletin, bireyler ve sınıflar üzerindeki egemenliğine ilişkin teori ulusun en yüce ifadesi olarak devlete ilişkin teori, iktidarın otoriter biçimine ilişkin teori, emek ile sermaye arasında bir arabulucu olarak devlete ilişkin teori, emek ile sermayenin ulusal çıkarlar adına "uzlaşmasına ilişkin teori gibi faşist teorileri resmi bir şekilde yaymaya başladı. (2)

19. Mayıs'ta kurulan hükümet halktan destek görmedi. Bu hükümete, ordunun yalnızca bir kesimi özellikle orta dereceli subaylar ve burjuvazinin çok dar bir tabakası doğrudan arkā çıkıyordu. (3) Öte yandan, iç ve dış politika alanında attığı olumlu adımlar yüzünden Bulgaristan burjuvazisinin en yağmacı ve Alman yanlısı kesiminin kızgınlığını üzerine çekmişti. Bu adımlardan bazılarını monarşiye karşı bulan Kral, bu muhalif tabakaları birleştirici bir rol oynadı.

Tatmin olmamış burjuva çevrelerini etrafında toplayan kral Boris III, hükümete karşı yıkıcı bir savaşıma başladı. Kral, 1935'in Ocak ayında hükümeti istifaya zorlamayı başardı. Yeni kabine, Taht'a sadık birisi olan General P. Zlatef tarafından kurulmuştu. 1935 yılının Kasım ayında Kraliyet Meclisi Başkanı G. Kyoseyivanof başbakan oldu. Bunun ardından açık monarko-faşist bir diktatörlüğün kurulmasına payanda olan bir dizi hükümet geldi geçti.

19 Mayıs darbesi ve bunun ardından kurulan askersel faşist diktatörlük, işçi hareketi üzerinde ağır bir darbe olmuş, gitgide güçsüzleşen ve bu yüzden bir hükümet

2) P. Popzlatev, **The Will of the Nation** (Ulusun Dileği), Sofya, 1934; K. Georgiev, **May 19 and the New State** (19 Mayıs ve Yeni Devlet), Sofya, 1934.

3) **The BCP in Resolutions and Decisions.., Vol. 3, p. 321.**

darbesi yapmaya itilen Bulgaristan burjuvazisinin geçici yükselişini simgelemiştir. (4) Bulgaristan Komünist Partisi ve onun yönetimi altındaki yığın örgütlerinin çoğu dağıtılmıştı. Bunların yöneticilerinin birçoğu tutuklanmış yayınları durdurulmuş kulüpleri kapatılmış ve mal varlıklarına el konulmuştu. Bunlar yasal faaliyet olanaklarının tümünden yoksun bırakılmışlardı.

Bağımsız İşçi Sendikalarının yanısıra, oportünistlerin ve anarşistlerin etkinliği altındaki diğer mesleki birlikler de aynı akıbete uğradılar. Darbe, onları, varlıklarını illegalite koşullarında sürdürmek için hazırlıksız oldukları bir zamanda yakalamıştı. Devrimci sendika militanlarının, kendilerini yeni koşullara uydurmak, örgütlerini ve yığın bağlarını korumak, görevlerini yerine getirmenin yeni yollarını bulmak için yaptıkları tüm girişimlere rağmen, BİSB'nin ve devrimci sendikal muhalefette ciddi bir örgütsüzlük vardı. Terör ve baskı, üye sayısında önemli bir azalmaya yol açtı. BİSB'nin 1933 yılında 8.730 üyesi ve 564 lokali varken, 1934 yılında üye sayısı 3775'e, şube sayısı ise 399'a düştü. Dahası, en büyük düşüş büyük birliklerde ve terörün çok yoğun olduğu büyük sanayi merkezlerindeki örgütlerde görülmüştü. (5)

Devrimci sendikal hareketin birdenbire dağılmasının nedenlerinden birisi, BKP yönetiminin darbeden sonraki durumu hatalı değerlendirmesinden kaynaklanmaktadır. BKP yönetimi Bulgaristan'ın devrime gebe bir bunalımın acıları içinde kıvrandığını yakın görevin faşist diktatörlüğün alaşağı edilmesi ve bir Sovyet iktidarının kurulması olduğunu ilan etti. Bu nedenle, devrimci sendikaların kendilerini devrim için hazırlamaları gerektiğini, bunların halkın utkusu için verilen savaşıma özgü araçlarıyla katılırlarken, yığınlar arasındaki faaliyetlerini ikinci planda tutmalarının doğru olacağını düşündüler. Bazı sendi-

4) A.G.E., p. 316.

5) **Central Party Archives** (Parti Merkez Arşivi), **f. 38, op. 1, a. ed. 263, d. 1.**

ka görevlileri ise, askersel diktatörlük koşullarında yığınlar arasında politik çalışma yapmanın olanaksız olduğunu açıklayacak kadar ileri gittiler. Bir kısım sendika eylemcisi ise, sendikaların yığın örgütleri değil, "en bilinçli, deneyimli ve militan erkek, kadın ve genç işçilerin" biraraya geldikleri örgütler olduklarına inandılar. Bu, Parti ile sendikalar arasındaki farklılıkların ortadan kalkmasına, sendikaların uğraşılarının amaçlı olarak azaltılmasına yol açtı. (6)

Bütün bunlar, 19 Mayıs'ta kurulan hükümetin, Bulgaristan proletaryasının, en basit kazanımlarını bile geri almasının yanısıra yakın ekonomik çıkarlarını da ciddi olarak tehdit ettiği ve yığınsal eylemlere, yığınsal savaşıma yaşamsal bir gereksinim duyulduğu bir sırada söylendi ve yazıldı. Hükümet, devlet bütçesi için bir tasarruf sağlamak amacıyla devlet dairelerinde ve işletmelerinde çalışan haftalıkçıları yığın halinde işten çıkarmasının yanısıra, binlerce normal devlet memurunun işine de son verdi. Yeni vergiler getirdi. Birçok memur kesiminin maaşları ve emekçilerin ücretleri azaltıldı. Sanayi alanındaki çalışma koşulları kötüleşti. "Kolaylaşma" adı altında kara yollarında askersel bir disiplinle çalıştırılan iş grupları kuruldu. (7)

İşçi sınıfı, bu yeni koşullarda bile savaşımını sürdürdü. Gücünde gerçekten belli bir azalma görülen ve küçük fabrikalarda özellikle savunma eylemleri içinde varolan sendikal harekete karşı hükümetin giriştiği, tüm durdurma ve felce uğratma çabalarına karşın, sendikal hareket durması ve eğer dikkatli bir şekilde planlanır ve doğru bir şekilde yönlendirilirse proletaryanın yığınsal savaşımının patlak verebileceğini bir kez daha gösterdi.

6) **Central Party Archives** (Parti Merkez Arşivi), f. 3, op. 4, a. ed. 441, d. 29, a. ed. 466, 48, 64-65, a. ed. 489, d. 68.

7) **History of the Trade-union Movement in Bulgaria** (Bulgaris'tandaki Sendikal Hareketin Tarihi), pp. 446-448.

Ne var ki, Parti ve BİSB içindeki sekter öğeler, grevleri çoğunlukla savaşımın politik bir aracı olarak kullanmaya çalışıyorlardı. Bunlar, genellikle faşist saldırıyı durdurmak ve terörist diktatörlüğü alaşağı etmek için evrensel araçlar olarak ilan ettikleri politik bir genel grevden sözediyor ve yazılarında bu konuyu işliyorlardı. (8)

Ülkedeki nesnel durum tüm emekçi güçler ve sendikal örgütler arasında yakın bir birliğin kurulması sorununu ön plana çıkartmıştı. 19 Mayıs'ta kurulan hükümet, yalnızca BİSB'in ve devrimci sendikal muhalefetin üyesi olan işçilerin çıkarlarına değil, aynı zamanda farklı reformist, "tarafsız" ve diğer sendikaların üyelerinin ya da yöneticilerinin tümünün çıkarlarına da alabildiğine aykırı hareket ediyordu. Bu yüzden geniş kesimleri kucaklayacak yakın bir birliğine kurulmasını sağlayacak elverişli koşullar vardı. BKP'ye ve devrimci sendikalara karşı uzun süredir biriken düşmanlıklarına karşın farklı reformist çizgideki, "tarafsız" ya da diğer sendikaların tümü de, şu yada bu derecede, örgütlerini yeniden düzenlemekle de, askıya alınmış haklarını yeniden kazanmakla, politik ve ekonomik çıkarlarını savunmakla meşguldüler. (9)

Hükümetin sendikalar üzerinde egemenlik kurma yoluyla gereksinim duyduğu halk desteğini sağlamayı hedeflemiş olması yüzünden, sendikalardaki bu hareketlilik çok doğaldı. Tüm mesleklerdeki işçilerin örgütlenmesine ilişkin birçok yasa çıkarıldı ve hükümete bağlı sendikaların kurulmasına başlandı. 1935'in ilk ayları içinde, demiryolu işçileri ve denizciler, maliye memurları ve eğitim kurumlarında çalışan emekçiler telgraf, posta ve telefon hizmetlerinde çalışan memurlar vb. çok kısa bir zamanda örgütler kurdular. İkinci adım, özel sektöre ait

8) V. Hacinikolov et al., **The Strike Struggle of the Working Class in Bulgaria** (Bulgaristan İşçi Sınıfının Grev Savaşımı), pp. 435-443.

9) **History of the Trade-union Movement in Bulgaria** (Bulgaristan'daki Sendikal Hareketin Tarihi), p. 455.

sanayi kuruluşlarındaki işçileri örgütleme yönünde atılmıştı. Hükümetin özel örgütleyicileri, ekonomik baskı, politik demagoji ve polis terörü aracılığıyla, çok kısa bir zamanda, işkolu birlikleri içinde örgütlenmiş olan işkolu birlikleri ya da sendikaları kurmayı başarmışlardı. İşkolu birlikleri, hükümetin denetimi altındaki Bulgaristan İşçi Birliği'ni (BİB) meydana getiren 16 grup birliğini oluşturdular.

Devlet memurları ve özel sektöre ait sanayi kuruluşlarında çalışan işçiler için çok sayıda üyeye sahip hükümete bağlı sendikaların kurulması, devrimci sendikal hareketin, diğer sendikal merkezlerin ve örgütlerin varlığını tehlikeye sokmuştu. Bunlar arasında bir birliğin kurulmasına olan gereksinim daha da artmıştı. Bu durum BKP, BİSB ve devrimci sendikalar muhalefet içindeki sağlam öğeler tarafından net bir şekilde kavranmıştı. Bu gitgide oportünistleri, anarşistleri ve diğer politik akımları izleyen işçilerin de bilincine çıkmaya başlamıştı. İşte bu temel üzerinde, BİSB MK'si, 1934'ün ikinci yarısında, Bulgaristan Öğretmenler Birliğine, Bulgaristan Demiryolu Emekçileri Birliğine, Telgraf ve Posta Memurları Birliği'ne ve oportünistlerin ya da faşist olmayan diğer partilerin ve akımların etkisi altındaki örgütlere açık bir mektup yayınladı. Bu çağrı, işçilerin bağımsız yasal örgüt kurma hakkının savunulması için ortak bir savaşım vermeyi öneriyordu. Eylem birliğinin sağlanması doğrultusunda bir girişim yapıldı ve BİSB'nin HİSGB'nin, "tarafsız" sendikaların, BHCB'ye bağlı sendikaların, vb. katılmasıyla bir konferans yapıldı".

Hükümetin 1935'de başlayan ve birçok yerde başarıya ulaşan kendine bağlı sendikalar kurma kampanyasının ardından, BKP ve BİSB, kurulan bu sendikaları boykot etmeye karar verdiler. İşçileri bu sendikalara girmemeye çağıran broşürler basıldı. İllegal yayın organlarındaki makaleler de aynı doğrultudaydı. Toplantılara ve kon-

10) A.G.E., pp. 465-469.

feranslara katılan işçiler. BİB'nin kurulmasına karşı olduklarını ilan ediyorlardı. Hükümet tarafından, bu sendikalara üye kaydetmek amacıyla yapılan toplantılar boykot edildi ve resmi konuşmacılar faşizmin ajanları olarak teşhir edildiler.

Devlet sendikalarına karşı verilen savaşım, işçilerin birliğinin sağlanması doğrultusundaki hareketi hızlandırdı. Devrimci sendikal muhalefet, devlet memurlarının reformist sendikalarının bazılarının yeraltı yönetimleriyle, hükümetin bu memurlar için kurduğu sendikanın kuruluş kongresi için ortak delege seçilmesi üzerinde anlaşmaya vardı. BİSB'nin ve anarşist örgütlerin inşaat işleri arasındaki üyeleri, eylem birliği için bir kampanya komitesi kurdular. Diğer sanayi kuruluşlarındaki işçiler de, yeraltı toplantılarında birleşik cephe komitelerini seçtiler.

Buna karşın, BKP'nin ve BİSB'nin birleşik cephe faaliyetleri mahiyeti itibariyle sınırlı olup bazı temel zayıflıklar taşıyordu. İşçi sınıfının eylem birliği için sürdürülen kampanyalar, yığınsal değildi ve beklenilen sonuçları doğurmuyordu. Bu kampanyalarda özellikle devrimci sendikal hareketin militanları yer alıyordu. Şimdilik, devrimci sendikaların savunulması için savaşım ön plana çıktığından, reformist çizgideki ve diğer birlikler HİSGB yönetimi, Öğretmenler Birliği, Demiryolu İşçileri birliği, Telgraf ve Posta memurları Birliği, ve diğer mesleki örgütler bir kenarda sessiz bir şekilde kalmayı yeğlediler. Bu sıralarda, ülkedeki durum üzerine sekter değerlendirmeler yapılmaya, keskin belgiler yükseltilmeye, birinci olarak politik istemler ileri sürülmeye vb. devam ediliyordu.

Bunun başlıca nedenlerinden birisi, BKP içindeki birtakım yöneticilerin hâlâ hatalı sekter görüşlerinden arınmamış olmalarıydı. Bunlar hâlâ başta BHÇB ve Sosyal-Demokratlar olmak üzere küçük-burjuva partilerinin ve

11) A.G.E., p. 465.

akımların faşist diktatörlüğün başlıca dayanağı olduğunu savunuyorlardı. Birleşik cephe hareketini ise yalnızca BHÇB'nin ve sosyal-demokratların yöneticilerinin teşhir edilmesi, partilerinin dağıtılması ve üyelerinin yığın halinde bu örgütlerden koparılması için bir manevra olarak değerlendiriyorlardı. Bütün bunlar, Komünist Partisi'nin, BHÇB'nin ve sosyal-demokratların etkisi altındaki sendikalarla anti-faşist eylem birliği kurma girişimlerini etkilemiştir.

Zayıflığın giderilmesinde ilk adım ve yığınsal eylemlerin yükseltilmesi

19 Mayıs 1934'deki darbeden sonra Bulgaristan devrimci sendikal hareketinin içine düştüğü zor durum bu hareketin çıkmazdan kurtarılması için ve onun yığınsal eylemlerin, birleşik proletarya cephesinin ve amansız sınıf savaşımının geniş oluğuna sokulması için radikal önlemler alınmasını gerektiriyordu. Böylesi bir sonuca ulaşmak için BKP'nin politik tutumunda radikal bir değişiklik yapılması, sekterliğin üstesinden gelinmesi, faşizmin saldırısına ve yeni bir dünya savaşı tehlikesine karşı savaşımı için gerçek Leninci strateji ve taktiklerin ortaya konması gerekiyordu. Bu, Komintern'in Yedinci Kongresi'nin arifesinde oldu. BKP'nin ve devrimci sendikal hareketin yığınsal eylem ve savaşım yoluna sokulmasında Georgi Dimitrof'un büyük katkısı olmuştur.

Bilindiği gibi, Georgi Dimitrof, Hitler hapishanelerinden kurtulmasından sonraki ilk aylarda ve Sovyetler Birliği'nde bulunduğu sıralarda, Lenin'in ölümünden sonra bazı sekter ve doğmatik formülasyonların güçlü etkisi altına giren dünya komünist ve işçi hareketinin strateji ve taktiklerinde radikal bir değişikliğin yapılmasını önermişti. Faşizmin saldırısının ve yeni bir dünya savaşı tehli-

12) A.G.E., pp. 469-470.

kesinin yarattığı yeni koşullarda dünya ölçüsünde, her ülkede ayrı bir birleşik proletarya cephesinin kurulmasının yanısıra, tüm emekçi ve demokratik güçlerin geniş bir anti-faşist halk cephesinin oluşturulması ana görev olarak gündeme getirildi. Bu da, komünistlerin ve devrimci sendika militanlarının sosyal-demokratlar ve küçük-burjuva partileri karşısındaki tutumlarında, bunların yalnızca tabandaki üyeleriyle değil yöneticileri ile de samimi bir eylem birliğinin kurulmasını öngören köklü bir değişiklik gerektirdi. (13)

Georgi Dimitrof'un önerileri komintern'in organları içinde ayrıntılı olarak tartışıldı ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin (Bolşeviklerin) ve diğer komünist partilerinin desteğini sağladı. 1935 yılının yaz ve sonbahar aylarında Profintern'in ve farklı ulusal sendikal birliklerin yöneticileri, faşizme ve savaşa karşı savaşımda işçi sınıfının birliğinin sağlanması için, dünya devrimci sendikal hareketinin izleyeceği yeni politik tutumu belirlemek amacıyla aktif çalışmalara başlamışlardı. Tüm Sovyet Sendika Birlikleri Merkez Konseyi'nin 1934 Eylülünde yapılan Dördüncü Birleşik Oturumunda kabul edilen raporda şöyle deniyordu: Bizim ana hedefimiz, hangi partiye ya da sendikaya üye olurlarsa olsunlar işçilerin eylem birliğini kurmaktır. Biz, proletarya diktatörlüğünün tanınması ya da Sovyetler sisteminin tanınması istemlerini birleşik cephe için bir önkoşul olarak ileri süremeyiz. (14)

Komintern'in ve Profintern'in yeni stratejik ve taktiksel formülasyonları, BKP MK'sinin Moskova'da bulu-

13) **Georgi Dimitrof, A. Biograpliy** (Georgi Dimitrof, Biyografi), Sofya, 1972, pp. 303-321.

14) V. Kuzko ve Y. Luunin Georgi Dimitrof ve Uluslararası Devrimci Sendikal Hareket. **Georgi Dimitrov, Eminent Functionary of the International Communist Movement** (Georgi Dimitrof, Uluslararası Komünist Hareketin Seçkin Militanı) derlemesinde, Sofya, 1972, p. 428.

nan ve bu sıralarda Georgi Dimitrof tarafından yönetilmekte olan Yurtdışı Büro'sunun koşulsuz desteğini de aldı. Fakat, bu formülasyonların yürürlüğe konulabilmesi için, hâlâ aşırı "sol" öğelerin egemen olduğu Parti MK' nin ülke içindeki çalışmalarında, sekterliğin, şematizmin ve basmakalıpçılığın üstesinden gelmek gerekiyordu. Bulgaristan komünist ve işçi hareketinin bu sonuca ulaşma çabalarında, 1934'ün yazında, "19 Mayıs 1934 Olaylarıyla Bağıntılı olarak BKP" başlıklı özel bir kararı kabul eden, Komintern Yürütme Komitesi'nin Politik Sekreteriği Yardımcı olmuştur. (15)

Karar, Bulgaristan'ın, darbeden sonra devrime gebe bir bunalım içine girdiğini sanan hatalı tutumu çürüttü ve bu darbenin, gerçekten de işçi hareketine ağır bir darbe indirdiğini belirtti. Ayrıca, yeni koşullarda parti ve yığın örgütleri önündeki ana görevin kasabalarda ve köylerde "faşizme karşı gerçekten geniş bir birleşik cephenin yüreklilikle gerçekleştirilmesi" olduğunu belirtti. Partinin, birleşik cephesi kesinlikle bir manevra olarak görmediği, onu ciddiyetle kurmaya çalıştığı net bir şekilde açıklanmalıydı. Karar ayrıca, anti-faşist güçlerin birleştirilmesi için somut bir programın ana hatlarını da belirtiyordu. (16)

Her ne kadar, karardaki bazı noktalara oldukça genel bir formülasyon getirilmişse de bu karar, Bulgaristan'daki devrimci hareketin izleyeceği doğru yolu göstermek açısından başarılıydı. Bu kararın ve bunun ardından BKP MK'nin Yurtdışı Büro'sunun bunu yürürlüğe

15) T. Angelova, Komünist Enternasyonal'in Yedinci Kongresine kadar, Bulgaristan'da Anti-faşist bir Birleşik Cephenin Kurulmasında Komintern'in ve BKP Yurtdışı Bürosu'nun Rolü (1934-1935), **Bulletin of the Institute on History of the BCP** (BKP Tarihini Araştırma Enstitüsü Bülteni), Vol. 12, 1964, pp. 205-210.

16) **The BCP in Resolutions and Decisions..**, Vol. 3, pp. 316, 319, 322.

konulması üzerine aldığı kararların temelinde, Parti ve BİSB içindeki sağlam güçler "sol" sekterliğin üstesinden gelmek, Parti ve sendika çalışmalarının tümünün yeniden düzenlemek sınıf savaşımında işçilerin öncülüğünü pekiştirmek için savaşım vermeye başladılar. Parti'nin Mayıs olaylarına bağlı hatalarını ilk kez belirten, birçok il ve bölge konferansları ve toplantıları yapılıyordu. BHÇB'nin, Sosyal Demokrat Partinin ve bunların etkisi altındaki sendikal örgütlerin vb. merkez yönetimleri ile ilk gerçek bağlar kuruldu.(17)

Partinin politik tutumundaki bu değişiklik, sekter tutumun üstesinden gelmeye başlayan devrimci sendikal hareket üzerinde de olumlu bir etki yapmıştır. Bu açıdan, Komintern'in BİSB MK'ne gönderdiği 28 Aralık 1934 tarihli ve hükümet Darbesinden Sonra BİSB'nin Görevleri başlıklı mektubun büyük bir önemi vardır. Mektup, devrimci sendikaların önündeki ana görevin "birleşik cephenin kurulması için, sınıf savaşımında ve grev hareketinde görülen kabarış temelinde sendikal birliğin kurulması için" savaşımı sürdürmek olduğunu belirtti. Politik savaşımın ekonomik savaşından bağımsız olarak sürdürülmesi pratiğince ise eleştirdi. Grev hareketindeki düşüşten duyulan endişe ve onun yeniden canlandırılması için tüm güçlerin harekete geçirilmesi gereği belirtildi.(18)

Profintern Yürütme Bürosu, BİSB MK'ne 1935 Ocağında gönderdiği yeni bir mektupta, devlet sendikalarının kurulmasından sonra ortaya çıkan yeni durumu değerlendirdi ve devrimci sendika militanlarının devlet sendikaları içinde çalışmaya başlamasını önerdi. Mektupta şöyle deniyordu: "Bizim görevimiz, işçilerin çıkarlarının savunulması ve sendikal demokrasi için, bu birlikler içindeki tüm olanakları, hükümetin tüm vaadlerini vb. kul-

17) **History of the Trade-union Movement in Bulgaria** (Bulgaristan'daki Sendikal Hareketin Tarihi), pp. 462-463.

18) **Central Party Archives** (Parti Merkez Arşivi), f. 38, op. 1, a. ed. 345, d. 1-2.

lanarak, faşist yönetime karşı birleşik cephe temeli üzerinde, faşist sendikalar içindeki tüm anti-faşist öğeleri biraraya getirmektir." (19)

Ne var ki, BKP yönetimindeki "sol" sekterler, Parti'nin ve sendikaların politik faaliyetlerinde gerçek bir sıçramayı başaramazlardı. Bunlar, pratikte kendi eski tutumlarını sürdürmeye sadık kalırken, yeni tutumu yalnızca biçimsel olarak kabul ettiler. Bu yüzden hemen hemen 1934'ün sonuna kadar, Parti'nin yayın organlarında ve resmi dökümanlarında eski değerlendirmeler ve görüşler savunuldu. Yıl sonuna kadar, Merkez Komitesi sekreterliğinin değişmesiyle ve Parti'nin Yurtdışındaki militanlarının SSCB'den ülkeye gönderdikleri kararla yeni formülasyonların hızla yürürlüğe konulması süreci henüz başlamamıştı. (20)

Bu açıdan BKP MK'nin, 1935'in Ocak ayında yapılan Genişletilmiş Birleşik Oturumu'nun oynadığı rolün büyük önemi vardır. Bu Birleşik Oturum, Komintern Yürütme Komitesi Politik, Sekterliği'nin "19 Mayıs Olaylarıyla bağıntılı olarak BKP" başlıklı kararını kendi kararı olarak onaylamıştır. Karar, Parti ve partinin yönetimi altındaki tüm örgütler için temel bir döküman haline geldi. Birleşik oturumda, sendikal hareketin durumu, devlete bağlı faşist sendikalar kurulmasının yarattığı tehlike ve Parti'nin görevleri konularında hazırlanmış özel bir rapor da okundu. Bu sorunlar üzerinde de bir de karar alındı. Sonuç olarak, Birleşik oturumda, Yurtdışı Bürosunun ve Komintern Yürütme Komitesi'nin yardımıyla, bazı İşçi Partisi yöneticileri BİSB'nin yakın yığın bağları olan görevlileri ve yeni politik çizginin samimi izleyicisi olan militanlar BKP MK'ne seçildiler.(21)

Birleşik oturumdan sonra, BİSB MK'ne Parti'nin Leninci politikasına yürekten bağlı yeni üyeler seçildi.

19) A.G.E. f. 3, op. 5, a. ed. 74, d. 1-2.
20) A.G.E f. 1.46, op. 4, a. ed. 1-4, a. ed. 210, d. 123.
21) **Propagandist** dergisi, No: 1. Ocak 1935.

Farklı sendikaların merkez ve alt organlarının yönetim kurulları yenilendi. Sendikaların varlıklarını savunma ve her yasal açıktan yararlanma savaşımları yükseldi. Sendika faaliyetleri, birleşik işçi cephesinin kurulması temeline oturtulmuştu. Basına; özellikle yerel basına özel bir dikkat gösteriliyordu. Ulusal, bölgesel, yerel çapta ve işyeri düzeyinde birçok yeraltı konferansları düzenleniyordu. Sendikal grupların, ve birliklerin üye sayıları yükseliyordu. Bunların yığınsal politik eylemleri büyüyordu. BİSB'nin, reformistlerin, "tarafsızların" ve diğer sendikaların yöneticileri arasında eylem birliğinin ilerletilmesi konusunda birçok öneri doğmuştu. Grev hareketi, savaşkan karakterini ortaya koyarak bir kez daha şahlanmaya başlamıştı. (22)

BİSB'nin devlet sendikaları karşısındaki tutumunda belirli bir değişiklik vardı. 1935'in Ocak ayına doğru BİSB MK bu sendikaların boykot edilmesi taktiğini feshetmiş ve bu sendikaların toplantılarına ve öteki faaliyetlerine katılmanın yararlı olacağını açıklamıştı. Ancak, devlete bağlı sendikaların işçilerin çıkarlarının savunulması için kurulduğu tarzındaki demogojiyle savaşım geri plana itilirken, bu sendikaların yöneticilerinin teşhir edilmesine yönelik çalışmalar ön plana çıkarıldı. Bu yüzden yalnızca maddi üretim alanındaki inşaat işçilerininki tekstil işçilerininki gibi bazı sendikalarda bazı olumlu sonuçlar elde edildi. Devlet memurlarının, üye sayıları binleri bulan sendikaları içinde ise büyük bir atılım yapılamadı. (23)

İşçi örgütlerine ve militanlarına sık sık yapılan polis saldırılarının yanısıra, önceki sol sekter olumun izleyicilerinin BKP MK içindeki yerlerini hâlâ korumalarına bağlı olarak, sendikal faaliyetlerde başlayan yenilenme süreci çok yavaş gelişti. BKP MK, ancak Komintern'in

22) G. Radev, **The United Proletarian Tront** (Birleşik Proletarya Cephesi), Sofya, 1967, pp. 28-45.

23) **History of the Trade-union Movement in Bulgaria** (Bulgaristan'daki Sendikal Hareketin Tarihi), pp. 473-474.

Yedinci Kongresi'nin arifesine kadar yenilenebilmiş ve Trayico Kostov, Georgi Damyanov, Stamat İvanov gibi devrimci militanlar MK üyeliklerine getirilmişlerdi. Bu eylem, Parti'nin ve devrimci sendikal hareketin yeni bir politik tutuma yönelmesinin başlangıcına da işaret etmektedir.(24)

2. *SENDİKAL HAREKETE İLİŞKİN YENİ POLİTİKANIN ONAYLANMASI VE YARATICI BİR ŞEKİLDE UYGULANMASI*

Kominten'in 7. Kongresi ve Bulgaristan'daki sendikal hareket

1935 Kasımında G. Kyoseyivanov kabinesinin kurulması emrini veren Kral 3. Boris, devlet yönetiminin tüm manivelalarını gitgide kendi elinde topluyordu. O günden sonra Bulgaristan'daki monarşizm ve faşizm, monarşinin Führer rolüne adamakıllı kılık değiştirerek çıktığı ikili bir sistem haline gelmeye başladı. Kral, bakanların ve yüksek devlet memurlarının tümünü kendi atadı ordu, polis, yedek subaylar, NCO'lar arasında ve birtakım faşist örgütler içinde kendine destek sağladı; çevresini bir avuç danışman sardı, dış politikayı avucunun içine aldı, vb..

Ancak, Kral Baris ve tahta yakın olan çevreler, Batıdaki faşist olmayan ülkelere kendilerinin en azından görünüşte burjuva demokrasinin ilkelerine bağlı olduklarını kanıtlamak istediler. Bulgaristan'a demokratik bir görüntü veren yanılsamaları büyütmeye çalışarak 1937 ve 1939'da belediye meclisleri için ve 1938'de Ulusal Meclis için seçim ilan ettiler. Bununla birlikte, bu seçim sırasında gerici seçim yasalarını, polis zulmünü ve çeşitli entrikaları geniş ölçüde kullandılar. Amaçları, temsilci organlarda kesin bir hükümet çoğunluğu sağlamak ve emek-

24) A.G.E., p. 465.

çi yığınların bunlara katılmasını engellemekti.

Yeni aşamada faşist diktatörlük, savaş arifesinde ülke ekonomisinde egemenlik kurmuş bulunan büyük tekelci sermayenin en yağmacı ve en şoven çevrelerinin çıkarlarına hizmet ederek, ekonomik sorunların yükünü işçilerin ve geniş halk yığınlarının omuzuna yıkmak için her fırsatı değerlendirdi. Sanayideki yeniden canlanmaya ve kapitalistlerin büyüyen kârlarına karşın ortalama ücretler düşüyor ve vergiler artıyordu. Yalnızca yığınsal bir savaşım verilen tütün işleme ve tekstil gibi endüstri alanlarındaki ücretlerde belirli bir yükselme görüldü. (25)

Çalışma alabildiğine yoğunlaştı ve bu daha büyük bir işsizliğe yol açtı. 1938-1939 yıllarında, Bulgaristan işçi sınıfının en kalabalık kesimlerinden birisini çalıştıran tütün işleme endüstrisinde, tonga-balyalama tekniği uygulanmaya başlandı. Bu işsizliği çok artırdı ve işçilerin yıllık kazancının tümünü yüzde 30 ile yüzde 40 oranında azalttı. (26) Savaşın arifesinde, Bulgaristan sanayisinde 140.000 işçi çalışıyordu. Bunların üçte biri ya mevsimlik işçiydi ya da tümüyle işsizdi. (27)

Çalışma koşullarında hiçbir iyileşme görülmedi. Birçok işletmede sekiz saatlik işgünü uygulaması yoktu. İş kazaları çoğaldı. Ücretler uzun dönemler boyunca ödenmediği sık rastlanan bir durumdu. İyi iş yapmayan ya da politik bakımdan aktif olan işçilerin yığın halinde işten çıkarıldıkları sık görülüyordu. En küçük suçlar için bile para cezaları uygulanıyordu. Yaşam koşulları acınacak haldeydi. İşsizler, hükümetin sanayi alanındaki ilişkile-

25) D. Berov, **The State of the Working Class in Bulgaria under Capitalism** (Kapitalizm Koşullarında Bulgaristan İşçi Sınıfının Durumu), Sofya, 1968, pp. 31-47.

26) M. Eredıyska, 1940 Haziranı'ndaki Tütün İşçileri Grevi, **Bulletin of the Institute on History of the BCP** (BKP Tarihini Araştırma Enstitüsü Bülteni), Vol. 3 ve 4, 1958, p. 53.

27) D. Berov, op. cit. pp. 24, 108-109.

re karışmasından da etkileniyorlardı. Grev savaşımı durdurulmuştu. İlkönce grevlerin tümüne karşı baskı uygulanmış, sonunda da bunlar tamamen yasaklanmıştı. İşçi basını ve seçkin işçi militanları sürekli saldırılara ve baskılara hedef oluyorlardı.

Bu durumda, 1935 yılının 25 Temmuzu ile 20 Ağustos arasında Moskovada yapılmış olan Komintern Yedinci Kongresi'nde alınmış bulunan kararların ve bu kongreye ait dökümanların Bulgaristan'a gizli olarak getirilmesi gerekmişti. Bu Kongrenin, uluslararası komünist ve işçi hareketi ve anti-faşist hareket açısından, dünyadaki tüm devrim ve demokrasi güçlerinin faşizme, emperyalizme ve savaşa karşı vermekte oldukları toplumsal savaşımın genişletilmesi açısından çığır açıcı bir önemi vardır. Kongre'nin aldığı kararlar, Komintern'in yeni politikasını tümüyle tanımladı, somutlaştırdı ve formüle etti. Bu Marksçılık-Leninciliğin yaratıcı gücünü bir kez daha gösterdi Uluslararası komünist hareket, gelişmesinde yeni bir aşamaya yükselirken, Marksçı - Leninci teoride zenginleştirilmişti. (28)

Bu Kongre, Georgi Dimitrof'un "Faşizmin Saldırısı ve Faşizme Karşı İşçi Sınıfının Birliğinin Sağlanması İçin Verilen Savaşımda Komünist Enternasyonal'in Önündeki Görevler" başlıklı raporuyla anılır. Rapor, Leninci bir duruluk ve derinlikle faşizmin sınıfsal özümü, bazı ülkelerde kazandığı utkunun nedenlerini, faşizmin saldırısını durdurmanın ve her nerede terörist diktatörlük kurmuşsa, onu alaşağı etmenin araçlarını gözler önüne sermiştir. "Her işletmede, her bölgede, her ilde, her ülkede, tüm dünyada" işçilerin birliğinin sağlanmasının yanısıra, geniş anti-faşist eylem birliğinin; proletaryanın emekçi köylülerle, kent küçük burjuvazisinin temel kesimiyle, emekçi ve ilerici aydınlarla militan bağlaşıklığının kurulması,

28) **The Communist International. A Brief Historical Sketch** (Komünist Enternasyonal. Kısa bir Tarihsel Tablo), Sofya, 1970, p. 464.

bu hedefe ulaşmak için ilk koşul olarak belirtiliyordu. (29)

Rapor, işçilerin birliğinin ve anti-faşist eylem birliğinin kurulmasında sendikaların rolü üzerinde ayrıntılı bir şekilde duruyordu. Georgi Dimitrof, "dikkatlerin sendikal birlik için savaşım üzerinde yoğunlaştırılmasıyla sendikal çalışmalarda gerçek bir sıçramanın yaratılmasını" istiyordu. Georgi Dimitrof, ne kadar gerici olurlarsa olsunlar, proletar ya da yarı-proleter yığınlardan oluşmuş bulunan daireler, birleşmeler ve birlikler (30) içinde çalışma yapılması yönündeki Leninci önermeye özel dikkat çekiyordu. Dimitrof, "faşist diktatörlük koşullarındaki ülkelerde, herhangi bir legal ya da yarı-legal çalışma sürdürmenin tümüyle olanaksız olduğunu" savunan zararlı ve hatalı görüşleri kabul etmiyordu. O, bunu zor fakat erişilebilir bir hedef olarak tanımlamıştı. Dimitrof, faşist kamu örgütleri içinde faaliyet göstermek ve en elverişli çalışma yöntemlerini ve biçimlerini bulmak suretiyle bu örgütlere nüfuz edilebileceğini ve işçilerin kendi politik, ekonomik ve kültürel çıkarlarının savunulması için savaşıma çekilebileceklerini savunuyordu. (31)

Komintern'in Yedinci Kongre kararları ve özellikle Georgi Dimitrof'un raporu, Bulgaristan'daki illegal örgütler tarafından teksir edilerek, dağıtıldı. Bunlar, Parti'nin ve sendikaların çalışmalarındaki yeni Leninci çizginin onaylanmasına ve yaşama geçirilmesine taze bir güç kazandırarak bu alanda gerçek bir sıçrama için zemin hazırladılar. 1935'in sonbaharına doğru, BİSB, "Tarafsız" HÇB Sendikası ve anarşist sendikalar eylem birliği üzerinde anlaşmaya varmışlardı. Bu sıralarda, devletin de-

29) Georgi Dimitrof, **Yapıtları** (İngilizce basımı), Vol. 10, pp. 53, 63 et passim.

30) V.İ. Lenin **Tüm Yapıtlar** (İngilizce basımı), vol. 31, p. 39.

31) **Central Party Archives** (Parti Merkez Arşivi), f. 3, op. 1, a. ed. 468, d. 1-4. Daha fazla bilgi için, bak. **History of the Trade-union Movement in Bulgaria** (Bulgaristan'daki Sendikal Hareketin Tarihi), pp. 485-492.

netimi altındaki Bulgar İşçi Birliği'nin kuruluş kongresinin hazırlıkları başlamıştı. BİSB MK, işçilere, delegelerin seçildiği toplantılara aktif bir şekilde katılmalarını, Kongreye çok sayıda birleşik cephe militanını seçerek göndermelerini önerdi. Bu sonuçtan korkan BİB örgütleyicileri, tüm toplantıları askıya aldılar ve delegeleri kendileri atadılar. Buna rağmen kongreye, işçi sınıfının temel istemlerini savunmayı başaran, önemli etkinlikte bir anti-faşist muhalefet katıldı.

Anti-faşist muhalefetin etkilediği devlet memurları arasında da bir çalkalanma vardı. 1935'in sonbaharında, illegal Bulgaristan Öğretmenler Birliği'nin Merkez Yönetim Kurulu ile Öğretmen Sendikal Muhalefet'i arasında sürekli bağlar kurularak bu iki örgüt arasında bir eylem birliğinin oluşturulması ve *Nova Struya* (Yeni Akım) adında ortak bir gazetenin çıkarılması konusunda anlaşmaya varıldı. Birleşik cephe hareketi, telgraf ve posta memurları, kamyon ve otobüs sürücüleri ve demiryolu emekçileri arasında yeni taraftarlar kazandı. BKP MK 1935'in sonlarında bir toplantı yaparak, Devrimci Sendikal Muhalefetin "kapalı sekter bir örgüt" haline dönmüş olduğuna ve tasfiye edilmesi gerektiğine karar verdi. Devlet kurumlarında çalışan tüm komünistlere, ortak çıkarların savunulması için ve "devlet memurlarının sendikalarının hükümetin atadığı faşist yöneticilerin elinden alınması için" (32) gösterilecek çabalara faşist olmayan meslektaşlarıyla birlikte katılmaları önerildi.

İşçi sınıfının ekonomik savaşımında yeni bir canlılık görüldü. 1935 Ekiminde, Sveti Uraç'taki -Şimdiki Sandanski'deki- tütün işçilerinin grevini, Dupnitsa -şimdiki Stanke Dimitrov- kasabasında, aynı işkolunda çalışan işçilerin Aralıkta yaptıkları grev izlemişti. Sofya'da, ayakkabı yapımında çalışan işçilerin metal işlerinde çalışan işçilerin, basımevi işçilerinin, terzihane işçilerinin vb. katıldığı birçok grev yapıldı. "1935 boyunca grev dalgası ye-

32) A.G.E.

niden yükselmeye başlamıştı... Daha 1935'in sonlarında ve 1936'nın başlarında hareket doruğuna varmıştı." (33)

BKP MK'nin 1936'nın Şubatında yapılan Altıncı Genişletilmiş Birleşik oturumundan sonra Yeni Leninci çizginin izlenmesinde gerçek bir atılım yapılmış oldu. Bu, Komintern'in Yedinci Kongre kararlarını Bulgaristan'ın özgül koşullarına uyguladı. Parti MK'ndeki ve Politbüro'sundaki sekter öğeler tamamen temizlendi. Bulgaristan komünistlerinin ve devrimci sendika militanlarının uzun dönemli genel politik perspektifleri ortaya çıkarıldı ve bu güçlerin karşı karşıya oldukları temel görevler formüle edildi.

BKP MK'nin Altıncı Genişletilmiş Birleşik oturumu, anti-faşist bir birleşik işçi ve geniş halk cephesinin kurulmasının Parti'nin önündeki en önemli politik görev olduğunu bir kez daha belirtmiştir. Komünistler, tüm demokrasi güçlerini ve anti-faşistleri biraraya getirecek bir zemin olan işçi birliğinin kurulması için ve varolan farklı politik doğrultudaki sendikal örgütlerin omuz omuza gelmelerini sağlayacak birleşik sınıf örgütlerinin kurulması için, işletmelerde ve yerleşim alanlarında çalışmanın yanısıra, örgütlenmemiş işçiler arasında da, bu örgütlerin herhangi bir uluslararası sendikal merkeze bağlı olmadıklarını ileri sürerek çalışmak zorundaydılar.

Birleşik oturum, devletin denetimi altındaki sendikaların henüz gerçek yığın örgütleri haline gelmediklerine karar verdi. Bunun için, oturum bazı sendika militanlarının bunların içine yığın-halinde sızma önerilerini reddetti bunun yerine, BİSB'nin pekiştirilmesini, bunların politik ve halka yönelik faaliyetlerinin geliştirilmesini, çalışmalarında işçilerin yakın çıkarlarının savunulmasının amaçlanmasını emretti. Bunun yanısıra oturum devletin denetimi altındaki sendikalardan yalnızca tümüyle yığın-

33) T. Kostov, **Selected Articles, Reports and Specches** (Seçilmiş Makaleler, Raporlar ve Konuşmalar), Sofya, 1964, p. 305.

sal olanların, hükümetin atadığı faşist yöneticilerden arındırılması, işçi işletmelerine sahip çıkılması, proletaryanın özgür ve birleşik sınıf örgütlerinin kurulması vb. için Sosyal Demokratlar'la, HÇB üyeleriyle anarşistlerle ve "tarafsızlarla" ortaklaşa sürdürülecek komünist faaliyetin hedefi haline geleceklerini karara bağladı.

Birleşik oturum bir kez daha sendikal muhalefeti "kapalı sekter bir örgüt" olarak tanımladı; tüm komünistlere ve onların yandaşlarına bu birliklerin tabanını oluşturanları" kazanılabilmesi, hükümetin dayattığı resmi yöneticilerin safdışı edilebilmesi ve faşist olmayan yöneticilerin seçilebilmesi için dikkatlerini, devlet memurlarını birleştiren sendikalar içindeki diğer anti-faşistlerle yakın bağlar kurmaya ve ortak çıkarların savunulması için ortak savaşım sürdürmeye kaydırmaları önerildi.

Birleşik oturum, komünistleri, işsizler arasında özel bir çalışmaya başlayarak, onları mesleklerine ve ikamet ettikleri yerlere göre birleşik gruplar halinde örgütlemekle görevlendirdi. Birleşik oturum belgelerinde şöyle denilmektedir. "Bu görev, bizim sempatizanlarımızın yanısıra, Sosyal Demokrat Parti'yi, BHÇB'ni anarşistlere vb. destekleyen işsizlerle birlikte yerine getirilmelidir." (34)

Birleşik oturumu çalışmalarda tüm legal olanaklardan yararlanılabilmesi için sendikal hareket içindeki sekter taktiklerin tüm izlerinin temizlenmesini hedefleyen aktif bir çalışma izledi. Özellikle bedensel çalışma sürdüren işçilerin ve devlet memurlarının devletin denetimi altındaki sendikalarında yürütülen faaliyetler verimliydi sendikaların bazılarındaki resmi yönetim kurulları değiştirilerek, yeni birleşik cepheye bağlı yönetim kurulları seçildi. Bir takım yerlerde de seçilecek yöneticiler konusundaki resmi öneriler kınandı ve buralarda birleşik cephe adayları görevlendirildiler. Bunların yanısıra devlet

34) **The BCP in Resolutions and Decisions..**, Vol. 3, pp. 339 - 343.

sendikası biçiminde birleşik anti-faşist örgütlerde kuruldu. Devlet memurlarının birliklerinin bazılarında da durum aynıydı.

Böylece, BİSB'ne bağlı az sayıda militan ve sendikal birlikten yana olanlar, BİB'nin üyesi olan işçilerin geniş bir bölümünü ve devlet memurlarının birliklerini bir-araya getirmeyi başardılar. BİSB'nin üyeleri BİB'in tabanını oluşturan geniş yığınlarla kaynaşırlarken, BİSB ile BİB arasındaki sınırların silik hale geldiği özgül bir geçiş aşamasına girilmişti. Bu, devlet sendikalarının mahiyetini değiştirdi. Her ne kadar, bu sendikaların tüzükleri yukarıdan dayatılmışsada bunların üyelerinin ve yöneticilerinin çoğunluğu anti-faşist insanlardı.

Bu sırada, ülkede yaygın bir dilekçe hareketi başlatılmıştı. Bu hareket, gerek komünistler ve devrimci sendika militanları gerekse bunlarla emekçi halk arasında kurulan legal tarzdaki ilk gerçek bağlara işaret ediyordu. BİSB militanları, işçilerin kötü yaşam koşullarını inceleyecekler; onların sıkıntılarıyla ilgilenecekler; işletmelerde, bürolarda, çeşitli yerleşim alanlarında toplantılar yaparak, istemleri formüle edecekler ve birtakım delegasyonlar oluşturarak bu işlemleri çeşitli bakanlara, BİB'nin şube yönetim kurullarına, işletmelerde çalışan departman şeflerine, fabrika sahiplerine vb. ileteceklerdi. Daha sonra yapılacak yığınsal toplantılarda ise delegeler, çalışmaları hakkında bilgi vereceklerdi. Böylelikle binlerce işçi ve memur savaşıma katılmışlar, moralleri yükselmiş ve daha kararlı bir eylem için hazırlanmaya koyulmuşlardı.

Bu, bir yandan komünistler ve bir yandan devrimci sendika militanları öte yandan komünistler ve bir yandan devrimci sendika militanları öte yandan emekçi halk arasındaki gerçek bağlantıların yasal biçimdeki ilk gösterisiydi. Çoğunlukla, bir eylemcileri, işçilerin somut kötü durumlarını incelemeli onların endişelerini öğrenmeli ve bunlar işletmelerde, bürolarda yerleşim alanlarında yapılan toplantılar, istemlerin formüle edilmesi farklı bakan-

lara BİB'in kurullarına daire başkanlarına fabrika sahiplerine vb. bu istemleri iletecek olan delegasyonların seçilmesi tarafından izlenmeliydi. Daha sonra yapılacak yığınsal toplantılarda ise delegeler çalışmaları üzerinde bilgi vereceklerdi. Böylece, binlerce işçi ve memur savaşıma katıldı, bunların moralleri yükseldi ve daha kararlı bir eylem için hazırlandılar.

Dilekçe hareketi 1935'in sonunda başladı, ancak en canlı evresine 1936'nın kışında ve ilkbaharında ulaştı. Başlangıçta birbirinden ayrı hareket eden delegasyonlar daha sonra güçlerini birleştirecekler ve ilgililerin karşısına topluca çıkacaklardı. Böylece, 1936 Martında bir gün başkentteki çok sayıdaki delegasyon Çalışma Bakanlığı'nın önünde toplandı. Ülkenin her yanından gelen delegasyonlarda bunlara katıldı. Polisin tutuklamalara girişmesi üzerine, işçiler bir protesto gösterisi düzenlediler. Bundan sonra, BİB MK kendisinin izni olmaksızın delegasyon gönderilmemesi emrini verdi. Buna rağmen dilekçe hareketi denetim altına alınamadı. (35)

1 Mayıs'ın yaklaşması coşkuyu daha da artırdı. 1936'da Nazi Almanyasındaki taktiği örnek alan hükümet, proletarya dayanışmasının bu şanlı gününü, BİB'nin resmî günü olarak ilan etti. Hükümetin amacı 1 Mayıs törenlerini denetimi altına almak ve böylece 1 Mayıs gösterisini devrimci içeriğinden soyutlamaktı. Bu sırada, BİSB, tüm işçileri ve tüm demokrasi güçlerini 1 Mayıs'ta sokağa dökülmeye ve istemlerini yükseltmeye çağırdı. Böylelikle 1 Mayısa uzlaşmacı bir hava yerine, proletaryanın birliğini sağlamayı amaçlayan militan bir hava içinde girildi. (36)

1936'nın ilkbahar ve yaz aylarında Bulgaristan büyük grevlerle sarsıldı. Bu grev dalgası, tütün işçilerinin, Mayısta başlayan ve kısa zamanda diğer tütün işleme

35) **History of the Trade-union Movement in Bulgaria** (Bulgaristan'daki Sendikal Hareketin Tarihi), pp. 499-501.

36) P. Tsanev, **Mayday Celebrations in this Country** (Bu ülkedeki 1 Mayıs Kutlamaları), Sofya, 1956, p. 89 et passim.

merkezlerine de yayılan hemen hemen genel grevi sırasında doruk noktasına ulaştı. Grevcilerin toplam sayısı 20.000'i aşmıştı. Bunlar farklı politik akımlara bağlıydılar. Aralarında Komünistler, Sosyal Demokratlar, HÇB üyeleri, anarşistler ve partili olmayanlar vardı. Savaşın içinde, daha önceleri varolan güvensizliğin üstesinden gelinmişti ve ortak düşmana karşı sağlam bir birlik oluşuyordu. Her ne kadar bu grev, yalnızca kısmi bir başarıyla sonuçlanmışsa da yeni politik çizginin doğruluğunun canlı bir göstergesiydi.

Tütün işçileri grevinin o sırada savaşımı yükselten Gabrovo ve Sliven tekstil işçileri üzerinde güçlü bir etkisi olmuştur. 800 kadar kamyon sürücüsü de yine o günlerde ülke trafiğini felce uğratan bir genel grev ilan etmişti. Bunları, ayakkabı yapımında çalışan işçilerin, diğer birçok mesleklerdeki işçilerin yaptıkları grevler izledi. 1936'nın yalnızca ilk yedi ayı boyunca yaklaşık 40.000 kişi greve gitmişti. Grevlerin yaklaşık olarak yüzde 70'i vurucu karakterde, geri kalanlar ise ya savunma karakterinde ya da kararsız eylemlerdi. Grevlerin yüzde 74 kadarı tamamen ya da kısmi başarıyla sonuçlandı. Tüm bunlar, işçi sınıfının, militan sınıf savaşının yeni kararlı bir evresine girdiğini gösteriyordu. (37)

Grevlerdeki kabarış hükümet içinde büyük bir korku yaratarak, onun grevcilere karşı daha sert polisiye önlemlere başvurmasına ve tüm grevleri yasaklayan bir yasa çıkarmayı tasarlamasına neden olmuştur. Ne var ki Parti ve BİSB, hükümetin planlarına karşı geniş bir hareket başlattılar. Bu hareket yığınsal boyutlara ulaştı ve kabineyi manevra yapmaya zorladı. Hükümet önerdiği grev düşmanı yasa tasarısını, Toplu, İş Sözleşmelerine ve İş Uyuşmazlıklarının çözümlenmesine ilişkin Kurallar kararnamesine yeni maddeler eklemek suretiyle değiştirdi. Bu

37) V. Hacinikolov, **The Strike Struggle of the Working ciass in Bulgaria** (Bulgaristan İşçi Sınıfının Grev Savaşımı), pp. 477-502.

yeni maddeler gerçekte tüm grevleri yasaklıyordu. 19. maddeyle grevcilerin emeğin savunulması için harekete geçmeleri engellenmiş oluyor; 21. maddeye göre ise tüm grev ajitatörlerine ve örgütleyicilerine hapis cezası verilmesi öngörülüyordu. (38)

Altıncı Birleşik Oturum'un ardından işsizlerin savaşıma da yığınsal bir temele oturtuldu. Sofya'da, Komünist'lerden, Sosyal Demokratlardan, anarşistlerden, vb. oluşan bir kampanya komitesi kuruldu. Ne var ki, hükümet, işsizlerin istemlerini karşılamak için birşeyler yapacağı yerde, bir kez daha polisi harekete geçirdi. Ne var ki hükümetin tüm çabaları hareketi boğmayı başaramadı. (39)

İşçi sınıfının yığınsal savaşımları ve Proletarya'nın bunların yardımıyla oluşan eylem birliği, faşist olmayan partilerin merkezlerinde daha güçlü muhalefet eğilimlerine yol açarak, onları anti-faşist bir halk cephesinin kurulmasında yer almaya daha yatkın bir hale getirdi. Bu sonuca ulaşılması yönündeki ilk başarılar 1936'nın yazında ilk halk cephesi kampanyalarının ve gösterilerinin yapılmasıyla kaydedildi.

Örgütsel değişiklikler ve yeni utkular

Komintern'in Yedinci Kongresi'nden sonra, uluslararası alanda ve tek tek ülkelerde birleşik işçi ve anti-faşist halk cephelerinin kurulmasını kolaylaştıracak olan sendikal birliğin kurulabilmesi için en uygun koşulların yaratılması amacıyla, uluslararası devrimci sendikal hareketin tümü için büyük değişiklikler planlandı. 1936 Haziranında, Komintern Yürütme Komitesi'nin Politik Sekreterliği, Uluslararası Sendikal Hareketin Birliğini Sağlama Komitesinin

38) **Durjaven Vestnik** gazetesi, No: 214, 22 ylül 1936.

39) **Central Party Archives** (Parti Merkez Arvişi), f. 1, op. 3, a. ed. 651, d. 10.

kurulması için yaygın eylemler yapılmasını kararlaştırdı. Bu komitenin başlıca görevi, farklı Enternasyonal'lere bağlı olan, birçok ülkedeki sendikalar arasındaki işbirliğini sağlamanın yanısıra, tek tek her ülkede sendikal hareketin birliğini sağlamaktı. Bu hedefe ulaşılmasını kolaylaştırmak için 1937'de Profintern kendi kendine feshetti.(40)

Uluslararası sendikal hareketin birliğinin kurulması için birtakım yolların ve araçların arandığı yeni koşullarda Bulgaristan'da, sendikal harekette bir dönüşüm fikri kökleşmişti. Bu sırada, BİSB, BİB'ne bağlı örgütleri kullanmada başarıya ulaşmış ve işçilerin birliği bunlar aracılığıyla kurulmuştu. Bu, devlete bağlı sendikaların üye sayılarını artırdı ve buralarda, legal sendikal çalışmalarının yapılabileceğini kanıtladı. Bu sıralarda, varlığını yeraltında sürdürmekte olan bağımsız BİSB'nin çok az üyesi kalmıştı. 1936'nın sonbaharına doğru, BİSB'nin yalnızca 950 kadar üyesi varken, BİB içindeki birleşik cephe eylemcileri ve önderleri 20.000 kadar işçiyi çevrelerinde toplamışlardı. (41)

Bütün bunlar, devlete bağlı sendikaların, sendikal faaliyet için en uygun bir biçim yarattıklarını işçilerin birliğinin aracı haline geldiklerini, komünistlerin ve antifaşistlerin, bunları tümüyle ele geçirmek ve savaşımlarında bunlardan en geniş bir şekilde yararlanmak zorunda olduklarını kanıtlamıştır. Bu sonuca ulaşmak için BİSB, bağımsız bir örgüt olarak varlığına son vermeli ve BİSB'nin tüm üyeleri BİB'ne geçmeliydi. İşte bu yüzden 1936 Aralığında BKP MK kararı onaylayan ve yürürlüğe konulması için özgül direktifler veren bir mektubu Yurtdışı Bürosu'na gönderdi. Bunun hemen ardından başlayan

40) V. Kuzko ve A. Luunin, op. cilt, s. 437-438; **The Communist International. A. Brief Hictorical Sketeh** (Komunist Enternasyonal. Kısa bir Tarihsel Tablo), pp. 512-513.

41) **Archives of the Ministry of Home Affairs** (İçişleri Bakanlığı Arvişi) o,e,d. 4464, Vol. 2, p. 456,

devrimci sendikal hareketi yeniden örgütleme çabaları 1937 yılı boyunca sürerek 1938'de sona erdi.(42)

BİSB MK'si, BKP MK'sine bağlı olarak yeni kurulmuş bulunan Merkezi Sendikal Komite (MSK) ile değiştirildi. Bu komite, Naço İvanov, Nikola Penev, Yordan Miley, Todar Prohov, Dragoyi Kodjiyikov gibi deneyimli sendika militanlarından oluşuyordu. Bunun yanısıra, Parti il ve kent komitelerine ve BİB'in farklı işkollarındaki birliklerine bağlı sendikal komitelerde kurulmuştu. Farklı işletmelerde, BİSB üyelerinden oluşan sendikal çekirdekler vardı. Komiteler ve çekirdekler, BİB'in her alt bölümü içinde çalışarak, yakın çıkarlarının savunulmasında, işçilerin birliğinin oluşturulmasını, sınıf bilinçlerinin yükselmesini vb. kolaylaştıracak olan yeni örgütlerin kurulmasıyla görevlendirilmişlerdi. *Edinstuo* Birlik gazetesi yayınını durdurdu ve legal yayınlarda bir artış görüldü. (43)

1938-1939'da Bulgaristan İşçi Partisi ile birleşen ve onun adını alan BKP, sendikal faaliyetlerini yeniledikten sonra, devlet sendikalarının yönetici organlarının ele geçirilmesi doğrultusunda enerjik bir şekilde çalışmaya başladı. Parti tarafından yönlendirilen sendika militanları başlangıçta 25'likler denilen mekanizmayı ele geçirdiler. 25'likler özel toplantılarda her 25 işçi için bir temsilci seçilmesiyle oluşan, BİB'ne bağlı resmi işçi temsilcilerinden oluşuyordu. 25'likler mekanizmasının üyeleri, tüm işçilerin katıldığı genel toplantılarla değiştirilen 25'likler toplantılarında toplanıyorlardı. BİB MK, şu mekanizmayı, sık sık anti-faşist konuşmacılara bir platform sağlayan genel toplantıların yapılmasını önlemek için kurmuşlardı.

42) D. Mişev, **IWTU. Creation and Activity. 1925-1936** (BİSB. Kurulması ve Faaliyetleri. 1925-1936), Sofya, 1965, pp. 193-194; D. Kodjeikov et al., **The Revolutionary Trade-union Movement in Bulgaria** (Bulgaristan'da Devrimci Sendikal Hareket), 224.

43) **Central Party Archives** (Parti Merkez Arşivi), f. 3, op. s, a.ed. 30, d. 1-9, op. 4, a.ed 503, d. 40-41.

25'likler mekanizmasının oynadığı kilit rolü gözönünde bulunduran Parti, bunların içine komünistlerin yanısıra, saygınlık kazanmış diğer anti-faşistlerin ve birleşik cephe militanlarının sızması ile gitgide denetim kurmayı başarıyordu. Bu şekilde, bunların BİSB içindeki faaliyetleri yasallaşmış oldu ve böylelikle anti-faşist militanlar devlet sendikalarının tabanıyla bağlantı kurmak, onların yaşamsal istemlerini yönetime iletmek, çıkarlarını savunmak ve proletarya savaşımına önderlik etmek için olanak buldular.

Parti ve bağlaşıkları daha sonra dikkatlerini BİB'in ve işkolu birliklerinin 1937'de yapılan kongrelerine yönelttiler. Bu Kongrelerden hemen önce delege seçimi için toplantılar yapılıyordu. Çoğunlukla iki seçim listesi (resmi delegelerin ve birleşik cephe adaylarının listeleri) çekişiyordu. Polisin en aktif işçilere yönelik tüm saldırı ve baskılarına ve bu gibi işçilerin delegeliklerinin iptal edilmesine karşın vb. çoğunlukla birleşik cephe adaylarının listeleri kazanıyordu. BİB ve işkolu birlikleri kongreleri için seçilen delegelerin çoğu komünistler ve birleşik cephe taraftarlarıydı. Hatta, bunların bazıları bazı birliklerin yönetim kurullarına bile seçildi. Bu sıralarda yapılan, devlet memurları birliği kongresindeki durum da bundan farklı değildir.

Devlete bağlı sendikaların ele geçirilmesi süreci 1938-1939 boyunca sürdü. BİB'in yerel örgütlerinin ve belediyelerdeki alt-bölümlerinin çoğu komünistlerin ve birleşik cephe militanlarının eline geçti. Hükümetin uyguladığı teröre karşın devlete bağlı sendikalar günden güne Partinin faşizme karşın savaşım ve işçilerin yakın çıkarlarının savunulması için en uygun araçlar haline geldiler. Bunlar, işçi sınıfının militan ruhunu gitgide daha ateşli bir şekilde dile getirdiler ve bazı grevlere önderlik bile ettiler. (44)

44) **History of the Trade-union Movement in Bulgaria** (Bulgaristan'daki Sendikal Hareketin Tarihi), pp. 507-513.

Devrimci sendikal hareket ve BİB içindeki sağlam güçler hükümetin tüm grevleri yasaklama ve iş uzlaşmazlıklarında durumun hükümet tarafından düzenlenmesi uygulamasına girme çabalarına engel olmayı başardılar. Toplu İş Sözleşmelerine ilişkin Kararname ile tüm grevlerin yasaklanmış olmasına ve greve katılanların çeşitli cezalarla tehdit edilmesine karşın, yalnızca 1937'nin ilk yarısında 8.500 işçinin katıldığı 40 grev patlak vermiştir. Bunu izleyen aylarda ve yıllarda grev hareketi genişledi. Sofya' da ve Plovdiv'de ayakkabı üretiminde çalışan işçilerin (1937 Mart-Nisanda) Sofya ve başka yerlerdeki inşaat işçilerinin (1938'in ilkbaharında,) Varna'da tekstil işçilerinin, Pernik'de ve Panagurişte yakınlarında madencilerin (1939'un ilk yarısında) vb. yaptıkları grevler özellikle önemlidir.

Komünistler ve anti-faşistler Bireysel İş Sözleşmeleri yasasının, her işçiye, patronun yasayı çiğnemesi halinde sözleşmeyi BİB'in onayıyla bozma hakkı tanıyan 65. maddesini akıllıca kullandılar. Bu yolla, grevler BİB'in alt organlarından birisi adına ve bunun yönlendiriciliği altında yapılarak yasaktaki bir kaçamak kullanılmış oluyor ve böylelikle grev çatışmaları yasallaştırılıyordu. Dönemin en büyük grevleri işte bu şekilde örgütlendi. Sözü-BİB organlarının yardımıyla bunlar utkuyla sona erdiler ve emekçi yığınları yeniden yüreklendiler. (45)

Parti ve Partinin sendikalar içindeki bağlaşıkları, Hükümetin 1936'nın sonunda uyguladığı bireysel ve toplu iş sözleşmeleri aracılığıyla sınıf barışı yaratma çabalarını engellemeyi başardılar. Bu sözleşmelerde birtakım vaadlerle işçilerin ağızlarına bir parmak bal çalınıyor, alttan alta gerici uygulamalar meşrulaştırılmak isteniyordu. Sözleşmelere karşı, üç aşamadan geçen enerjik bir savaşım sürdürüldü. Birinci adım, mevzuattaki gerici formülasyon-

45) V. Hacinikolov et al. **The Strike Struggle of the Working Class in Bulgaria** (Bulgaristan İşçi Sınıfının Grev Savaşımı), pp. 509-533.

ların teşhir edilmesini içeriyordu. Sonra hareket başka sözleşme, imzalanmaması amacına yöneldi. Son olarak da, işverenleri bu sözleşmelerin yenilenerek tamamlanmasını zorlama görevini önüne koydu. (46)

İşsizlerin faaliyetleri de yani bir yol tutturmuştu. Devlete bağlı sendikalar ve bunların sözü edilen organların, işsizlerin kötü durumlarını düzeltmek için bir kez daha kullanıldı. İşsiz komiteleri, birleşik cephe temeli üzerinde kurulmuşlardı. Bu komiteler, konferanslar, akşam partileri düzenliyorlar, devletin ilgili makamlarına ve belediye meclislerine yardım isteyen delegasyonlar, dilekçeler gönderiyorlar, maddi ve parasal yardım topluyor ve işsizlerin savaşımıyla işçi sınıfının geniş kapsamlı savaşımını eşgüdümlü kılmaya çalışıyorlardı.

BİB'in resmi yönetimi, yeni bir aşamaya girmiş olan dilekçe hareketini durdurmayı başaramıyordu. Bunun planlanması ve örgütlenmesi, devlete bağlı sendikalar tarafından yapılmıştı. İşçiler, olanaklar elverdiğinde kendi temsilcilerini BİB'in merkez yönetimine ve çeşitli organlarına seçtiler ve delege yaptılar. Öyle durumlar oldu ki işçi delegeler istemlerini sunmak için BİB MK'nin birleşik oturumlarına bile girdiler.

Hükümetin, BİB'in kültürel faaliyetlerini denetim altına alma çabaları da sonuç vermedi. Hükümet, bu sonuca ulaşmak için işçi koroları, spor kulüpleri, orkestraları, tiyatro ve dans grupları, piknikler, gençlik kampları ya da dinlenme kampları, vb. oluşturmuştu. Ancak, faşistler yetenekli kadrolara sahip olmadıklarından Parti ve Genç İşçiler Birliği, farklı kültürel faaliyet biçimlerini yürüten çeşitli örgütleri hızla ele geçirerek bunları anti-faşist ve ilerici eylemlere yönelttiler. Polis, kültürel alanda emekçilerin yaptığı her girişimi denetim altına almaya

46) G. Radev, BKP'nin Adil İş Sözleşmeleri İçin Savaşımı ve İşçi Sınıfının Birliğine Ulaşılmasındaki Önemi, **Tu Annals** (Sendikal Yıllık), vol. 2, 1963, pp. 142-147.

çalışıyordu. Ancak komünistler ve bağlaşıkları böylesi denetleme çabalarından kurnaz bir şekilde sakındılar.

1 Mayıs'ın yasallaşması da benzer bir savaşım yöntemi izlenerek sağlanmıştır. Hükümet 1 Mayıs'a resmi bir karakter verme girişiminde başarısızlığa uğradı. Komünistler ve birleşik cephe militanları, 1 Mayıs'ı işçileri harekete geçirmek ve istemlerini yükseltmek için kullandılar. 1939'daki 1 Mayıs törenleri tam militan bir karakterdeydi. Tüm ülkeyi gösteriler dalgası kaplamıştı. Yalnızca Sofya'da 15.000 kişi gösteri yaptı, bu göstericilerin yanısıra 10.000 kişi ise kaldırımlar boyunca yürüdü. Barışın korunması, halk cephesinin kurulması, demokratik bir hükümetin kurulması vb. için gözüpek istemler yükseltildi. Polisle yapılan kanlı meydan savaşı göstericilerin büyük bir bölümünün tutuklanması ile sonuçlandı. (47)

Görünen oydu ki, Parti ve onun sendikalardaki militanları, hem ekonomik hem de politik savaşım için işçileri yürütmeyi gitgide daha iyi başarıyorlardı. Hükümetin devlete bağlı sendikaları kendi dayanağı haline getirme girişimi geri tepti. Gerçekte, bunlar komünist ve anti-faşist hareketin başlıca dayanağı haline gelmişti. Bu, belediye meclisi üyeleri ve Ulusal Meclis'te yer alacak saylavlar için yapılan ve birçok BİB üyesinin halk cephesini desteklediği seçimlerde parlak bir şekilde görülmüştü (48)

Hükümet, devlete bağlı sendikaların Bulgaristan işçi sınıfının militan ruhunu gittikçe pekiştirdiğini ve bunların sınıf savaşımını gittikçe daha kararlı bir şekilde yönelttiklerini görmüştü. Bunun için, başlangıçta BİB

47) P. Tsanov, **May Day Celebrations in this Country, 1893-1944** (Bu Ülkedeki 1 Mayıs Törenleri, 1893-1944), pp. 88-93.

48) G. Radev, 1937'nin Mart'ındaki Belediye Seçimleri Sırasında BKP'nin bir Halk Cephesi için Verdiği Savaşım. **Bulletin of the gustitate on History of the BCP** (BKP'nin Tarihini Araştırma Enstitüsü Bülteni), vol. 12, 1964, p. 160 et passim.

MK'ni değiştirme girişiminde bulundu. Daha sonra ise tüm işçi birliklerine bağlı işçilerin yeniden üye olması emrini verdi. Her iki girişimde başarısızlığa uğrayınca, polis, birleşik cephe militanlarının bulunduğu birlikleri ve bunlara bağlı gençlik kollarını kapatmaya, bunların yöneticilerini değiştirmeye ve kulüplerinin faaliyetlerini durdurmaya girişti.

Tüm bu önlemlerin işe yaramadığı kanıtlandıktan sonra, Hükümet, Bulgar İşçi Birliğinin örgüt yapısını alt üst edercesine yeni bir örgütlenmeye girişmeye karar verdi. Mesleklerin Örgütlenmesi ve Denetimi Dairesinin 1939 Temmuzunda yapılan bir toplantısı tüm BİB kongrelerinin iptal edilmesini, grup birliklerinin sayısının azaltılmasını, bunların yönetim kurallarının yeniden seçilmesini ve bu birliklere bağlı üyelerin yeniden kaydedilmesini emretti.(49) Ne var ki, işçilerin direnişi ve diğer etkenler sonucunda, bu önlemler savaşın başlangıcına kadar uygulamaya konulamadı.

3. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA

Savaşın ilk zamanlarında

1 Eylül 1939'da Nazilerin Polonya'ya saldırmalarından sonra ve savaşın ilk dönemi boyunca, Bulgaristan'daki sendikal hareket yeni bir gelişme aşamasına girdi.

Bu sıralarda, Kral 3. Boris ve saray kliği, Bulgaristan ekonomisini Almanya'ya bağladıktan sonra, manevra yapmaya ve bir "tarafsız" politika ilan etmeye çalışıyordu. Ancak, gerçekte faşist blokun tarafını tutuyorlardı. Bunlar faşizmin kazandığı başarılardan memnunluk duyuyor ve faşizmin yardımıyla daha önceki savaşlarda yi-

49) **Central State Hictorical Archives** (Devlet Merkez Tarihi Arşivi), f. 173, op. 6, a.ed. 688, d. 373.

tirdikleri toprakları geri almayı umuyorlardı. Ayrıca bunlar, Bulgaristan'ın Mihver'le birleşmesi için en uygun anı bekliyorlardı ve bunu 1 Mart 1941'de yaptılar.

Savaş sırasında ortaya çıkabilecek her olasılığa karşı kendilerini hazırlayan yönetici makamlar, muhalefetin oldukça etkin olduğu Ulusal Meclisi dağıtarak yeni seçimlerin yapılmasını istediler, kabineyi feshettiler ve açıktan açığa Almanyayı destekleyen komünistler, işçi sınıfı ve tüm emekçi halk üzerindeki polis terörünün artmasına izin veren bir dizi gerici yasa çıkartan Bogdan Filov'u başbakan olarak atadılar. 1940'da çıkartılan Sivil Seferberlik Yasası, işçilerin kötü durumu ve savaşımları üzerinde aşırı derecede olumsuz bir etki yapmıştır. Yasa, durumları askersel seferberlik için uygun olmayan 17 ile 70 yaş arasındaki işçilerin tümünün sivil seferberliğini zorunlu kılıyordu. Böylesi bir durumda ise işçilerin işi bırakmak, grev düzenlemek, çalışma koşullarının iyileştirilmesini ya da ücretlerin arttırılmasını istemek gibi hakları yoktu. (50)

Bulgar İşçi Birliği'nin yeniden örgütlenmesi planı da uygulamaya konulmuştu. Grup birliklerinin sayısı sekize düşürüldü. Komünistlerin etkinliği altında olan yönetim kurullarının yanısıra, birçok yerel birliğin ve belediye sendikalarının yönetim kurulları dağıtıldı. Birçok bölgedeki 25'likler mekanizması da dağıtılmıştı. En enerjik ve en korkusuz militanları BİB'in saflarından atıldılar ve çeşitli yerlerde polis tarafından gözaltına alındılar. Yeniden örgütleme adı altında, BİB'in yönetim organları sıkı bir polis gözetimi altına alınmışlardı. Bu organlara, ödenekli faşist militanlar polis muhbirleri ve kaşarlanmış bürokratlar getirilmişti. (51)

50) S. Tsanev, **State Monopolistic Capitalism in Bulgaria** (Bulgaristan'da Tekelci Devlet Kapitalizmi), Sofya, 1968, pp. 87-89

51) L. Vadev, İkinci Dünya Savaşının Başlamasından, Ülkenin Faşist Bloka Katılmasına Kadar Olan Süre İçinde

Savaş ve Bulgaristan ekonomisi ile Almanya ekonomisi arasındaki yakın bağlar, işçi sınıfının ve memurların durumlarının hızla kötüleşmesini getirdi. Pamuk, demir, kalay, kauçuk, ayakkabı derisi, yün ve diğer temel maddelerde şiddetli bir yokluk vardı. Büyük sanayi işletmelerinin çoğunun verimi yüzde 30 ile 50 arasında düşmüştü. Binlerce işçi işten çıkarıldı. Bu yüzden, özellikle tütün işçileri zor durumdaydı. Tütün üretiminin azlığı ve tongabalyalama sisteminin geniş ölçüde uygulanması, tütün işçileri arasındaki işsizlerin sayısını hızla artırdı. Hükümet, vergileri artırarak, askersel harcamaların faturasının yükünün büyük bir kısmını işçilerin omuzlarına bindirdi. Temel gereksinim maddelerinin fiyatları yükseldi, spekülatif faaliyetler ve karaborsa yayıldı. Hükümet, haftada iki "çabukgün" ve bir karne sistemi getirdi. (52)

Yeni ortaya çıkmış olan durum, BİB'in ve diğer antifaşist güçlerin faaliyetlerini engelledi. Gerici mevzuat ve BİB'in yeniden örgütlenmesi, komünist ve birleşik cephe militanlarının çalışmalarına sekte vurdu. Bu sıralarda, işçilerin kötü durumlarının daha da kötüleşmiş olması, sınıf savaşımında bir keskinleşme için elverişli koşullar yaratmıştı ve bu savaşımı örgütlü hale getirmek için acil önlemler alınması gerekiyordu. Bu gerçeklerin ışığında, Merkezi Sendikal Komite ve BİB MK, ilki tütün işçileri tarafından yapılacak olan yeni grevler için koşulların olgunlaşmakta olduğuna karar vermişti. Bu grevlerin hazırlanmasında, özellikle yeni toplu iş sözleşmelerine ilişkin görüşmelerin yaklaşmakta olmasıyla ilgili somut istemler ileri sürülecekti.

Parti ve Sendikal Komite enerjik bir teşhir ve örgüt-

Bulgaristan'daki Ekonomik Durum ve Sınıf Savaşımı, **Bullctin of the İnstiteste of Slavonic Studies** (Slavonic İncelemeler Enstitüsü Bülteni), Vol. 24, Moskova, 1962, p. 39 et passim.

52) **History of the Trade-union Movement in Bulgaria** (Bulgaristan'daki Sendikal Hareketin Tarihi), pp. 518-526.

lenme faaliyetine başladı. Bu faaliyetler birçok yerlerde, ama özellikle de büyük sanayi merkezlerinde sürdürülüyordu. Çeşitli sendika militanlarının katıldığı toplantılar ve konferanslar yapıldı. İlgili makamlara işçilerin istemlerini sunmaları için büyük delegasyonlar seçildi. Sık sık polisin insanlık dışı davranışlarına maruz kalıyorsa da, dilekçe hareketinde bir canlanma vardı. 1940'da, binlerce işçi tarafından desteklenen birçok delegasyon yalnızca Sofya tütün işçilerinden oluşmuştu. Hükümet korktu ve eski toplu iş sözleşmelerini otomatik olarak bir yıl daha uzatmaya karar verdi. Bu, işçilerin kendiliğinden protestolarına, yığınsal gösterilere ve grevlere yol açtı. Özellikle tütün işçilerinin grevi yiğitçe ve geniş ölçekli bir mahiyete sahipti.

Toplam tütün üretiminin yüzde 45'inin işlendiği Plovdiv, bu grevin merkezi olmuştu. Plovdiv tütün işçileri, başarısızlıkla sonuçlanan bir dizi kısa, uyarı grevinden sonra, 1940 Haziranının ortasında bir genel grev ilan ettiler. Grev kısa sürede diğer büyük tütün-işleme merkezlerine (Assenovgrad'a, Dupnitsa'ya, Sofya'ya, Kurdjali'ye vb.) sıçradı. Ayrıca, tekstil işçileri, tütün işleme endüstrisinde, şeker fabrikalarında ve başka yerlerde çalışan işçiler tarafından da grevler ilan edildi. 24 Haziran 1940'ta hükümet, Sivil Seferberlik Yasası'nı uygulamaya koymaya karar verdi ve hükümetin bu kararı, grev komitesini savaşımı bırakmaya zorladı. Bununla birlikte işçiler, çok geçmeden tüm sanayi proletarya'sını etkileyen yüzde 15' lik bir ücret artışı sağladılar. (53)

Haziran grevi, komünistlerin yıllardır kurulması savaşım verdikleri proletarya birliğinin oluştuğuna işaret ediyordu. Grev yalnızca komünist işçileri kapsamamış, bunların sempatizanlarının yanısıra partili olmayan geniş yığınlar, Sosyalist'ler, anarşistler, HÇB üyeleri, devlet sendikalarının destekleyicileri ve diğerleri de greve katıl-

53) M Erediyska, **The Tabacco Workers Strike of June, 1940** (1940 Haziranındaki Tütün İşçileri Grevi), pp. 56-82.

mışlardı. Bunlar savaşımlarına bağlıydılar; eşsiz bir coşku ve uyanıklık gösterdiler.

Ne var ki, Haziran grevinin ardından sendikal çalışma koşulları kötüleşti. Sivil Seferberlik Yasası, işçilerin savaşımları için bir tehlike oluşturuyordu. Çok sayıdaki tutuklamaların ve hapsetmelerin de örgütlülüğü bozucu bir etkisi vardı. Nazi Ordularının, Balkanlara doğru yaklaşması, Parti'nin önüne bununla bağlantılı olan yeni görevler çıkarmış ve Partinin dikkatini proletaryanın ekonomik savaşımından ayırmıştır. Bu da, grev ve dilekçe hareketinde bir düşüşe yol açtı. Bunların yeniden canlandırılması için yeni önlemlerin alınması gerekiyordu.

1941'in Ocağında yapılan BİP MK'nin Yedinci Birleşik Oturumunda alınan kararlar bu doğrultudaydı. Oturumu, 1940'daki Haziran grevine büyük bir değer biçerek, sendikal çalışmadaki birçok zayıflıkları vurgulamış ve tüm komünistlere, en canalıcı ekonomik ve politik çıkarlar doğrultusunda, BİB içinde polis desteğiyle sürdürülen bürokratik uygulamalara karşı, iş sözleşmelerinin otomatik olarak genişletilmesine karşı, gerici güçlerin ve faşizmin saldırısına karşı işçileri bir kez daha yığınsal bir savaşıma çekmek için çalışma emrini verdi. (54)

Grev savaşımı, birleşik oturumdan sonra hız kazandı Sofya tekstil fabrikalarının birçoğunda, Sofya'daki ve Kyustendil'deki tütün antrepolarında çalışan işçilerin yaptıkları grevler buna örnektir.(55) Dilekçe hareketi yeni utkular kazanmıştı. 1941'in 1 Mayısında, birçok işçi ya işe gitmedi ya da gösteri grevlerini ilan etti.

Silahlı savaş yılları boyunca

22 Haziran 1941'de İkinci Dünya Savaşında yeni bir aşamanın başladığını gösteren Nazi Almanya'sının Sov-

54) **The BCP in Resolutions and Decisions...**, Vol. 3, pp. 374-376

55) V. Hacinikolov et al., **The Strike Struggle of the Wor-**

yetler Birliği'ne hainice saldırısı, tüm dünyadaki ve Bulgaristan'daki durumu geniş ölçüde etkiledi ve köklü bir değişikliğe uğrattı. Nazi saldırısına karşı savaşan halklar ve özellikle Sovyetler Birliği halkı için savaş tümüyle haklı bir yurdunu savunma ve kurtuluş savaşı karakteri kazanmıştı. Sovyetler Birliği halkı, utkan Leninci Partisi'nin önderliğinde, Nazi ordusuna ağır darbeler indirecek yalnızca kendi ülkesini ve sosyalizm doğrultusundaki başarılarını savunmakla kalmadı, Nazi istilasına, bağımlılığına ya da tehdidine karşı savaş veren halklara kararlı bir şekilde yardım da etmiş oldu. Anti-faşist saflardaki tüm diğer halklarda, giriştikleri askersel faaliyetler yoluyla Sovyet Ordusu'nun yiğitçe savaşına destek oldular.

Nazi Almanyası ile Sovyetler Birliği arasındaki savaşın patlak vermesinden sonra, Bulgaristan hükümeti tüm "tarafsızlık" iddialarını terketti ve tüm ülke topraklarını Nazi Askeri Komutanlığı'nın emrine verdi. Ancak halkın kabaran tepkisinden çekinen hükümet, Sovyetler Birliği'ne karşı bir savaş ilan edememişti. Hükümet yalnızca ülkenin tüm ekonomik kaynaklarını ulaşım, liman ve havaalanı olanaklarını ve kolaylıklarını Naziler için seferber edebilmişti. Komşu ülkelere asker ve Almanya'ya işçi gönderme gibi yollarla Nazilere yardım etmeye çalışıyordu. Halkın öfkesini bastırmak için sert polisiye önlemleri artırdı, mevcut askersel ve sivil ceza mevzuatını değiştirdi ve en küçük politik suç için bile ölüm cezası getirdi. Ayrıca Nazi propagandasıyla halkın beynini yıkamaya çalıştı.

Uluslararası alandaki ve Bulgaristan'daki yeni durumu, işçi hareketini ve sendikal hareketi son derece zor bir duruma soktu. Grev düzenleme ve grevlere katılma gibi hallerde verilen cezalar yükseltildi. Sivil Seferberlik Yasası da dahil olmak üzere savaş durumuna özgü tüm mevzuat uygulamaya kondu. Eski toplu iş sözleşmeleri 1 Ağus-

king Class in Bulgaria (Bulgaristan İşçi Sınıfının Grev Savaşımı) pp. 551-553.

tos 1944'e kadar uzatılmıştı. Bulgar İşçi Birliği, faşist devletin resmi bir organı haline geldi. 1941 Ağustosunda, "devlete karşı" faaliyetlere katılmakla suçlanan ya da katılmalarından kuşku duyulan tüm işçiler BİB'in saflarından atılmıştı. Polis bir operasyon düzenleyerek en aktif sendika militanlarının birçoğunu tutukladı ve bunları ülkenin çeşitli yerlerinde kurulmuş bulunan toplama kamplarına gönderdi. Henüz ele geçmemiş olan çok sayıdaki aktif sendika militanı, saklanmak ve eylemlerini yeraltında sürdürmek zorunda kalmışlardı. (56)

Bulgaristan üzerindeki Nazi hükümranlığı ve yapılan büyük askersel harcamalar ulusal ekonomiyi kısa sürede yıktı. Devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizm biçimini almaya başlayan ve derin bir çöküş evresine girmiş bulunan Bulgaristan kapitalizmi, büyük bir bunalım geçiriyordu. Tarım, pratik olarak tüm makinalardan, çiftlik hayvanlarından ve iş gücünden yoksun bırakılmıştı. 1944'de iklimin çok elverişli olmasına karşın tarımsal üretim savaş öncesindeki düzeyin yüzde 34 altına düştü. Yine aynı yıl hayvanların sayısı, savaş öncesindeki sayının yüzde 50 altına düşmüştü. Bazı işletmeler üretimi tamamen durdururlarken, sanayi ürünler yüzde 30 azaldı. Pratik olarak Nazilerin eline terkedilmiş bulunan demir ve su yolu taşımacılığı acınacak bir haldeydi. Devlet bütçesindeki açıklar benzeri görülmemiş boyutlara ulaştı. Doğrudan vergiler beş kat dolaylı vergiler ise 2.5 kat yükseldi. Kâğıt para dolaşımının hacmi 3,5 kat arttı. Enflasyon dizginsizce artıyordu.

Tüm bunlar, işçilerin ve devlet memurlarının ekonomik durumunu ve geçim koşullarını son olarak kötüleştirmişti. 1944'e kadar savaş öncesine göre hayat pahalılığı birkaç kat artarken ücretler ve maaşlar yalnızca eskisinin iki katına çıktı. Kimi zaman dağıtılan asker tayınlarının ağırlığı 200-300 grama kadar düşürüldü. Et, şeker, yağ ve

56) **History of the Trade-union Movement in Bulgaria** (Bulgaristan'daki Sendikal Hareketin Tarihi), **pp. 535-537.**

sabun yetersiz, ayakkabı ve elbise ise hemen hemen bulunmaz bir haldeydi. Birçok mallar yalnızca karaborsadan, ancak sıradan kişilerin alamayacakları fiyatlarla bulunabiliyordu. (57)

Bulgaristan'ın ulusal bağımsızlığını ve egemenliğini tamamen yitirme tehdidi altında olmasının ve halkın son derece zor koşullarda yaşamasının ve çalışmasının etkisi ile değişen durum sınıf savaşımının yeni biçimlerinin bulunmasını gerektiriyordu. Ayrıca bu, başta Sovyetler Birliği olmak üzere, Nazi ordularına karşı bir ölüm kalım savaşı vermekte olan tüm halklara yardım etmek için eldeki bütün olanakların değerlendirilerek, eyleme geçilmesini isteyen proletarya enternasyonalizminin de bir gereğiydi.

Bunu çok iyi anlayan Bulgaristan İşçi Partisi, en sert koşullarda bile savaşı terketmedi. SSCB'nin Nazilerce istila edilmesinden sonraki ilk günlerde, 23 Haziranda Parti MK Bulgaristan halkına bir çağrı yayınlayarak, onları silaha sarılmaya, Nazi geri hizmetlerinde düzensizlik yaratmaya, SSCB'ne karşı olan bir savaşta Bulgaristan ordusunun ve topraklarının kullanılmasını engellemeye çağırdı. 24 Haziranda, MK Politik Bürosu, Nazilere karşı silahlı savaşım verilmesi doğrultusunda bir politik çizgiyi onayladı. Savaşı yönetecek özel organlar oluşturuldu; savaşın ana biçimleri ve araçları saptandı.

Bu karar Bulgaristan tarihinde kahramanlık dolu yeni bir sayfayı açıyordu. Gitgide, Nazilerin geri hizmetlerini aksatan, Nazi ordusu için cepheye malzeme taşınmasını sabote eden ve halkın geniş kapsamlı savaşına yardımı oldu. Yarı-askersel gruplardan ve sabotaj gruplarından yoğun bir ağ oluşturuldu. Sonra büyüyerek tugaylar halini alan partizan birlikleri ve müfrezeleri kuruldu.

57) **Bulgaria's Economy up to the Socalist Revolution** (Bulgaristan'ın, Sosyalist Devrime Kadarki Ekonomisi), vol. 1, Sofya, 1969, pp. 625-630.

1944'de ülke 12 harekât bölgesine bölünmüştü. Birleşik bir Halk Kurtuluş Ordusu (HKO) kurulmuştu. Ülkedeki tüm demokratik ve yurtsever güçleri biraraya toplayan Vatan Cephesi ise, çok geçmeden 1942'de oluşturuldu.(58)

Bulgaristan halkının silahlı savaşımının daha ilk günlerinden itibaren, tutuklanmamış olan işçi ve sendika militanları yarı-askersel gruplar ve sabotaj gruplarına katılarak askerlerden ve polislerden oluşan Alman ve Bulgar birliklerine darbeler indirmeye, petrol depolarını ve cephaneliklerine darbeler indirmeye, petrol depolarını ve cephanelikleri havaya uçurmaya, Almanlar için kullanılan hayvan yemlerini, yiyeceklerin, köselelerin ve diğer malların büyük miktarlarını yakmaya, makinaları tahrip etmeye, enerji hatlarını kesmeye, Bulgaristan'daki demiryolları üzerinde Alman birliklerinin, cephanelerinin, silahlarının ve malzemelerinin taşınmasını engellemeye, fabrikalardaki ve madenlerdeki ana ve yardımcı maddeleri boşa harcamaya, üretimi azaltmaya ve ona zarar vermeye vb. başladılar.

Partizan hareketinin örgütlenip büyümesiyle birlikte birçok sendika önderi ve militanı, işçi yığınları ve bunların aileleri partizan birliklerine, müfrezelerine ve tugaylarına katılmıştı. Bunlar, Parti'nin ve Genç İşçiler Birliği'nin militanlarıyla beraber partizan hareketinin kadrosunu oluşturdular, önderlik görevini üstlendiler, kendilerini büyük tehlikelere attılar, başarısızlardan yılmayarak, büyük bir kahramanlık gösterdiler.

Partinin ve partizan hareketinin çok sayıdaki yandaşları, işçi ve sendika militanlarının çevrelerinden geliyorlardı. Bunlar devrimci önderler için sığınacak yer sağlıyorlar; partizanlar politik tutuklular ve toplama kamp-

58) N. Gorenenski, **The Armed Struggle of the Bulgarian People for Liberation from the Nazi Occupation and the Monarcho-fascist Dictatorship** (Bulgaristan Halkının Nazi İngalinden Kurtulmak İçin Verdiği Silahlı Savaşım ve Monarko faşist Diktatörlük), Sofya, 1958, p. 58 et passim.

larında bulunanlar için para ve erzak topluyorlar fabrikalardan ve madenlerden askersel birliklerden ve cephaneliklerden, yeraltında bulunanlar için patlayıcı maddeler, silahlar, giyim eşyaları ve ilaç kaçırıyorlar; devrimci yayınların ve diğer dökümanların taşınmasına ve önder devrimci militanların hareketlerine yardımcı oluyorlardı.

Silahlı savaşım yıllarında, Anton İvanov, Avram Stoyanov, Naşo İvanov, Peter Çengelov, Mora Petlyakova, Yordanka Nikolova, Nikola Şapov, Hristo Nikov gibi birçok seçkin Parti ve sendika önderi yaşamını yitirdi. Tümü de devrimci sendikal hareketin safları içinde yetişen ve Parti ve Genç İşçiler Birliği tarafından eğitilen, Peter Topalov - Schmit, Georgi Genov (Zyubçu), Georgi Kovaçer (Ghek), Tsvetana Aleksandrova gibi yüzlerce korkusuz sendika görevlisi ve militanı ulusal bağımsızlık için yaşamlarını feda ettiler. (59)

Ne var ki, dikkatlerini özellikle silahlı savaşım üzerinde toplayan komünistler ve sendika militanları işçilerin yakın ekonomik çıkarlarının savunulması yönündeki yığın çalışmalarını birçok yerlerde ihmal etmeye başlamışlardı. Parti, içinde bulunduğu derin illegalite koşullarında yığın bağlarını yitirme tehlikesiyle karşı karşıya gelmişti.

Bu alanda görülen başarısızlığın ilk belirtileri BİP MK'ni bu hatayı düzeltme yönünde enerjik önlemler almaya yöneltmişti. 1942'de Vatan Cephesi'nin oluşturulmasından bu önlemler daha da artırıldı. İşçilerin yığınsal bir savaşım için seferber edilmelerinde onların ekonomik istemlerinden hareket edilmesi sorunu yakıcı bir sorun haline geldi. Parti MK, o günden 9 Eylül 1944'deki utkuya kadar birçok nedenlerle bu sorun üzerinde duracak, her defasında, ekonomik savaşımın, faşizme ve kapitalizme karşı kararlı bir savaşım için yığınların hazırlanmasında

59) **History of the Trade-union Movement in Bulgaria** (Bulgaristan'daki Sendikal Hareketin Tarihi), pp. 540-545.

ve harekete geçirilmesinde oynadığı rolü vurgulayacaktı. (60)

Yeni önlemler, sınıf sendikacılığının yeniden güçlenmesine yolaçtı. Komünistler ve sendika militanları işçilerin ve memurların acil gereksinimleri üzerine, daha büyük bir ilgiyle eğilmeye başladılar. Bunlar, emekçilerin zor çalışma ve yaşama koşullarına bağlı olan ücretlerin arttırılması yükselen fiyatlara, spekülasyona, hileli tayınlara, işsizliğe karşı hükümetin önlem alması, gibi somut istemlerini formüle ettiler ve yükselttiler.

BİB'nin tümüyle bürokratikleştirilmesine karşın, saflarından hâlâ çok sayıda anti-faşist barındıran sendikal komitelerden ve çekirdeklerden de beklenenden fazla eylemler geldi. Teşhir amacına yönelik illegal toplantılar düzenlendi ve manevra kabiliyeti olan çekirdekler örgütlendi. Bu yolla, devrimci sendikal hareket gitgide terörün yarattığı son derece zor koşulların üstesinden gelmeye başladı. Ve böylelikle işçi sınıfının ekonomik savaşımında bir güçlenme sağladı. (61)

1942-1943'de İşçi sınıfını seferber etmenin en yığınsal ve en elverişli biçimi olan dilekçe hareketi hız kazanmıştı. En yakıcı sorunlar işçilere açıklanarak, protesto bildirileri ve yazılı istemler altında imzalar toplandı, onları BİB ve Yiyecek Sağlama Komiserliği içinde tutmak için özel delegasyonlar görevlendirildi. Delegasyonlar kuruldukları andan itibaren Birliğin yasal varlığı tarafından izin verilen en küçük yasal olanakları bile kullandılar. Daha sonra, İçişleri Bakanlığı'nın tüm delegasyonları yasaklamasıyla bu hareket, yönetici makamlar ve polisle açık çatışmalar haline dönüştü.

1 Mayıs törenleri Sendikal faaliyetlerin durumunun bir göstergesi oldu. Savaş durumunda olunmasını öne süren

60) V. Hacinikolov et al., op. cit., pp. 557-559.

61) D. Kaceikov et al., **The Strike Struggle of the Working Class in Bulgaria** (Bulgaristan İşçi Sınıfının Grev Savaşımı), pp. 562-569.

hükümet, 1 Mayıs'ı kutlama törenlerini bazı bakanların ve BİB'nin faşist yöneticilerinin demeçlerine, sendika temsilcilerinin gösterilerine, dini törenlere ve resmi ziyafetlere indirgemeye çalıştı. Ne var ki, işçiler 1 Mayıs'a militanca sahip çıktılar. Özellikle, Sofya'da yapılan 1 Mayıs töreni dikkati çekiyordu. Bu görkemli işçi gösterisine atlı ve motorize polis birlikleri saldırdı. Göstericilerden çoğu yaralandı ve tutuklandı.

İşçilerin legal savaşımlarının kilit biçimlerinden birisi olarak önem kazanan grev hareketinde de bir kabarış görüldü. Büyük sanayi merkezlerinde ve özellikle tütün işleme, tekstil ve madencilik işletmelerinde çokça sayıda grevler patlak verdi. Bu grevler, ücretlerin arttırılması ya da çalışma süresine göre ücret verilmesi için daha iyi çalışma koşullarının sağlanması ve patronlarının kötü muamelelerinin önlenmesi için, kantinlerdeki yiyeceklerin ve sağlık koşullarının iyileştirilmesi için, iş elbisesi verilmesi ve işyerlerinin ısıtılması için, hava saldırısı alarımı verildiğinde işçilerin işlerini bırakma hakkının sağlanması için, hava saldırılarından ötürü yitirilen günlerin ücretlerinin de verilmesi için, vb. sürdürülüyordu.

Grevler, kısa süreli olup, protesto etme amacı taşıyorlardı. Bunların birçoğu, oturma ya da işi yavaşlatma biçimindeydi. İşçiler, kolay kolay diğer işçi arkadaşları onlara maddi destek sağlayamayacağından ve savaş sırasındaki ekonomik bunalım onları varlıklarını sürdürebilmelerini sağlayan yedek kaynaklarından yoksun bıraktığından uzun süreli grev riskine giremezlerdi. Ayrıca, kısa grevlerin polis tarafından bastırılması olanağı daha azdı. Polis harekete geçirilene kadar, grevciler hedeflerine ulaşıyorlardı.

Her ne kadar grevlerin büyük bir çoğunluğu salt ekonomik bir içeriğe sahiptiyse de, bunların önemli politik etkileri de olmamış değildir. Bunlar, savaşım için geniş işçi yığınlarını harekete geçirdiler, işçilerin kollektif güçlerine güvenlerini arttırdılar, nüfusun diğer emekçi katmanlarını da dalgalandırarak monarko-faşist otoritelerin

saygınlığına darbeler indirdiler. İşçilerin eylem birliği grev savaşımı sırasında serpilip gelişti ve Vatan Cephesi komitelerinin kurulmasına yolaçtı. Bunlar kendilerine düşeni yaparak sanayi merkezlerindeki tüm namuslu ve yurtsever güçleri biraraya topladı. (62)

Faşizme ve kapitalizme karşı son saldırıda

Bulgaristan, Kral 3. Boris 1943 Ağustosunda ölmesinden sonra Sovyet Ordusu'nun kuzey sınırları yakınlarında görülmesiyle birlikte devrimci bir duruma dönüşen derin bir devlet bunalımına ve politik bunalıma girdi. Kral naipliğinin, bunalımdan politik manevraları çıkma girişimleri başarısızlığa uğradı. BİP ve Vatan Cephesi tarafından yönetilmekte olan devrimci hareket ve onun silahlı güçleri, monarko-faşist diktatörlüğün yanısıra büyük burjuvazinin egemenliğini de yıkacak olan bir ayaklanma için hazırlanma sürecine girmişlerdi.

Hazırlıklar sırasında Rusya'daki 1905 ve 1917 devrimlerinden elde edilen deneyimlerden yararlanan BİP MK işçileri kilit sanayi merkezlerini ve ulaşım kollarını felce uğratmak, devlet mekanizmasının örgütlülüğünü bozmak ve Vatan Cephesinin yarı askersel gruplarının partizan birliklerinin ve tüm silahlı güçlerinin işini kolaylaştırmak amacıyla, geniş ölçekli ekonomik ve politik bir savaşıma girişmeye çağırdı.

Bulgaristan proletaryasının yığınsal savaşımı silahlı ayaklanma hazırlıklarında ve ayaklanma sırasında önemli bir rol oynamıştır.

Genel greve ilk gidenler Sofya tranvay işçileri olmuştur. 6 Eylül 1944'de, tramvayların yüzde 80'inden faz-

62) G. Georgiev, İşçi Sınıfının Silahlı Savaşımı Dönemindeki Yığınsal Savaşımı (1941-1944), **Historical Review** (Tarihsel İnceleme) dergisi, No. 2-3, 1964, pp. 76-89.

lası işlemiyordu. Polis greve son verdirmeye çalıştı ancak kent halkının açılış desteğiyle grev sürdürüldü. Hemen hemen aynı gün Sofya'daki birçok işletmede politik bir genel grev başladı. Ayrıca işçiler aynı günün akşamı (Nazi askeri karargâhının bulunduğu yer olan) Slovyanska Bisseda Hoteli'nin önünde yapılan ve Syeta Nedelya alanına (Şimdiki Lenin alanı) ve Vazrajdane Alanı'na doğru harekete geçen yığınsal politik gösteriyi destekleyerek bu gösteride önemli rol oynamışlardır. Bir gün sonra Maiçin Dom Doğumevi önünde yapılan yığınsal yürüyüşte, bir polis kurşunu işçi çıkarları savunucusu Peter Topalov-Schimit'i öldürdü.

Pernik'in Kutsian Madeni'ndeki madenciler 7 Eylül'de yığınsal bir grev savaşımına başladılar. Aynı gün, grev dalgası Plovdiv'i kapladı ve bu hareket görkemli bir genel politik grevle birleşti. İşi ilk bırakanlar tütün işçileri olmuştu. 8 Eylülde, greve demiryolcular ve diğer mesleklerden işçiler de katıldılar. Grev komitesi BİP kulübünde toplandı. Parti ve harekât bölgesinin partizan karargâhı tarafından desteklenen komite, devrim içinde doğmakta olan halk yönetiminin işlevlerinden bazılarını yüklendi.

8 Eylülde, yığınsal politik savaşım diğer kentleri de kaplamıştı. Örneğin, Gabrova'da grevciler Veliko Turnovo'dan ve Plevne'den gelen politik tutukluları büyük bir coşkuyla karşıladılar. Bunlarla birlikte polis karakollarını ve resmi binaları işgal ettiler. Assenovgrad tütün işçileri, bir çok sepicilik ve ayakkabı imalâtı işletmesine sıçrayan yığınsal bir grev ilan etti. Sliven tekstil işçileri, politik tutuklulara katılarak, tüm enerjilerini erki ele geçiren devrimci güçlerin hizmetine sundular. (63)

63) V. Hacinikolov et al., **The Strıke Struggle of the Working class in Bulgaria** (Bulgaristan İşçi Sınıfının Grev Savaşımı), pp. 570-578.

Bulgaristan işçi sınıfının politik grevleri ve gösterileri büyük polis ve asker birliklerini iyice uğraştırmış ve böylece, Sovyet ordusunun büyük yardımlarıyla monarkofaşist diktatörlüğü alaşağı eden ve Bulgaristan'daki burjuva toplum düzeninin yerine sosyalizm yolunu açan, 9 Eylül 1944 halk ayaklanmasının utkuya ulaşmasını kolaylaştırmıştır.

ALTINCI BÖLÜM

KAPİTALİZMDEN SOSYALİZME GEÇİŞ DÖNEMİ (1944 - 1958)

1. *HALKIN DEMOKRATİK YÖNETİMİNİN SAĞLAMLAŞTIRILMASI VE İLK SOSYALİST DÖNÜŞÜMLERİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİ DÖNEMİ*

9 Eylül 1944 ayaklanmasının ve halkın demokratik yönetiminin karakteri

Bulgaristan işçi sınıfının ve emekçi halkının kapitalizme ve diktatörlüğe karşı onlarca yıl süren savaşımı, 9 Eylül 1944'de kazanılan utkuyla taçlanmıştı. 9 Eylül ayaklanması Bulgaristan Komünist Partisi tarafından örgütlenmiştir. Ayaklanmanın ana gücünü işçiler köylüler oluşturmuştur. Savaşın son evresinde faşist Almanya'yı, ve bağlaşıklarını bozguna uğratan Kızılordu'nun utkan ilerleyişinin, ayaklanmanın utkuya ulaşmasında belirleyici bir önemi vardır.

Ayaklanmanın halkçı, anti-faşist, anti-emperyalist ve anti-kapitalist bir karakteri vardır. Bu, Bulgaristan'da sosyalizmin kurulabilmesinin olanaklarını yaratmıştır.(64) 9 Eylül Ayaklanması, Bulgaristan'da 1950'lerin ortalarına kadar uzanan tarihsel dönemi kapsayan sosyalist devri-

64) G. Dimitrof, **Yapıtları** (İngilizce basımı), vol. 14, p. 271.

min gerçekleştirilmesini başlatmıştır. Bu kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemidir. Bulgaristan'daki sosyalist devrim yasal düzenliliklere tabi ana süreçler dikkate alınırsa, Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nin Bulgaristan koşullarındaki bir tekrarı, dünya çapında kapitalizmden sosyalizme geçişin bir parçasını ve dışavurmasıdır.(65)

1917'de Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi Rusya'da utkuya ulaşmış ve Sovyetler yönetimi kurulmuştu. Bu proletarya diktatörlüğünün, yana komünist partisinin önderliğindeki işçilerin ve köylülerin yönetim biçimlerinden biriydi. Bulgaristan'da işçilerin ve köylülerin bir başka yönetim biçimi olan bir demokratik halk iktidarı kuruldu.

Ayaklanmayı izleyen dönemde, demokratik halk iktidarı gelişti ve sağlamlaştı. Gitgide, yeni iktidarın devlet mekanizması oluşturuldu ve burjuva devlet mekanizması tasfiye edildi. İktidar organlarının görevleri de açıklığa kavuştu. Vatan Cephesi içinde yeralan partiler (Bulgaristan Komünist Partisi (BKP), Bulgaristan Halk Çitçi Birliği (BHÇB), Bulgaristan Sosyal Demokrat İşçi Partisi (BSDİP) Zveno Halk Birliği ve Radikal Demokratik Parti) yasal bir temel üzerinde yeniden düzenlendiler. Bulgaristan Komünist Partisi, Ayaklanma'dan sonra ülkenin sosyo-ekonomik, politik ve kültürel yaşamında yönlendirici bir rol oynamıştır. Bu partilerin tümünün ülke yönetimine katılması için uygun bir biçim geliştirildi. Emekçi halkın eskiden varolan yığın örgütleri yeniden örgütlendi ve demokratik halk iktidarı sisteminin bütünleyici parçalarından birisi haline gelen işçilerin, büro emekçilerinin ve köylülerin sendikal örgütleri gibi yeni yığın örgütleri kuruldu.

Halkın demokratik yönetiminin güçlendirilmesi savaşımı çok çaba gerektiren, çok yönlü bir çalışmaydı. Bul-

65) T. Jivkov, **Report of the cc of the BCP to the Party Congress** (BKP MK'nin 7'nci Parti Kongresine Sunduğu Rapor), Sofya, 1958, p. 130.

garistan, Nazi Almanyası'na son darbeyi indiren savaşta yer almıştır. Halkın, faşist Almanya ile bağlaşıklık dönemindeki kötü durumundan sorumlu tutulanlar halk mahkemesine çıkarıldılar ve hemen cezalandırıldılar. Sosyalist devrimin durmadan ilerlemesini engelleme girişimlerinin önüne geçildi. BHÇB'nin ve BSDİP'nin sağ kanadı ve birtakım diğer politikacılar 1945'in yazında Vatan Cephesinden çekildiler ve demokratik halk iktidarına karşı bir muhalefet oluşturdular. Bu burjuva muhalefet, kapitalist düzenin yeniden getirilmesini istiyordu. Halen eski gücüne sahip olan burjuva sınıfı ve küçük burjuvazinin bazı katmanları, ABD'deki ve İngiltere'deki gerici çevreler tarafından desteklenen muhalefetin toplumsal tabanını oluşturuyordu. Bu, burjuva muhalefet zorlu ve sistemli bir savaşım sonucunda 1947'nin yazında bozguna uğratıldı.

9 Eylül 1944'de kurulan halk yönetimi, meşru bir temele dayanıyordu. Muhalefetin engelleme yapmak amacıyla boykot ettiği kuruluş seçimleri 1945'in kasımında yapıldı. Bununla birlikte halkın çoğunluğu Vatan Cephesi lehinde oy kullandı. Ve Ulusal Meclis, yalnızca Vatan Cephesi içinde yer almış bulunan partilerin temsilcilerinden oluştu. 9 Eylül 1946'da, halka büyük sıkıntılar çektirmiş olan monarşi bir Referandum'la yıkıldı ve Bulgaristan'ın bir halk cumhuriyeti olduğu ilan edildi. 1946 Ekiminde, Büyük Ulusal Meclis için seçimler yapıldı ve BKP'nin yönlendirici rolü halkın oylarıyla bir kez daha tanınmış oldu. Hükümetin başına, Komünist Partisi'nin deneyimli ve güvenilir önderi Georgi Dimitrof geçti. 4 Aralık 1947'de Büyük Ulusal Meclis, Bulgaristan halkının 9 Eylül Ayaklanması'ndan sonraki başarılarını belgelendiren Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Anayasasını kabul etti.

Böylelikle Bulgaristan'ın uluslararası plandaki durumu da oturmuş oluyordu. 10 Şubat 1947'de, anti-faşist koalisyona üye ülkelerle bir barış anlaşması imzalandı. Bulgaristan, monarko-faşist diktatörlük yüzünden içine düştüğü uluslararası plandaki yalnızlıktan Sovyetler Bir-

liği'nin yardımlarıyla yavaş yavaş kurtuldu. Sovyetler Birliği ve halk demokrasileri onun dostları ve bağlaşıkları olmuştu. Birçok ülke ile politik, ekonomik ve kültürel bağlar kuruldu.

İşçi sınıfının ve büro emekçilerinin durumu

9 Eylül Ayaklanmasından sonra Bulgaristan ekonomisi birçok sektörlere dağılmış, bozulmuş ve geri kalmış bir durumdaydı. Temelini tarım meydana getiriyordu. Toprak küçük ve orta toprak sahipleri arasında bölünmüştü, ayrıca az sayıda büyük toprak sahibinin oluşturduğu bir grup ta vardı. Büyük kapitalist toprak sahipliği HÇB'nin 1945-1946 yıllarında yaptığı reformla tasfiye edilmişti. Kırsal alanda çeşitli tahılların yanısıra tütün ve üzüm gibi bazı sık ekilen ürün yetiştiriciliği ve hayvan bakımcılığı egemendi. Tarımsal ürün, nüfusun besin gereksinimlerini ya da sanayinin hammadde gereksinimlerini karşılayacak düzeyde değildi.

1945'de, ulusal gelirde sanayinin payının yüzde 10,6 atölyelerin payının ise yüzde 9,6 olduğu hesaplandı. Sanayinin hemen hemen yarısı, atölye ya da yarı atölye üretimi karakterindeydi. Besin, tekstil, tütün, işleme ve metal işleri endüstrileri ve ayrıca kömür madenciliği göreceli olarak iyi gelişmişti. Giyecek, ayakkabı gibi gereksinim maddelerinin yanısıra, tarımsal alet ve atölye aletleri gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik atölye imalâtı geleneksel olarak iyi gelişmişti. Ayaklanmadan sonra, Pernik madenleri gibi eski devlet işletmeleri, savaş sanayii, enerji santrallerinin büyük bir bölümü, demiryolu taşımacılığı, haberleşme ve su taşımacılığının büyük bölümü devlet malı haline geldi. Savaş sırasında yasal olmayan yollardan kazanılan zenginliklere el konulması sayesinde 1945'de ve 1946'da devletin mal sahipliği arttı.

Sanayinin ana bölümü (yaklaşık üçte ikisi) kapitalistlerin elindeydi. Bu olgu, bu sektörde çalışan işçilerin

devlete ait işletmelerde çalışan işçilerden farklı durumlarını belirlemiştir.(66)

Sanayi alanında 1945'de 111.400, 1947'de ise 147.200 işçi çalışıyordu. Bunların çoğu tekstil ve tütün işleme endüstrilerinde, kömür madenciliği ve metal işleri alanlarında çalışıyordu. Farklı atölyelerde 1945'de 37.600 ve 1947'de ise 39.500 kişi; inşaat sektöründe 1945'de 30.000, 1947'de ise 60.000 kişi çalışıyordu. 1945-1946 döneminde tarım sektöründe 37.000 kişinin çalıştığı saptanmıştır. Ticaret ağında, 1945'de 26.000 işçi ve büro emekçisi bulunurken 1947'de bu sayı 27.000'i aşmıştı. Ülkedeki işçilerin sayısı 1945'de 242.000 kadarken 1947'de 311.000 kişi oldu. Bunların içindeki en geniş kesim sanayi işçileriydi.

İşçilerin büyük bir bölümü Sofya, Plovdiv, Varna, Ruse, Plevne gibi büyük kentlerde toplanmıştı. Örneğin, 1946'da (o sıralardaki sanayi işletmelerinde) Sofya'da 49.000, Plodiv'de 18.900, Varna'da 12.000, Gobrovo'da 7.000, Sliven'de 5.900, Pernik'deki madenlerde 6.300 işçi çalışıyordu. Bu durum, işçilerin örgütlenmesi için elverişli koşullar yaratmış, demokratik halk iktidarının politikasının etkileme gücünü artırmıştır.

Küçük çapta ticaretle de uğraşan işçiler, işçi sınıfının yalnızca küçük bir bölümünü oluşturuyorlardı. Ayaklanmadan sonraki ekonomik yapıyla ve kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemi sırasında ekonominin dinamik oluşla açıklanabilen bir olgu olarak, işçiler arasında yaygın bir güç vardı. İşçi sınıfı saflarına yeni katılan halkın asıl kaynağı köylülerdi. Birçok nedenler yüzünden proleterleşen köylüler ve zanaatçılar işçi sınıfına katıldılar.

İşçi sınıfının çoğunluğu kasabalarda yaşıyordu. Ancak bunlar daha önce köylerde yaşamış ve çalışmışlardı. 1945'de kasabalarda yaşayan ve çalışanlar yüzde 72.2 idi. 1947'de bu, yüzde 67.14 olmuştur. İşçilerin önemli bir bö-

66) **Bulgaria's Economy in the Transition Period from Capitalism to Socalism** (Bulgaristan'ın Kapitalizmen Sosyalizme Geçiş Dönemindeki Ekonomisi), S. 1972, pp. 63, 235.

lümü kırsal alanlarda çalışıyor ve yaşıyorlardı. Bu, halk iktidarının pekiştirilmesini sağlayan işçilerin ve köylülerin doğrudan politik katılımına ve ortak çabalarına olanak vermiştir.(67)

Ayaklanmadan sonraki kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminin ilk yılları boyunca, işçi sınıfının bir kısmının işsizliğin kurbanı olma durumu sürdü. Bu sanayi üretimi düzeyinin henüz düşük olmasına yeterli hammaddenin bulunmayışına ve ulusal ekonominin tümüyle sekteye uğramış durumda olmasına bağlıydı. İşsizlerin sayısı 1944' de 20.810, 1945'de 18.680 1946'da 13.810 ve 1947'de 11.330 kişiydi. Bunlar kayıtlı işsizlerin sayısıydı: İşsizlerin gerçek sayısı daha yüksekti, yani büyük oranda bir gizli işsizlik vardı.(68) Bu dönem boyunca halk iktidarının çabaları ve ulusal ekonominin yeniden kurulması sayesinde ve sonraları yeni yolların, işletmelerin kurulması ve doğal kaynakların geliştirilmesi sonucunda işsizlik azalmaya başladı.

İşçi sınıfının ayaklanmadan hemen sonraki toplumsal durumu homojen değildi. Devlete bağlı işletmelerde çalışan işçiler kapitalist sömürüden uzak kalmışlardı. Kooperatif işletmelerde çalışanlar da, kendilerini kapitalist sömürüden kurtarma yolundaydılar. 1947'nin sonuna doğru sanayi işçilerinin yüzde 30'u kapitalist sömürüden kurtulmuştu. Ne var ki, kapitalist sanayide çalışan işçilerin önemli bir bölümü kapitalistler tarafından, ayaklanma'dan önceki dönemdekinden oldukça farklı bir yol-

67) V. Georgiev — **On the Characteristies of the Bulgarian Working Class, 1944-1947 (Bulgaristna İşçi Sınıfının Karakteristikleri Üzerine). News of the Bulgarian Historical Socicty** (Bulgaristan Tarih Derneği Haberleri), vol. 25, p. 40. M. Issoussov, **The Working Class in Bulgaria, 1944-1947** (Bulgaristan İşçi Sınıfı, 1944-1947), Sofya, 1971, p. 11.

68) **Central State Arahives of the People's Republic of Bulgaria (Bulgaristan Halk Cumhuriyeti, Devlet Merkez Arşivi). f. 49, op. 1, a.u. 7 997.**

la sömürülmeye devam ediyordu. Ayaklanma'dan sonra büro emekçilerinin durumunda da birtakım değişikler oldu. Bunlar, 1946'da 283.800; 1947'de ise 241.800 kişiydiler. Bunların çoğu öğretmendi ya da yönetim mekanizmasında, maliye ve ticaret işlerinde çalışıyorlardı.

Ayaklanmadan hemen sonra emekçi halkın tümünün içinde bulunduğu çalışma ve yaşam koşulları, iyileşmek şöyle dursun, belirli bir dönem için Anayurdun savunulması için yapılan savaş harcamaları, Almanların yaptıkları yağmalar ve tarımı sekteye uğratan kötü hava koşulları yüzünden oldukça kötü bir durumdaydı. 1939'la karşılaştırıldığında, 1945'de ulusal gelir yüzde 72.1'e düşmüştü. Spekülasyon, yüksek fiyatlar ve karaborsa sürüp gidiyordu. Emekçi halkın hemen hemen yarısı yaşamını asgari yaşam düzeyinden daha düşük bir düzeyde sürdürüyordu. İşçilerin ve ailelerinin büyük bir bölümü yeterli besine ve kendilerini sıcak tutabilecek kadar elbiseye sahip değildi.

Ayaklanmadan hemen sonra, devlet, devlete bağlı işletmelerde ve bürolarda çalışan büro ve sanayi işçilerinin ücretlerini arttırmak için önlemler aldı. Kapitalistler üzerinde, onları işletmelerinde çalışan işçilerin ücretlerini artırmaya zorlayan baskılar yapılıyordu. Gitgide çalışmanın karşılığı, "eşit işe - eşit ücret" ilkesi doğrultusunda örgütlendi. Ne var ki, işçilerin gereksinimleri henüz onları karşılama olanaklarından daha büyüktü.

Çalışma koşulları zordu ve iş güvenliğine, iş yerlerindeki sağlık koşullarına, güvenli özel iş elbiselerine gerekli dikkat gösterilmiyordu. Madenlerde, tekstil endüstrisinde ve konut yapımında bu yüzden sık sık kazalar oluyordu. Toplumsal koşullar ve yaşam koşulları gerçekten çok kötüydü. Yeterli konut yoktu, emekçi halk yeterli düzeydeki sağlık hizmetleriyle korunmuyordu vb..

Bununla birlikte sosyalist devrimin ilerlemesi ile işçi sınıfının politik gelişmesini ve büyük çalışma arzusunu destekleyen önemli ekonomik ve politik değişimler oldu.

Buna, BKP'nin, Vatan Cephesi'nin, devletin ve sendikaların ortak çabalarıyla ulaşıldı.

İşçi Sendikaları Genel Birliği'nin kurulması ve ilk faaliyetleri

İşçilerin ve memurların ayaklanma'dan önce varolan devlete bağlı sendikaları, monarko-faşist devletin ve politik sistemin bir parçası olduklarından ortadan kaldırılmalıydılar. Kapitalizme karşı savaşım yıllarında, devrimci sendikal geleneği sürdürecek olan ve gerek sosyalist devrimde gerekse sosyalizm kuruculuğunda emekçi halkın önündeki görevleri çözümleyebilecek olan, demokratik ilkeler temeline dayanan yeni sendikal örgütlerin kurulması gerekiyordu. Bunu gerçekleştirmekle görevlendirilen İşçi Sendikaları Genel Birliği'nin ve Bağımsız İşçi Sendikaları'nın eski görevlileri ve bazı sendika militanları bu gibi örgütlerin kurulmasına öncülük ettiler.

9 Eylül 1944'de ve bundan hemen sonra Posta, Telgraf ve Telefon Dairelerinde, Eğitim Kurumlarında, Kooperatiflerde ve Belediyelerde, Maden İşletmelerinde ve Metal İşleme Endüstrisinde, Tütün-İşleme ve Tekstil Endüstrisinde çalışan İşçilerin Sendikalarının geçici merkez yönetimleri kurulmuştu. Buna paralel olarak, sendika şubelerinin yerel organlarının örgütlenmesine de başlanmıştı. Geçici yerel ve merkezi sendikal yönetimlerin kurulması, bürolarda ve işletmelerde sendikal örgütlerin kurulmasıyla yan yana yürüyordu. Bu devrimci hareketlenme, faşist sendikaları kısa sürede ortadan kaldırdı.(69)

16 Eylül 1944'de, BKP'nin ve BSDİP'nin temsilcileri, ülkedeki sendikal örgütlerin tümünü içine alan İşçi Sendikaları Genel Birliği'ni kurdular. Yeni sendikanın geçici merkez komitesi seçilmişti. Bu geçici komite 1944 Ekimin' in başında yayınladığı bir yönerge ile ana örgütsel ilke-

69) V. Georgiev — 9 Eylül 1944'den 1947'nin Aralığına kadar olan Dönemde ISGB'nin Kurulması ve Pekişmesi, **Trade Union Annals** (Sendikal Yıllık), Vol 2, p. 11.

lerini duyurdu: Bunlar, demokratik merkeziyetçilik, işkolu ilkesi, ücretsiz üyelik, sendikal örgütlerin bütünlüğü ilkeleriydi. Yönerge, sendikal örgütlerin ve aşamadaki ana görevlerini de şöyle belirtti: Faşizmin artıklarının temizlenmesi, halkın demokratik yönetiminin her bakımdan desteklenmesi, üretimin genişletilmesi ve gerek sanayi gerekse büro işçilerinin çıkarlarının etkin bir şekilde korunulmasının sağlanması.(70) Daha sonra, İSGB'nin yapısı açıklanıyordu. Başlangıçta, İSGB içinde birleşmiş bulunan 22 kadar sendikal örgüt kurulmuştu.

BKP, sendikal örgütlerin kurulmasını ve pekiştirilmesini doğrudan doğruya, yönlendirmiştir. 21 Ekim 1944'de, Parti MK kadroların önündeki sendikaların kurulmasına ilişkin temel görevleri açıkladı. Partinin aynı ayın sonunda yapılan ilk legal konferansında, sendikaların kurulmasında komünistlerin yer almaları ve rolleri sorunu tartışıldı. Restore edilmiş ya da yeni kurulmuş her Parti komitesinin bir üyesi, sendikalarla ilgilenmekle görevlendirilmişti. Bu yolla, restore edildikten hemen sonra BKP, sosyalist devrimden sonra kurulmuş bulunan ve devrimdeki görevleri ve rolleri açıklanmış olan sendikaların Yönetimini eline aldı. Ayaklanmadan hemen sonra işçilerin sendikal hareketinin birliğinin sağlanmış olması, Bulgaristan işçi sınıfı için büyük başarıdır. Bu, monarkofaşist yönetimin alaşağı edilmesinde ve halkın demokratik yönetiminin kurulmasında BKP'nin ve işçi sınıfının oynadığı öncü rol sayesinde gerçekleştirilebilmiştir.

Vatan Cephesi içindeki bazı partilerin, sendikal harekette bazı manevralara girişerek büro emekçileri arasında etkinlik sağlama çabaları yüzünden bu sürecin yavaş ilerlemesine karşın, sanayi işçileri gibi büro emekçileri de kendi sendikalarını kurmuşlardır. 1944'ün son-

70) **Central State Archives of the People's Republic of Bulgaria** (Bulgaristan Halk Cumhuriyeti, Devlet Merkez Arşivi), File 28, Op. 1, A. 4, 592; **Zname na Trouda** gazetesi, No. 1, 20 Kasım 1944.

larında tüm engellerin üstesinden gelinerek büro emekçilerinin sendikalarının merkez yönetimleri kurulabildi. İSGB'nin büyük bir başarısı, aynı yılın sonlarında Tarım İşçileri Sendikası'nın kurulmuş olmasıdır.

Yeni koşullarda sendikaların rolü ve yeri resmi olarak tanımlanmıştı. 9 Eylül 1944'de Vatan Cephesi'nin Ulusal Komitesi, sendikaları, işletmelerdeki üretimi denetlemekle, ve büyük bir iş disiplinini sağlamanın yanısıra gerek sanayi gerekse büro emekçilerinin şimdiki haklarını korumakla görevlendirdi.(72)

Böylece, 1944'ün sonunda işçi sınıfının ve büro emekçilerinin sendikaları, halk demokrasisi sisteminin bir öğesi olarak kurulmuşlardı. Sanayi merkezlerindeki işçilerin çoğunluğu sendikalara üye oldular.

İSGB'nin Kuruluş Kongresi, Sofya'da, 16-20 Mart 1945 arasında yapıldı. Kongreye, toplam üye sayıları 263.700 olan 29 sendikayı temsil eden 640 kadar delege katıldı. Ayrıca Sovyetler Birliği, Yugoslavya ve Romanya sendikalarının delegeleri de konferansa katıldılar. Kongre, sonradan sanayi ve büro emekçilerinin birleşik demokratik sendikal örgütü olarak tanımlanan birliğin tüzüğünü kabul etti. Birliğin ana hedefi, demokratik halk iktidarını desteklemek, üretimi genişletmeye çalışmak ve gerek sanayi gerekse büro emekçilerinin durumlarını düzeltmekti. Kongre, İSGB'nin somut görevlerini içeren bir kararı kabul etti ve Tüzüğe uygun bir Merkez Komitesi seçti.(73)

Böylelikle İSGB'nin Birinci kongresinde, bu örgütün geçmişteki devrimci sendikal hareketin militan geleneğinin kalıtçısı ve sürdürücüsü olduğu, Bulgaristan sa-

72) **First Congress of the GWTU** (İSGB'nin Birinci Kongresi), Sofya 1945, Parts 1 and 2, **Statutes of the GWTU** (İSGB Tüzüğü), 1945 parts 1-5.

73) Z. Zlaev — 1944-1947 Döneminde, Bulgaristan Sanayisinde Yaratıcı - Yarışmanın Ortaya Çıkması ve Gelişmesi, **News of the Institute in History** (Tarih Enistitürü Haberleri), vol. 12, pp. 21-23.

nayi ve büro emekçilerinin birleşik ve biricik sendikal örgütü olduğu benimsenmişti. Bileşimleri, görevleri ve karakterleri gözönüne alındığında, 9 Eylül 1944 Ayaklanması'ndan sonra kurulan sendikalar devrimciydiler; sosyalist devrimin tamamlanmasına katkıda bulunmaya ve sosyalizm kuruculuğuna aktif bir şekilde katılmaya çağrıldılar.

Vatan Cephesi hükümetinin birinci ve en önemli görevlerinden birisi, Nazi Almanyası'nın bozguna uğratılmasında Bulgaristan'ın utkan bir rol oynamasını sağlamaktı. Bunun için, İSGB hükümeti yürekten destekledi. BKP MK ve kişisel olarak Georgi Dimitrof tarafından desteklenen İSGB, ilk ulusal konferansının kararlarına bile yansıyan bazı işçilerin kendiliğinden tüketici tutumlarının üstesinden gelinmesini başardı. İSGB, işçi sınıfının ana çabalarını, üretimin örgütlülüğünün geliştirilmesine ve kalitesinin arttırılmasına yöneltmeye çalıştı. "Herşey cephe için, herşey utku için" belgisi yükseltildi. Ve bu işçilerden çok olumlu bir yanıt gördü.

Madenciler, son derece büyük çabalarla kömür üretimini artırmaya başladılar. Demiryolu işçileri, demiryolu taşımacılığının geliştirilmesi için kendi güçlerini seferber ettiler. Tüm sanayi kollarında daha önce Bulgaristan'da hiç duyulmamış olan sosyalist topluma özgü yaratıcı-yarışma başlatılmıştı. Birçok işletmelerde işçiler gönüllü olarak işgününü uzattılar. Diğer bazı işletmelerde ise vurucu çalışma için ücretsiz çalışma günleri örgütlenmeye başlandı. Böylece, 1944'ün sonlarında ve 1945 başlarında Plovdiv'e, Sofya'ya, Varna'ya, Gabrova'ya, Sliven'e ve diğer kentlere yayılan üretimde yaratıcı-yarışma hareketi başlamıştı.(74)

74) V. Georgiev — Bulgaristan İşçi Partisi (Komunist)'nin Demokratik Halk Yönetiminin Pekişmesi İçin Verdiği Savaşımda ISGB'nin Rolü/1944-1947. **Yearbook of the Deportment of Marksizm-Leninism.** (Marksçılık-Leninçilik Dairesi Yıllığı), No. 1-2, Sofya 19..., p. 299.

Sendikalar, cephe için bir bağış fonunun kurulması ve cephede olanların ailelerine yardım sağlanması yönündeki başvuruya yanıt verdiler. Büyük miktarda kışlık elbise, yiyecek ve sigara toplandı ve bunlar, özel işçi delegasyonlarıyla cepheye gönderildi. 1945 Martında askerlerin ailelerine yardım kampanyasında Ruseli işçiler, sonradan ekipler olarak adlandırılan örgütleri kurmaya başladılar. Tatil günlerinde kentlerden gelen işçi grupları köyleri ziyaret ediyor ve tarım makinalarını tamir etmeye köylülere yardımcı oluyorlardı. Bu başlangıç çok geçmeden ülkedeki tüm işçilere ve bazı aydın katmanlarına yayıldı. Teknik ekiplerden sonra, sağlık işçileri grupları, tiyatro grupları ve kültür alanındaki diğer işçi grupları örgütlenmiştir. (75)

Sendikalar 1945 Şubatında ilan edilen devlet borçlanmasını desteklediler. Emekçi yığınların onbinlercesi yetersiz tasarruflarının bir kısmını, savaşı kazanabilmesi için paraya gereksinimi olan devletin mali potansiyelini güçlendirmek için ayırdılar. Sendikalar, halkın 1941'den bu yanaki kötü durumundan sorumlu olanların cezalandırılmasında, halk mahkemelerine özgeçi bir destek sağladılar. Böylece İSGB, işçi sınıfının ve büro emekçilerinin gücünün pekiştirme yoluna girmiş bulunan demokratik halk iktidarının desteklenmesi doğrultusunda seferber edilmesinde büyük bir etken haline gelmişti.

Büyük bir politik ve ekonomik etken

Özellikle anti-faşist koalisyon ve Sovyetler Birliği güçlerinin kesin bir utku kazanmalarıyla sona eren savaşın ardından dünyada yep yeni bir durum ortaya çıkmıştı. Bunun Bulgaristan'da da etkileri görüldü. Sosyalist devrimin daha da derinleştirilmesi sorunu önem kazandı. BKP'nin Vatan Cephesi içindeki geçici yol arka-

75) **Zname na Trouda** gazetesi, No. 30, 22 Haziran 1945 ve No. 3, 22 Haziran 1946.

daşları bağlaşıklıktan koparak bir burjuva muhalefeti oluşturdular. Bu koşullarda, İSGB, saflarını genişletmeyi başarılı bir şekilde sürdürdü. 1945'in sonunda İSGB'nin üye sayısı 437.000'e yükselmişti. Bunlar 32 sendikada ve 1900 birlikte örgütlenmişlerdi.

Sendikalar ile kapitalistler arasındaki ilişkinin belli bir raya oturtulması doğrultusunda bazı önemli adımlar atılmıştı. 12 Haziran 1943'de, İSGB MK'si ile Bulgaristan Sanayicileri Genel Birliği arasında, kapitalistlerin, denetleme ve tavsiyede bulunma yetkisine sahip olan sendikal komiteleri işçi sınıfının temsilcileri olarak resmen tanıdıkları bir anlaşma imzalandı. Sendikal komiteler ile kapitalistler arasındaki ilişkilerle ilgili düzenlemeler, 18 Şubat 1946'da devletin de katılımıyla kabul edildi. Bu belgelerde, kapitalistlerin ve sendikal komitelerin işletmeler içindeki halkları ve yükümlülükleri net bir şekilde belirtiliyordu.(76)

Sendikalar, halk yönetiminin pekiştirilmesi savaşında aktif olarak yer aldılar. Bunlar, devlet mekanizmasının sosyalist devrimin düşmanlarından temizlenmesinde, devlet yönetimi için kadrolar sağlanmasında, yönetim organlarının çalışmalarının geliştirilmesinde, Vatan Cephesinin organlarını desteklediler. İSGB, Vatan Cephesi'nin 1945 Kasımındaki ilk seçimleri kazanmak için verdiği savaşımda aktif olarak yer aldı. Oniki sendika temsilcisi Ulusal Meclise seçilmişti. Sendikalar, 8 Eylül 1946'da yapılan ve sonucunda Bulgaristan'ın bir halk cumhuriyeti olduğunun onaylandığı referanduma coşkulu bir şekilde katıldılar. 1946'da yapılan Büyük Ulusal Meclis seçimlerinde Vatan Cephesinin fikirlerini kararlı bir şekilde desteklediler. İSGB, Anayasa tasarısı tartışmalarına ve bu

76) V. Georgiev — **The Role of the GWTU in the Struggle of the BWP/communists/in the Consolidation of People's Democratic Rule** (BİP/komunist/'in Demokratik Halk Yönetiminin Pekişmesi İçin Verdiği Savaşımda İSGB'nin Rolü), p. 308.

tasarıda yapılan değişikliklere enerjik bir şekilde katıldı. Sendikalar, ayrıca Bulgaristan'ın uluslararası konumunun belirlenmesinde de önemli bir rol oynadılar.

Sendikalar, halkın demokratik yönetiminin omurgası olan işçi-köylü bağlaşıklığının güçlendirilmesinde de söz sahibiydiler. Ekip hareketi alabildiğine yaygınlaştı. Bu hareket içinde 1945'de 272.170 kişi, 1946'da 2.395.590 kişi ve 1947'de 6.151.830 kişi yer aldı. Bu üç yıl içinde ekip ler, sonradan saptanan oranlara göre köylülere 9.766.000 işgünün ya da 3.000 milyon levadan fazlasına eşdeğer yardım sağlamışlardır. (77) İSGB, 1945'in ilkbaharında kurulan HÇB Genel Sendikası ile ortak çalışma yapmak için çaba sarfetti. İSGB'nin ve HÇBGS'nın tarımsal faaliyetlere yardımı olma, politik kampanyalara ve seçimlere katılma, köylere vesikalı mal dağıtma gibi ortak girişimleri olmuştur. İSGB'nin ve HÇBGS'nin iki yıllık ekonomik planın yaşama geçirilmesi savaşımındaki ortak çalışmaları çok daha etkin ve enerjikti. (78)

Bundan başka, sendikalar burjuva muhalefete karşı savaşımda da yer aldılar. Yayınları aracılığıyla burjuvazinin, halkın demokratik yönetimine, Vatan Cephesi'ne ve sosyalist devrime karşı sürdürdükleri faaliyetlere karşı durdular; iftiraların ve yalanların iç yüzünü ortaya çıkardılar. Muhalefetin propagandasının etkisiyle geçici olarak yitirilen işçilerin, yeniden kazanılması için hiçbir çabayı esirgemediler. Muhalefet gazetelerinin basıldığı basım evlerindeki işçiler çalışmayı, postacılar ise bunların dağıtımını yapmayı reddettiler.

Sanayide kapitalist mülkiyetin henüz kaldırılamamış olması halk yönetiminin işçi sınıfının ve onun sendikala-

77) **Central State Archives** (Devlet Merkez Arşivi), file ss. op. 1. A.U. 20 **Troud** gazetesi, No. 296, 4 Haziran 1947.

78) Z. Zaev - Bulgaristan İşçi Sınıfının Fabrika sahiplerinin sabotaj çabalarına karşı savaşımı/1944-1947/, **Historical Rev iew** (Tarihsel İnceleme), 1964, No. 23. Po. 124 - 150

rının üretim ve bölüşüm üzerinde etkili bir denetim kurmalarını gerektiriyordu. Bu denetim iki biçimde sürdürülüyordu. Ya ayrı ayrı kuruluşlar ve devlet politikası yoluyla doğrudan devlet denetimi olarak (Yüksek Ekonomi Konseyi, Sanayi Bakanlığı, vergiler ve devlet dağıtımları politikası, vb.) ya da halk denetimi olarak. Vatan Cephesi ve bunun içinde yer alan partiler, özellikle BKP ve ayrıca sendikalar halk denetimini uyguladılar. İşçi sınıfı ve sendikaları tarafından uygulanan denetime ise işçi denetimi deniliyordu.

İşçi denetiminin görevi, kapitalist sınıfının herhangi bir ekonomik direnişine engel olmak, ekonomik potansiyelin kullanımına yardım etmek ve bunun kamulaştırılması için zemin hazırlamaktı. Sendikalar, işçi denetiminin farklı biçimlerini kullandılar. Bunlar sanayicilerin davranışlarını, fabrikalara hammadde sağlanmasını ve bunların en iyi şekilde kullanımını, üretimin kalitesini, ürünlerin pazarlanmasını vb. denetlediler. Üretimle ilgili toplantılar, işçi denetiminin özellikle etkili bir biçimi olmuştu. Bu toplantılarda sendikal komiteler fabrika sahipleriyle ve teknik personelle birlikte üretimin tüm sorunlarını tartışıyor ve normal üretim koşullarının sağlanması için alınması gerekli olan önlemleri saptıyorlardı.(79)

Kapitalist sanayinin ulusallaştırılması, işçi denetiminin mantıklı bir sonucuydu. Bu, BKP'nin Önderliği ve Yönetimi altında 23 Aralık 1947'de gerçekleştirildi. Ulusallaştırmanın gerçekleştirildiği gün tüm işletmelerin işçileri bu devrimci eylemi selamladıkları ve ulusal sanayiyi daha da geliştirmek için hiçbir çabayı esirgemiyeceklerini açıkça belirttikleri coşkulu toplantılar yaptılar. Sendikalar, ulusallaştırılmış işletmeler için yüzlerce yönetici sağladılar. Sendikal komitenin başkanı, BKP direktörün-

79) **Second Congress of the CWTU** (İSGB'nin İkinci Kongresi), Sofya, 1948, p. 133, **Central State Archives** (Devlet Merkez Arşivi), File. 55 op. 1. A.U. 181; op. z. A.U 4, parts 28, 29, 36

den ve sekreterinden sonra geçici yönetim organlarında yer aldı. Bu organlar, yeni koşullarda normal nretimin sağlanmasına yardım ettiler.(80)

Sendikalar, ulusal ekonominin eski durumuna getirilmesinde yapıcı bir rol oynadılar. Birçok yönde çalışmalar yaptılar. Her şeyden önce çalışma yeniden örgütlenmeli ve yeni, bilinçli bir çalışma disiplini oturtulmalıydı. İşçilere çok geçmeden kendilerinin olacak olan üretim araçlarıyla ilgili yeni bir tutum yavaş yavaş aşılanmalıydı. Ayaklanmadan hemen sonra sendikalar, savaştan sonra ortak kullanılan insan gücünün son derece düzensiz değişimine karşı sistemli bir savaşım örgütlediler. İşletmelerde çalışan işçiler arasında bilinçlendirme çalışmaları sürdürerek sağlam bir iş disiplininin gerekliliğini gösterdiler. Devletin ve sendikaların, Sovyetler Birliği'ndeki gibi üretim normlarının uygulanması yönündeki ortak çabalarının büyük bir önemi vardır. Bulgaristan sanayisinde bu normlar 1946'nın ikinci yarısında uygulanmaya başlanmıştır.(81) Bu yolla, işçilerin çalışmalarının nihai sonuçlarına ilgileri yükseltildi.

İşçilerin meziyetlerinin yükseltilmesi sorunu, ulusal ekonominin başarılı ve hızlı bir şekilde eski durumuna getirilmesinde özellikle önem taşıyordu. Doğal olarak devlet bu soruna özel bir dikkat gösteriyordu. Sendikalardan da değerli bir destek aldı. Birçok yerlerde, İSGB, işçilerin meziyetlerini yükseltmek için çalıştı. Ayrıca çeşitli nedenlerle işçiler bir üretim alanından diğerine transfer edildiklerinde, onların yeniden eğitilmeleri için kendi girişimleriyle ve araçlarıyla özel kurslar düzenlendi.(82) Sendikalar, 1946'nın sonlarından itibaren, üretimin sevk ve ida-

80) **State Gazette** No. 140 from Juna 24, 1946
81) **Second Congress of the GWTU** (İSGB'nin İkinci Kongresi) p. 34
82) **Central State Archives** (Devlet Merkez Arşivi), file 55, op. 1, A.U. 14, parte 150; A.U. 17-19

resine herkesin katılması ilkesinin uygulanmaya başlanmasında büyük bir rol oynadılar.

Savaşın sona ermesinden sonra, üretimin arttırılması için işçiler arasında başlamış bulunan yaratıcı-yarışma, yeni bir aşamaya --sağlam kuruluş ve sınırsız yayılma aşamasına-- girdi. Sendikalar, kendi özel organları aracılığıyla bu yaratıcı-yarışmayı örgütlediler. 1945 Eylülünde İSGB MK'de yaratıcı-yarışmanın yönlendirilmesi için bir komisyon kurulmuştu. Bunun gibi komisyonlar işletmelerde de örgütlenmişti. Bunlar üretim alanındaki sendikal komitelerin ve fabrika işçilerinin temsilcilerini içeriyorlardı. Gitgide, yaratıcı-yarışma kalıcı bir çalışma yöntemi haline geldi ve gitgide artan sayıda işçi buna katıldı. Tekstil işçileri, metal işlerinde ve madenlerde çalışanlar yaratıcı-yarışmanın önsaflarında olanlar arasındaydılar.(83)

Yaratıcı-yarışma hareketi içinde birçok işçi girişimi doğdu. 1945'in yazında, Varna'daki tekstil işçileri bir çok sayıda makinayı çalıştırma girişimini başlattılar. Bu çok geçmeden ülkedeki tüm büyük sanayi merkezlerine yayıldı. Gençlerden oluşan üretimleri, çalışmanın örgütlenmesi ve üretimin yükseltilmesi için ellerinden geleni yaptılar. Birçok genç insan bu timlere katılmak için sürekli bir yarışma halindeydi. Gençlerin bu girişimini, çok geçmeden daha yaşlıların çabaları izledi.

1947'nin başlarında, iki yıllık plan uygulaması başladıktan sonra yaratıcı-yarışma hareketinde büyük bir kabarışa tanık olundu. Bu planın temel görevi ulusal ekonomiyi eski durumuna getirmek, savaş öncesindeki düzeye ulaştırmak, hatta bunu geçmek ve geniş bir ölçek üzerinde sosyalizmin kurulması için gerekli koşulları hazırlamaktı. Sendikalar, planın hemen 1947 yılında gerçekleştirilmesi 200.000'den fazla insanı yaratıcı-yarışma içine çekmeyi başardılar.

83) **CSA**, file 55. op. 1. A.U. 407, part 163; op. 2 AU 11, part 81.

9 Eylül Ayaklanmasından sonra başlayan yaratıcı-yarışma hareketi birçok özgül özelliklere sahiptir. Uzun bir dönem için ve 1947'ye kadar, büyük bir genişleme gösteren yaratıcı-yarışma hareketi, özel kapitalist mülkiyet koşullarında gelişti ve bu ona belirgin bir anti-kapitalist karakter kazandırdı. Yaratıcı-yarışma içinde politik ve moral dürtü önem kazanmıştı.

Sanayi ve büro emekçilerinin yakın çıkarlarının savunulması

Sendikalar yalnızca politik savaşıma ve ulusal ekonominin eski haline getirilmesi çabasına katılmakla yetinemezlerdi. Sanayi ve büro emekçilerinin durumlarını iyileştirmek ve onların yaşamsal çıkarlarını savunmak için ellerindeki tüm olanakları kullanmaları da gerekliydi. Bunun için 1945-1947 döneminde, sendikalar, devletle eşgüdüm halinde, işçilerin ücretlerinin zaman esasına göre ödenmesi, çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve işçi kantinlerine destek sağlanması yönündeki istemlerini kabul ettirmeye çalıştılar Son çare olarak greve başvurdukları da oldu. Grevlerde, politik ve ekonomik öğeler birbirine sımsıkı bağlıydı. Ancak genellikle az sayıda olan bu örgütlü ve dinamik grevlerin bir tanesi bile demokratik halk yönetimine karşı yönelmemişti. Kapitalist sanayinin ulusallaştırılmasından sonra grevlerin toplumsal ve ekonomik önkoşulları ortadan kalktı ve bunlar Bulgaristan İşçi sınıfının stratejisinden koptular.

1945 Haziranında toplu iş sözleşmeleri için işçiler ile kapitalistler arasındaki ilişkileri düzenleyen bir anlaşma imzalanmıştı. Bununla, işgünü 8 saat olarak saptandı; sendikalara iş mevzuatının uygulanmasını ve işletmelerdeki çalışma koşullarının geliştirilmesini denetleme hakkı verildi. Çok geçmeden sanayinin tüm kollarında iş sözleşmeleri yapılmıştı. Atölye imalâtı alanında tüm zorluklara karşın iş sözleşmeleri imzalanmaya baş-

landı. Bu sözleşmeler yoluyla, kadın işçilerin çalışmasına düşük ücret ödenmesine son verildi ve "eşit işe eşit ücret" ilkesi yaşama geçirildi.

Sendikalar, yüksek fiyatlara ve karaborsaya karşı verilen savaşımda da yararlı olmuşlardı. Sendikaların temsilcileri, temel gereksinim maddelerinin işçilere dağıtılmasına yardım ettiler.

Savaştan sonraki zor yıllar boyunca, sendikaların işçiler için yiyecek sağlama çalışmalarında büyük katkıları oldu. Bunların esas çabaları, işçi kantinlerinin örgütlenmesine yönelmişti. Bunların sayısı 9 Eylül 1944'den önce 500'dü. 1945'de 109.000 işçinin yararlanabildiği 1.200; 1947'de ise 230.000 işçinin yararlanabildiği 2.200 kantin vardı. Sendikalar birçok yerlerde ek olarak sebze bahçeleri, hayvan yetiştirme çiftlikleri, kümes hayvanları yetiştirme çiftlikleri kurmuşlardı. Buralardan elde edilen ürünler işçi kantinlerindeki yiyeceklerin kalitesini yükseltti.(84)

İşçiler için, İş Yasası'ndaki gerici maddelerin kaldırılmasının ve bunların yenilerinin ayrıntılı bir şekilde hazırlanmasından önce, en azından bu yasanın demokratikleştirilmesini sağlamak için alınan önlemlerin büyük önemi vardı. Sendikalar, tarafından desteklenen devlet varolan iş yasalarını tümüyle uygulamaya çalıştı. Sendikalar, iş yasalarının uygulanmasında ve özellikle kapitalist işletmelerde sistemli, titiz ve sürekli bir denetimin sürdürülmesinde en önemli etkenlerden biri haline gelmişlerdi.

Tüm bunların yanısıra, sendikalar devletle işbirliği halinde, emekçi halkın dinlenme ve eğlence gereksinimlerinin karşılanmasını sağlamaya çalışmışlardır. İSGB, 1945'den itibaren emekçi halk için dinlenme evleri kurmaya ve varolan ağın genişletilmesine katkıda bulundu. Sendikalar 1945'de 4560, 1947'de ise 24.000'den fazla işçi-

84) **Second Congress of the WTU** (İS'nin İkinci Kongresi) p. 107

nin tatil yapmasını sağlamışlardı.(85)

Sendikalar, kapitalizmden miras kalmış olan cehaletin üstesinden gelmek için kurslar düzenlemeye başladılar. Bu yolla binlerce işçi basitçe okuma ve yazma öğrendi. Sendikalar ilk ya da orta öğretim düzeyinde eğitim görmek isteyen işçiler için akşam okulları açılmasını desteklediler. Bu girişimler devletin çok yönlü desteğini aldı. Sovyetler Birliği'nin emekçi halkın kültür düzeyinin yükseltilmesi örneğini izleyerek işletmelerde işçi kitaplık kulüpleri, amatör orkestralar ve dans toplulukları örgütlenmişti. 1946'dan başlayarak bu girişim ulusal ölçüde sürdürüldü ve binlerce sanayi ve büro emekçisini kapsadı.

Sendikalar bu çok yönlü faaliyetleri aracılığıyla sanayi ve büro emekçilerinin maddi koşullarının iyileştirilmesine ve kültür düzeylerinin yükseltilmesine yardımcı oldular. Ayrıca işçilere, emeğin, üretimin ve halkın demokratik yönetiminin savunulması doğrultusunda olumlu bir tutum aşıladılar. Böylece, sendikalar yüzbinlerce sanayi ve büro emekçisinin derinleşen ve genişleyen sosyalist devrim içine çekilmesini sağladılar.

Geniş ölçekli sosyalizm kuruculuğu hazırlıkları

1947'nin sonlarında ve 1948'in başlarında atılan devrimci adımlar sayesinde işçi sınıfının toplumsal durumunda köklü değişiklikler meydana gelmişti. İşçi sınıfı sanayi alanında kapitalist sömürüden uzak ve üretim araçlarının sahibi olan toplumsal bakımdan homojen bir grup haline geldi. Sözcüğün tam anlamıyla bir proletarya olmaktan çıktı. Ayrıca zanaatçıların durumu da değişmişti. Zanaatçı işletmelerinin bazıları devletleştirilmişti;

85) **Statistical Yearbook of the People's Republic of Bulgaria** (Bulgaristan Halk Cumhuriyeti İstatistiki yıllığı) 1959, p. 56

bazıları ise zanaatçı üretim kooperatifleri oluşturdular. Bu işletmelerdeki işçiler de kapitalist sömürüden kurtarılmışlardı. Ulusal ekonominin eski haline getirilmesi çalışmalarının bir sonucu olarak 1948'de işçilerin sayısı arttı. Ülkede yüzde 58.3 kadarı sanayi alanında, yüzde 16.4'ü konut yapımında, yüzde 9.5'i ticaret alanında çalışan 362. bin işçi vardı. Büro emekçilerinin sayısı ise, 1948'de 268 bin'e yükselmişti.(86)

Sendikaların işlevlerinde birtakım değişiklikler oldu. Kapitalist sömürüye karşı savaş görevi gibi burjuva muhalefetine ve onu destekleyen toplumsal katmanlara karşı politik savaşım görevi de artık güncel değildi. Artık sendikalar çabalarını ve araçlarını ekonomik, örgütsel, eğitimsel ve kültürel çalışmalar üzerinde odaklaştırmışlardı.

Bu koşullarda 28 Şubat - 2 Mart 1948 tarihleri arasında İSGB'nin İkinci Kongresi yapıldı. Kongreye, 2384 sendikal birlik 5051 sendikal örgüt ve 17.485 sendikal grupla örgütlenmiş 610.902 üyeye sahip bulunan 33 sendikadan 84 delege katıldı.(87) Kongre, iki yıllık ekonomik planın gerçekleştirilmesine bağlı olarak sendikaların çalışmalarını ve görevlerini tartıştı. Georgi Dimitrof, Kongre'de olağanüstü bir konuşma yaparak, ülkenin daha da gelişmesinde sendikaların temel görevlerinin sosyalist üretim ilişkilerinin kurulmasına aktif bir şekilde katılmak olduğunu söyledi. Dimitrof, aynı zamanda sendikaların daha da pekiştirilmesi ve sendikal demokrasinin tam anlamıyla oturtulmasını gereğine dikkati çekti.(88)

86) **Second Congress of the GWTU** (İSGB'nin İkinci Kongresi). pp. 55-56, **CSA** file 55, op 2, a. u. 11, part 81

87) G. Dimitrof, **Yapıtları** (İngilizce basımı), Vol. 14. pp. 12-41

88) **Second Congress of the GWTU** (İSGB'nin İkinci Kongresi) pp. 119-129.

Kongre'de kabul edilen kararda sendikaların sosyalizmin kurulması için Vatan Cephesi'nin hazırladığı programı, kendi programları olarak benimsedikleri belirtildi. Kongre İSGB'nin yeni MK'ni seçti ve birliğin tüzüğünde bazı değişiklikler yaptı. İSGB'nin İkinci Kongresi işçi sınıfının birliğini, kenetlenmişliğini ve partinin Bulgaristan'da sosyalist sistemin kurulmasını amaçlayan politikasına kararlı desteğini göstermiştir(89)

Kongre'den sonra sendikaların örgütsel yapısında bazı değişiklikler oldu. Sendikaların il ve yerel meclisleri seçimle oluşturulmaya başlandı. Sekreter, sendikal yönetimde ana rolü artık yüklenmiyor ve bu işlev başkanlık bürosuna devrediliyordu. Bazı sendikaların kuruluşu yeniden düzenlendi ve bazı birbirine benzer küçük sendikaların birleştirilmesi yüzünden sendikaların sayısı 33' den 23'e düşmüş oldu. Çeşitli Sendikal organlar, fabrika ve atölye sendikal komiteleri, gibi bazı yeni örgütsel birimler kurulmuştu. Sendikaların yığın karakterini yükseltmek için bazı önlemler alınmış, böylelikle 1948'in sonunda İSGB'nin üye sayısı 730.000'i bulmuştu.

İSGB'nin İkinci Kongresi'nden sonra sendikalar çabalarını, yaratıcı-yarışmanın örgütlenmesi, insan gücü gereksiniminin karşılanması, işçilerin yeniden eğitilmesi vb. üzerinde odaklaştırdılar. Yalnızca 1948 Eylülünde 350. bin'den fazla işçi yaratıcı-yarışma hareketi içinde yer aldı. En başta işçi sınıfının olmak üzere tüm ulusun çabaları sayesinde iki yıllık planın öngörülen ana hedeflerine ulaşıldı. Böylece, Bulgaristan'da geniş ölçekli sosyalizm kuruculuğunun önkoşulları yaratılmış oldu. BKP'nin 1948' in sonunda yapılan Beşinci Kongresi'nde sosyalizm kuruculuğuna ilişkin bir programda hazırlanmıştı.

89) G. Dimitrof, **yapıtları** (İngilizce basımı), vol. 14, p. 314

2. *SENDİKALAR VE BULGARİSTAN'DA SOSYALİZMİN UTKUSU (1948 - 1958)*

Geniş ölçekli sosyalizm kuruculuğu sırasında

Bulgaristan Komünist Partisi'nin, 18-25 Aralık 1948'de yapılan Beşinci Kongresi, Bulgaristan halkı için büyük bir önem taşır. Bu, halkın kazandığı utkudan sonraki ilk Parti Kongresi'dir ve Bulgaristan'ın geniş ölçekli sosyalizm kuruculuğuna geçmesinden önce yapılmıştır.

Kongrede, Georgi Dimitrof tarafından Parti MK'sinin bilimsel temele dayalı politik raporu okunmuştur. Bu raporda, Bulgaristan'ın sosyalizm yoluna girdiği belirtiliyor ve bu gelişme için ön gerekler ve koşulların sayıldığı bir değerlendirme yapılıyordu. Rapor ayrıca, geniş ölçekli sosyalizm kuruculuğu ve bunun tam bir utkuya ulaşması için Parti'nin ve halkın önündeki ana görevleri de dile getiriyordu.

Özellikle Sosyalist sanayileşmeye ve elektrifikasyona büyük önem veriliyor "ülkenin su ve temel kaynaklarının kullanılması, madenciliğin gelişmesinin sağlanması, ulusal metalürji sanayinin kurulması yeterli düzeyde gelişmiş makina üretiminin başlatılması ve diğer ağır sanayi kollarının kurulması yoluyla güçlü bir enerji üretiminin örgütlenmesi" gerektiği vurgulanıyordu.(90)

Kongre, kooperatif çiftliklerini sosyalist yeniden kuruluşun, toprağın kamulaştırılmasına gerek duyulmaksızın tarımın sosyalizm doğrultusunda geliştirilmesini sağlayacak bir biçimi olduğunu onayladı. Sosyalist kültür devriminin gerçekleştirilmesinin ana yönü ve biçimleri de kararlaştırıldı ve açıklandı.

Sosyalizmin hızlı bir şekilde kurulması ve utkuya ulaşması için yapılan bu programa uygun olarak, Bulgaris-

90) V.İ. Lenin **Tüm Yapıtlar** (İngilizce basımı), vol. 32, p. 2.

tan Halk Cumhuriyeti'nin birinci beş yıllık ekonomik planı tartışıldı ve kabul edildi. Bunun ana görevi hızlandırılmış, sanayileşme ve tarım alanında yığınsal işbirliğiydi.

Beşinci Kongre'nin tarihsel kararları, BKP'nin önüne geniş ölçekli sosyalizm kuruculuğunun ilerletilmesi savaşımı için yığınları harekete geçirme görevini koymuştu. Bunun için Parti'nin yığınsal propaganda ve ajitasyon çalışmaları yükseldi. Devlet mekanizması sosyalizm kuruculuğuna uygun dönüşümlere uğradı. Halk meclislerinin kurulması bu yolda önemli bir adımdır. Kongre'den hemen sonra, yığın örgütleri de faaliyetlerini yeniden düzenlediler.

Sendikalar, emekçi halkın geniş ölçekli sosyalizm kuruculuğu için verdiği savaşıma bağlı olarak çok sorumluluk gerektiren görevler yüklenmişlerdi. Bu böyle olmuştu çünkü onlar, Lenin'in de gösterdiği gibi, "proletarya diktatörlüğünü uygulayacak olan önder, egemen ve yönetici sınıf"ın(91) bir örgütüydüler. Bu yüzden BKP'nin Beşinci Kongresi Sendikaların, Bulgaristan'ın sosyo-politik yaşamında oynadığı role büyük bir değer biçmiş ve bu rolün sosyalist yaratıcı yarışma tarzında daha da geliştirilebileceğini belirtmişti. Öncü safların deneyimlerinin halka benimsetilmesi onların doğrudan yönetimi altında gerçekleştirilecekti.

Beşinci Parti Kongresi'nden sonra sendikalar, tüm örgütsel, üretimle ilgili ve diğer faaliyetlerini Bulgaristan halkının tümünü bekleyen ana göreve uydurdular. Bu görev geniş ölçekli sosyalizm kuruculuğuydu. 1949'un Ocak ayında İSGB MK'nin 3. genişletilmiş birleşik oturumu yapıldı; bu sendikaların ana görevinin birinci beş yıllık planın geçirilmesi için işçi sınıfının seferber edilmesi olduğuna karar verdi. Birleşik oturum, sendikal örgütleri ve bunların yöneticilerini tüm işçilerin sosyalist yaratıcı-yarışmaya ve yoğun çalışmalara katılmasını sağlamakla ve

91) G. Dimitrof, **yapıtları** (İngilizce basımı), vol. 13, p. 165

işçilerin üstlendikleri yükümlülüklerin yerine getirilmesini denetlemekle görevlendirdi. Birleşik oturum, sendikaların dikkatini, işletmelerin kendi ekonomik planlarını iyice benimsemeleri gereğine yöneltmişti. Böylelikle, işçiler bu planların yaşama geçirilmesine, üretimin sevk ve idaresine daha aktif olarak katılabileceklerdi.

Birleşik oturum bu görevlerin başarılı bir şekilde yerine getirilebilmesi için sendikaları, sendikal demokrasiyi kararlı bir şekilde ilerletmeye, yönetimde kollektiflik ilkesini güçlendirmeye, eleştiri ve özeleştiriyi yerleştirmeye yöneltti.

BKP'nin Beşinci Kongresi'nde alınan kararlar, emekçi halk arasında daha önce benzeri görülmemiş coşkunun ve yaratıcılığın doğmasına neden olmuştur. Bu temel üzerinde sendikal faaliyetler için elverişli koşullar yaratılmıştır. Sendikaların dikkatleri özellikle sosyalist yaratıcı-yarışmanın doğru bir şekilde örgütlenmesi yönetilmesi ve yaygınlaştırılmasının yanısıra yenilikçilik hareketinin ilerletilmesi üzerinde odaklaşmıştı. Sendikalar, sosyalist yaratıcı yarışmaya çalışmanın üretkenliğini artırma savaşımıyla bağlamayla çalıştılar ve yüksek kaliteli bir üretimin sağlanmasını başardılar. Sendikaları Georgi Dimitrof'un şu sözleri yönlendiriyordu: "Gerçek vurucu çalışma ve yaratıcı-yarışma üretim miktarının büyük ölçüde artmasını ve kalitesinin yükseltilmesini sağlayan şeylerdir".(92) Bunun için sendikalar işletmelerde "üstün kalite için", "en iyi işçi için" vb. yarışmalar düzenlediler.

Sendikal komiteler, yaratıcı-yarışmanın sonuçlarını açıklayarak, bu hareketin ön saflarında yer alanların deneyimlerinden yararlanarak ve yaratıcı-yarışmanın yığınsal bir şekilde uygulanmasını sağlayarak, çalışmada ileriye dönük yöntemlerin yaygınlaştırılması için büyük bir çaba gösterdiler. Bunlar, işletmelerde sergiler düzenlediler, bültenler yayınladılar, radyo haber bültenlerini, ku-

92) V.İ. Lenin **Tüm Yapıtları** (İngilizce basımı), vol. 33, p. 153.

lüpleri, çeşitli yayın organlarını, duvar gazetelerini, üretimle ilgili toplantıları ve işletmelerdeki işçilerin genel toplantılarını bu amaçla kullandılar. Bunlara paralel olarak işletmeler arasında deneyim alışverişini sağlamak için toplantılar düzenlediler. Bireyler ve ekipler arasındaki yarışma işletmelerdeki sosyalist yaratıcı-yarışmanın en etkili biçimiydi.

Sendikaların bu faaliyetleri sonucunda, yaratıcı-yarışma giderek artan bir şekilde, emekçi halkın tümünü sosyalizm kuruculuğuna kanalize etmekte, işletmelerdeki ekonomik planların öngördüğü hedeflerin aşılmasına katkıda bulunmakta kalıcı bir çalışma yöntemi haline dönüştü. 1951'de, emekçi halkın yüzde 80'den fazlası yaratıcı-yarışma hareketine katıldı. Bu, sendikalar için büyük bir utku, öngörülmüş hedeflerin aşılması savaşımında işçi sınıfının gitgide yoğunlaştırıldığı çalışmaların inandırıcı bir göstergesi, onun toplum içinde yönetici sınıf olduğunun bilincine varmasının bir belirtisidir.

Yenilikçilik hareketi, beş yıllık planın ilk yıllarında ve sendikaların gözetimi altında hızlı bir şekilde gelişti. İşletmelerdeki sendikal organlar ve örgütler "yenilikçilere" ve "rasyonelleştiriciler"e doğrudan yardım sağladılar. İl meclisleri ve işletmelerdeki sendikal komiteler nasyonalleştirme ve yenilikçilik hareketinin halk tarafından denetlenmesini sağladı; yarışmalar "rasyonelleştiriciler" den oluşan karmaşık ekipler, teknik sorunlarla ilgili danışma toplantıları vb. örgütlediler. 1950'de "rasyonelleştiriciler" tarafından verilen 5214 kadar önerinin 1346'sı üretim alanında uygulandı.

Sendikalar, sanayi ve büro emekçilerinin üretimin sevk ve idaresine katılmalarını sağlamak için hiçbir çabayı esirgemediler. Bilindiği gibi Lenin, sendikaların çalışmalarının en asli bölümünün "ülkenin her yanında ulusal ekonominin sevk ve idaresi için işçilerin ve tüm emekçi halkın pratik eğitimini hedefleyen uzun bir dönem için planlanmış zor ve ciddi bir çalışmaya bilinçli ve kararlı

bir şekilde başlamak" olduğunu belirtmiştir.(93)

Üretimle ilgili toplantılar, işçi sınıfının üretimin sevk ve idaresine yöneltilmesinde sendikalar tarafından kullanılan temel biçimlerdir. Bunlar, İSGB'nin İkinci Kongresinden sonra daha yığınsal bir hale geldiler. 1949'da bunların sayısı 35.000'e, 1951'in ilk yarısında ise 140.016'ya yükseldi. Bu toplantılarda sunulan önerilerden 27.978'i kabul edildi ve bunların 20.204'ü uygulandı. Kabul edilen ve gerçekleştirilen önerilerin sayısı, Bulgaristan'da işçi sınıfının politik faaliyetini ve bunun yanısıra, sendikal komitelerin ve örgütlerin enerjik çalışmalarını inandırıcı bir şekilde göstermektedir.

İşçilerin iş sözleşmelerinin sonuçlandırılması ve uygulanması da sendikaların faaliyetleri içinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu yolla, sendikalar, sanayi ve büro emekçilerinin daha büyük bir bölümünü ekonomik planların yaşama geçirilmesi doğrultusunda ve yönetime katılmaları için harekete geçirdiler. 1950'de 500.000'den fazla işçiyi etkileyen 1600 sözleşme yapıldı.

1950 ve 1951'de, sendikalar, tarif sisteminin, tarife ve işçinin vasıflarına ilişkin el kitaplarının ve çalışmanın karşılığının alınması sisteminin inceden inceye hazırlanmasında ve uygulanmasında aktif bir rol oynadılar. Devlete bağlı çalışma ve iş ücreti organları daha henüz kurulma sürecindeydi. Bu yüzden sendikal örgütler ve organlar bu sistemlerin inceden inceye hazırlanması ve uygulanması çalışmalarına katılmışlardı.

1948-1951 döneminde Sendikalar, büro emekçilerini ve sanayi işçilerini ilgilendiren toplumsal sorunlar üzerine büyük bir özenle eğilmeye başladılar. Sendikalar, işçilerin sanayi ve tarım ürünleri gereksinimlerini karşıladılar, konut yapımını artırdılar ve kantinlerin sayısını yükselttiler. Pernik'de, Gara Iskur'da, Nadejda'da, vb. işçiler için yeni yerleşim bölgeleri kuruldu. Fabrikaların ve çe-

93) V.İ. Lenin, **Tüm Yapıtları** (İngilizce basımı), vol. 32, p. 90.

şitli işletmelerin yanında sağlık koşullarına uygun yeni yerleşme bölgeleri oluşturuldu. Dinlenme evleri ağı genişletildi. Yalnızca 1951'de, 165.000'den fazla mavi ve beyaz yakalı emekçi, tatilini sendikaların dinlenme evlerinde geçirdiler. İşçi kantinlerinde verilen yemeklerin kalitesi arttı ve 1951'in sonlarına doğru bu kantinlerin sayısı 2,519'a yükseldi.

Sendikalar, emekçi halk arasında sürdürülen yığınsal kültürel ve eğitimsel çalışmalara da katıldılar. Sendikaların bu alandaki faaliyetleri, işçilerin sosyalist bilincinin sürekli bir şekilde yükseltilmesine yönelmişti. 1949'da sendikalar, 277.756 raporun okunduğu ve 13 milyon kişinin katıldığı dersler örgütlediler.

Sendikal komitelerin üretimin ve teknik bilgilerin yaygınlaştırılması çalışmaları da gelişti. 1949'da çok az kişi bu sorunlarla ilgileniyordu. Üretimle ve teknik sorunlarla ilgili toplantılar çok seyrek yapılıyordu. Bununla birlikte, 1950'de ve 1951'de bunların sayısı hızla çoğaldı. Örneğin, yalnızca 1951'in ilkbaharında, üretim alanında ve teknik alanda 13.000'den fazla ders verildi ve rapor dağıtıldı. Bu yolla işçilerin üretime yönelik, teknik eğitimleri geliştirildi. Bu da, işçilerin üretimle ilgili toplantılara ve rasyonelleştirme hareketine daha aktif olarak katılmalarına yardımcı oldu.

Sendikalar, bu aşamada sosyalist kültür devriminin görevlerinden birisi olan okuma yazma oranının yükseltilmesi çalışmalarına katıldılar. İşletmelerde, sendikaların yönlendiriciliği altında okuma yazma kursları düzenlendi. Bu kurslar okumamış ya da yarı-okumuş işçilerin hemen hemen tümünü kapsıyordu. Sendikalar, işletmelerde sinemalar, kulüpler ve kültürevleri açılmasını kendi üstlerine aldılar. İşletmelerdeki kitaplık kulüpleri de büyük bir çalışma yaptılar. Bunlar çeşitli kitaplar üzerine tartışmalar düzenlediler, kitap sergileri açtılar, teknik literatürün yaygınlaşmasına, okuma kulüplerinin kurulmasına, vb. yardımcı oldular.

Sendikaların 1951'in Aralık ayında yapılan Üçüncü Kongresi onların çalışmalarının geliştirilmesinde önemli bir rol oynadı. Bu sırada Bulgaristan sendikalarının 736. 739 üyesi vardı. Bunlar 17 sendikada örgütlenmiş olup, tüm beyaz ve mavi yakalı emekçilerin yüzde 90.8'ini oluşturuyorlardı.

Kongre, o zamana kadar kazanılan deneyimler temelinde, sendikal örgütlerin yaratıcı-yarışma hareketinin yönetilmesine ve örgütlenmesine ilişkin çalışmalarına yönelik birçok somut önlemlerin alınmasını öngörüyordu. Özellikle sendikal komitelerin ve grupların yaratıcı-yarışmanın örgütlenmesindeki bunun sonuçları üzerinde rapor vermedeki ön saflardakilerin deneyimlerinden yararlanılmasındaki ve gerek sanayi işçilerinin gerekse büro emekçilerinin kendilerine üretim hedefleri koymadaki rollerine ve görevlerine önem veriliyordu. Sendikal komiteler ve örgütler, üretimle ilgili toplantıların amaçlarına açıklık kazandırılmasıyla, emekçi halkın önerilerine gerekli dikkatin gösterilmek suretiyle tartışılmasıyla bunların uygulanmasını sağlamak doğrultusunda çalışılmasıyla görevlendirildiler. Yükümlülüklerin biçimsel olarak ele alınmasından kaçınılması ve bunların tümünün yerine getirildiğinin gözlenmesi gerekliydi.

Kongre, sendikaların iş güvenliği, kamu fonları ve gerek mavi yakalı gerekse beyaz yakalı emekçilerin yaşam koşulları üzerindeki çalışmalarını geliştirmek için alınması gereken önlemleri tartıştı ve kabul etti. Kongre, sendikal organları, sendikal komitelerle birlikte toplumsal ve ortak sorunlarla ilgili komisyonları güçlendirmeye ve iş yasası'nın uygulanması ve toplumsal genlik fonlarının doğru dağıtımı daha büyük bir denetim kurmaya çağırdı.

Kongreden sonra, sendikalar işçi sınıfının yaratıcı faaliyetini ustalıkla yönlendirdiler. Uygulanmış ve sınanmış Sovyet çalışma yöntemlerinin yanısıra Sovyet ve Bulgar işçilerinin ön saflarının ve vurucu işçilerin deneyimlerini, üretime toptan uyguladılar. Kömür madenlerinin

yüzeyinde çalışma sistemi geniş bir şekilde uygulandı. Demiryolu taşımacılığında ağır yük trenleri kullanılmaya başlandı. 100.000 km'den fazla yol yapmış bulunan sürücülerin başlattıkları hareketin nedeni karayolu taşımacılığının kendisiydi. Konut yapımında büyük bir hızla çalışma uygulandı. Makina yapımında ve metal işlemede hızlı metal kesme yönetiminin uygulanmasına geçildi. Tekstil endüstrisinde makina kullanımı yaygınlaştırıldı. Ülkenin her yanında, yüksek kaliteli üretim timleri kurulmuştur.

Sovyet girişimlerini inceleme ve uygulama hareketi yığınsal bir karakter kazandı. Ülkede bunları uygulamayan işletmeler çok az sayıdaydı. Bu hareket, beş-yıllık plan hedeflerinin öngörülen zamandan önce gerçekleştirilmesinde proletarya enternasyonalizmi ilkeleri temelinde gelişen Bulgar-Sovyet dostluğunun daha da pekiştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır.

İşçilerle yöneticiler arasındaki anlaşmazlıkları ele alan uzlaşma komisyonları sendikaların çalışmaları içinde büyük bir yer tutuyorlardı. Bunlar 1952'ye kadar işletmelerde ve bürolarda varlıklarını sürdürdüler sendikalar, bunların aracılığıyla işgünü uzunluğu, ek işin dayatılmaması ya da karşılığının verilmesi, ve işçilerin işten çıkarılması gibi konularda etkin bir denetim uyguladılar. Başka bir deyişle, bunlar, sanayi ve büro emekçilerinin haklarının İş Yasası'nda konulduğu şekliyle gözetilmesini sağladılar.

Sendikalar, çok ve çeşitli faaliyetler göstermek suretiyle birinci beş yıllık planda sanayi alanıyla ilgili olarak öngörülen hedeflere 4 yıl içinde (3. yıl, 10 ay içinde) ulaşılmasını sağladılar. Bu Bulgaristan emekçi halkının dev bir utkusuydu.

Birinci beş yıllık plan dönemi boyunca makine endüstrisinin, enerji santrallerinin demir ve demir dışındaki metalürji endüstrisinin, kimya endüstrisinin vb. kurulması gerçekleştirildi. Dimitrov Grad'daki Kimya tesisleri projesi, Maritsa 3 ve Rapublika termo-elektrik enerji is-

tasyonları, buhar kazanları fabrikası, konut yapımında kullanılan malzeme tesisleri, Ernst Thalmann tekstil fabrikası, Kolarof ve Kalin barajları, düşük ve yüksek akım aletleri fabrikası, elektrik kablosu fabrikası gibi önemli projeler gerçekleştirildi. Bulgaristan'da, "Lenin" ismi verilen ilk metalürji fabrikasının kurulmasının yanısıra Rodop bölgesini Bulgaristan'daki demir dışındaki metalleri işleyen fabrikaların bulunduğu bir endüstri bölgesi haline getirilmesine başlanmıştı.

Tarımın yeniden örgütlenmesinde büyük bir başarı kaydedilmişti, özellikle buğday üretim alanlarındaki toprak parçaları birleştirilerek, ülkenin tarıma elverişli arazisinin yüzde 60'ı kooperatif çiftliklerde toplandı. Kültür devrimi gelişti.

Toplumun sınıfsal yapısında pek derin değişikler meydana geldi. Kapitalist sınıf ortadan silinmişti. İşçi sınıfı, egemenliğini ve önder rolünü sağlamlaştırdı. 1948'de 362.000 kişi olan işçi sınıfı 1952'de 580.000 kişi olurken, mavi ve beyaz yakalı emekçilerin sayısı da 630.000'den 1.100.000'e çıktı. Buna bağlı olarak sendikaların üye sayısı da yükseldi. 1948'de üye sayıları 730.000 olan sendikalar, 1952'de 781.000 işçiyi kucaklıyorlardı.

Birinci beş yıllık plan döneminde işçilerin sayısının hızla büyümesi, sendikaların görevlerini artırdı. Kırsal alanlarda yaşayan halk ve zanaatçılar arasından bazı kişiler sendikalara katıldılar. Bunlar işçi sınıfının saflarına bir başka zihniyet ve başka alışkanlıklar getirmişlerdi. Bu durum, sendikaların eğitim çalışmalarının düzeyinin yükseltilmesini gerekli kılıyordu.

BKP'nin Altıncı Kongresi 25 Şubat - 1 Mart 1954 tarihleri arasında yapıldı. Kongrede birinci beş-yıllık plan döneminde ülke kalkınmasında kaydedilen başarı dile getirildi ve 1953-1957 dönemini kapsayan ikinci beş-yıllık planla ilgili yönergeler tartışılarak kabul edildi.

Altıncı Kongre, Sendikaların Bulgaristan halkının geniş ölçekli sosyalizm kuruculuğu için verdiği savaşımdaki

çalışmalarına büyük bir değer biçti. Sendikaların önüne, ikinci beş-yıllık planın başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için sanayi ve büro emekçilerinin seferber edilmesi doğrultusunda daha fazla çalışma görevini koydu. Sendikaların çalışmaları yaratıcı-yarışmanın örgütlenmesini geliştirmeyi ve sonuçlarını açıklamayı, rasyonelleştirme hareketini genişletmeyi, üretimle ilgili toplantıların rolünü artırmayı ve işçilerin iş sözleşmelerinin uygulanmasını denetlemesini sağlamayı amaçlamalıydı.

Kongreden hemen sonra, sendikalar MK, ikinci beşyıllık planın yaşama geçirilmesi savaşımında sendikal organların ve örgütlerin somut görevlerinin saptandığı bir birleşik oturum yaptı. Yaratıcı-yarışmanın örgütlenmesinin, sevk ve idaresinin geliştirilmesi, tutumluluğun ve malların kalitesinin yükseltilmesinin sağlanması için kararlı bir savaşımın başlatılması gereği temel görevler olarak belirtilmişti. Birleşik oturum, sendikal örgütlere, yaratıcı-yarışmanın sonuçlarının bildirilmesi ve vaatlerin gerçekleştirilmesi üzerindeki denetimlerini artırmalarını önerdi. Oturum, Sendikal komiteleri rasyonelleşmeyi amaçlayan önerilerin incelenmesine, tanıtılmasına ve yığınsal bir şekilde uygulanmasına özel bir dikkat göstermeye çağırdı.

Sendikaların şube ve il konseyleri, parti Kongresi'nin ve sendikal MK Plenum'unun aldığı kararların ruhuna sadık bir şekilde, sanayi ve büro emekçileriyle birlikte yürüttükleri çalışmalara ilişkin yaklaşımlarını berraklaştırdılar. İl konseyleri farklı işletmelerdeki sendikal komiteler arasında deneyim alışverini örgütledi yaratıcı-yarışma hakkında bilgi verilmesi, üretimle ilgili toplantılar yapılması ve emekçilere iş sözleşmeleri hakkında bilgi verilmesi üzerindeki denetimlerini artırdılar. Sendikal örgütler ve organlar çalışmalarını olumlu bir raya oturttular ve işletmelerin ekonomik planlarını başarılı bir şekilde yaşama geçirilmesi için, işçiler arasında çalışma isteğinin canlandırılması hedefine yöneldiler.

Birinci beş-yıllık plan hedeflerine programlanan süreden önce, 1952'nin sonunda ulaşıldığından ikinci beş-yıllık planın yaşama geçirilmesine BKP'nin Altıncı Kongresi' nden önce başlanmıştı. Sendikaların 1952'de kullandıkları çalışma ve girişim biçimleri 1954'de de görülmeye devam etti.

Sendikaların önderliğiyle 1953'ün sonlarında kurulan rasyonelleştirme timleri karmaşık teknik sorunların daha doğru çözümüne ve rasyonalleştirme hareketinin yığınsal gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla kurulmuşlardı. Bu hareketin yeni bir görünüm biçimiydi. Rasyonelleştirme timlerinin çalışmalarında bilim ve pratik elele yürüyordu. Bu girişim daha başlarında iyi sonuçlar doğurdu. Bunun farkına varan sendikalar, tüm fabrika ve atölyelerde rasyonalleştirme timleri örgütlemeye başlamışlardı.

Bundan sonraki yıllarda rasyonalleştirme hareketi gelişmesini sürdürdü. 1954'de, «rasyonelleştirmeciler»in önerilerinin sayısı ve bunlardan yaşama geçirilenlerin sayısı oldukça yükseldi. Yalnızca 1954'ün ilkbaharında, bu önerilerin 2000 kadarı kabul edildi. Bu önerilerin yarısı işçiler tarafından sunulmuştur. Bu olgu, işçilerin genel kültür ve teknik bilgi düzeylerinin yükseldiğini göstermektedir.

Altıncı Parti Kongresi'nin aldığı kararların yaşama geçirilmesi doğrultusundaki çalışmalar sürdürülürken başkentteki on işletmedeki işçiler, ülkenin her yanında sanayi alanında çalışan işçileri, teknisyenleri ve mühendisleri çalışmanın üretkenliğini yükseltmeye ve üretim giderlerini azaltmaya çağıran bir bildiriyi oyladılar. Sendikalar MK, 1955'in Martında, bu girişimin açıklanmasında bağlı olarak genişletilmiş bir birleşik oturum yaptı. Oturumda, sendikal organların ve örgütlerin, çalışma üretkenliğinin yükseltilmesi ve üretim giderlerinin azaltılması için çalışmaları sorunu tartışıldı. Birleşik oturum, sendikaların çalışmalarının geliştirilmesi için alınması gereken önlemleri saptadı ve çalışmanın üretkenliğinin art-

tırılması sorununun her zaman için sendikaların çalışmalarının merkezinde olması gerektiğini belirtti. Sendika yönetimleri ve örgütleri, başkentteki on işletmenin yaptığı çağrıyı yaygın bir şekilde açıklamak için büyük bir çaba gösterdiler. Ulusal ekonominin tüm kollarından, 2350'den fazla işletmede çalışan işçiler bu çağrıya yanıt verdiler.

İkinci beş-yıllık planın uygulandığı yıllar boyunca, sendikalar iş güvenliği sorununa büyük bir önem verdiler. 1953 Kasımında Sendikalar Merkez Konseyi, iş güvenliği ve sendikaların görevleri üzerine özel bir birleşik oturum için çağrı yaptı. Çalışma koşullarının, planların yaşama geçirilmesi üzerinde doğrudan bir etkisi olduğunu gözönüne alan birleşik oturum, iş güvenliği üzerindeki çalışmaların geliştirilmesi için sendikal organların ve örgütlerin hemen harekete geçirilmelerini kararlaştırdı. Oturum, özellikle madencilerin, ormancılık işlerinde ve ağaç endüstrisinde çalışan işçilerin ve ulaşım işçilerinin sendikaları tarafından iş güvenliğinin gözetilmesinde gerekli özenin gösterilmediğini vurgulamıştı.

Birleşik oturumdan sonra, sendikaların merkez ve il komiteleri ve il konseyleri, işyerinin korunması ve özellikle işyerindeki sağlık ve güvenlik koşulları üzerindeki çalışmalarını geliştirdiler ve işletme yöneticilerinin çalışma koşullarının iyileştirilmesine yönelik somut önlemler almaları konusunda daha kararlı bir şekilde ısrar etmeye başladılar.

Bu özenin bir sonucu olarak, kimya, tekstil ve cam endüstrisindeki iş kazalarının sayısı ve meslek hastalığı vakaları oldukça azaldı.

Sendikalar, işletmelerde ve bürolarda halk komitelerinin kurulması ve emekçi halkın dinlenme gereksinimlerinin giderilmesi için yapılan enerjik çalışmaya katıldılar. Sendikalar MK'nin önderliğiyle 1955'de, bütün ülkede kantinlerin sağlık koşullarının denetlenmesi gerçekleştirildi. Bu çalışmalara, Sendika İl Konseyleri ve sen-

dikal komiteler aktif bir şekilde katıldılar. Hafif sanayide ve besin endüstrisinde çalışan işçilerin sendikalarının il komitelerinin bir kısmı kantinlerin çalışmalarını denetlediler.

Sendikaların çabaları sayesinde 1956'da 340.000 kişiye (yani tüm emekçi halkın yüzde 33'üne) yiyecek sağlayan 2715 kantin kurulmuştu. 1956'da tatillerini sendikaların dinlenme evlerinde geçiren emekçilerin sayısı, 200.000 kadardı.

Sendikaların, tarım alanında da yardımları olmuştur. Kooperatif çiftliklerini olsun, devlet çiftliklerini olsun himaye etme biçimleri ve gerek makina gerekse traktör bakım istasyonları daha da geliştirildi. 1955'de, kooperatif çiftliklerinin, devlet çiftliklerinin makina ve traktör bakım istasyonlarının yarısından fazlası sendikaların himayesi altındaydı. İşletmeler, tarıma değerli teknik destek sağlamaktaydılar.

Sendikalar, ikinci beş-yıllık plan döneminin ilk yıllarındaki faaliyetleri aracılığıyla, emekçi halkı planın yaşama geçirilmesi doğrultusunda seferber etme konusunda büyük bir katkıda bulundular. Bunlar, işçileri, mühendisleri ve teknisyenleri kararlı bir savaşım sürdürmek için yüreklendirdiler, ve kömür madenciliğinde, enerji üretiminde geri kalmışlığın üstesinden gelinmesine çimento ve diğer gerekli malların üretilmesine yardımcı oldular. Karl Marks karbonat üretme tesisi, Bozgard'daki penisilin üretme tesisi, Kurdjali'deki kurşun ve çimento işleme tesisleri, Varna yakınlarındaki gemi tezgâhları, Tuna ve Rositsa üzerindeki köprü, Georgi Dimitrof, Kokalyene, Passarel, ve Stare Zagora hidro-elektrik santralleri yapılmış olup, Georgi Dimitrof, Stamboliski, İskur, ve Stoudena barajları ise yapım halindeydiler. Gerek ekonomik gerekse kültürel gelişmesi açısından Bulgaristan, sosyalizmin tam utkusunun arifesindeydi.

BKP MK'nin Nisan Plenumu ve sendikal hareket

1956 Nisanında, BKP MK'nin, Parti'nin tüm organlarının faaliyetlerinin ayrıntılı bir analizini yapan bir plenum'u yapıldı. Parti'nin ülkede sosyalizmin kurulması için izlediği genel politikanın doğruluğunu saptayan ve gelişmenin başarısını bildiren plenum, başarıların daha da büyük olacağını, ancak, 1950'den sonra Parti yönetiminde vardığı kabul edilen köklü zayıflığın tüm kamu yaşamı üzerinde olumsuz bir etki yarattığını belirtmiştir. Plenum, Parti yönetiminin Leninci normlarının ve ilkelerinin restore edilmesi ve daha da geliştirilmesi için alınması gereken önlemleri saptamıştır.

Nisan plenumunun aldığı kararların, sendikalarda dahil olmak üzere yığınsal örgütlerin pekişmesi ve gelişmesi üzerinde yararlı bir etkisi olmuştur.

Parti MK, sendikaların rollerini artırmak ve çalışmalarını geliştirmek için büyük çabalar göstermiştir, 1957 Nisanında, BKP, bu kez sendikal çalışmalarının sorunlarının ayrıntılı bir şekilde ve uzun uzadıya tartışıldığı özel bir plenumu yapıldı.

Plenum sendikaların faaliyetlerinin eksikliklerini gösterdi ve çalışmalarının alabildiğine geliştirilmesini istedi. Karar, sosyalizm kuruculuğunun yeni görevlerinin, sendikaların rollerinin daha da artırılmasını, onların önder ve militan özlerinin yükseltilmesini, üretimde plan hedeflerine ulaşılması ve hatta bu hedeflerin aşılması için emekçi halkın üretimin ve yaratıcı-yarışmanın yönetimine daha aktif bir şekilde ve topyekün katılmasının sağlanması doğrultusunda çalışmasını gerektirdiğini gösterdi.

Sendikaların Dördüncü Kongresi 1957'de yapıldı. Bu, sendikal organların ve örgütlerin çalışmalarındaki kusurların derin bir analizini yaptı ve bunların, sosyalizm kuruculuğuna girildiği yeni koşullardaki faaliyetlerini belirledi. Kongre, sosyalist yaratıcı-yarışmanın örgütlenme-

sindeki kusurların üstesinden gelinebilmesi için, sendikal organların ve örgütlerin, çabalarını bireylerin ve grupların yaratıcı-yarışmasının ve birbirine benzer işletmeler arasındaki yarışmanın yığınsallaştırılmasına yöneltmelerine karar verdi. Sendikal organlar ve örgütler çalışmanın üretkenliği artıran yöntemlerini incelemeli, özetlemeli ve yaymalı "rasyonelleştirmecilerin" ve yenilikçilerin değerli önerilerinin gerçekleştirilmesinde başlıca engel olan tutuculuğa ve kırtasiyecilik eğilimlerine karşı uzlaşmaz bir savaşım yürütmeliydiler.

Kongre, sendikal örgütleri, planın yaşama geçirilmesi için sürdürülen sosyalist yaratıcı-yarışmanın sonuçlarını sistemli bir şekilde tartışmakla yükümlü tutmuştur. Bu, sendikal grupların toplantılarında, atölyelerde ve işletmelerde yapılmalıydı. Sosyalist yaratıcı-yarışmada ön saflarda olanlar, bu toplantılarda ödüllendirilmelidiydiler.

Emekçi halkın üretimin yönetimine katılması için kullanılacak biçimler sorunu ayrıntılı bir şekilde tartışılmıştı. Üretimle ilgili toplantılar, konferanslar, toplu iş sözleşmeleri ve üretimde ön saflarda olanların ve yenilikçilerin toplantıları bu açıdan çok daha doğru bir şekilde kullanılmalıydı.

Kongre, sendikal organları ve örgütleri, sendikal grubun rolünü arttırmak suretiyle, kültürel ve eğitimsel çalışmaların yönetimini ve örgütlenmesini geliştirmeye çağırdı. Ekonominin sorunları ve özellikle de işletmelerin ekonomik sorunları, politik ve eğitimsel çalışmanın en canalıcı konusu olmalıydı. Sendikal komiteler, ekonomi bilgisinin yaygınlaştırılması ve böylelikle işçileri işletmelerdeki üretimin örgütlenmesi üzerinde bilgili kılmak için uygun biçimleri yaratmalıydılar.

Dördüncü kongre-sendikaların, işçi sınıfının çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesiyle ilgili görevlerine büyük bir önemle eğilmiştir. Kongrede, sendikaların çalışmanın korunmasıyla ilgili çalışmalarını kararlı bir şekilde geliştirmeleri, toplumsal güvenliğin denetlenmesinin sıkılaştırılması, sanayi ve büro emekçilerinin yasal hak-

larının korunması için daha ısrarlı bir savaşımın başlatılması kararları alınmıştır.

Proletarya diktatörlüğü koşullarında hükümetin ve Marksçı-Leninci Parti'nin çıkarları, işçi sınıfının ve emekçi halkın diğer sınıf ve katmanlarının çıkarlarından ayrı değildi. Ne varki bu devlet çıkarlarının çarpık bir şekilde kavranması, yapılan işlerıde kırtasiyeciliğin artması, şoven milliyetçi eğitimlerin ortaya çıkması, meşru halk demokrasisi sisteminin ihlâl edilmesi ve işçilerin çıkarlarına tecavüz edilmesi sonucunda bazı kuruluşlarda gereksiz işlerin yapılması olasılığının ortadan kalkmasını getirmez. Lenin, bu anlamda, proletarya diktatörlüğü koşullarında sendikaların, sınıfsal ekonomik savaşım gibi bir temeli yitirdiklerini; ancak ne yazık ki bu yeni koşullarda, Sovyet yapısında görülen kırtasiyecilik eğilimlerine karşı, Sovyetler mekanizması yardımıyla uygulanamayacak araçlarla ve yollarla emekçi halkın maddi ve kültürel çıkarlarının korunmasına karşı savaşım anlamına gelen böylesi bir temelden yoksun olmak bir yana, bunun yıllarca bu şekilde süreceğini belirtmiştir.(94)

Kongre, bu görevlerin yerine getirilebilmesi için, sendikal çalışma tarzının ve yönteminin kararlı bir şekilde geliştirilmesi ve emekçi halkla kurulan bağların genişletilmesi gerektiğini belirtmiştir. Kongre, ayrıca, sendikaların örgütsel yapısında yeni görevlerin gerekli kıldığı değişikliklerin yapılmasını tavsiye etmişti.

Sendikaların Dördüncü Kongresi'nin yapıldığı sıralarda, 1 milyondan fazla üyeleri vardı. Bu sayı tüm mavi ve beyaz yakalı emekçiler, topyekün sosyalist yaratıcı-yarışma hareketi içine çekildiler. Üretimle ilgili toplantılarda daha faal bir rol oynamaya başladılar. Sendikal organların ve örgütlerin sürdürdükleri politik, eğitimsel ve kültürel yığın çalışmasının daha geniş bir ölçekte büyük etkisi olmuştur.

94) G. Dimitrof, **yapıtları** (İngilizce basımı), vol. 11. p. 176

Sendikalar faaliyetlerinin tümü aracılığıyla, ikinci beş-yıllık ekonomik planın başarılı bir şekilde yaşama geçirilmesine yardımcı oldular. Bunun gerçekleşmesiyle Bulgaristan halkı tarihsel bir utku kazandı. Bu sosyalizmin utkusuydu. Böylece, Bulgaristan'da, kimin başarılı olacağı sorunu sosyalizm doğrultusunda kesinleşti. Kapitalizm'den sosyalizme geçiş dönemi sona ermişti.

Sosyalizmin utkusunun bir sonucu olarak, üretim araçlarının sosyalist mülkiyeti, ulusal ekonominin tümünde iki biçimde kuruldu. Biri devlet ya da tüm halkın mülkiyeti, diğeri ise kooperatif grup mülkiyetiydi. İnsanın insan tarafından sömürülmesi ortadan kalkmış ve yapılan işin nitelik ve niceliğine göre sosyalist bölüşüm ilkesi tastamam ve sürekli bir şekilde uygulanmaya başlanmıştı.

Toplumun sınıfsal yapısında radikal değişiklikler oldu. İşçi sınıfı ana toplumsal güç haline geldi ve işçi sınıfının yaşam tarzı köklü bir şekilde değişikliğe uğradı. Kültürel düzeyi ve politik olgunluğu büyük bir hızla gelişti. Kooperatif çiftçiler sınıfı tamamen biçimlenmişti. Aydınlar ise işçilerin ve kooperatif çiftçilerin çıkarlarıyla ve hedefleriyle yakın ilişkileri olan gerçek emekçi halk aydınları haline dönüşmüşlerdi.

Bulgaristan'da, sosyalizmin utkuya ulaşması ve işçi sınıfının ana toplumsal güç olarak ortaya çıkmasının bir sonucu olarak sendikaların yönetim sistemi içindeki rolleri yükseldi. İşçilerin ve memurların sayısının, ülkenin sanayileşmesinin bir sonucu olarak hızla büyümesi yüzünden sendikaların çalışmaları daha kapsamlı ve daha çeşitli bir hale geldi. 1948-1957 yılları arasında, mavi ve beyaz yakalı emekçilerin sayısı 630.000'den 1.339.000'e, yalnızca işçilerin sayısı ise 362.000'den, 808.000'e yükseldi. Aynı dönem içinde, sendika üyelerinin sayısı 730.000'den 1.079.000'e çıkmıştı. Bu, üekedeki 331.000 kadar işçi ve memurun, faaliyetlerine katıldıkları halde çeşitli sendi-

kalara üye olmadıklarını göstermektedir. Bunların çoğunluğu, konut yapımı, ormancılık gibi işgücünün düzensiz değişimi tarafından karakterize edilmiş olan işkollarında çalışmaktadır.

İkinci beş-yıllık ekonomik plan döneminin ilk kahramanlık yılları boyunca biriktirilmiş olan deneyim, sendikaların bunu izleyen tarihsel dönemdeki gelişiminin temelidir. Bu deneyimi ve ülkede sosyalizmin utkuya ulaşmış olması gerçeğini gözönünde bulunduran BKP MK, Bakanlar Konseyi ve sendikalar MK, 1958 Martında, sendikal organların ve örgütlerin haklarını genişleten bir kararnameyi kabul ettiler.

Bu kararname, Bulgaristan sendikalarının gelişimindeki önemli bir aşamaya işaret etmektedir. Sendikaların yerel organlarına ve örgütlerine, işletmelerin plan taslaklarının ayrıntılı bir şekilde hazırlanmasına aktif olarak katılma, bunları değiştirme ve düzeltme, çalışma normlarının ve işçi katagorilerinin saptanmasına, tariflerin, koşulları kapsayan broşürlerin ve çalışmanın karşılığını almaya dayalı sistemin taslaklarının hazırlanmasına katılma hakkı verildi. Sendikaların, işletmelerdeki yönetici ve ekonomik organların, işçi önerilerinin uygulanması, normların saptanmasında yasaların gözetilmesi, çalışmanın karşılığının verilmesi, iş güvenliğinin sağlanması, işçilerin yaşam ve çalışma koşullarıyla ilgili sorunların çözümlenmesi ve gerek mavi yakalı gerekse beyaz yakalı emekçilerin işe alınması ve işten çıkarılması gibi faaliyetleri üzerindeki kamu denetimiyle ilgili hakları genişletildi.

Bu kararname ile sağlanan haklar sendikal organların ve örgütlerin rolünü artırdı ve işçilerin üretimin yönlendirilmesine aktif bir şekilde katılmalarının koşullarını yarattı. Kararnamede ortaya konan Leninci formülasyonlar sendikalara doğru bir yön verdi ve onların gelecekteki çalışmalarındaki başlıca görevlerini belirtti.

3. ULUSLARARASI FAALİYET

Sosyalist ülkeler sendikalarıyla işbirliği

Bulgaristan sendikalarının 1944 - 1955 dönemindeki uluslararası faaliyetinin büyük bir önemi vardır. Bu, Bulgaristan emekçi halkının ve sendikal hareketinin tarihinde yeni bir aşamaya işaret etmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra demokratik ve barışsever güçlerin ortak savaşımlarının yoğunlaştığı, genel olarak emperyalizmin zayıfladığı, dünya sosyalist sisteminin ortaya çıktığı işçi hareketinde ve sendikal harekette güçlü bir yükselişin görüldüğü yeni koşullar doğmuştur. Bulgaristan işçi hareketi ve sendikal hareket Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nin barışçı ve tutarlı dış politikasının özüne bağlı hareket ederek, İkinci Dünya Savaşı'nın kalıntılarının tasfiyesi, barışın güçlendirilmesi, işçi sınıfının uluslararası planda birliğinin sağlanması ve dünya sendikal hareketinin birliğinin kurulması için verilen savaşıma katkıda bulunmuştur.

Bulgaristan'da 9 Eylül 1944'den sonra kurulmuş olan İSGB'nin uluslararası arenadaki ilk adımlarının ilerici sendikaların dünya ölçüsünde birleşik bir sendikal örgüt kurma çabalarıyla aynı zamana rastlaması çok olumludur. Bu dönemde, Bulgaristan sendikalarının uluslararası faaliyetleri, daha sonraki yıllarda geliştirilen ve ilerletilen temel ilkeleri ve yönelimleri saptanmıştır. Bunlar şöyle sıralanabilir: Proletarya enternasyonalizmin ilkeleri temelinde, sosyalist ülkeler ve herşeyden önce Sovyetler Birliği sendikalarıyla dostluk ve işbirliği; kapitalist ülkeler işçi sınıfının ve sendikalarının kapitalist sömürüye ve tekellerin politikasına karşı verdikleri devrimci savaşımı aktif olarak destekleme; işçi sınıfının temel haklarını koruma, sendikal ve demokratik haklar ve

özgürlük için savaşım verme; sömürge ve bağımlı ülkelerin halklarının ve işçi sınıflarının, emperyalizme, sömürgeciliğe ve yeni sömürgeciliğe karşı, özgürlük, ulusal bağımsızlık ve toplumsal ilerleme için verdikleri savaşımla dayanışma; uluslararası sendikal hareketin eylem birliğinin geliştirilmesi için Dünya Sendikalar Federasyonu'nun çalışmalarına canlı bir şekilde katılma; Sendikal hareket ve işçi hareketi içindeki burjuva ideolojisine, anti-komünizme ve anti-sovyetizme, milliyetçiliğe ve oportünizme karşı uzlaşmaz bir savaşım sürdürme.

Halkın utkusundan sonraki ilk aylarda İSGB, halk yönetiminin pekişmesiyle ilgili ve kapitalizmin olsun, faşizmin olsun kalıntılarının temizlenmesiyle ilgili çalışmalara aktif katılımın yanısıra, uluslararası sendikal faaliyetlere katılınması, Sovyetler Birliği'yle ve diğer sosyalist ülkelerle işbirliği kurulması, kapitalist ülkeler sendikalarıyla yakın bağlar kurulması için bir çok girişimlerde bulunmuştur.

Bu uluslararası faaliyet döneminde sendikalar dikkatlerini, özellikle Sovyetler Birliği'nin sendikalarıyla bağlar kurulmasına, işbirliğinin güçlendirilmesine ve genişletilmesine yöneltmişlerdi. Bu oldukça doğal ve yasal düzenliliklere tabi bir fenomendir. İki ülkenin işçi sınıfları ve halkları arasında geleneksel bağlar vardı. Rusya halkı, Bulgaristan'ın beş yüzyıl süren Osmanlı egemenliğinden kurtulması için kanını akıtmıştı. Bulgaristan halkı, Sovyetler Birliği'nin kesin yardımı ile burjuvaziyi ve faşist egemenliği alaşağı etmiş ve kendi yazgısını belirleme hakkını kazanmıştır. Bulgaristan sendikaları, Sovyet Sendikaları'nın savunması ve desteği sayesinde, 1945'de Londra'da yapılan ve gelecekteki Dünya Sendikalar Federasyonu'nun temellerinin atıldığı; Uluslararası Sendikal Konferansa eşit bir şekilde katılmışlardır.

Bunun içindir ki, Georgi Dimitrof İSGB Dördüncü Kongresi'ne gönderdiği kutlama mesajında şöyle demiştir: "Bizim sendikalarımız öteki görevlerini yerine getirmenin yanısıra, uluslararası alanda ve Balkan ülkeleri

ölçeğinde kardeş sendikalarla ve herşeyden önce kurtarıcımız Sovyetler Birliği sendikalarıyla bağlarını gözetmelidirler." (95)

1944 Kasımında, Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nin 27. yıldönümü dolayısıyla Bulgaristan sendikaları tarafından Sovyet Sendikaları'nın Ulusal Merkez Konseyi'ne çekilen telgrafta şöyle deniyordu: "Biz, kendi sendikalarımızla Sovyet sendikaları arasında olanaklı olan en yakın bağları kurmayı arzu ediyoruz." (96)

Bir Sovyet sendikaları delegasyonunun, İSGB'nin 1945 Martındaki Birinci Kongresine katılmak için ülkeye gelmeleri, Bulgaristan sendikalarının yaşamında ve faaliyetlerinde önemli bir olaydır. Bu delegasyon Kongre'nin çalışmalarına katıldı ve daha sonra birçok işletmeyi ziyaret ederek emekçilerle ve sendika militanlarıyla toplantılar yaptı; onlara Sovyet işçi sınıfının yaşamı ve çalışmaları hakkında bilgiler verdi.

Bunun hemen ardından, Bulgaristan İSGB'nin bir delegasyonu, 1 Mayıs törenlerine katılmak için SSCB'ye gönderildi. Bu delegasyon, sendika görevlilerinden ve üretimde ön saflarda olanlardan oluşuyordu. Bunlar, Sovyet sendikalarının deneyimleriyle ilgili bilgiler aldılar. Daha sonraları, işkolu sendikalarının girişimiyle böylesi delegasyonlar yine Sovyetler Birliği'ni ziyaret ettiler.

Bulgar ve Sovyet sendikaları arasındaki bağlar ve işbirliği sürekli olarak güçlendi ve genişledi. Karşılıklı delegasyonlar ve çalışma grupları göndermelerden, karşılıklı bilgi, kitap gazete ve türlü döküman alışverişine kadar çeşitli işbirliği biçimleri doğdu.

Sovyet sendikaları, özellikle Bulgaristan sendikalarının ekonomik ve örgütsel rollerinin sağlamlaştırılmasına, sosyalist yaratıcı-yarışmanın örgütlenmesine, üretimde ve iş güvenliğinde yeni yöntemlerin kullanılmasına ve bu alan-

95) **Zname na Trouda** gazetesi, No. 4, 10 Kasım 1944.

96) **History of the Bulgarian Communist Party** (Bulgaristan Komünist Partisi Tarihi) İngilizce basımı s., 1973, p. 602.

larda yeni girişimlerde bulunmalarına İş Yasasına ayrıntılı bir şekilde hazırlanmasına, eğitimsel ve kültürel çalışmaların sürdürülmesine değerli katkılarda bulunmuşlardır.

Sovyet sendikaları, Bulgaristan sendikalarının ekonomik ve örgütsel rolünün sosyalist yaratıcı-yarışmanın örgütlenmesi, üretime iş güvenliğine yeni yöntemlerin ve girişimlerin getirilmesi, bir İş Yasası'nın ayrıntılı bir şekilde hazırlanması ve eğitimsel ve kültürel çalışma yaşama geçirilmesinde özellikle değerli bir yardım sağladılar.

Önde gelen Sovyet emekçilerinin (vurucu işçilerin, yenilikçilerin "rasyonelleştiriciler"in ve yeni girişimlerin yaratıcılarının) Bulgaristan'a gönderilmesi çok önemlidir. Ayrıca, tek tek benzer işletmeler arasında da bağlar kurulmuştu. Bu, üretim alanındaki yeni yöntemlerin ve Sovyet öncü işçilerinin deneyimlerinin incelenmesini, uygulanmasını ve işçilerin vasıflarının yükseltilmesini büyük ölçüde kolaylaştırmıştır.

Bu dönemde, Bulgar ve Sovyet sendikaları arasındaki bağlar sağlam bir temele oturtulmuştu. Bunların, sendikalar arasındaki bağların ve işbirliğinin daha da geliştirilmesinde, bu bağların ve işbirliğinin daha da yakınlaştırılmasında ve derinleştirilmesinde büyük bir önemi vardır.

Halk demokrasilerinin sendikalarıyla kalıcı ve örgütlü bağlar içinde temeller atılmıştı. Bu ülkelerin ve Bulgaristan'ın sendikaları, halk iktidarının kurulmasının ve pekiştirilmesinin ve sonra sosyalist toplumun kurulmasının karmaşık görevlerini yerine getirdiler. Bunlar, bu yönde ilk adımlarını atıyorlardı ve hiçbir deneyimleri yoktu. Bunun için ilk bağlar sınırlıydı. Özellikle kongrelere ya da 1 Mayısla ilgili törenlere karşılıklı delege göndermeden ve bazı sendikal faaliyet alanlarında deneyim alışverişinden öte gitmiyordu. İSGB'nin Birinci Kongresi'ne yalnızca Yugoslavya ve Romanya delegasyonları katılmıştı. Gi-

derek diğer demokratik halk devletlerinin sendikalarıyla bağlar kuruldu.

İSGB'nin, 1945-1946'da açlık içindeki Yugoslav çocukları için ve 1947'de Romen çocukları için sürdürülen genlik kampanyalarına katılmasının, bu ülkelerdeki sendikalarla bağların ve işbirliğinin pekiştirilmesinde ve genişletilmesinde büyük bir önemi vardı. Bulgaristan'daki çeşitli sendikalar para, yiyecek, elbise, kitap vb. toplanmasına katkıda bulundular. Kampanyaların örgütlenmesi için merkezi ve yerel sendikal komisyonlar kuruldu. Sendikaların yayın organları, genlik kampanyalarının gelişmesine özel sütunlar ayırdılar.

İşkolu sendikaları arasındaki bağların geliştirilmesi de teşvik edildi. Farklı sanayi kollarından işçiler, diğerlerine deneyimlerini aktarmak için gönderildiler.

Bu aşamada her iki tarafın birbirini daha iyi tanıması sürecine yardım eden böylesi işbirliği biçimleri, egemendi. Bunlar, sosyalist ülkelerin sendikaları arasındaki bağların ve işbirliğinin çok yönlü gelişme, pekişme ve zenginleşme geçirdiği bir temeli oluşturur. Sosyalist ülkelerin sendikaları arasındaki bağların işbirliğinin, uluslararası sendikal birliğin gerçekleştirilmesi ve proletarya enternasyonalizmi ilkesinin doğruluğunun kanıtlanması genel sürecinin ana öğesi olduğu su götürmez bir gerçektir.

Diğer ülkelerin emekçi halklarının savaşımıyla dayanışma

Proletarya enternasyonalizmi ve uluslararası işçi dayanışması ruhu içinde eğitilmiş olan Bulgaristan sendikaları, kapitalist ülkelerdeki emekçi halkın emperyalist tekellerin sömürüsüne ve egemenliğine karşı verdikleri savaşıma coşkuyla yanıt verdiler. Kapitalizmin ve faşizmin zorluğunu ve terörünü kendi deneyimleriyle öğrenmiş olan Bulgaristan işçileri, kapitalist ülkelerde savaşan kardeşlerini desteklemek için sınırlı olanaklarını onlarla paylaştılar. Bulgaristan işçilerinin düzenlediği kampanyala-

rın politik bakımdan ve eğitim yönünden büyük bir etkisi vardı. Onlar, yazgılarını kendi ellerine aldıkları zaman, işçilerin ve sendikaların neler yapabileceğini gösterdiler.

1946-1949 arasında yabancı müdahalesinin neden olduğu faşist terörün sürmesine karşı, Yunanistan halkının savaşıyla dayanışma için geniş bir kampanya yapıldı. Sendikalar, Yunanistan halkını savunmak için tüm ülkede kurulan komitelerin çalışmalarına aktif bir şekilde katıldılar.

Bulgaristan sendikalarının önderliğinde, 1948 Nisanında, Sofya'da, Balkan devletleri sendikalarının katıldığı bir toplantı yapıldı. Bu toplantıya katılanlar, emekçi halkı, Yunanistan halkına moral ve maddi yardım sağlanması ve Yunanistan'dan tüm yabancı birliklerin geri çekilmesi sorununun BM'de tartışılması için savaşım vermeye çağırdılar. Aynı yıl içinde, İSGB, Yunanistan yurtseverleri, göçmenleri ve çocukları için ulusal çapta bir genlik kampanyasına katıldı ve ülkedeki sendikalara bir çağrı yayınladı. İSGB, Yunanistan sendikalarının zorla kapatılmasını kararlı bir şekilde protesto etti. Tüm ülkedeki işletmelerde ve bürolarda, Yunanistan'daki demokratik ve sendikal örgütlerin eski haline getirilmesini ve tutuklanmış olan sendika görevlilerinin ve demokratların salıverilmesini isteyen telgrafların onaylandığı yüzlerce protesto toplantısı düzenlendi.

İSGB, Yunanistan halkına moral ve maddi destek vermek için kurulan ve çeşitli girişimler örgütleyen ulusal komitelerin faaliyetlerine katıldı. Yunanistan halkıyla dayanışma eylemleri, sendikal yayımlarda tartışılıyordu. Gönüllü çalışma günleri örgütlenmişti ve elde edilen para Yunanistan halkına gönderiliyordu.

Dünya Sendikalar Federasyonu'nun çağrısına yanıt veren İSGB, Franko diktatörlüğüne karşı savaşan İspanyol halkını destekleme savaşımını da yönetti. 1946'da savaşan İspanyol halkını savunmak için bir Merkez Komitesi kuruldu. Georgi Dimitrof bu komitenin onur başkanlığına seçildi.

kanlığına seçildi. Ayrıca, bir yerel kampanya komiteleri ağı örgütlendi. Bir çağrı yayınlandı ve binlerce kararın oylandığı birçok toplantı yapıldı. İspanya'daki faşizmin kurbanları için yığınsal bir genlik kampanyası açıldı. Protesto eylemine ve imza kampanyalarına yaklaşık olarak 1.5 milyon kişi katıldı ve 14 milyon levanın üstünde yardım toplandı.

Bulgaristan sendikaları, barış için savaşıma enerjik bir şekilde katıldılar; barış komitelerinin kurulmasına ve çalışmasına yardım ettiler ve Dünya Barış Konseyi'nin çağrısı için imza topladılar. 1952'de Viyana'da yapılan Üçüncü Barış Kongresi'nin hazırlıkları ve çalışmalarına bağlı olarak faaliyetlerini hızlandırdılar. Dünya Sendikalar Federasyonu'nun, nükleer silahların yasaklanması üzerine yayınladığı bildiriyi desteklediler. Alman militarizminin ve intikamcılığının hortlatılması çabalarına karşı verilen savaşıma aktif olarak katıldılar.

İSGB, kapitalist ülkelerin ve herşeyden önce Batı Avrupa ülkelerinin sendikalarıyla bağlar kurmak ve işbirliği için birçok adımlar atmıştır.

İSGB, Fransız sendikalarıyla doğrudan bağlar kurdu. 1946'da, İSGB MK'nin bir delegasyonu, Fransız sendikaları Kongresi'ne katıldı. Bu karşılık olarak aynı yıl içinde, bir Fransız sendikal delegasyonu Bulgaristan'ı ziyaret etti.

İSGB, 1948'de greve giden, Fransa'daki madencileri aktif bir şekilde destekledi; onlara para ve maddi yardım gönderdi. Az da olsa zamanında yapılan ve gerçekten yoldaşça olan bu yardım, Bulgaristan işçi sınıfının dayanışmasının ve enternasyonalizme bağlılığının bir göstergesidir. 1945'de İSGB İngiltere sendikalarıyla bağlar kurdu. Bunlar, iki ülkede işçi sınıfının durumuyla ilgili bilgi alışverişinde bulundular.

1947-1948 arasında İtalyan sendikalarıyla ve bunu izleyen yıllarda Hollanda, Avusturya ve diğer bazı Batı Avrupa devletleri sendikalarıyla bağlar kuruldu. Başlangıçta bu bağlar haberleşme karakterindeydiler. Karşılıklı mek-

tuplar, çeşitli bilgiler, yayınlar, kongrelere mesajlar gönderiliyor ve bu sendikaların demokratik haklar ve özgürlük için verdikleri savaşım destekleniyordu. Sonraları, kongrelere, 1 Mayıs törenlerine katılmak, tatillerini Bulgaristan'da geçirmek vb. için delegasyonlar davet edilmeye başlandı.

Bulgaristan sendikaları, 1950-1951'de grevde olan Meksika madencilerinin ve ayrıca ABD'de 1952'nin yazında greve giden 650.000 çelik işçisinin savaşımlarıyla dayanışma halinde olduklarını ve onların istemlerini desteklediklerini dile getirdiler.

Bulgaristan sendikaları, Kore halkının, Amerikan emperyalistlerinin saldırısına karşı verdiği savaşımla dayanışmaya yönelik faaliyetlere de katılmışlardır. Birçok protesto toplantıları yığınsal genlik kampanyalarının birer parçası olarak örgütlendi. 1952'ye kadar Kore'ye, 129 vagon dolusu elbise, ayakkabı, vb. gönderildi. Birçok Koreli çocuk Bulgaristan'a getirildi. Sonraları, Venezüella halkı için, Guatemala'daki faşist diktatörlüğe karşı, Amerikan emperyalistlerinin saldırısına karşı dayanışma eylemleri örgütlendi.

Sömürgelerin ve bağımlı ülkelerin sendikalarıyla kurulan bağlar ve işbirliği, bunların emperyalist ezgiye ve tekelciliğe karşı, ulusal bağımsızlık, özgürlük ve toplumsal ilerleme için verdikleri savaşımla kardeşçe dayanışma, Bulgaristan sendikalarının uluslararası faaliyetlerinde merkezi bir yer tutmaktadır.

Proletarya enternasyonalizminin ve sınıf dayanışmasının önemli bir göstergesi, Bulgaristan sendikalarının, Fransız egemenliğine karşı savaşım veren Cezayir halkına kardeşçe yardımları olmuştur. Bulgaristan sendikaları, DSF tarafından 7-14 Mart 1957 olarak ilan edilen Cezayir halkının savaşımıyla dayanışma haftasına aktif bir şekilde katılarak, birçok toplantılar düzenlediler ve önemli miktarda maddi yardım topladılar. *Trud* gazetesi ve diğer sendikal yayınlar okuyucularına Cezayir halkıyla dayanışma kampanyasıyla ilgili düzenli bilgi verdiler. Bul-

garistan sendikaları MK, Kızıl Haç'la birlikte Cezayir halkına 150 tondan fazla ve 1.5 milyon leva değerinde üç parti yiyecek, elbise ve ilaç gönderdiler. Daha sonraki yıllarda, 200.000 leva daha gönderildi. Özel pullar basıldı ve bunlardan elde edilen parayla 9000 leva değerinde elbise satın alınarak Cezayir'e ulaştırıldı.

Sendikal birlik için savaşım

Bulgaristan sendikalarının tüm tarihi ve özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki tarihi, sendikal birliğin kurulması için verilen savaşımla örülüdür. Bulgaristan Sendikaları, Dünya Sendikalar Federasyonunun kurucularındandır. 1945'de Londra'da yapılan hazırlayıcı uluslararası sendikal konferansta ve DSF'nin kuruluş Kongresi'nde yeralmışlardır. Bulgaristan sendikalarının delegasyonları, bu forumlarda yalnızca, kurulması düşünülen federasyonun demokratik yapısına ilişkin program taslağını ve tüzüğü desteklemekle kalmadılar. Bulgaristan'daki durumu dünya kamuoyuna tanıtmak için enerjik çalışmalarda yürüttüler. Bulgaristan sendikalarının temsilcileri, radyodaki konuşmalarında, röportajlarında ve delegelere ayrılmış gazete sütunlarında, Bulgaristan'daki gerçek durumu aydınlattılar. İSGB'nin delegeleri, dünya kamuoyuna Bulgaristan'daki durum hakkındaki gerçeği ilk kez bu konferansta açıkladılar ve uluslararası gericiliğin Bulgaristan halkına karşı sürdürdüğü iftiraları ve provokasyonları gözler önüne serdiler. O günlerde, İSGB'nin faaliyetleri, Bulgaristan'ın uluslararası konumunun sağlamlaşmasına ve 1947 Şubatında, Paris'te bir barış antlaşması imzalanmasına önemli ölçüde katkıda bulunmuştur.

Bunu izleyen yıllarda, Bulgaristan sendikaları, Amerikan sendika yöneticilerinin düşmanca faaliyetlerini teşhir etmede aktif bir yer aldılar. İSGB'nin ikinci Kongre-

si'nde okunan bir raporda şöyle deniyordu: Biz, DSF içinde ayrılık yapan girişimlere, diğer ülkelerdeki merkezi sendikal örgütlerle birlikte, farklı sendikalar arasındaki ve hatta tek tek işletmeler arasındaki bağları güçlendirerek ve genişleterek karşı çıkmalıyız.

Dünya Sendikaları Federasyonu'nun İkinci Kongresi'nden önce ve kongre sırasında İSGB, sendikal birliğin önemini vurgulayan konuşmaların yapıldığı ve telgrafların onaylandığı toplantıların ve gecelerin örgütlenmesi gibi çeşitli faaliyetlere girişmişti.

Bulgaristan sendikaları bu birlik politikasını, DSF'nin çeşitli girişimlerine aktif bir şekilde katılarak ve farklı devletlerin sendikalarıyla iki taraflı işbirliği geliştirmek suretiyle daha sonraları da sürdürdü. 1956'da, DSF'nin 8. oturumu Sofya'da yapıldı. Bulgaristan ayrıca, İSGB'nin ve uluslararası sendikal örgütlerin diğer girişimlerine de ev sahipliği yapmıştır.

Bulgaristan sendikalarının uluslararası faaliyetinin artmasının ve uluslararası saygınlığının yükselmesinin bir kanıtı, savaştan sonraki ilk yıllarda Bulgaristan sendikalarının bağlarını sürdürdüğü diğer ülkeler sendikalarının sayısı bir elin parmakları kadarken, 1957'nin Nisan ayında yapılan İSGB'nin Dördüncü Kongresinde belirtildiğine göre, yalnızca Üçüncü ile Dördüncü Kongre arasındaki dönemde 43 ülkeden 1726 kişinin katıldığı 207 delegasyonun Bulgaristan'ı ziyaret etmiş bulunması ve yurt dışında 740 kişinin katıldığı 172 delegasyonun ve grubun gönderilmiş olmasıdır.

Bu dönem boyunca, Bulgaristan sendikaları, geçmişteki devrimci sendikaların enternasyonalist geleneklerini daha yüksek bir düzeye çıkarmışlardır. İSGB, bunun için sağlam bir temel hazırladı ve uluslararası işbirliğinin ana biçimlerini ortaya çıkardı. Ayrıca uluslararası faaliyetle ve işçi sınıfının uluslararası sendikal birliği için verilen savaşımda deneyim kazandı. Bulgaristan sendikalarının bu faaliyeti, daha enerjik ve sürekli bir şekilde sonraki yıllarda da sürdü.

YEDİNCİ BÖLÜM

GELİŞMİŞ SOSYALİST TOPLUMUN KURULMASI

1. SOSYALİZMİN UTKUSUNUN KOŞULLARININ DOĞMASI VE GELİŞMİŞ SOSYALİST TOPLUMUN KURULMASINA BAŞLANMASI

Ülkenin gelişmesinde yeni bir dönem ve sendikalar

1958 yılı genel olarak, Bulgaristan'ın sosyalizm doğrultusundaki gelişmesinde bir dönüm noktası olarak kabul edilir. 1958 yılı ülke tarihinde büyük bir olaya --utkuya ulaşmış sosyalizmin kongresi olarak bilinen, Bulgaristan Komünist Partisi 7'nci Kongresi'ne-- işaret eder. Ülkedeki yönetici politik gücün bu en yüksek formunun böylesi bir adla anılmasının nedeni, burada ilk kez, Bulgaristan'da sosyalist üretim ilişkilerinin bir utku kazanmış olduğunun açıklanması olmasıdır. Hem kasabalarda hem de köylerce üretim araçları halkın malı --tüm halkın (devletin) mülkiyeti ve kooperatifler-- haline geldi. Kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemi kapanmıştı. Sosyalist üretim tarzı tam utkuya ulaşmıştı.

Sosyalizmin ulusal ekonominin tüm alanlarındaki başarıları emekçi halkın durumunda meydana gelecek köklü değişiklikler için koşullar yarattı. Bunun yanısıra insanın insan tarafından sömürülmesi tamamen ortadan kaldırıldı. Emekçi halkın yaşamının sürekli iyileşmesi için önkoşullar hazırdı. 1957'de Bulgaristan'ın ulusal geliri, 1939'

dakinden 2-3 defa daha büyüktü.(1) ulusal gelirdeki bu hızlı artış kapitalistlerin değil, köy ve kent emekçilerinin çıkarınaydı.

Bununla birlikte, yeni toplumsal sistemin utukusu, Bulgaristan'da sosyalizmin tamamen kurulduğu anlamına gelmektedir. Bu daha çok, sanayinin tümüyle gelişmesi, tarımın modernleşmesi, Bulgaristan'ın modern bir sanayi ve tarım ülkesi haline dönüşmesi için olanaklar açmıştır.

Bulgaristan'da sosyalist üretim ilişkilerinin utkuya ulaştığı sonucuna varan BKP 7'nci Kongresi, ülkenin yeni bir gelişme aşamasına, "sosyalist toplumumuzun yeni maddi ve kültürel zenginlikler yaratacağı bir döneme"(2) girdiğini, böylelikle de daha sonra komünizme adım adım geçişi gerçekleştireceğini ilan etti. Yani BKP 7. Kongresinde bu dönemin adı tam olarak konmadı. (Bu daha sonra yapılmıştır.) Komünizmin kurulmasının ön gereği olan gelişmiş sosyalist toplumunun(3) kurulması üzerinde duruldu.

Gelişmiş sosyalist toplumun kurulmasının en karakteristik özellikleri, bilimsel teknik devrimin etkisi altında üretici güçlerin hızla gelişmesi, sosyalist toplumsal ilişkilerin billurlaşması, halkın maddi ve kültürel yaşam düzeyinin yükselmesi, sosyalist demokrasinin geniş ölçekli yaygınlaşmasıdır.

1) **7 th Congress of the BCP, Verbatim Records**: s. 1959, p. 30
2) **Programme of the BCP (BKP Programı)** s. 1971, p. 41. Burda şöyle yazar: kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminin başarılı bir şekilde tamamlanmasının ve sosyalist üretim ilişkilerinin kesin utkusunun kamu yaşamı sisteminin tümündeki nicel ve nitel dönüşümlerin bir sonucu olarak Bulgaristan Halk Cumhuriyeti yeni bir gelişme aşamasına-ileri sosyalist toplumun kurulması aşamasına- girmiştir
97) T. Jivkov, **Report of the CC of the BCP to the 7 th Party Congress** (BKP MK'nin 7'nci Parti Kongresine Sunduğu Rapor) s., 1958, p. 10, s. 106.

Bunun yanısıra, gelişmiş sosyalist toplumun kurulması aşaması, kamu örgütlerinin artan rolleri tarafından da karakterize edilmektedir. Nesnel bir zorunluğun sonucu olarak ortaya çıkan kamu örgütleri, sosyalizmin ve komünizmin kurulması için emekçi halkı harekete geçirmede, işçi sınıfını ve halkı canlandırmada büyük bir rol oynamaktadırlar.

Bulgaristan sendikalarının burıda önemli bir rolleri vardır. Sendikaların, işçiler ve memurlar üzerindeki etkileri ve saygınlıkları büyüdükçe, bizzat sosyalist toplum daha güçlenmekte ve daha yekpare bir toplum haline gelmekte, emekçi halk sosyalizm kuruculuğu doğrultusunda daha iyi harekete geçirilmekte, ulusal gelir daha da hızla büyümekte ve halkın maddi ve kültürel genlik düzeyi durmaksızın yükselmektedir.

Bunun içindir ki BKP. devrimci geleneğine uygun olarak gelişmesinin her aşamasında sendikaların amaçlarının, işlevlerinin ve görevlerinin açıklanmasına, onların çalışmaları için en uygun koşulların yaratılmasına büyük bir dikkatle eğilmiştir.

Üçüncü Beş-Yıllık Plan hedeflerinin öngörülen süreden önce tamamlanması için

BKP'nin 7'nci kongresi, Bulgaristan'da sosyalizm kuruculuğunun ilerletilmesinin, ağır sanayiye ve herşeyden önce makine üretimine, demir ve demir dışındaki metalürjiye, kimya sanayisine, enerji üretimine ve kömür madenciliğinin gelişmesine öncelik verilerek sürdürülmesini kararlaştırdı. Üretim araçları üretiminin yüzde 77, tüketim araçları üretiminin ise yüzde 50 artması planlanmıştı. Tarımda tahıl sorunu ve ayrıca büyükbaş hayvan yetiştiriciliği için yem alanı sorunu çözümlenmeliydi. Kongre, emekçi halkın maddi genlik düzeyinin daha da artırılması

için yapılan girişimleri onayladı. Ulusal gelir ve halkın gerçek geliri oldukça yükseltilmeliydi.

Ulusal gelirin bölüşümünde, üretimin durmaksızın genişlemesi ve halkın genlik düzeyinin yükselmesi için başlıca ön koşul olan tüketimin büyümesine paralel olarak sosyalist birikimde yüksek oranlara ulaşılmalıydı.

Sonradan Ulusal Meclis tarafından onaylanan üçüncü beş yıllık plan hedeflerine ulaşılması ve bu hedeflerin aşılması için gerekli olan başlıca koşul, emekçi halkın ve onun örgütlerinin, üretimin ve devletin yönetimine katılmasını daha da genişletmekti. Kongre, sendikaların çalışmalarına büyük bir değer biçti ve onlara, çalışmaları ve genişletilmiş hakları için doğmuş bulunan elverişli koşullardan yararlanma ve gerek yönetim faaliyeti açısından gerekse ekonomik faaliyet açısından örnek birer Leninci okul olarak ortaya çıkma gibi temel görevler verdi.(98)

Sendikaların, BKP 7'nci Kongresi'nden sonraki çalışmalarının belirgin özelliği, işçilerin yaratıcı coşkusunun, sanayideki rezervlerin kullanılması doğrultusuna doğrudan yöneltmeyi başarmış olmalarıdır. Bu sıralarda, Üçüncü Beş yıllık plan hedeflerinin aşılması için söz veren tek tek işçilerin ve işçi gruplarının girişimleri, sendikal örgütler içine *toptan* yayılmıştı.(99)

Sosyalist sistemin yarattığı olanakları ve emekçi halkın deneyimlerini gözönüne alan BKP MK 1958'in Ekim ve Kasım, 1959'un Ocak aylarında yapılan plenumlarında ülkenin hızlandırılmış ekonomik gelişimi için bir program hazırladı ve kamu yönetiminin arındırılması sürecine önderlik etti. Hızlandırılmış gelişme politikası, üretim güçlerinin hızlı gelişmesi ve halkın maddi ve kültürel gereksinimlerinin daha büyük oranlarda karşılanması hedeflerine ulaşmanın gerekli bir sonucudur. Hızlandırılmış

98) **History of the Trade Union Movement in Bulgaria** (Bulgaristan'daki Sendikal Hareketin Tarihi), s. 1973, p. 100.

99) **Fifth Congress of the Bulgarion Trade Unions** (Bulgaristan Sendikaları'nın Beşinci Kongresi), s., 1961, p. 15.

ekonomik gelişmenin ön koşulları sosyalist toplumsal ilişkilerin utkusuyla yaratılmıştı.

Sendikal organlar ve örgütler, "Beş yıllık plan programlanan süreden önce yaşama geçirelim"(100) belgesinin önemini doğru bir şekilde değerlendirdiler. Sendikaların ve onlarla işbirliği halindeki işletme, atölye ve vardiya yönetim organlarının girişimiyle, üretimdeki rezerveleri kullanma komisyonları kuruldu. İşçilerin, planın üç yılda yaşama geçirilmesi olanağını tartıştıkları genel toplantılar ve üretimle ilgili toplantılar düzenlendi. Yalnızca 1959' un son üç ayı içinde, işçiler, mühendisler teknisyenler, ve memurlar üretimdeki rezervlerin kullanılması için 210.000 öneride bulundular. Bulgaristan'da, hiçbir zaman, bu kadar kısa bir süre içinde, çalışmanın, üretimin ve teknolojinin örgütlenmesinin geliştirilmesi, teknolojinin yenilenmesi ve verimin artırılması, çalışmanın, hammaddelerin ve enerjinin idareli kullanılması ve işletmelerin gerek iş gücü kaynaklarının gerekse maddi kaynakların azami düzeyde kullanılması için bu kadar çok öneri yapılmamıştı.

70.000 kadar işçi girişimi bu öneriler temelinde gerçekleştirildi ve bunların çok büyük bir ekonomik etkisi oldu.(101)

Bu sırada, işiçi sınıfnın yükselmiş politik ve üretimle ilgili faaliyeti, geniş bir ölçekte gelişen ve yeni biçimlerle zenginleşen sosyalist yaratıcı-yarışmada dile gelir. Kullanılmış ve denenmiş çalışma yöntemleri yaygın bir şekilde kullanıldılar. Yeni girişimler doğdu. Tek tek işçiler tarafından değil tüm işçi grupları tarafından, normların büyük ölçüde aşılmasını amaçlayan karmaşık ekiplerin kurulması fikri hızla yayıldı. Metallerin ve öteki hammaddelerin idareli kullanılması girişimi birçok kişi tarafından desteklendi.

100) **A.G.E. p. 15**
101) **History of the Trade union Movement** (Sendikal Hareketin **Tarihi) p. 703**

Üçüncü Beşyıllık planın yaşama geçirilmesi savaşımında sendikalar, iller arasında sosyalist yarışımlar örgütlenmesi girişimini destekledi. Bu, illerde ve kasabalarda --işletmeler, atölyeler ve ekipler arasında-- yaratıcı-yarışıma hareketinin yaygınlaştırılmasının yeni bir biçimiydi.(102)

Sosyalist çalışma ve vurucu komünist çalışma için kurulan ekipler, üçüncü Beş yıllık plan'ın programlanan süreden önce tamamlanması ve rezervlerin kullanılması için ulusal ölçüdeki hareketin hızla yayılması hedeflerine yönelik olarak ortaya çıkan en çarpıcı örneklerdir. Teknik ilerlemeyle çalışmanın üretkenliğinin durmaksızın artması ve üretimde plan hedeflerinin tümünün aşılması için verilen savaşım bunların kalbi ve özüdür. Sonraları, sosyalist yaratıcı-yarışmanın bu iki biçimi komünist çalışma hareketi içinde karışıp birleşeceklerdi.

Bu aşamada, sendikalar, rayonelleştirme ve yenilme hareketinin genişlemesine ve yayılmasına büyük bir özen gösterdiler. Sendikalar, bu sonuca ulaşmak için farklı biçimler kullandılar. İşçi hareketinin rasyonelleştirme hareketinin ve yenilik getirme hareketinin halk tarafından denetlenmesinin yanısıra, rasyonelleştirme görevleri vb. arasında yarışmalar da düzenlediler.

Üçüncü Beş yıllık plan dönemi içinde, sendikalar üretimle ilgili toplantıları, toplu iş sözleşmelerini ve işçileri olsun memurları olsun üretimin sevk ve idaresi içine çekmenin diğer biçimlerini geliştirdiler.

İşçi sınıfının kahramanca çalışmasının bir sonucu olarak, Üçüncü Beş yıllık plan 1960'da tamamlanmıştı. Sanayi üretiminin, 1962'de, 1957'deki düzeyi yüzde 60 geçmesi planladığı halde, 1960'da bu 1957'deki düzeyi yüzde 68 geçmişti.(103)

Üçüncü Beş yıllık plan'ın hızla gerçekleştirilmesi için

102) **History of the BCP** (BKP Tarihi) (İngilizce basımı), p. 623

103) **Rabotniçesko Delo** gazetesi, No. 363, 29 Aralık 1959

verilen savaşın, sendikalar için önemli bir okul, sosyalizm kuruculuğunun programda öngörülenden daha kısa bir zamanda gerçekleştirilmesinin dayattığı büyük görevlerin yerine getirilmesinde başarılı bir deneyimdir. Üretimdeki rezervlerin rasyonel kullanımı için verilen savaşın, sendikaların, ekonomik görevlerin özünü çok iyi kavradıklarını ve bunları işçilere çok iyi açıkladıklarını, işçilerin önerilerine büyük bir özenle eğildiklerini ve işçi girişimlerinin yaygınlandırılması yolu üzerindeki engellerin üstesinden gelmek çabalarında kararlı olduklarını göstermiştir.

Bunlarla aynı zamanda, işçi sınıfının maddi durumunun ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi ile ilgili bir çok önlem alındı. 1959'da BKP MK bakanlar konseyinin ve Bulgaristan Sendikalar'ı MK'nin çalışmanın karşılığının ödenmesine dayalı sistemin geliştirilmesine ve işçilerin, mühendislerin, teknisyenlerin ve büro emekçilerinin ücretlerinin yükseltilmesine ilişkin bir kararnamesi yayınlandı.(104)

Bu noktada, BKP MK politik bürosu'nun 1960'da işyeri güvenliğinin kararlı bir şekilde sağlanmasına ilişkin olarak aldığı karardan sözetmek gerekiyor. Karar şunu belirtiyordu: "Ülkenin hızlandırılmış ekonomik gelişimi politikasının yaşama geçirilmesinde, iş yasası'nı ihlal eden ve işgünü uzunluğunu artırmak suretiyle, fazla mesainin yığınsal kullanımı yoluyla işçileri yorgun düşürecek bir politika sürdürmedik ve sürdürmiyeceğiz, ancak biz çalışmanın örgütlenmesinin sürekli yenilenmesi için teknolojinin en geniş kullanımına ve geliştirilmesine yönelik politikayı sürdürüyoruz ve sürdüreceğiz. Parti MK, Parti örgütlerini iş yasalarının kesinlikle gözetilmesi için uzlaşmaz bir savaşım sürdürmekle ve bunları ihlal edenlere ve çalışma koşullarını iyileştirmeyi başaramayanlara kar-

104) **CSA**, file 1, op. 74 A.U. 91, parts 10-11.

şı sert önlemler almakla görevlendirmişti."(105)

Dördüncü Beş-Yıllık Plan ve sendikalar

Lenin'in de belirttiği gibi, yeni toplumsal sistemin utkuya ulaşmasının en önemli önkoşulu çalışmanın üretkenliğinin hızla yükselmesidir. Bu olmadan toplumsal ürün ve ülkenin ulusal geliri gerekli oranlarda yükselemez. BKP MK Birinci Sekteri Todor Jivkov, 1961 Mayısında, Bulgaristan sendikaları MK plenumundan önce yaptığı konuşmada, sendikaların birinci derecede önemli görevlerini başarmak için yapacakları çalışmalarla ilgili olarak şunları söylemiştir: "Çalışmanın üretkenliği sendikaların çalışmalarının merkezinde olmalıdır. Emekçi halkın çabalarının, yetkenlerinin, bilgisinin ve zekasının harekete geçirilmesi için sendikaların tüm eğitim çalışmaları bir tek hedefe, çalışmanın üretkenliğinin keskin ve durmaksızın arttırılması ve daha ileri başarılar için başlıca önkoşul olan teknolojik ilerlemenin hızlandırılması, hedefine yöneltilmelidir.(106)

Sendikalar, sanayi üretiminde yüzde 70'lik tarımsal üretimde yüzde 45'lik ve sermaye yatırımlarında yüzde 70'lik bir artış öngören ve 1961-1965 yılları arasını kapsayan Dördüncü Beş yıllık plan'ın görevlerinin yerine getirilmesinde kuşkusuz önemli bir rol oynamışlardır.(107)

BKP ve hükümet, ülke sanayinin gelişmesiyle, tarımdaki atılımla ve Bulgaristan'ın Ekonomik Yardımlaşma Konseyi'nin bir üyesi olarak uzmanlaştığı alanlarla ilgili

105) **Archives of the CC of the BTU. Materials on the 11th Cougress** (BS MK Arşivi. 11'nci Kongre Materyalleri), Mayıs 1961

106) T. Zeivkov, **Report of the CC of the BCP to the 8th Party Congress** (BKP MK'nin 8'nci Parti Kongresine Sunduğu Rapor), 1962, p. 34

107) **Congress of the Bulgarian Trade Unions** (Bulgaristan Sendikaları Kongresi), p.18

somut sorunların çözümünü sağlamak amacıyla büyük çabalara girmişti. Böylesi çabaların meyvalarının alınabilmesi için ülkedeki makine yapımı artan oranlarda geliştirilmeliydi. Bu ise makine yapımına temel olan demir ve demir dışı metalürjinin, enerji santrallerinin, kimya sanayinin geliştirilmesini gerekli kılıyordu. Bulgaristan'ın sanayi gücünün genişletilmesi ve halkın yaşam düzeyinin durmaksızın yükseltilmesi için daha büyük paylar ayrılmasına olanak verebilecek yüksek çalışma üretkenliğine ve büyük bir ulusal gelir düzeyine sahip modern bir sanayi ve tarım ülkesi haline dönüşmesi, tüm doğal, maddi kaynakların, işgücü ve finans kaynaklarının tamamen harekete geçirilmesi gerekiyordu. İşçi sınıfının yaşamsal çıkarlarını dile getiren sendikalar, tüm örgütsel eğitim faaliyetlerini işçi sınıfının yaratıcı enerjisinin yükseltilmesi görevine tabi kılmalıydılar.

23-25 Kasım 1961'de yapılan Bulgaristan Sendikaları Beşinci Kongresi, emekçi halkın Dördüncü Beş yıllık plan'ın yaratıcı bir şekilde yaşama geçirilmesine isteyen coşkulu atmosferi içinde geçti. Bu sıralarda sendikaların 1.583.473 üyesi vardı; ya da başka bir deyişle sendikalar 10 işkolu sendikasında örgütlenmiş olan sanayi ve büro emekçilerinin yüzde 94'ünü birleştiriyorlardı. Kongrede, işçi sınıfının, sosyalizm kuruculuğu görevinin başarılmasında kaydettiği büyük başarı dile getirildi. Kongre ulus ölçüsündeki sosyalist yaratıcı-yarışmanın temeli üzerinde çalışmanın üretkenliğinin hızlı bir şekilde yükseltilmesini tüm sendikal örgütlerin temel görevi olarak kabul etti.

Sendikalar, bu politikanın sürdürülmesinde çok büyük bir rol oynamışlardır. Sendikaların Beşinci Kongre'den sonraki faaliyetlerinin karakteristik bir özelliği, ön saflarındakilerin deneyimlerinin incelenmesi ve yaygınlaştırılmasıdır. Üretimde ön saflardakiler arasında, deneyimi yığınsal pratiğe dönüştürmeye yardım eden deneyiminizi ve bilginizi diğer insanlara geçirin" vecizesi altında geniş bir hareket başladı. Bu, düşük ve yüksek üre-

tim sonuçları arasındaki farkı silmek için verilen bir savaşımdı.

Farklı sanayi kollarında, büyük ekonomik öneme sahip olan yeni girişimler başladı ve bunlar geniş ölçüde yaygınlaştılar. Yüksek teknoloji ve kullanıma göstergeleri sağlayın makinelerin ve araç gereçlerin üretilmesi savaşını daha somut biçimler aldı ve bu makine yapımında daha büyük bir anlam kazandı. Üretim kapasitelerinin azami kullanımının sağlanması fikri enerji üretiminde geniş ölçüde uygulanmıştı kimya sanayindeki işçiler arasında optimum bir iş düzenine ulaşmak için bir yarışma başlamıştı. Metalurji alanında çalışan işçiler arasındaki makinaların ve araç gereçlerin en iyi kullanımı yarışması çok etkiliydi.(108)

Teknik ilerleme sorunları, sendikaların çalışmaları içinde büyük bir yer tutmaktadır. Sendikalar MK rasyonelleştirmenin ve yenilemenin en yüksek bir verim düzeyine ulaştırılması için bir yaratıcı-yarışma hareketi örgütledi ve teknik ilerleme için kurulan sosyalist timlerin ve rasyonelleştirme timlerinin sürdürdükleri faaliyetlerin genişlemesine aktif bir şekilde yardım etti. Bunlar teknik ilerleme sorununu ortak çabalarla çözümleyen araştırmacıları, uzmanları ve üretimde ön safta olanları birleştirdiler. Rasyonelleştirme ve yenileme görevlilerinin, 1961'in sonbaharında yapılan Ulusal Konferansı'nın bu bağlam içinde büyük bir önemi vardır.(109)

Halk sosyalizm kuruculuğu bürolarının, ekonomik analizlerle görevli büroların ve gerek mühendislerin gerekse teknisyenlerin gönüllü bir şekilde çalışmasının diğer bi-

108) **Archives of the CC of the BTU, Materials of the National Conference** (BS MK Arşivi, Ulusal Konferans Materyalleri).

109) D. Mordanov-**The Role of the Trade Unions in the Construction of Socialism AUS-1963** (Sendikaların Sosyalizmin kurulmasındaki rolü, 1948-1963), s. 1966, pp. 154-167

çimlerinin kurulması, teknik alanda uzmanlaşmış aydınların değerli girişimleridir.

Komünist çalışma hareketi, üretim alanındaki işçilerin yaratıcı faaliyetlerinin yaygınlaşmasında büyük bir rol oynamıştır. Bu, toplumun çıkarlarını, tek tek işçilerin çıkarlarıyla birleştirmiştir. Bu sosyalist yaratıcı-yarışmanın yeni, yüksek bir biçimi olarak ortaya çıkarken, daha yüksek üretkenlik için verilen savaşımla halkın kültürel ve teknik bilgi düzeyinin yükseltilmesi çabalarını nesnel bir şekilde bağlamıştır. Üretimin daha da geliştirilmesi ve ilerletilmesi için gerekli olan maddi ve moral itici gücü komünist çalışma hareketinde açık bir şekilde vardı. 1964 Mayısında yapılan Komünist çalışma hareketine katılanlar'ın Birinci Ulusal Kongresi, bunun yayılması için büyük bir rol oynamıştır.

Üretimde düzneli bir ilerleme ve işçilerin teknik eğitimi, sendikaların çalışmaları içinde büyük bir yer tutmaktadır. İişçiler arasında teknik bilginin yayılması için bir okul kuruldu.

Böylece, sosyalizmin güçlü maddi ve teknik temelinin kurulması savaşımı, sendikaların Dördüncü Beş Yıllık Plan dönemindeki çalışmalarının özü haline gelmiştir.

Bu aşamada görülen sendikaların kültürel yığın çalışmalarının yeni bir yanı onun üretimin sorunlarıyla, işçi sınıfının ekonomik ve teknik eğitimini geliştirmeyle, kültürel yaşamı zenginleştirmeyle, birçok eylemcinin bu alanlarda çalışmasını sağlamayla daha yakın bir bağı olmasıdır. Sendika binaları, emekçi halkın kültür düzeyini yükseltmenin yetenekli genç insanların keşfedilmesinin ve yetiştirilmesinin merkezleri haline gelmişti. Bilim emekçilerinin, uzmanların ve üretimde ön saflarda olanların binlercesini içine alan merkezi ve yerel konferansçı gruplar oluşturulmuştu. İşçilerin çalışmayla ilgili eğitimine ve zayıf çalışma disiplinine karşı savaşıma daha büyük bir dikkat gösteriliyordu. Sendikalar, sanayi ve büro emekçileri arasında kültür-fiziği ve sporun yığınsal bir şekilde

gelişmesine katkılarını arttırdılar.(110)

Sendikalar işyeri güvenliğinin sağlanması halkın genlik düzeyinin yükseltilmesi, emekçi halkın eğlenme gereksinimlerinin giderilmesi, sağlığının korunması ve iyileştirilmesi gibi konulardaki çalışmalarını geliştirdiler. Sendikalar bu faaliyetlerinde devlet tarafından da desteklendiler yalnızca 1963'de, halkın genliği için tahsis edilen paranın toplam değeri 301.042.000 levadır. Böylece, Bulgaristan halkın genliğe kavuşturulması açısından dünyada önde gelen ülkeler arasına katıldı.(111)

1963 Ağustosunda, mavi ve beyaz yakalı emekçilerin sağlık durumlarının ve çalışma yeteneklerinin korunması sorunlarının tartışıldığı bir sendikalar MK özel plenumu yapıldı. Madencilikte, makine yapımında, metal işlerinde, ulaşımda ve konut yapımında iş güvenliğinin sağlanması konusunda geniş önlemler alındı.(112)

Üretim güçlerinin hızlı gelişmesi sosyalist üretim ilişkilerinin netleşmesi kamu yönetiminde pek derin değişiklikleri gerektiriyordu. BKP MK bilimsel - teknik devrimin etkisi altında gelişen süreci tam zamanında inceledi ve yönetimin bilimsel düzeyini yükseltmek için önlemler aldı. Bu alandaki en önemli girişim, 1964'de uygulanmış olan yeni bir ekonomik mekanizmanın denenmesidir. Bunun ana öğeleri şunlardır: Oldukça ayrıntılı plasidir. Bunun ana öğeleri şunlardır: Oldukça ayrıntılı planlama yöntemlerinin uygulanması, özellikle kavramların

110) **Archives of the cc of the BTU, Matemals of the Sth cc Plenum** (BS MK Arşivi, 5'nci MK Plenumu Materyalleri, Nisan, 1963.

111) **Archives of the cc of the BTU, Materials of the 6 th cc Plenum** (B5 MK Arşivi, 6'ncı MK Plenumu Materyalleri) Ağustos, 1963.

112) **History of the Trade Union Movement** (Sendikal Hareketin Tarihi) p. 726.

içeriklerinin belirlenmesi, ülkenin sosyo-ekonomik gelişimi için uzun vadeli tasarıların ve karmaşık planların yapılması kendi kendine hesap verme sisteminin uygulanması ve ekonomik faaliyetin verimini artırmak için bir maddi teşvik sistemlerinin kurulması, ücretlerin elde edilen ekonomik sonuçlarla bağlantılı hale getirilmesi, maddi üretim alanında sosyalist demokrasinin ilerletilmesi.

İşçiler, sendikaların enerjik katılımları ile işletmelerin sevk ve idaresine katılacak olan ve ekonomik alandaki yöneticileri bağlayıcı kararlar alma hakkına sahip olan kendi organlarını seçmeye başladılar. Bu organlar (mavi ve beyaz yakalı emekçilerin genel toplantıları, ekonomik komiteler ve ekonomik konseyler) pratikte hızla kuruldular ve üretimin örgütlenmesinin gelişmesine çalışmanın üretkenliğinin yükselmesine, ulusal gelirin büyümesini sağlamaya ve ayrıca işçileri ve memurları doğrudan etkileyen sorunların çabuk ve doğru bir şekilde çözümlenmesine aktif bir şekilde katkıda bulundular.(113)

Sendikalar, çok ve çeşitli faaliyetler sürdürmeye devam ettiler. Yeni ekonomik mekanizma konusunun tanıtılmasında aktif bir rol oynayarak Dördüncü Beş Yıllık Plan hedeflerine ulaşılması ve bu hedeflerin aşılması için sosyalist yaratıcı-yarışmayı hızlandırdılar ve örgütsel, kültürel ve eğitsel çalışmalarını geliştirdiler. Bütün bunlar, 9-12 Mayıs 1966'da yapılan Sendikalar Altıncı Kongresi'nde bildirilmişti. Bu sırada, sendikaların, tüm sanayi ve büro emekçilerinin 14 işkolu sendikasında örgütlenmiş bulunan yüzde 95'ini kapsayan 2.250.262 üyeleri vardı.(114)

113) **Sixth Congress of the Bulgarian Trade Unions** (Bulgaristan Sendikalarının Altıncı Kongresi), 5., 1966, pp. 102-192.

114) **History of the BCP„ Verbation Records**, s. 1967, p. 670-671.

2. GELİŞMİŞ SOSYALİST TOPLUM KURUCULUĞUNUN DAHA DA İLERLETİLMESİ

Ulusal ekonominin güçlendirilmesi için

Bulgaristan, Dördüncü Beş Yıllık Plan yıllarında, sosyalizm kuruculuğu doğrultusunda ileriye doğru yeni bir adım attı. Ulusal üretim hacmi yüzde 51 yükseldi, ulusal üretim hacminin yıllık ortalama büyüme hızı yüzde 8.6'ya ulaştı. Aynı dönem içinde ulusal gelir yüzde 38 arttı ve yılda ortalama yüzde 7'lik bir büyüme hızına ulaştı. Bu yolla, Bulgaristan, en yüksek ekonomik gelişme oranına sahip ülkeler arasına girdi.

Bu sıralarda, ulusal ekonominin yapısında derin değişimler oldu. Ulusal üretimin, en ilerici ve gelişmeye eğilimli kollarında yaratılan bu bölümü hızlı bir şekilde büyüdü. 1965'de halkın üretiminin yüzde 60'ından fazlası ve ulusal gelirin hemen hemen yarısı sanayi tarafından yaratılmıştı.(115)

Kaydedilen başarılar, BKP'nin 1966 Kasımında yapılan 9'uncu Kongresi'nin --başlıca görevi, maddi ve teknik temelinin kurulmasını ilerleterek Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nde sosyalist bir toplumun kurulmasını, sosyalist toplumsal ilişkilerin geliştirilmesini, emekçi halkın sosyalist bilincinin yükseltilmesini ve tüm bunların sonucu olarak halkın yaşam düzeyinin yükseltilmesini sürdürmek olan-- Beşinci Beş Yıllık Plan boyunca ülkenin gelişmesi için yönergeler kabul etmesini kolaylaştırmıştır.(116)

115) **9 th Congress of the BCP, Verbation Records,** s. 1967, p. 647.

116) **History of the Trade Union Movement** (Sendikal Hareketin Tarihi), pp. 736-737.

BKP'nin 9'uncu Kongresi, gelişmiş sosyalist toplumun kurulması politikasında yeni bir yaklaşımı belirledi. Bu, ulusal ekonominin tüm kollarının kesin olarak güçlendirilmesi ve çağdaşlaştırılması, çalışmanın üretkenliğinin ve özellikle ulusal ekonominin verimliliğinin yükseltilmesi görevini ortaya çıkardı. Bu politika, ülkede oluşan köklü nesnel değişiklikler tarafından ön plana çıkarılmıştı.

1965'e kadar işçi sayısının arttırılması, daha fazla enerji ve maddi kaynak kullanılması, üretim için daha büyük fonlar ayrılması gibi yaygın etkenler özellikle ekonominin hızlı gelişmesi için kullanıldı. Sonra, ekonominin gelişmesi için teknik ilerleme temeli üzerinde çalışmanın üretkenliğinde hızlı yükselmeler sağlanması, işçilerin vasıflarının yükseltilmesi, makinelerin, becerilerin, ham maddelerin, insan gücünün ve çalışma zamanının daha etkin bir şekilde kullanılmasının sağlanması gibi yoğun etkenlerin kararlılıkla kullanılması gerekmiştir.

Sendikaların çalışmaları bu görevler üzerinde odaklanmıştı. Sosyalist yaratıcı-yarışma daha büyük bir yığınsal karakter kazandı ve daha aktif bir hale geldi. Makine yapımı ve konut yapımı alanındaki temel uğraşlarda en iyi işçiler tarafından yüksek üretkenlik için, ekonomik ve yüksek kaliteli iş için yarışmalar düzenleniyordu. Hafif sanayide, üretimin makinalaştırılmasının ve otamasyonun gözden geçirilmesi ve bazı teknik ve ekonomik alanlarda üretim indekslerinin saptanması gerçekleştirildi.(117)

Sendikalar, ön saflardakilerin deneyimlerinin incelenmesi, yaygınlaştırılması ve uygulanması çalışmalarını geliştirdiler. Üretimin teknik ve ekonomik indeksleri açısından dünya düzeyine ulaşmak için büyük ekonomik etkiye sahip bazı girişimler ilerletildi. Sendikalar, üretimin kalitesini arttırmak için çeşitli girişimler yaptılar ve gerek

117) **Archives of the cc of the BTU. Materials of the 6 th Plenum** (B5 MK Arşivi. 6'ncı Plenumu Materyalleri) Ağustos 1967.

enerjiden gerekse hammaddelerden tasarruf edilmesi için bir savaşım sürdürdüler.(118)

Bulgaristan sendikaları, emekçi halk arasında teknik ve ekonomik bilginin yayılmasına ve emekçilerin mesleki eğitimlerinin yükseltilmesine çok büyük önem verdiler. Böylece, 1967'de 580.000 kadar insan üretim sistemi ve teknik eğitim içinde yer aldı ve 60.000 sendika militanı, ulusal ekonominin sevk ve idare mekanizmasını inceledi.(119)

Sendikaların üretim alanındaki çalışmaları, tümüyle ulusal ekonominin güçlendirilmesi sorunun çözümlenmesine yöneltilmişti. Dikkatlerin, teknik ilerlemenin sorunları, üretimin örgütlenmesinin geliştirilmesi, çalışmanın üretkenliğinin yükseltilmesi ve hammadde ve enerji kullanımının azaltilması üzerinde topladılar. Bu, ülkenin daha da serpilip gelişmesi için, emekçi halkın maddi ve kültürel yaşam düzeyinin düzenli bir şekilde yükseltilmesinin ön koşullarını yaratmak için gerekliydi.

Gelişmiş sosyalist toplumun kurulması aşaması kamu yönetimi sisteminin daha da saflaştırılmasını gerektiriyordu. Bu, üretim güçlerinin hızlı geliştirilmesi sosyalist üretim ilişkilerinin yerleşmesi ve sosyalist demokrasinin ilerletilmesi için zorunluydu. Tüm bunlar, da da etkin bir yönetim örgütünün oluşturulmasını ve böylece sosyalist toplumsal sisteminin büyük olanaklarının elde edilmesini ve azami kullanımının sağlanmasını olanaklı kılan yüksek bir düzeye varmışlardı. BKP MK'nin 1968 Temmuzunda yapılan tarihsel Plenum'u bu soruna ayrılmıştı.

Bulgaristan'da, üretim güçlerinin güncel durumu ile uygunluk içinde olması gereken birleştirilmiş kamu yönetimi sisteminin arındırılması aşağıdaki başlıca sorun-

118) A.G.E.

119) T. Jivkov, **Guidelines for the Fruther Development of the Administrative System of our Society.** (Toplumumuzun Yönetim Sisteminin daha da Gelişmesi için Yönergeler) 5., 1968, pp. 114-115.

ların çözümlenmesini gerektiriyordu. Yeni ekonomik mekanizmanın tamamen kurulması, rasyonel bir işlev sağlanması için yönetimin örgütsel yapısının geliştirilmesi, demokratik merkeziyetçilik ilkelerinin gözetilmesi ve yüksek derecede etkin birleştirilmiş bir enformasyon sisteminin kurulması.

Gelişmiş sosyalist toplumun kuruluş aşaması, sosyalist demokrasinin daha da ilerletilmesini, halk örgütlerinin rolünün yükseltilmesini ve bunların toplumun yaşamına katılmalarının genişletilmesini gerektiriyordu. Tüm bunları gözönüne alan Temmuz Plenumu, yığın örgütlerinin aşağıdaki görevleri yerine getirmelerini kararlaştırdı. Kamu yönetimindeki rollerinin artması, göreceli bağımsızlıklarının güvence altına alınması ve halkın kendi içinde örgütlenmiş olan katmanlarının yaşamsal çıkarlarının daha iyi savunulması için olanakların yaratılması. (120)

Temmuz Plenumu, sendikaların, kamu yönetimi sistemi içindeki rollerinin yükseltilmesine belirli bir özen gösterdi. BKP MK Birinci Sekreteri Todor Jivkov Plenuma sunduğu raporda bunun anlamını açıkladı: "Bu herşeyden önce işçi sınıfının, --yeri ve mesleği açısından en ilerici sınıfın-- toplumumuzun egemen sınıfının rolünün yükseltilmesi demektir. O, yalnızca en devrimci sınıf olmakla kalmayıp aynı zamanda teknik ilerlemenin sürdürücüsü, bilimin ve tekniğin başarılarının uygulanmasının bir savaşçısıdır. Bu, sendikaların ve çalışmalarının Lenin'in 'bir komünizm okulu, yönetimi için bir okul' şeklindeki tanımına tümüyle uygun olacakları anlamına gelmektedir." (121)

Temmuz Plenumu'nda, sosyalist yaratıcı-yarışmaya yeni bir yaklaşım formüle edildi. Dikkatler, "yaratıcı-yarışmanın Parti'nin ve hükümetin ekonomik politikasının bütünleyici bir parçası haline dönüştürülmesinin ona daha büyük bir ekonomik karakter kazandırılmasının,

120) A.G.E. p. 116.
121) T. Jivkov, **Guidelines...**, p. 132.

onun mümkün olduğu ölçüde ekonominin gelişmesinin yoğun etkenleriyle bağlanmasının, moral, ideolojik ve eğitsel yanlarının daha da yükseltilmesinin ve yaratıcı-yarışmanın bu gereklere uygun olan ölçütlerinin saptanmasının"(122) gerekliliğine çekilmişti.

Sosyalist yaratıcı-yarışmanın ekonomik işlevinin belirtilmesinin, emekçi halkın, tüm ekonomi kollarının yoğun gelişmesi açısından sosyalist ekonominin büyük kaynaklarının azami ölçüde kullanımı ve çalışmanın üretkenliğinin hızla yükselmesi doğrultusunda düzgün bir şekilde yönlendirilmesi açısından büyük bir önemi vardır.

Temmuz Plenumu, sendikaların koruyucu işlevinin güçlendirilmesinin gereğini vurguladı. Bu, kamu yönetiminin tüm düzeylerinde sendikaların rolünün ve öneminin yükseltilmesinin ve emekçi halk üzerindeki etkilerinin arttırılmasının ilerletilmesi ve bu temel üzerinde, emekçi halkın üretimin sevk ve idaresine daha büyük ölçüde katılmasının elverişli koşullarının yaratılması demektir.

Temmuz Plenumu kararlarının sosyalist toplumumuzun bundan sonraki gelişimi üzerinde güçlü bir etkisi olmuştur. Bilimsel bir temel üzerine kurulmuş yönetim sisteminin yaşama geçirilmesi sosyalizmin nesnel yasalarının tümüyle ortaya konulması ve Bulgaristan halkının maddi ve manevi potansiyelinin yeni bir kabarışı ve serpilip gelişmesi için ortam yaratmıştır. Plenum'un aldığı kararların sendikalar açısından da büyük bir önemi vardır. Bu kararlar, onların tarihsel rolünün onaylanmasında yeni bir adımı belirtmektedir. Kamu yönetiminin iyileştirilmesi ve sosyalist demokrasinin geliştirilmesi, Beşinci Beş Yıllık Plan döneminin yıllık plan hedeflerine ulaşmasına ve bu hedeflerin aşılmasına yönelik çalışmalar için çok elverişli koşullar yarattı. Sosyalist yaratıcı-yarış-

122) 12 th Plenum of the cc of the BTU (BŞ MK'nin 12'nci Plenumu) Sofya, 1970, p.18.

ma daha güçlü bir ekonomik kaarkter kazandı ve onun sürdürülmesinin ve elde edilen sonuçlarının değerlendirilmesinin ölçütleri ve göstergeleri de değişti. Üretimde, dünyada varolan teknik ve ekonomik göstergeler, işçilerin vaadlerinde açıklanan ölçütler ve kalite göstergeleri haline geldi. (123)

İşletmeler, bölgeler ve ekonomik birlikler tarafından beş yıllık plan hedeflerinin aşılması için sürdürülen hareket daha da yayıldı. Bu Bulgaristan'daki sosyalist devrimin 25'inci yıldönümünün ve Lenin'in doğumunun 100. yılının kutlanması sırasında daha da yoğunlaştı. Sendikalar taarfından desteklenen birçok girişimler ortaya çıktı. Bulgaristan Sendikaları MK işçi sınıfının yaratıcı çalışmalarını ödüllendirmek için bir altın yıl nişanı dağıtılmasına karar verdi. Sosyalist yaratıcı-yarışma hareketinde kazananlar bir çalışma övgü belgesiyle ve beş yıllık planın öncüsü şeref ünvanıyla ödüllendirildiler.

Mühendisler ve teknik eleman kadroları, rasyonelleştirme ve yenileştirme hareketlerine daha aktif katılmaları için işçilere doğrudan yardımda bulunarak teknik ilerleme ve daha yüksek çalışma üretkenliği için iş gücü ve personel planlarının geniş kullanımını sağladılar. (124)

Bütün bunlar, emekçi halkın, genliğinin artmasının öncelikle kendi çabalarına --daha büyük ulusal gelişim sağlanmasına-- bağlı olduğunu çok iyi anladığının bir ifadesidir. Öyle ki, emekçi halkın çalışması, bu beş yıllık plan döneminde, ücretleri azaltmadan haftalık çalışma süresinin beş güne düşürülmesine olanak sağladı. Bu önce ekonominin yoğun gelişmesinin sağlandığı ve çalışmanın üretkenliğinin artırıldığı Gabrovo ve Stara Zagora bölgelerinde uygulanmaya başlandı. Beşinci Beş Yıllık Plan yıllarında, sendikaların faaliyetleri işçi sınıfının önündeki

123) History of the trade union movement... p. 753.
124) **10 th Congerss of the BCP. Verbation Records**, s, 1971, p. 39-40.

başlıca sorunların çözümlenmesi üzerinde toplanmıştı. Tüm bunlar, onların gelişmiş sosyalist toplumun kurulmasındaki rollerini yükseltilmesine yardımcı olmuştur.

BKP'nin Onuncu Kongresi ve sendikaların görevi

BKP'nin 1971 Nisanında yapılan 10'uncu Kongresi halkımızın yakın çağlar tarihinde büyük bir yer tutmaktadır. Bu, ülkemizin gelişmesinde kaydedilen yeni büyük başarıları dile getirmiştir. Beşinci Beş Yıllık Plan'ın görevleri başarılmıştır. 1960 ve 1970 arasında, topyekün ulusal üretim yüzde 55.7 arttı. Ulusal gelir planda öngörülen yüzde 50 yerine, yüzde 52'lik ya da her yıl için yüzde 8.7'lik bir büyüme gösterdi. BM verilerine göre bunlar, aynı dönem içinde dünyada görülen en yüksek ekonomik büyüme oranlarındandır. Ulusal gelirdeki büyümenin yüzde 97.5'i çalışmanın üretkenliğindeki yükselişin bir sonucu olarak elde edilmiştir. Sanayi üretiminin toplam hacmi yüzde 67, sermaye yatırımlarının hacmi ise yüzde 60.6 yükselmiştir.(125)

Kongre, Altıncı Beş Yıllık Plan (1971-1975) arası için yönergeler kabul etti ve halkımızın önüne yeni, daha da büyük perspektifler açtı. Üretim güçlerinin ve üretim ilişkilerinin düzeyini dünya bilimsel - teknik devriminin koşullarında ülkenin olanaklarını ve derinleşen sosyalist bütünleşmeyi gözönüne alan Kongre, yeni ekonomik planların aşağıdaki temel sosyo-ekonomik görevlerini tanımladı: Halkın büyüyen maddi ve kültürel gereksinimlerini fazlasıyla karşılanmasının ve bilimsel-teknik devriminin sonuçlarının geniş kapsamlı kullanımı temeli üzerinde halkın sosyalist uyanıklığının yükselmesinin sağlanması, çalışmanın üretkenliğinin yükseltilmesi ve hızlı ekonomik büyüme.(126)

125) A.G.E., p. 800
126) A.G.E., pp. 801-805.

1970 yılıyla karşılaştırıldığında, Bulgaristan'daki temel fonların 1975'de yüzde 48-50, ulusal gelirin yüzde 47-50, sanayi üretiminin yüzde 55-60 ve tarımsal üretimin yüzde 17-20 artması planlanmıştı.(127)

Ulusal ekonominin tamamen güçlendirilmesi Altıncı Beş Yıllık Plan'ın belirgin bir özelliğidir. Ulusal ekonominin büyümesinin hemen hemen tamamen çalışmanın üretkenliğinin arttırılması yoluyla elde edilmesi planlanmıştı.

BKP'nin 10'uncu Kongresi, içinde Bulgaristan işçi sınıfının ve onun öncüsünün (BKP'nin) 1891'de 'işçilerin kurtuluşu işçilerin kendi davalarıdır' diyen ilk pragramının kabul edilmesinden bu yana geçtikleri yiğitlik dolu yolun bir bilançosunu çıkarıldığı BKP Programı'nın kabul edilmesine tanık oldu.

BKP Programı, günümüzün reel sosyalizmin ve komünizmin kurulması gibi en büyük sorunlarına bir yanıt verdi. Gelişmiş sosyalist toplum ve onu kurmanın somut yolları gibi önemli sorunlar büyük bir teorik derinlikle aydınlatıldı. Program, olgun sosyalist toplumun kurulmasını yakın tarihsel görev olarak saptadı. Üretim güçlerinin gelişmesi ve sosyalist üretim ilişkilerinin yerleşmesi, toplumsal yapıdaki dönüşümlerin sağlanması ve halkın yaşam düzeyinin yükselmesi, bilimin ve eğitimin ilerletilmesi, komünist eğitimin ve kültürel faaliyetlerin geliştirilmesi ve sosyalist demokrasinin ilerletilmesi sorunları gözler önüne serildi.(128)

BKP Programı, emekçi halkı, sosyalist gelişme yolunun derin bilgisiyle silahlandırdı. Onlara, insanlık tarihinde en hakça sistem olan komünizmin kurulması için büyük yaratıcı güçleri ve enerjiyi seferber eden durum perspektifler verdi.

127) **Programme of the BCP** (BKP Programı), s. 1971, pp. 49-110.

128) **Statistical Yearbook of the People's Rebuplic of Bulgaria** (Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nin İstatistiki Yıllığı), 5, 1972, p. 66.

10'uncu Kongre, yığınsal örgütlerin ve herşeyden önce Bulgaristan sendikalarının sorunlarına belirli bir dikkat gösterdi. Sendikaların, sosyalist demokrasinin ve tamamen kamu yönetimi sisteminin daha da gelişmesinde ve ilerlemesinde oynadıkları rolleri ve önemleri BKP Programında ve Kongre'nin diğer dökümanlarında belirtildi. Bu görüş açısından, gelişmiş sosyalist toplumun kurulması aşamasında sendikaların yeri, rolleri ve işlevi saptandı.

Sendikaların rolünün artırılması, işçi sınıfının -yeri ve tarihsel görevi açısından en ilerici sınıf, toplumsal ilerlemenin taşıyıcısı, gelişmiş sosyalist toplumda yönetici toplumsal güç- rolünün artırılmasıyla koşullanmıştır. Toplumumuzdaki en devrimci sınıf olarak durumunun korunması ve geliştirilmesi yoluyla işçi sınıfı, artan bir şekilde teknik ilerlemenin taşıyıcısı haline dönüşmeye başladı ve bilimsel teknik devrimin ilerletilmesine ve bunun başarılarının üretime uygulanmasına daha da aktif bir şekilde katıldı.

Bizzat işçi sınıfı sosyalizmin gelişmesiyle birlikte gelişti. Bu herşeyden önce onun nitel ve nicel büyümesiyle açıklanıyordu. 1971'de üretim alanında 1.756.200 işçi çalışıyordu ve bunlar ulusal ekonominin farklı kollarında çalışanlar toplamının yüzde 42'sini oluşturuyordu.(129) İşçi sınıfının sayısal gücünün artması eğilimi yoğunlaşmanın bir sonucu olarak büyüme oranının düşmesi olgusuna karşın gelecekte de görülebilir.

Aynı zamanda, işçi sınıfı içinde nitel değişiklikler meydana geldi. Bilimsel-teknik ilerlemenin etkisi altında yeni üretim araçları yaratılacak ve uygulanacak, yeni sanayi kolları ortaya çıkacak, çalışmanın karakterinde, üretimin örgütlenmesinde ve sevk ve idresinde nitel değişiklikler oluşacaktır. Tüm bunlar, yüksek beceri, eğitilmiş ve vasıflı yeni tip bir işçinin biçimlenmesi demektir. Gerçekte bütün bunlar işçi sınıfı içinde derin nitel de-

129) Programe of the BCP..., p. 98.

ğişikliklerdir. Gelişmiş bir sosyalist toplumun kurulması süresinde bu dönüşümler daha da hızlanacaklardır. İşçi sınıfı bilimsel-teknik devrimin daha da güçlü bir itici gücü olacak ve bu toplumsal gelişmede onun önder rolünün dışa vurma biçimleri üzerinde bir etki yapacaktır.

Bu yolda, sendikaların toplumsal temelinin ve faaliyet alanlarının genişletilmesi, sosyalist demokrasinin ilerlemesine paralel olarak rollerinin ve öneminin yükseltilmesinin nesnel bir önkoşuludur.

Sendikaların, gelişmiş sosyalizmin kurulmasındaki rolüne ve önemine ilişkin fikirleri, 10'uncu Kongre'nin dökümanlarında daha ayrıntılı olarak incelendi. Program'da şöyle deniyordu: "Sendikaların çalışmaları, sendikaları bir komünizm okulu, bir yönetim okulu olarak tanımlayan Lenin'in görüşlerine tamamen uygun olmalıdır. Bu yüzden Bulgaristan sendikaları, sosyalist yaratıcı-yarışmanın örgütlenmesini geliştirmeli, teknik ilerlemenin sorunlarının çözümlenmesi için emekçi halkın yaratıcı enerjisini harekete geçirmeli, üretimde ön safta olanların deneyimlerini irdelemeli, özetlemeli ve yaygınlaştırmalıdırlar."(130)

Bunun yanısıra toplumsal mevzuat ve iş mevzuatı alanlarında ve bunların gözetilmesinde, emekçi halkın yaşam tarzı sorunlarının çözümlenmesinde, tüm halkın görevlerinin gerçekleştirilmesi için çalışmayla işçilerin kişisel çıkarları için çalışmasının her zamankinden daha sıkı bir şekilde birleştirilmesinde de sendikaların rolü yükseltilmeliydi. Program, emekçi halkın eğitilmesinde, dinlenme gereksinimlerinin karşılanmasında, çalışma ve kamu mülkiyeti açısından komünist tavırların oluşturulmasında sendikalara önemli görevler veriyordu.

130) **Rabotniçesko Delo** gazetesi, No. 57, 26 Şubat 1972.

Altıncı Beş-Yıllık Planın yaşama geçirilmesi savaşımında

10'uncu Parti Kongresi'nin aldığı kararlar, Bulgaristan'daki emekçi halkı büyük ölçüde hoşnut kıldı. Bunların etkisi altında, politik faaliyetleri arttı. Ülkedeki tüm değişiklikleri yansıtan yeni Anayasa'nın kabul edilmesi için yapılan referandum da buna yardımcı olmuştur. Yüksek devlet organlarında önemli dönüşümler yapıldı. Ulusal Meclis'in rolü yükselmişti. Halk yönetiminin sürekli bir şekilde çalışacak yüksek bir organ olarak bir Devlet Konseyi kuruldu. Devlet organları saflaştırıldı ve dikkatler demokrasinin ilerletilmesi üzerinde toplandı. Devlet organlarının halkın devleti ilkesini gözeterek kurulması bu sonuç doğrultusunda özgür bir karardır. Bu, yönetimin başlıca sorunların çözümüne halkın daha aktif katılımının sağlanması demektir. Yeni Anayasa, sendikalara yasa önerme hakkını verdi.

BKP'nin 10'ncu Kongresinden sonara, sendikalar özellikle ekonomik planın yaşama geçirilmesi için sanayi ve büro emekçilerinin harekete geçirilmesini ve bunların yaratıcı girişkenliğinin daha da yaygınlaştırılmaları sorunlarının üzerine gittiler. Yaratıcı-yarışma yığınsal bir karakter kazandı. Teknik ilerlemenin hızlandırılmış yükselişinin önemli sorunlarına, çalışmanın örgütlenmesinin geliştirilmesine, yeni ürünlerin ve tekniklerin inceden inceye işlenmesine ve uygulanmasına, çalışma zamanının en verimli kullanımına, üretimin niceliğinin yükseltilmeisne ve gerek hammaddelerin gerekse enerjinin idareli kullanılmasının gerçekleştirilmesine büyük dikkat gösterildi.

Pernik ilinde 1971 Aralığında yapılan, işçilerin ve üretimde ön safta olanların katıldığı toplantı, sosyalist yaratıcı-yarışmanın daha yüksek bir düzeye çıkarılmasında önemli bir rol oynadı. Bu ildeki işçilerin en aktif kesimi tarafından başlatılan ulusal ölçüdeki yaratıcı-yarışma

için verilen söz ve çağrı, sosyalist yaratıcı-yarışmanın gelişmesi ve yaygınlaşması için çoğunlukla yeni bir formülasyon içeriyordu. BKP ve sendikalar, onun içindeki yeni öğeleri hemen değerlendirdiler ve ilerlemesi için tam destek ve geniş olanak sağladılar.

Sosyalist yaratıcı-yarışma için yeni bir dönem başlıyordu. Yaratıcı-yarışma, üretime ayrılmış olan katma rezervleri içeren işgücünün genişlemesi planı temelinde sürdürülmeye başlandı. Bu devlet planının yaratıcı bir tarzda doğrulanmasıdır ve emekçi halkın daha iyi çalışına ve daha büyük maddi ve kültürel zenginlik yaratma çabalarını ifade etmektedir. Bu yolla, işçi sınıfı devlet politikasının oluşmasını etkiledi.

Tarihsel gelişmenin her aşamasında sendikaların öneminin yükseltilmesi için önlemler alma geleneğine her zaman sadık kalan BKP MK, 1972 Şubatında, "Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nde Gelişmiş Sosyalist Toplumun Kurulması için Savaşımda Sendikaların en Önemli Görevlerine ve Çalışmalarının Yönetilmesine İlişkin" bir kararnamenin kabul edildiği özel bir plenumu yapıldı.

Bu döküman, sendikalar için büyük ilkeli ve pratik önemi olan birleşik bir programdı. Bu, sendikal faaliyetlerin askıda olan birçok sorununa yanıt verdi ve gelişmiş sosyalist toplumun kurulması aşamasında sendikaların rollerini yükseltmenin yollarını gösterdi, çalışmalarından çıkan en önemli sonuçları özetledi, temel işlevlerinin somut içeriğini ve karakterini tanımladı ve sendikaların en önemli görevlerini belirtti.

Kararnamede, sendikaların, sosyalist sistemin olgunluk derecesinin yükselmesine paralel olarak rollerini pekiştirilmesi ve gerek toplumsal ilişkilerin gelişmesine gerekse yeni insanın eğitilmesine katkılarının ilerletilmesi planlanmıştı. Onların, kamu yönetiminin her alanında aktif olarak yer almaları daha gerekli olacaktı. Onların daha enerjik olarak üretimin sevk ve idaresinde yer almaları, ise, tümüyle toplumsal gelişme üzerindeki etkileri için yeni olanaklar açacaktı.

Bu çok önemli döküman sendikaların gelecekte, ülkenin ekonomik ve kültürel politikasının biçimlenmesinde, emekçi halkın çıkarlarını ilgilendiren kararların alınmasında, halk denetiminin biçimlerinin zenginleştirilmesinde, sosyalist demokrasinin daha da genişletilmesinin ve ilerletilmesinin koşullarının sağlanmasında oynayacakları rolü belirledi.

Sendikaların temel işlevleri (Üretim, ekonomik, koruyucu, ideolojik, eğitsel, örgütsel ve uluslararası işlevleri) Şubat plenumunun kararnamesinde ayrıntılı olarak incelenmişti.

Bu noktada, sendikaların, sosyalizm koşullarında iki katlı alan kazanan geleneksel bir işlevinden (koruyucu işlevinden) sözetmeye değer; Sendikalar, kırtasiyeciliğin ve çarpıtmaların görünmesine karşı uzlaşmaz bir savaşım verecek, emekçi halkın çalışma koşullarının, yaşam tarzının tatillerinin ve sağlık servislerinin geliştirilmesine yönelik sürekli çabalarla emekçi halkın yasal haklarını ve çıkarlarını korumalıdırlar. Öte yandan, sendikalar, iş disiplini ve davranış normları ile uyuşmayan birtakım kimselerin eylemlerinden halkın, işçilerin ve devletin çıkarlarını da korumalıdırlar. Ya da Lenin'in koyduğu gibi sendikalar, işçilerin çıkarlarını kendilerinden "Korumak"ta ve sosyalist devletin işçilerin kendilerinden "korumak"ta önemli bir etkendirler.

Sendikaların daha önceki haklarına yeni haklar ve yükümlülükler eklendi. Sendikalara, iş güvenliği, sağlık normları ve çalışma koşulları için gerekli olanlar karşılanmadığı zaman projelerin kabul edilmesini, işletmelerin, makinelerin ve araç gereçlerin kullanılmaya başlanmasını durdurma olanağı verildi. Sendikaların, Memurların ve ekonomik organların, iş güvenliğini ve emekçi halkın çalışmasını ve yaşamını ilgilendiren yasal olmayan kararlarını ve emirlerini durdurma hakkı, ayrıca sendikaların il konseylerine, ilk komitelerine ve merkez komitelerine de tanınmıştı. Mavi ve beyaz yakalı emekçiler, yersiz emirleri durdurma hakkı olan sendika yönetimlerinin bilgisi ol-

madan işten çıkartılamazlardı. İş güvenliği üzerindeki denetim sisteminin tümü sendikalara emanet edilmişti. Sendikaların, çalışma ücretinin saptanmasına, konut yapımı fonlarının dağıtımı sorunlarının çözümlenmesine, vb. katkıları arttırıldı.(131)

BKP Programı'yla ve Şubat Plenumu'nun kararlarıyla silahlanan Bulgar Sendikaları, (BS) Yedinci Kongresi'ni 7-10 Mart 1972'de yaptı. Bu sıralarda, mavi ve beyaz yakalı emekçilerin ve aydınların yüzde 96.6'sı olan 2.740.900 üyeleri vardır.

Kongre, dikkatini hem başarılar hem de kusurlar üzerinde odaklaştırdı ve sendikaların çalışmalarını daha da geliştirmek, onların sosyo-ekonomik ve kültürel kuruculuğun tüm alanlarındaki etkinliğinin güçlendirilmesi için gerekli önlemleri saptadı. BKP'nin 10'ncu Kongresi Şubat plenumu tarafından ileri sürülen yönergeleri somut bir şekilde irdeledi ve sendikaların önde gelen görevlerini ve bunların gerçekleştirilmesi için izlenecek yolları ayrıntılı olarak gösterdi.

BKP MK'nin Şubat plenumu ve Sendikalar'ın Yedinci Kongresi, Bulgaristan sendikalarının faaliyetlerinde köklü değişikliklere yolaçmak için başlatılan bu büyük çalışma ve savaşımda yeni bir aşamanın başladığına işaret etti ve sendikaların gelişmiş sosyalist toplumun kurulmasındaki önemlerini belirtti.

BKP MK'nin Şubat Plenumu'nun ve BS Yedinci Kongresi'nin aldığı kararların uygulanmasında işçi sınıfı ve emekçi halk, işgücü genişletme planlarını gerçekleştirmeyi ve hatta bazı indekslere göre belirlenen hedeflerie aşmayı başararak, Altıncı Beş Yıllık Plan'ın yaşama geçirilmesine katkıda bulundu.

Sendikalar, devlet organlarıyla, ekonomik organlarla ve diğer halk örgütleriyle ortak çalışmalarını geliştirmek için enerjik önlemler aldılar.

131) **Troud** gazetesi, No: 38, 14 Şubat 1973.

Bu yaratıcı-yarışmanın yarışmacı karakterinin yükselmesine yolaçtı. Bu yarışmaya katılma için yapılan anlaşmalar yoluyla 470.000 işçi ve uzman, 53.000'nın üstünde tim ve atölye ve 3500 işletme ve tarım sanayi kompleksleri bununla ilgilendiler.(132)

Sosyalist yaratıcı-yarışmanın dönüşümü, onun örgütlenmesine ve yönetimine yeni yaklaşım, her işçinin ve uzmanın yaratıcı olabilmesi için yararlı bir temel haline geldi. Şubat plenumundan ve sendikalar Yedinci Kongresi'nden sonraki yıl, ekonomik örgütlerin, Parti örgütlerinin ve sendikal örgütlerin ortak çabalarının bir sonucu olarak çok geçmeden ulusal ölçekte yaygınlaşan yeni girişkenliklerin ortaya çıkmasına tanık olundu.

Ulusal girişkenliğin büyük önemi, ekonominin iş üretkenliğinin hızlı yükselişiyle ilgili stratejik hedefine doğrudan bağlılığı tarafından belirlenmiştir. Bunlar, işçi sınıfının dikkatini ve yaratıcı çalışmasını, her çalışma yerinde teknik ilerleme, elde edilebilir olanakların en etkin kullanımı, kullanılmakta olan tekniklerin geliştirilmesi, çalışma sürecinde yoldaşça yardımlaşma için üretimin, çalışmanın ve yönetimin bilimsel örgütlenmesinin uygulanması üzerinde topladılar.

Sendikalar, sorunların çözümü, işgücü genişletmesi, planlarının inceden inceye hazırlanması, iş üretkenliğinin yükseltilmesi, rasyonelleştirme ve yenileştirme hareketinin ilerletilmesi için daha enerjik bir şekilde çalıştılar. 1942'de 115 milyon levalık bir ekonomik etkiye sahip olan öneriler yapıldı. Bunların değeri 1971'dekinden yüzde 33 daha fazlaydı. Sendikal örgütlerin, ekonomik komitelerle ve konseylerle çalışmaları ve üretimle ilgili toplantıların rolü yükseltildi. Emekçi halkın ekonomi bilgisini yükseltmek ve ekonomik mekanizmayı karmaşık bir tarzda uygulamak için büyük çabalar gösterildi.

1973'de, Sovyetler'de üretimde ön saflarda olanların deneyimlerinin irdelenmesi ve uygulanması üzerine iyi bir

132) **Troud** gazetesi, No: 38, 14 Şubat 1973.

çalışma yapılmıştı. Hemen hemen tüm iller, büyük sayıda kasaba ve işletme Sovyetler Birliği'ndeki illerle, kasabalarla ve işletmelerle dostça bağları sürdürdüler. Lenin'in gönüllü çalışma günleri, kamu yararı için komünist iş günleri haline geldi. Bu yolla yakın dostluk ve karşılıklı yardım, yaratıcı-yarışmanın biçimlerini çoğaltmaya ve zenginleştirmeye yardım etti ve emekçi halkın yaratıcı faaliyetini yükseltti.(133)

1974 Martında yapılan Ulusal Parti Konferansı, gelişmemizin iş üretkenliğinin yükseltilmesi olan başlıca sorunun çözümlenmesinin yollarını ve araçlarını belirtti. Parti, devlet ve sendika yönetimlerinin ve örgütlerinin, tüm emekçi halkın çabaları ve yaratıcı enerjisi bunun üzerinde odaklanmıştı.

1974 altın yılı, Bulgaristan halkının tümü için yararlı ve yaratıcıdır. Ekonomi, yüksek ve düzenli oranlarda gelişmeye devam etti. Ulusal gelirde, 1973 yılına göre yüzde 7.5'lik bir artış görüldü ve bu büyümenin yüzde 97'si daha yüksek iş üretkenliğiyle sağlanmıştı. Bulgaristan işçi sınıfı sözünü şerefle yerine getirdi. Yalnızca sanayi, ulaşım ve konut yapımı alanlarında, hammaddelerden, yakıttan ve enerjiden 114 milyon leva değerinde tasarruf edilmesi gerçekleştirildi. Tarımda ve ulusal ekonominin diğer kollarında da başarılar kaydedildi. Beş yıllık plan dönemi boyunca, Kozlodovi yakınlarında ilk nükleer tesis, Balkanlardaki en güçlü tesis olan Babok Dol termoelektrik istasyonu, kimya tesisleri, bir hidro elektrik enerji santrali vb, çalışmaya başladı.(134)

Ulusal Parti Konferansı'nın kararlarının uygulanması için teknik ilerlemenin ateşli savaşçılarının öncülerinin ve yaratıcılarının yeni müfrezeleri, yüksek iş üretkenliği için üretimdeki sosyalist yaratıcı-yarışmada ön saflarda olanlara katıldılar. Bu ön saflarda olanlar ordusu, halkı-

133) A.G.E., No. 86, 30 Nisan 1975.
134) **Troud** gazetesi, No. 86, 30 Nisan 1975.

mızın en büyük zenginliğidir. Bunlar, halkın sosyalist mülkiyet, disiplin ve çalışma karşısındaki yeni tutumunun bir örneğidirler. 675 kadar sosyalist çalışma kahramanı ve ülkedeki en büyük yükselmeye işaret eden Georgi Dimitrof düzeninin 1882 sürdürücüsü, tüm halkın çalışma ordusunun saflarına katıldı. Üretimde ön safta olanların 17.000'den fazlası, 55 işletmenin işçilerinin oluşturduğu 1200 tim ve vardiyalar beş yıllık plan hedeflerine programlanan süreden önce ulaştı. Yeni girişkenlik doğmuştu. Ön saflarda olanların deneyimleri geniş bir şekilde uygulandı. Üretimdeki en iyi ve en deneyimli ustalar deneyimlerini ve bilgilerini genç işçilere aktararak, onlara işçi sınıfının meziyetlerini ve iyi geleneklerini aşıladılar.(135)

Ön saflarda olanların ve emekçi halkın milyonlarcasının yaratıcılığı ve girişkenliği, Altıncı Beş Yıllık Plan için hazırlanan planın başarılmasında, ulusal ölçüdeki sosyalist yaratıcı-yarışmada ve iş üretkenliğinin yükseltilmesi hareketinde tam olarak görüldü. Sosyalist yaratıcı-yarışma hareketi ulusal bir karakter, daha büyük bir perspektif ve önem kazandı; ekonominin yoğun etkinleriyle, işçi gruplarının yakın görevleriyle, emekçi halkın komünist bir ruhla eğitilmesiyle daha iyi bağlandı. 1972 Aralığında, BKP MK sosyalizmde, toplumsal üretimin yakın hedefinin halkın gereksinimlerinin karşılanması olduğunun ve yeniden üretim sürecinin tüm aşamalarındaki ve evrelerindeki faaliyetlerin buna uydurulacağını dile getiren formülasyonundan türeyen geniş kapsamlı bir programı, halkın genlik düzeyinin yükseltilmesi amacıyla kabul etti. Bu program, BKP'nin insanlığı korumaya yönelik politikasının özünün ve hedeflerinin inandırıcı bir şekilde ifade edildiği dikkate değer bir dökümandır. Onun gerçekleşmesi tüm halkın bir davası emekçi halkın yetenekle-

135) **Archives of the cc of the BTU. Assessment of the International Activity of the BTU in 1974** (BŞ MK Arvişi. BŞ'nin 1974'deki Uluslararası Faaliyetlerinın Değerlendirilmesi.)

rinin ve yaratıcı girişkenliğinin yaygınlaştırılması için güçlü bir itici güç haline geldi.

Halkın yaşam düzeyinin yükseltilmesi için hazırlanan Aralık Programı çok geçmeden ürünlerini verdi. 1973'de 1.300.000 mavi ve beyaz yakalı emekçinin ücretleri, Bakanlar Konseyi'nin ve Sendikalar Merkez Konseyi'nin bir kararnamesiyle yükseltildi. 300.000 kişinin emekli aylığı yükseltildi ve ailelerin kazançlarının yükseltilmesi için yeni önlemler alındı. 1973 ve 1974'de, işletmelerin çoğu, ücretleri eski düzeyinde tutarak haftada beş günlük çalışma uygulamasına geçtiler.

Halkın yaşam düzeyinin yükseltilmesi için hazırlanan Aralık Programı'nın özü olan sorunların çözümüne geniş kapsamlı bir şekilde yaklaşım, halkın gelirinin ve gereksinimlerinin karşılanması için tüketim maddelerinin sağlanmasını, çalışma süresinin kısaltılmasını, halkın ve kişilerin çıkarlarının bütünlüğünün sağlanmasını ve sosyalist demokrasinin ilerletilmesini ilgilendiriyordu.

Bulgaristan sendikaları, ekonomik planların tamamlanması için emekçi halkı harekete geçirerek, sosyalist yaratıcı-yarışmayı genişleterek, ön saflarda olanların deneyimlerini yaygınlaştırarak, teknik ilerlemelerin üretim sürecine uygulanmasına, emekçi halkın eğitiminin ve mesleki düzeyinin yükseltilmesine, onların kültürel düzeylerinin yükseltilmesine katkıda bulunarak, bu başarıların kaydedilmesinde önemli bir rol oynadılar.

İşçi sınıfının en yığınsal örgütü olan ve ülkenin aktif nüfusunun çoğunluğu kucaklayan BS'nin katkısı, toplumda sendikaların aldıkları yer, oynadıkları rol ve işlevlerinin yerine getirilmesi için kullanabilecekleri hakları tarafından belirlendi. Sendikaların, kamu yönetimi sistemi içindeki hakları, BKP MK'nin Şubat Plenumu'nun çıkardığı kararnamenin uygulanmasının ve BS'nin Yedinci Kongresi'nde alınan kararların bir sonucu olarak oldukça büyüdü. Konsey tarafından ülkenin sosyo-ekonomik gelişmesi için hazırlanan tasarılar, inceleme için hükümete sunulmasından önce, BS MK'nin Büro'suna teslim edildi.

Bu incelemeler, devlet yönetiminin tüm düzeylerinde (işletmeler de dahil olmak üzere) doğruydu. İşçi sınıfının yaşam düzeyiyle bağlı tüm temel normatif edimler Bakanlar Konseyi ve sendikaların MK'i tarafından kararlaştırılmaktaydı.

Bulgaristan sendikaları, ekonominin gelişmesi için verilen savaşımın, daha çok ve daha iyi ürünler elde edilmesinin işçilerin ve memurların maddi ve kültürel yaşam düzeylerinin yükseltilmesinin, sosyalizmde emekçi halkın çıkarlarının en iyi korunma biçimi olduğu görüşünü sürdürdüler. Bunun için sendikalar, halkın yaşam düzeyinin yükseltilmesi için hazırlanan Aralık Programı'nın biricik ön koşulu olan iş üretkenliğinin yükseltilmesi savaşımı çalışmalarının temeli olarak aldılar.

3. *ULUSLARARASI FAALİYET*

Sosyalist ülkelerle işbirliğinin güçlendirmesi yolunda ve uluslararası arenada

Bu dönem boyunca, Bulgaristan sendikalarının uluslararası faaliyetlerinin ana çizgileri şöyleydi: Sovyetler Birliği'nin ve diğer sosyalist ülkelerin sendikalarıyla ve emekçi halkıyla dostluğun, kardeşçe birliğin ve işbirliğinin ilerletilmesi ve dünya sosyalist sisteminin güçlenmesi için hiçbir çabanın esirgenmemesi; barış ve farklı toplumsal sistemlere sahip olan devletlerin barış içinde yanyana yaşaması politikasını ardıcıl ve yılmaz bir şekilde sürdürme; öteki ülkelerin sendikalarıyla çeşitli girişimleri gerçekleştirme; ulusal kurtuluş hareketlerine emperyalizme, sömürgeciliğe ve yeni sömürgeciliğe karşı verilen savaşımlara, barış demokrasi ve toplumsal ilerlemeden yana güçlere çok yönlü destek sağlama; Balkanlar ve Adriatik yöresini halklar arasında bir dostluk bölgesi haline dönüştürmek için Balkan devletlerindeki sendikalarla ve emekçi

halkla daha yakın bağların kurulması; işbirliğinin ve anlayışın geliştirilmesi için daha ısrarlı çabalar gösterilmesi.

Sosyalist ülkelerin sendikalarıyla yakın işbirliği, sosyalist devletlerin halklarının birliğinin ve dostluğunun pekişmesine, dünya sosyalist sisteminin güçlenmesine, sosyalizmin kurulması ve sosyalist ekonomik bütünlük için geniş kapsamlı programın gerçekleşmesi hareketinde yer almada deneyim alışverişine katkıda bulunmuştur.

Her yıl, sosyalist ülkelerin sendikalarıyla kurulan bağlar ve işbirliği daha somut ve yararlı bir hale getirildi. Bunlar, yalnızca merkez konseyleri tarafından değil, ayrıca işkolu sendikaları, iller ve işletmelerdeki işçiler tarafından da kurulmuşlardır. Aynı sosyo-ekonomik ve politik yapı komünizme giden yol boyunca gelişmedeki ortak yasalar, sosyalist enternasyonalizmin ve emekçi halkların ve ulusların yaşamsal çıkarlarının ve hedeflerinin özdeşliği, sosyalist ülkelerin sendikaları arasındaki bağların, kardeşçe işbirliğinin ve yardımlaşmanın genişlemesine büyük ölçüde yardım eden etkenlerdir.

Parti ve devlet politikası doğrultusunda yakın işbirliğinin bir sonucu olarak yaratılan nesnel olanakları gözönüne alan Bulgaristan sendikaları, sosyalist devletlerdeki sendikalarla işbirliğini uzun vadeli iki taraflı anlaşmalara dayandırdılar.

Kardeş ülke ve herşeyden önce Sovyetler Birliği sendikalarının deneyimleri, kollektif yaratıcı girişkenliğin ve bilgeliğin tükenmez kaynağıdırlar. Bu yüzden, Bulgaristan sendikaları bunları kullandılar ve Bulgaristan koşullarına uyarladılar.

Bulgaristan sendikaları, sosyalist ülkelerin sendikalarıyla birlikte, uluslararası sendikal birliğin kurulması, işçilerin uluslararası sendikal birliğin kurulması, işçilerin uluslararası dayanışmasının güçlendirilmesi ve pekiştirilmesi. Dünya Sendikalar Federasyonu'nun rolünün, uluslararası saygınlığının ve etkinliğinin artırılması için büyük çabalar gösterdiler. Bulgaristan sendikalarının değiş-

mez temel görevi, Sovyetler Birliği'nin ve diğer sosyalist ülkelerin sendikalarıyla dostluğun ve işbirliğinin pekiştirilmesi, sosyalist bütünlükte eşgüdümün ve buna katılımın yükseltilmesi, kapitalist ülkeler işçi sınıfının ve sendikalarının devrimci savaşımlarına desteği artırılması ve ulusal kurtuluş için verilen savaşımla dayanışmadır. Bulgaristan sendikaları, uluslararası sendikal harekete ve en önemlisi DSF'nin çalışmalarına, sendikal hareket ve işçi hareketi içindeki burjuva ideolojilerine, anti-sovyetizme, anti-komünizme, milliyetçiliğe ve oportünizme karşı savaşıma her zaman daha enerjik bir şekilde katılmaya çalıştılar. Ayrıca, Bulgaristan sendikaları, uluslararası sendikal hareket ve işçi sınıfı arasında, Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'ndeki sosyalizm kuruculuğunu, Bulgaristan halkının kaaznımlarını, ülkenin ve üretimin yönetiminde işçi sınıfının ve sendikaların büyüyen rolünü daha iyi tanıtmaya çalıştılar.

Bulgaristan sendikaları, 1965'de, Polonya, Çekoslovakya ve Almanya sendikalarının önderliğiyle yapılan, Ekonomik Yardımlaşma Konseyine üye devletlerin ve Yugoslavya sendikalarının toplantısında yer aldılar. Bu toplantı, sendikaların, üretimin sevk ve idaresindeki sosyalist yaratıcı-yarışmanın genişletilmesindeki, teknik ilerlemenin uygulanmasındaki rollerine konumlarına ve katılımlarına değindi. Ayrıca, sosyalist ülkeler sendikalarının, 1966 Ekiminde Moskova'da yapılan ve yeni ekonomok dönüşümlerin gerçekleştirilmesinde sendikaların konumu ve görevlerini inceleyen toplantısına da katıldılar.

1967'de, BS MK'nin bir delegasyonu, Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nin 50'nci yıldönümü dolayısıyla düzenlenen coşkulu Uluslararası Sendikal Toplantıda yer aldı. Bulgaristan sendikaları, Lenin'in 100'ncü doğum yıldönümünü kutlamak için, 1970'de Ulianovsk'da düzenlenen uluslararası sempozyuma da katıldılar. 6-8 Mayıs 1970'de, Varna'da, 'Sendikalar ve Sosyalizmin Kurulması' belgisi altında bir uluslararası sendikal sempozyum düzenlendi. Bu, Bulgaristan'daki sosyalist devrimin 25'nci ve Lenin'in do-

ğumunun 100'ncü yılını kutlamak için düzenlenmişti. Sempozyuma 22 ülke katıldı.

Bulgaristan sendikalarının uluslararası faaliyetleri, özellikle BKP MK'nin 972'deki Şubat Plenum'unda ve sendikaların 1972 Martında yapılan Yedinci Kongresi'nden sonra yükseldi. Bulgaristan sendikalarının uluslararası faaliyetinin içeriği ve anahatları, plenum kararnamesinin özel bir bölümünde dile getirilmişti; bunlar BS'nin Yedinci Kongresi tarafından onaylanan çözümlemede somutlaştırıldılar.

1972'den sonra, BS MK'nin uluslararası faaliyetlerinin tümü, BKP MK'nin Şubat Plenumunda ve BS Yedinci Kongresinde alınan kararlar çerçevesinde ve bunların gereklerine uygun bir şekilde sürdürüldü. Bu başta SSCB olmak üzere tüm sosyalist ülkeler sendikalarıyla kardeşçe bağların dostluğun ve işbirliğinin daha da genişletilmesine ve güçlendirilmesine yönelikti.

Böylece, 1973'de yurtdışına gönderilen 135 delegasyonun ve grubun 108'i sosyalist ülkelere ve bunun 32'si ise Sovyetler Birliğine gitti. Aynı zaman içinde, Bulgaristan'ı ziyaret eden 191 sendikal delegasyonun 151'i sosyalist ülkelerden ve 32'si de Sovyetler Birliğinden gelmiştir. Bu, işçi sınıfının ve sendikaların, gelişmiş sosyalist toplumun kurulmasındaki ve sendikaların, sosyalist yaratıcı-yarışmanın yönetime, ulusal ekonominin planlamasına ve yönetimine katılmaları, iş mevzuatının ve toplumsal mevzuatın geliştirilmesi ve emekçi halkın dinlenme gereksinimlerinin karşılanması gibi somut sorunların çözümlenmesindeki rolünün yükseltilmesiyle bağlı önemli sorunlar üzerinde deneyim alışverişine yardım etti. Ayrıca, sendikaların ideolojik, örgütsel ve uluslararası faaliyete ilişkin sorunları konusunda da olumlu deneyim alışverişi yapıldı. Delegasyon alışverişi düzeyi yükseldi.

1972'nin sonlarında ve 1973'ün başlarında, Macaristan'daki, Çekoslovakya'daki Polonya'daki ve DAC'daki sendikaların başkanları yönetimindeki resmi delegasyonlar, Bulgaristan Sendikaları Merkez Konseyi'nin daveti üzerine

Bulgaristan Halk Cumhuriyetini ziyaret ettiler ve Bulgaristan sendikalarının çalışmalarını yakından gördüler. Bu ziyaretler, bu ülkelerin emekçi halklarıyla ve sendikalarıyla dostluğun göze çarpan göstergeleri haline dönüştüler ve karşılıklı bağları ve işbirliğini daha yüksek bir düzeye çıkardılar. İmzalanan uzun vadeli anlaşmalar, 4-5 yıllık bir dönemden uzun işbirliğinin ana hatlarını belirlediler. Bu antlaşmalar büyük bir anlam kazanmış ve sendikaların tüm çalışmalarında daha iyi pratik sonuçlara ulaşmayı hedeflemişlerdi.

Ayrıca, Romanya'daki ve Yugoslavya'daki sendikalarla işbirliği için programlar kabul edildi ve bunlar temelinde, BS'nin bu iki komşu ülkenin sendikalarıyla işbirliği genişledi.

Bu politika, sonraki yıllarda daha kararlı bir şekilde sürdürüldü. Böylece 1974'de, sosyalist ülkelerin sendikalarıyla, tüm düzeylerde 274 kadar toplantı, ziyaret, konferans ve diğer girişimler örgütlenmişti ve bunlara 1905 kişi katıldı; bu toplantıların, 1075 kişinin katıldığı 115 tanesi Bulgaristan'da, 830 kişinin katıldığı 159 tanesi diğer sosyalist ülkelerde yapıldı.

Sovyetler Birliği sendikalarıyla, 1149 kişinin yer aldığı 100'den fazla çeşitli girişimler yapıldı; bunların, 855 kişinin katıldığı 45 tanesi Bulgaristan'dan, 599 kişinin katıldığı 55 tanesi Sovyetler Birliğinde olmuştu.

Bu dönem içinde, ülkemizi ziyaret eden, Romanya'daki Yugoslavya'daki, DAC'daki ve Moğolistan'daki sendikaların başkanlarının yönetimindeki delegasyonlarla ortak tebliğler yayınlandı ve işbirliği için planlar ve antlaşmalar imzalandı. 1975'de, Bulgaristan Sendikaları Merkez Konseyi'nin delegasyonları Macaristan, Kore'yi ve Moğolistan'ı ziyaret ettiler. SSCB ve Küba delegasyonları ise Bulgaristan'a resmî ziyarette bulundular, bu ziyaretlerde Ortak belgeler kabul edildi.

Karşı karşıya gelme, gerilim ve savaş politikasından detant ve işbirliğine dönmenin bir sonucu olarak, son yıllarda uluslararası arenada meydana gelen olumlu değ-

şiklikler'in farklı toplumsal sistemlere sahip olan devletlerin barış içinde yanyana yaşaması ilkesinin, özellikle Helsinki'de yapılan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansından sonra güçlendirilmesinin sendikal hareket üzerinde yararlı bir etkisi olmuştur. Sendikal bağların ve işbirliğinin yaratılması, uluslararası sendikal hareketle eylem birliğinin sağlanması ve bunun, halkların yaşamsal barış ve güvenlik sorunlarının çözümlenmesindeki rolünün ve etkinliğinin arttırılması için yeni elverişli koşullar yaratılmıştı. Tüm bunlar, Bulgaristan sendikalarının uluslararası faaliyetleri üzerinde yararlı bir etki yaptılar.

Bulgaristan sendikaları, Avrupa'daki sendika yöneticilerinin 1974 Ocağında Cenova'da yaptıkları toplantının hazırlıklarına ve gerçekleştirilmesine katkıda bulundular. Ayrıca, 28 Şubat - 1 Mart 1975 tarihleri arasında Cenova'da çevrenin ve hepsinden önce üretim çevresinin geliştirilmesinin sorunları üzerine yapılan Avrupa sendikaları konferansında da yer aldılar. Bu bağla ve diğer sosyalist ülkelerden sendikaların temsilcileriyle yapılan toplantılar 1975'te ve 1976'da da sürdü.

Kapitalist ülkelerin sendikalarıyla bağların genişletilmesi

Bulgaristan sendikaları, kapitalist ülkelerde sendikaların ve işçi sınıfının, emekçi halkın yaşamsal çıkarlarının ve istemlerinin korunması için, sendikal ve demokratik haklar ve özgürlükler için, bir demokratik ve anti-emperyalist cephe kurulması için, tekellerin egemenliğine ve sömürüye karşı verdikleri savaşımı aktif bir şekilde desteklediler.

Bu dönemde, Bulgaristan sendikaları, yalnızca Fransa'daki Genel işçi Konfederasyonu ve İtalyan genel işçi Federasyonu gibi, uluslararası sendikal hareketin ve işçi sınıfının büyük deneyimlere sahipleriyle bağlarını ve işbirliğini güçlendirmeyle ve daha yüksek bir düzeye çı-

kartmayla kalmamış, bunun yanısıra ileri kapitalist ülkelerdeki merkezi sendikal örgütlerle ve sınıfsal tabana dayalı bağlar kurdular, işbirliği yaptılar ve geliştirdiler. Bunlar arasında İngiliz ve İskoçya sendikaları, FAC'daki Alman sendikaları birliği, Japonya sendikaları dikkate değer. Üstelik bu bağlar çok aktiftiler ve değişik düzeylerde gerçekleştirilmişlerdir.

Batı Alman sendikaları birliği federal liderliğinin bir delegasyonu, 1973'ün sonunda Bulgaristan Halk Cumhuriyetini ziyaret etti. Japonya SOHIO'nun bir delegasyonu da Bulgaristan'ı ziyaret etti. BS MK'nin delegasyonları İskoçya'nın ve FAC'deki Avusturya'daki, Kıbrıs'taki ve öteki ülkelerdeki sendikaların yıllık kongre çalışmalarında yer aldılar. Çeşitli sendikalar arasındaki bağlar ve işbirliği yükseldi. İngiltere'deki, Belçika'daki, FAC'deki, Avusturya'daki, İsveç'teki, Norveç'deki, vb. Çeşitli sendika delegasyonları Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'ni ziyaret ettiler. Hafif sanayi alanındaki sendika delegasyonları Belçika'ya giderken, Bulgaristan'da makine yapımı sanayindeki işçilerin sendikalarının ve Öğretmenler Birliği'nin delegasyonları da İngiltere'yi ziyaret etti.

1974'de, Bulgaristan sendikalarının bu faaliyetlerini geliştirmeyi sürdürmeleri sonucunda, İspanya, Hollanda ve Danimarka dışında hemen hemen tüm Avrupa ülkeleriyle bağlar kurulmuştu. Bu sırada iki taraflı işbirliğinin içeriği zenginleştirildi.

Yalnızca 1974'de, 16 ülkeden gelen ve 71 kişinin yer aldığı 20 delegasyon Bulgaristan'ı ziyaret etti ve BS MK'nin merkez ve iç komitelerinin... 47 kişinin katıldığı 18 delegasyonu 11 ülkeye gönderildi.

İlk kez İrlanda'nın Avusturya'nın ve Yunanistan'ın resmi sendikal delegasyonları Bulgaristan Halk Cumhuriyetini ziyaret ettiler ve Bulgaristan sendikalarının delegasyonları da İrlanda'ya, İskoçya'ya, Türkiye'ye, Fransa'ya ve Belçika'ya gittiler.

Çeşitli sendikalar arasındaki bağlar hızla gelişti. İngiltere'de, madencilik, metalurji ve enerji üretimi alanın-

da çalışan işçi sendikalarının ve makine yapımı alanında çalışan işçilerin sendikalarının merkez komitelerinin delegasyonları Bulgaristan'ı, ziyaret ettiler. Bunlar, Avusturya haberleşme ve enformasyon alanında çalışan işçilerin sendikasının MK'nin bir delegasyonu; İtalya ABD'de ve Kanada'da besin ve meşrubat endüstrisi işçilerinin MK delegasyonları; Türkiye devlet sektörü ve kamu örgütleri işçilerinin ve hafif endüstri işçileri sendikasının MK'nin bir delegasyonu; FAC aktörler birliğinin bir delegasyonu; Avusturya'daki müzisyenler birliğinin bir delegasyonu; Avusturya'daki konut yapma işçileri sendikasının MK'nin bir delegasyonudur.

Yine BS MK daveti üzerine, İrlanda'dan ve Finlandiya'dan resmi delegasyonlar Bulgaristan'ı ziyaret etmiştir. Onlarla yapılan konuşmalar ve imzalanan ortak dökümanlar, İskandinav ülkelerinin sendikalarıyla daha yakın bir işbirliğinin başlangıcı belirlemektedir.

Bulgaristan sendikaları resmi delegasyonların FAC'ne, Avusturya'ya ve Japonya'ya yaptıkları ziyaretler, Bulgaristan sendikalarıyla bu ülkelerin etkin merkezi sendikal örgütleri arasındaki bağların ve işbirliğinin daha da ilerletilmesine katkıda bulunmuşlardır.

Portekiz'deki demokratik güçlerin 1974 Nisanındaki utkusu, bu ülkenin sendikalarıyla bağların kurulmasına olanak verdi. 1 Mayıs törenleri için karşılıklı delegasyonlar gönderildi ve işbirliği için bir plan kabul edildi. 1975'de, Portekizli işçi ve aydınlardan oluşan 73 kişilik bir grup Bulgaristan Halk Cumhuriyetini ziyaret etti ve Sofya, Plovdiv, Varna, Burgaz, ve diğer kasabaları gezdi.

Bulgaristan sendikaları her zaman için, Balkan halkları arasındaki dostluğun güçlendirilmesi için, komşuları Türkiye'nin ve ve Yunanistan'ın sendikalarıyla daha yakın bağlar kurmaya çalıştı. 1965'de Türkiye'deki basın ve yayım endüstrisinde ve kültürel kuruluşlarda çalışan işçilerin sendikasının bir delegasyonu Bulgaristan'ı ziyaret etti. 1966 Eylülünde, Sofya'da, Balkan ülkeleri öğretmen

sendikalarının, öğretmenlerin işlerine meziyetlerine ve öğretmen sendikalarının görevlerine ilişkin değerli deneyim alışverişinin yapıldığı bir toplantısı yapıldı. 1970'de, Türkiye'deki Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nu bir delegasyonu, Lenin'in yüzüncü doğum yıldönümü anısına Varna'da düzenlenen sempozyumda yer aldı.

Bununla birlikte sonraki yıllarda, özellikle 1973 Haziranında Bulgaristan sendikalarının bir delegasyonunun Türkiye'yi ziyaret etmesinden sonra bağlar daha iyi örgütlendi. Ortak bir tebliğ ve bir işbirliği planı imzalandı. Bu gelişme, merkezi sendikal Konfederasyonlar arasındaki bağlara daha örgütlü ve anlamlı bir karakter kazandırdı. Bulgaristan'daki sosyalist devrimin 30'ncu yıldönümü Törenleri, 1 Mayıs törenleri ve deneyim alışverişi gibi birçok nedenlerle Türkiye'den çok sayıda delegasyon Bulgaristan'ı ziyaret etti. Türkiyeli sendika görevlileri tatillerini geçirmek için Bulgaristan'a gelmeye başladılar. 1975'nin başlarında, Türkiye Sendikaları Federasyonu'nun dört üyeli bir delegasyonu Bulgaristan'ı ziyaret etti, bağların ve işbirliğinin geliştirilmesi için yeni bir plan kabul edildi.

İki ülkenin işkolu sendikaları arasındaki bağlar özellikle devlet sektöründe çalışan işçilerin ve hafif ve tekstil endüstrisindeki işçilerin sendikaları arasındaki bağlar yükseldi. Delegasyonlar ve çalışma grupları karşılıklı ziyaretler yaptılar.

Türkiye'deki Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) ile bağlar kurulmuştu. DİSK'in bir delegasyonu Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'ni ziyaret etti. BS MK'nin bir delegasyonu ise DİSK'in 1975 Mayısındaki kongresine katıldı.

Yunanistan'daki sendikalarla bağlar, bu komşu ülkede demokratik güçlerin utkuya ulaşmasından sonra yeniden kuruldu.

Savaşan ve gelişmekte olan ulusların desteklenmesinde

Bulgaristan sendikaları, emperyalist saldırıya karşı, barış, ulusal bağımsızlık, özgürlük ve toplumsal ilerleme için savaşan halkların verdikleri savaşımda dayanışma için birçok kampanyalar örgütlediler. Dünya Barış Hareketi tarafından örgütlenen tüm eylemlerde aktif bir yer aldılar.

Bulgaristan sendikaları, ABD'nin Vietnam'a askeri müdahalesini daha başlangıcında kınadı ve bu yıkıcı savaş boyunca yiğit Vietnam halkının haklı savaşımına moral ve maddi destek sağladı. 1963'de, Vietnam'la Dayanışma İçin Uluslararası Sendikal Komite'nin kurulmasına katıldı ve faaliyetlerde aktif yer aldı. Bulgaristan sendikalarının, 1966 Mayısında yapılan Altıncı Kongresi, Vietnam' daki ABD saldırısına karşı bir deklerasyon yayınladı. Bulgaristan sendikaları Vietnam halkının haklı savaşımını her zaman yürekten desteklemişlerdir. Bulgaristan sendikaları, komitesinin Hanoi'de yer alan oturumlarında, 1970' de Paris'te yapılan uluslararası sendikal konferansta, DSF' nin Genel Konseyi'nin 1971'de Vietnam için yapılan olağanüstü oturumunda, vb. aktif bir yer aldılar. Vietnamla Dayanışma Haftası boyunca, birçok toplantılar, konferanslar, gösteriler ve gönüllü çalışma günleri düzenlendi, yalnızca sendikalar, ilaç, yiyecek maddesi ve elbise satın almayı sağlayan 500.000 leva'dan fazla para topladılar. Bulgaristan sendikaları, Bulgaristan'da eğitim görmek üzere 500 Vietnamlı işçiyi kabul ettiler. Sendika militanları ve işçiler tedavi edilmek için ve tatillerini geçirmek için birçok kız Bulgaristan'a geldiler. Amerikalı saldırganlara karşı utkuya ulaşılmasından sonra yeni dayanışma eylemleri düzenlenerek dayanışma pulu satışından 1 milyon levadan fazla yardım toplandı ve Vietnam'a gönderildi.

Bulgaristan sendikaları, enternasyonalist geleneklerine uygun olarak Arap halklarının özgürlük ve ulusal bağımsızlık için verdikleri savaşımı da kararlı bir şekilde desteklediler. Cezayir halkının savaşımıyla dayanışma eylemleri düzenlediler. 1959'da, Cezayir Halkının Savaşımıyla Dayanışma için Uluslararası Sendikal Komite'nin bir toplantısı Varna'da yapıldı. Bulgar Sendikaları, Aden'in (Güney Yemen) Emekçi Halkıyla Dayanışma için Uluslararası Sendikal Komite'nin örgütlenmesine ve tüm faaliyetlerinin sürdürülmesine katıldılar. Aden'in Emekçi Halkıyla Dayanışma için İkinci Uluslararası Sendikal Konferans, 1965'de Varna'da yapıldı.

İsrail'in 1967'deki ve 1973'deki saldırgan eylemlerin' den sonra, Bulgaristan sendikaları Arap Halklarının yanında yeraldılar. Bulgaristan'da birçok dayanışma eylemlerinin toplantılar, gösteriler, gönüllü çalışma günleri, refahlı kampanyalar gibi örgütlenmesine önderlik ettiler. 1968 Martında, Sofya'da, Arap halklarının savaşımını desteklemek için uluslararası bir sendikal danışma toplantısı yapıldı. Filistin Halkının Savaşımıyla Dayanışma için Uluslararası Sendikal Konferans'ın yapılması, Bulgaristan sendikalarının enternasyonalizminin yeni bir göstergesidir. Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin, Ürdün'ün, Suriye'nin ve Güney Yemen'in sendikalarına, 113.700 leva değerinde motosiklet, elbise, ayakkabı ve spor araçları gönderilmişti. Filistin Sendikaları Federasyonu'na büyük yardımlar yapıldı. 1967'deki İsrail saldırısından hemen sonra, BS MK' si, Kızıl Haç aracılığıyla gönderilen ilaçların, yiyecek maddelerinin, elbiselerin, satın alınması için 600.000 leva verdi. 1969 Haziran'ında, BS MK'si, Filistin göçmenlerine, 50.000 leva özel bir uçak dolusu kumaş, ayakkabı, çadır, ilaç, gönderdi. Küçük atölyeler kurmak isteyen Suriye'deki Filistin göçmenlerine dikiş makineleri, örgü makineleri, ayakkabı yapımında kullanılan makineler vb. gönderildi. 1970'de, Filistin sendikalarına, iki ameliyathane ve 10.000 leva değerinde ilaç gönderildi. 1970'de, Orta Doğu'

daki Arap ülkelerinden 150'den fazla insan tıbbi bakım için Bulgaristan'a geldi.

Suriye sendikalarına, Akdeniz sahillerindeki dinlenme konutlarının donatımı için maddi destek sağlandı. 1974'de, Güney Yemen'deki sendikalara bir kez daha maddi yardım gönderildi. Afrika'daki, Asya'daki ve Latin Amerika'daki gelişmekte olan ülkelerdeki merkezi sendikal örgütlerle ve hareketlerle bağların ve işbirliğinin güçlendirilmesi için birçok girişimler yapıldı.

Yalnızca 1974'de, 58 kişinin yer aldığı ve 19 ülkeden gelen 34 delegasyon Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'ni ziyaret ettiler. Bunların 28'i Arap ve Afrika ülkelerinden, 6'sı Latin Amerika ve Asya ülkelerinden gelmiştir. Bulgaristan sendikalarının, 43 kişinin katıldığı 25 delegasyonu bu ülkelerin 13'ünü ziyaret etti.

Bulgaristan sendikalarının, Latin Amerika'daki merkezi sendikalarla bağları ve işbirliği düzenli bir şekilde genişliyor ve gelişiyor. 1973'de, sendikal delegasyonlar Şili'yi, Kosto Riko'yı ve Panama'yı ziyaret ettiler. Sekizinci Dünya Sendikalar Kongresi sırasında, Ekvator, Kolombiya, Peru ve Meksika sendikalarının yöneticileriyle, daha yakın bağlantılar kurulması üzerinde karşılıklı anlaşmaya varılan toplantılar düzenlenmişti. 1974 Martında, BS MK'nin bir delegasyonu, Peru'daki sendika kongresine katıldı.

Sözedilen dönem içinde, Bulgaristan sendikalarının delegasyonları, emekçi halkın, kapitalistlere karşı ve gelişmekte olan ülkelerin, çok-uluslu tekellerin eylemlerine karşı desteklenmesinde Şili'deki Dünya Toplantısı, Güney Afrika'daki Irkayrımına karşı Uluslararası Konferans gibi birçok uluslararası olaya katıldılar.

Afrika'daki merkezi sendikalarla bağlar ve işbirliği önemli ölçüde güçlendi. Birçok nedenlerle, Kongo, Guinea, Nijerya, Mali, Togo, Zimbab ve Angola delegasyonları Bulgaristan Halk Cumhuriyetini ziyaret ettiler. BS MK'nin delegasyonları da bu ülkelerin bazılarını ziyaret etti. 1974'de BS MK delegasyonlarının Güney Yemen Halk Cumhuriyetini, Kongo'yu, Guica'yı, Nijerya'yı ve Dohamey'i zi-

yaretleri özellikle verimli olmuştu. İşbirliği üzerine, ortak tebliğler ve anlaşmalar imzalandı.

Yalnızca 1973-1974 döneminde, Bulgaristan sendikaları Asya'dan, Afrika'dan ve Latin Amerika'dan 25 ülkenin sendikalarıyla işbirliği üzerinde antlaşmalar imzaladılar.

Bulgaristan sendikaları, tüm Latin Amerika ülkelerindeki emekçi halkın ve sendikaların çalışmalarını yakından izlediler, onların savaşımlarıyla dayanışmalarını her vesile de dile getirdiler ve gerekli maddi ve moral yardımı sağladılar. DSF'nin çağrısını izleyen birçok il, kasaba ve işletme Şili halkının Pinoşet'in faşist askersel cuntasına karşı verdiği savaşımla dayanışma toplantıları örgütlediler ve tüm illerde gönüllü çalışma günleri düzenlendi. 2.400.400 leva kadar yardım toplandı ve sürgündeki Şili sendika görevlilerinin yönetimine verildi.

Ayrıca, Hindistan, Sri Lanka ve Benglades merkezi sendikalarının birçoğuyla düzenli ilişkiler sürdürdü. 1974'de, ilk kez Bengaldeş'ten KENDRA'nın bir delegasyonu Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'ni ziyaret etti. Ortak bir tebliğ ve işbirliği planı imzalandı.

Bu dönemde, yabancı sendikaların kadrolarının eğitilmesi, Bulgaristan sendikalarının enternasyonalizminin ve sınıfsal dayanışmanın önemli bir göstergesidir. 1962'de, Sofya'daki Georgi Dimitrof Sendika Sorunları Enstitüsü'nde yabancı sendikaların kadrolarının eğitilmesi için bir kurs açılmasından bu yana, Asya'dan, Afrika'dan ve Latin Amerika'dan gelen 1400'den fazla sendika militanı burda öğrenim gördü.

Bulgaristan sendikalarının konferansçılarının yardımıyla Güney Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti'nde, Suriye'de, Irak'da, Lübnan'da, Kıbrıs'ta, Kongo'da ve Dahimey'de kurslar ve seminerler düzenlendi. Bulgaristan işletmelerinde, Arap ve Afrika ülkelerinden 300 kadar genç işçi bir meslek öğrendi ya da uzmanlaştı. BS MK'si her yıl, birçok kişiye Bulgaristan enstitülerinde yüksek öğrenim görmesini sağlayan burslar verdi.

Uluslararası sendikal harekette eylem birliği için

Bulgaristan sendikalarının bu dönemdeki tüm faaliyetleri, uluslararası sendikal hareketin eylembirliğine ulaşılmasını hedeflemişti. Bulgaristan sendikalı, Dünya Sendikalar Federasyonu'nun ve uluslararası örgütlerin çeşitli girişimlerinde aktif bir yer aldılar. Tekellere karşı eylem ve Savaşım Birliği için Dünya Sendikaları Danışma Komitesi'nin her yıl Leipzig'de yapılan oturumlarına, Ticari ve Ekonomik sözleşmelerin uzatılması için yapılan Dünya Sendikalar Konferansı'na vb. katıldılar. DSF'na bağlı Büronun ve DSF Genel Konseyinin birçok oturumları ve emekçi kadınların sorunlarıyla ilgili konferans, emekçi gençliğin sorunlarıyla ilgili uluslararası sendikal konferans ve Avrupa güvenliği sorunlarına ilişkin danışma toplantıları gibi çeşitli uluslararası sendikal toplantılar Bulgaristan'da yapıldı.

95 ülkeden 574 delegenin katıldığı Sekizinci Dünya Sendlikalar Kongresi'nin 1973 Ekiminde Varna'da yapılması Bulgaristan sendikaları için büyük bir değer taşıyor. Bulgaristan Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri ve Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi Başkanı Todor Jivkov, Kongreye gönderdiği mesajda şöyle diyordu: "Biz, Bulgaristan sendikaları, Dünya Sendikalar Federasyonunun çalışmalarında, emperyalizme, sömürgeciliğe karşı savaşımda, köle edilmiş halkların özgürlüğü ve bağımsızlığı için, insanın insan tarafından sömürülmesine karşı savaşımda aktif bir yer aldıkları için gururluyuz. Biz, Bulgaristan sendikalarının, Sekizinci Dünya Kongresi'nin göstereceği görevleri başaracağına ve Dünya Sendikalar Federasyonu'nun insancıl hedeflerinin gerçekleştirilmesine daha da büyük yardımlar sağlayacağına inanıyoruz." (136)

136) **Troud** gazetesi, No. 243. 16 Ekim 1973.

Geçen her yıl, Bulgaristan sendikaları, Uluslararası Çalışma Örgütünün ve UNESCO, FAO, gibi Birleşmiş Milletlerin belli alanlarda uzmanlaşmış örgütlerinin çalışmalarına artan bir derecede katılmaktadırlar.

Bulgaristan sendikaları, Irkayrımına karşı yapılan konferansı, Şili'de Savaşan Halkla Dayanışma Konferansı, Genova'da Avrupa Merkezi Sendikaları başkanlarının toplantısı gibi önemli uluslararası sendika forumlarının örgütlenmesine ve yapılmasına katkıda bulunmaktadırlar.

Bulgaristan sendikalarının bu dönemdeki uluslararası faaliyetleri, uluslararası saygınlıklarının artmasına ve dünyaca tanınmasına katkıda bulundu onlar, barış, ulusal bağımsızlık ve toplumsal ilerleme için uluslararası sendikal hareketin ön saflarında yer almalarına yardım etti.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 5

BİRİNCİ BÖLÜM

BULGARİSTAN'DA SENDİKAL HAREKETİN BAŞLANGICI (1878 - 1903) 18

1. İŞÇİ SINIFININ İLK SAVAŞIMLARI VE ÖRGÜTLENMESİ ... 18
- İşçilerin savaşımlarının ilk belirtileri ve 1978'den kurtuluşa kadarki örgütlenme 18
- Genel olarak işçi sınıfının biçimlenmesi, kurtuluştan sonraki örgütlenmesi ve savaşımı 20
- Kendiliğinden hareketler ve ilk birleşmeler 23

2. PARTİ, SENDİKAL HAREKET İÇİN ÖNDER VE KILAVUZ GÜÇ 31
- Bilimsel sosyalizmi işçi hareketiyle birleştirme çabaları 31
- Sınıfsal çıkarlar doğrultusunda örgütlenen, sosyalist mesleki birleşmelerdeki yükselme 37
- Ekonomik bunalım dönemlerinde işçi sendikaları ... 46

3. SENDİKAL HAREKETİN BÜTÜN ÜLKEYE YAYILMASI 48
- Yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başındaki yeni başarılar 48
- Bölünmeden önceki sendikal hareket 55

İKİNCİ BÖLÜM

İŞÇİ SENDİKALARI GENEL BİRLİĞİ (İSGB)'NİN YETKİNLEŞMESİ FAALİYETLERİ VE SAVAŞIMI 60

1. İSGB'NİN GELİŞMESİNDEKİ İLK AŞAMALAR ... 60
- İSGB'nin kurulması ve karakteri 60
- İşçilerin savaşımlarının başlaması 67
- Sendikaların tarafsızlığını savunan teorilere karşı 67

2. MERKEZİLEŞMİŞ SENDİKALARIN KURULMASI 71
- Birliklerin kurulması ... 71
- İşçilerin savaşımlarının yaygınlaşması 80
- Uluslararası İlişkiler 82

3. DEVRİMCİ SENDİKALAR VE SAVAŞLAR 86
- Balkan savaşları sırasında 86

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEVRİME GEBE BUNALIM YILLARI (1917 - 1923) 94

1. BUNALIMIN İLK AŞAMASI 94
- Devrime gebe bunalımın başlangıcı 94
- Sendikal hareketin yeni doğrultusu 99
- Yığınsal grevler 102

2. BHÇB'NİN ÇOĞUNLUK YÖNETİMİ BOYUNCA 105
- Ulaşım işçilerinin grevinden sonra 105
- Yığınlara yaklaşmada yeni yollar arayışı 110
- Grev hareketinin başında ... 119
- Uluslararası bağlantılar ve uluslararası yardım 120

3. 9 HAZİRAN 1923 FAŞİST DARBESİNDEN SONRA 126

- Darbe ve işçi sınıfı ... 126
- Yeni durumda İSGB 128
- Sendikalar ve Eylül Ayaklanması 132

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BAĞIMSIZ İŞÇİ SENDİKALARI BİRLİĞİNİN KURULMASI VE FAALİYETLERİ (1924 - 1934) 137

1. AYAKLANMADAN SONRA GENEL İŞÇİ SENDİKLARI BİRLİĞİ'NİN DURUMU 137
- Terör ve demagoji koşullarında 137

2. BAĞIMSIZ İŞÇİ SENDİKALARI BİRLİĞİ'NİN KURULMASI VE GÜÇLENDİRİLMESİ 144

- BİSB'nin kurulması ve sendikal birliğin sağlanmasına yönelik girişimler 144
- BİSB'nin pekiştirilmesi ve grev eylemlerinde görülen yeni bir kabarışın başlangıcı ... 150

3. BÜYÜK BUNALIM VE KESKİNLEŞEN SINIF SAVAŞIMI KOŞULLARINDA 158

- BİSB yığınsal işçi savaşımlarının başında ... 158
- BİSB'nin genişletilmesi; sendikal muhalefetin oluşması; işçilerin savaşımının büyümesi 162
- Hükümetin uyguladığı terörde yükselme ve devrimci kabarışta düşüş 168
- 1934'ün başlarında görülen grevlerdeki kabarış 172

BEŞİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİNDE VE SAVAŞ BOYUNCA BULGARİSTAN'DAKİ SENDİKAL HAREKET (1934 - 1944) 176

1. 19 MAYIS 1934'DEKİ HÜKÜMET DARBESİNDEN SONRA BAĞIMSIZ İŞÇİ SENDİKALARI ... 176
- Sendikal hareketin dağınıklığı ve hareketin yönetimindeki hataların derinleşmesi 176
- Zayıflığın giderilmesinde ilk adım ve yığınsal eylemlerin yükseltilmesi 183

2. SENDİKAL HAREKETE İLİŞKİN YENİ POLİTİKANIN ONAYLANMASI VE YARATICI BİR ŞEKİLDE UYGULANMASI 189
- Komintern'in 7. Kongresi ve Bulgaristan'daki sendikal hareket ... 189
- Örgütsel değişiklikler ve yeni utkular 199

3. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA 206
- Savaşın ilk zamanlarında 206
- Silahlı savaş yılları boyunca 210
- Faşizme ve kapitalizme karşı son saldırıda 218

ALTINCI BÖLÜM

KAPİTALİZMDEN SOSYALİZME GEÇİŞ DÖNEMİ 221

1. HALKIN DEMOKRATİK YÖNETİMİNİN SAĞLAMLAŞTIRILMASI VE İLK SOSYALİST DÖNÜŞÜMLERİNİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİ DÖNEMİ 221
- 9 Eylül 1944 Ayaklanmasının ve halkın demokratik yönetiminin karakteri ... 221
- İşçi sınıfının ve büro emekçilerinin durumu 224
- İşçi Sendikaları Genel Birliği'nin kurulması ve ilk faaliyetleri 228
- Büyük bir politik ve ekonomik etken 232
- Sanayi ve büro emekçilerinin yakın çıkarlarının savunulması 238
- Geniş ölçekli sosyalizm kuruculuğu hazırlıkları 240

2. SENDİKALAR VE BULGARİSTAN'DA SOSYALİZMİN UTKUSU (1948 - 1958) 243
- Geniş ölçekli sosyalizm kuruculuğu 243
- BKP MK'nin Nisan Plenumu ve Sendikal hareket 256

3. ULUSLARARASI FAALİYET 261

- Sosyalist ülkeler sendikalarıyla işbirliği 261
- Diğer ülkelerin emekçi halklarının savaşımıyla dayanışma 265
- Sendikal birlik için savaşım 269

YEDİNCİ BÖLÜM

GELİŞMİŞ SOSYALİST TOPLUMUN KURULMASI 271

1. SOSYALİZMİN UTKUSUNUN KOŞULLARININ DOĞMASI VE GELİŞMİŞ SOSYALİST TOPLUMUN KURULMASININ BAŞLAMASI 271

- Ülkenin gelişmesinde yeni bir dönem ve sendikalar 271
- Üçüncü Beş Yıllık Plan hedeflerinin öngörülen süreden önce tamamlanması için 273
- Dördüncü Beş Yıllık Plan ve Sendikalar 278

2. GELİŞMİŞ SOSYALİST TOPLUM KURUCULUĞUNUN DAHA DA İLERLETİLMESİ 284

- Ulusal ekonominin güçlendirilmesi için 284
- BKP'nin Onuncu Kongresi ve sendikaların görevi 290
- Altıncı Beş Yıllık Planın yaşama geçirilmesi savaşımında 294

3. ULUSLARARASI FAALİYET 302

- Sosyalist ülkelerle işbirliğinin güçlendirilmesi yolunda ve uluslararası arenada 302
- Kapitalist ülkelerin sendikalarıyla bağların genişletilmesi 307
- Savaşan ve gelişmekte olan ulusların desteklenmesi 310
- Uluslararası sendikal harekette eylem birliği 314

İlk işçi dernekleri ve sendikaları kurma çalışmalarının 1890'lara kadar uzandığı Bulgaristan'da, sendikaların tarihi sosyalizm öncesi ve devrimden günümüze kadar ki dönem olmak üzere, iki ana döneme ayrılır.

Blagoyef ve Dimitrof gibi seçkin önderlerin başında bulunduğu Komünist Partisi'nin yönlendiriciliğindeki 9 Eylül 1944 utkusuna kadar olan ilk dönemde sendikalar, bir yandan sermaye karşısında işçilerin ekonomik çıkarlarını savunurken bir yandan da savaşımının ana yönünü faşizme ve kapitalizme doğrultmuşlardır. Utkudan sonra yeniden oluşturulan sendikalar, Komünist Partisi'nin yol göstericiliğinde, halkın kazanımlarını korumak, geliştirmek, sosyalist toplumu kurmak ve komünist topluma geçmek için büyük görevler üstlenmiş ve üstlenmektedir.

Bulgaristan Sendikaları Tarihi'ni yayınlamakla Yayınevimiz, şimdiye kadar Türkçe yazında yer almayan ve sınıf savaşımında dersler çıkartılacak bir konuyu gündeme getirerek demokratik bir görevini yerine getirmiştir.

SEKSEN LİRA